

**T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BATI MEDYASI'NDA İSLAM ve MÜSLÜMAN TEMSİLİNİN İNŞASI
(CHRİSTCHURCH TERÖR SALDIRISI HABER ÖRNEKLERİ)**

**Hazırlayan
Esra ÖZTUNÇ**

**FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Selçuk KIRTEPE**

TOKAT - 2021

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, danışmanlığında hazırlamış olduğum “Batı Medyası’nda İslam ve Müslüman Temsilinin İnşası (Christchurch Terör Saldırısı Haber Örnekleri)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30/09/2021

Esra ÖZTUNÇ

JÜRİ KABUL ONAY

Esra Öztunç tarafından hazırlanan “Batı Medyası’nda İslam ve Müslüman Temsilinin İnşası (Christchurch Terör Saldırısı Haber Örnekleri)” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 30 EYLÜL 2021 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) :.....

.....

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

ONAY

...../...../.....

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

İthaf

Barış Dolu, Adil Bir Dünya İsteyen Tüm Müslüman Göçmenlere...

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının, konusunun belirlenmesi, hazırlanması sürecinde ilgi ve desteklerini esirgemeyen, tezin sonuçlanması süresince bana daima yol gösteren, kıymetli danışmanım, Dr. Öğretim Üyesi Selçuk KIRTEPE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez jürisinde yer alarak birikimlerini benimle paylaşan, önerileri ile tezimin son şeklini almasına yardımcı olan değerli jüri üyeleri, Prof. Yakup ÇOŞTU'ya ve Doç. Hasan COŞKUN'a müteşekkirim.

Bana tez hazırlama ve tamamlama süreci boyunca destek veren, sabır gösteren anneme, babama ve kardeşim Feyza'ya teşekkürü borç bilirim. İmla ve dilbilgisi kuralları konusunda beni uyaran, çalışmama katkı sağlayan Feyza'ya ayrıca teşekkür ederim.

Esra ÖZTUNÇ

TOKAT 2021

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Jüri Kabul Onay	iii
İthaf	iv
Teşekkür	v
İçindekiler	v
Önsöz	ix
Özet	x
Abstract	xii
Şekiller Listesi	xiii
Kısaltmalar	xiv
 GİRİŞ	 1
i. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	9
ii. Araştırmanın Problemi	10
iii. Araştırmanın Hipotezleri	11
iv. Araştırmanın Amacı ve Önemi	12
v. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	13
vi. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	14
vii. Araştırmanın Sınırlılıkları	18
 BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	 19
1.1. Söylem ve İdeoloji	19
1.2. İmaj ve Algı	26
1.3. Göçmenlik	39
1.4. Ötekileştirme	46
1.5. İslamodium	52

1.5.1. İslamodiuma Bir Çözüm Önerisi: Euro-İslam	55
1.6. Söylem Analizi	56
1.7. Lacanyen Söylem Analizi (LSA)	60
1.8. Eleştirel Söylem Analizi (ESA)	68
1.8.1. Fairclough Modeli'ne Göre Analiz	87

BÖLÜM 2: CHRISTCHURCH TERÖR SALDIRISI HABERLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ..... 88

2.1. The Guardian Gazetesi “Silahlı Adam, Yeni Zelanda’daki Katliamda Camilerdeki 49 Kişiyi Öldürdü” Manşetli Haberinin ESA’ya Göre Analizi.....	88
2.1.1. Makro Yapının Analizi	88
2.1.2. Mikro Yapının Analizi.....	97
2.2. Daily Mirror Gazetesi “Camilerde Katliam” Manşetli Haberinin ESA’ya Göre Analizi.....	103
2.2.1. Makro Yapının Analizi	103
2.2.2. Mikro Yapının Analizi.....	111
2.3. The Newyork Times Gazetesi “Aşırı Nefret Katliamı Yeni Zelanda’da ki Camileri Yaktı” Manşetli Haberinin ESA’ya Göre Analiz.....	117
2.3.1. Makro Yapının Analizi	118
2.3.2. Mikro Yapının Analizi.....	126
2.4. The Times Gazetesi “ <i>M15 Seri Katliamı Araştırıyor</i> ” Manşetli Haberinin ESA’ya Göre Analizi	133
2.4.1. Makro Yapının Analizi	134
2.4.2. Mikro Yapının Analizi.....	145
2.5. Fairclough Tekniğine Göre Analiz	152
2.6. LSA’ya Göre Analiz	157
2.7. ESA Ve LSA Birlikte Kullanılarak Yapılan Analiz	170

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	174
KAYNAKLAR	183
EKLER	196
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖNSÖZ

Din Sosyolojisi alanında yüksek lisansa başladığım zaman dini kimliklerinden dolayı psikolojik veya fiziksel şiddete maruz kalan Müslüman göçmenlerin problemlerine yönelik bir tez yazmaya karar vermiştim. Günümüzde insanların manipüle etme gücüne sahip alanın medya olduğunu düşünerek araştırmamın medyanın Müslüman göçmenler hakkında inşa ettiği ve yaydığı söylemlere yönelik olmasını istedim. Tez danışmanım da bu düşüncelerime olumlu bakarak destek verdi ve ben de çalışmalarına başladım.

Günümüzde medyanın insanları etkileyici ve dönüştürücü özelliği dikkate alınarak Müslüman göçmenlerin çok kültürlü yaşamdaki sorunlarının medya kaynaklı olduğu varsayılabilir. Zira Batı Medyası'nın, mültecilerle ilgili menfi söylemleri, haber alıcıları üzerinde bu gruplara karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olabilmektedir. Bazen bu tutumlar, şiddet içerikli davranışlar şeklinde de olabilmektedir. Nitekim Christchurch Terör Saldırısı da bu şiddet içerikli davranışlardan biridir. Bu saldırı, Brenton Tarrant isimli şahıs tarafından 15 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu şahıs, Yeni Zelanda'nın Christchurch şehrinde Müslüman göçmenleri hedef alarak El-Noor ve Linwood camilerine terör saldırısında bulunmuştur. 400 kişinin uğradığı saldırıda, 51 kişi hayatını kaybetmiş, 49 kişi yaralanmıştır. Bu saldırı, neden olduğu can kayıpları ve yaralanmaların yanı sıra Müslüman göçmenler üzerinde ciddi manada fiziksel ve psikolojik tahribata neden olmuştur. Bu ve benzer saldırılar, çok kültürlü yaşantının dokularına zarar vererek Müslümanlara olduğu kadar Batı toplumlarına da zarar verecek gelişmeler yaşanmasına neden olmaktadır. Sorunların bu denli büyümesinde haberciliği bir propaganda aracına dönüştüren, Müslüman göçmenlere yönelik terör saldırılarını oryantalist bir bakış açısıyla uyumlu bir şekilde ve birbirinden farklı söylemlerle haberleştiren ve hâkim ideolojinin amaçlarına hizmet eden bir tarzda haber söylemi geliştiren Batı medyasının yadsınamaz bir payı bulunmaktadır.

Christchurch Terör Saldırısı ile ilgili haber yapan Batı Medyası'na ait 4 gazetenin 16 Mart 2019 tarihli bir haberinin incelendiği bu araştırmada, ortaya çıkan problemler analiz edilmiştir. Tez; giriş, kavramsal çerçeve, Christchurch terör saldırısı haberlerinin çözümlenmesi ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezin konusu ve kapsamı; araştırmanın amacı ve önemine değinildikten sonra araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama ve değerlendirme tekniğini de içeren araştırma yöntemi ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kavramsal çerçevede, değerlendirmelerin sağlam bir temele

oturtulması için Söylem, İdeoloji, İmaj, Algı, Göçmenlik, Ötekileştirme ve İslamodium kavramları açıklanmıştır. Ayrıca araştırmada kullanılan analiz teknikleri de bu bölümde detaylı şekilde ele alınmıştır. İlk olarak söylem ve ideoloji kavramları tanımlanarak ikisi arasındaki bağlantı izah edilmiştir. Daha sonra imaj ve algı kavramlarının medyadaki dönüştürücü etkisine temas edilerek Batı Medyası'nın olumsuz İslam ve Müslüman imajı ve algısı inşasında, üretiminde ve yayılmasında İslamofobi Endüstrisi'nin bir aracı olduğu, bu çıktıların alıcılar üzerinde manipülasyon ve propaganda amaçlı kullanıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Akabinde Batı'daki Müslüman göçmenlerin durumu izah edilerek bu grupların Batı Medya'sındaki olumsuz temsillerine odaklanarak bu temsillerin toplumdaki yansımalarına değinilmiştir. Ötekileştirme başlığında ise İslamofobinin yakın tarihi, nedenleri, İslamofobinin gelişimi ile günümüzde ulaştığı nokta işlenerek Batı Medyası'nın, siyasilerle işbirliği yaparak Müslüman göçmenleri nasıl ötekileştirmeye çalıştığı izah edilmiştir. Daha sonraki başlıkta İslamofobiye alternatif olarak sunulan İslamodium kavramı tanımlanıp Euro-İslam kavramı açıklanmıştır. Bilhassa İslamofobi kavramının en çok ele alındığı ve tartışıldığı alan olan medya ve İslamofobi ilişkisi yazılı kaynaklardan ve yayınlanan raporlardan faydalanarak netleştirilmeye çalışılmıştır. Akabinde ikinci bölümde kullanılacak analiz yöntemleri kuramsal olarak derinlemesine irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise birinci bölümdeki teorik çerçeveden hareketle “Batı Medyası'nda İslam ve Müslüman Temsilinin İnşası (Christchurch Terör Saldırısı Haber Örnekleri)” ana başlığı altında manşetler, başlıklar, giriş paragrafı, tüm metin ve görsel analiz edilmiştir. Haberler belli başlıklar altında derinlemesine incelenerek Batı Medyası'daki İslam ve Müslüman temsillerinin görünümü ortaya konulmuştur. Bu bölümde içeriklerden alıntı yapılarak haberlerdeki ideolojik söylemleri ortaya çıkaran ipuçlarına ulaşılmaya çalışılmış ve Batı gazetelerindeki genel eğilime dair veriler tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, Batı'da saldırının nasıl ele alındığı kapsayıcı bir anlamlandırma süreci içinde irdelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise araştırmada elde edilen veriler göz önünde bulundurarak temel problem ve alt problemler çerçevesinde oluşturulan şablona uygun olarak genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra bulgular yorumlanarak tez sonuçlandırılmıştır.

Esra ÖZTUNÇ

ÖZET

Batı Medyası'nın göçmenlere karşı, özellikle de Müslüman göçmenlere karşı subjektif tutumu dikkat çekmektedir. Onların bu tutumu hazırladıkları haberlere yansıyabilmektedir. Nesnellikten uzak olarak hazırlanan haberlerde, Müslüman göçmenlerle ilgili olumsuz temsiller, haber alıcılarına sunulmaktadır. Alıcılar ise bu temsillerden etkilenerek bu gruplara karşı olumsuz tutumlar geliştirebilmektedir. Bu tutumlar bazen Müslüman göçmenlere karşı şiddet eylemi şeklinde olabilmektedir. Dolayısıyla Batı Medyası'nın yaptığı haberler, hedefleri etkileyerek manipüle edebilmektedir. Manipülasyona uğrayan alıcılar da Müslüman göçmenlere karşı nefret saldırılarında bulunabilmektedir. Bu saldırılardan birisi olan Christchurch terör katliamı Brenton Tarrant tarafından 15 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilmiş olup saldırgan Müslüman göçmenleri hedef alarak Yeni Zelanda'da iki camiye terör saldırısında bulunmuştur. Batı Medyası'nda bu katliamla ilgili çeşitli haberler sunulmuştur. Sunulan haberde farklı söylemler bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında Batı Medyası'na ait dört gazetenin katliamla ilgili haberleri Eleştirel Söylem Analizi ve Lacanyen Söylem analizi yöntemleriyle analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, bu kuruluşların İslam dini ve Müslümanlar hakkındaki söylemlerinde ima yoluyla olumsuz yargı ve ithamlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Gazetelerde gerçeklik, dilsel kodlarla ve metin kurgu stratejileri ile yeniden inşa edilerek belli bir ideolojinin öne çıkarılmasında işlevsel bir şekilde kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Medya, Batı Medyası, Haber, Söylem Analizi.

ABSTRACT

The subjective attitude of the Western Media towards immigrants, especially Muslim immigrants, draws attention. This attitude of theirs can be reflected in the news they prepare. In the news prepared without objectivity, negative representations of Muslim immigrants are presented to the news receivers. If buyers may develop negative attitudes towards these groups by influencing from these representation. These attitudes can sometimes be in the form of acts of violence against Muslim immigrants. Therefore, the news made of the Western Media can manipulate the targets by influencing them. Receivers who have been manipulated may also engage in hate attacks against Muslim immigrants. Being one of these attacks, the Christchurch terror massacre, was carried out by Brenton Tarrant on March 15, 2019, the attacker by targeting the Muslim immigrants and having the terror attack two mosques in New Zealand. Various news about the massacre were presented in the Western Media. There are different statements in the presented news. In this thesis, the news about the massacre of four newspapers belonging to the Western Media were analyzed with the Critical Discourse Analysis and Lacanian Discourse Analysis methods. According to the data obtained, it has been determined that these organizations make negative judgments and accusations by implication in their discourses about the religion of Islam and Muslims. Reality in newspapers has been functionally used to highlight a certain of ideology by reconstructing it with linguistic codes and text fiction strategies.

Keywords: Sociology of Religion, Media, Western Media, News, Discourse Analysis.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1: The Guardian Gazetesi Birinci Sayfası.....	90
Şekil 1. 2: Daily Mirror Gazetesi Birinci Sayfası	106
Şekil 1. 3: The Newyork Times Gazetesi Birinci Sayfası	120
Şekil 1. 4: The Times Gazetesi Birinci Sayfası.....	136

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AB-27: Avrupa Birliğine üye ÷lkeler

BM: Birleşmiş Milletler

Çev: Çeviren

DEAŞ: El Devle el İslamiye fil Irak ve'l Şam

DİA: Devletin İdeolojik aygıtları

Ed: Editör

ESA: Eleştirel Söylem Analizi

Eurostat: Avrupa İstatistik Ofisi

İKÖ: İslam Konferansı Örgütü

LSA: Lacanyen Söylem Analizi

PEW: Pew Research Center

5N1K: 5N1K Kuralı, kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden (niçin) sorularının cevaplarının metinde aranması.

GİRİŞ

Dünyayı küçük bir köy haline getiren küreselleşme, sermaye, işgücü ve bilgi gibi unsurlara hareketlilik kazandırmaktadır. Akışkan bir özelliğe bürünen bilgi, kısa sürede hızlı bir şekilde dünyaya yayılabilmektedir. Bilgiyi en hızlı ve kolay yayan araç ise medya olarak görülmektedir. Onun enformasyona akışkanlık sağlayan bu özelliği sayesinde zamandan ve enerjiden tasarruf edilebilmekte, bilgi kısa sürede tüm insanlığa ulaşabilmektedir. Bu avantajlar aynı zamanda bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Zira çarpıtılmış ve nesnelliğini yitirmiş haberler de kısa bir zaman zarfında tüm dünyaya yansımakta, topluma manipülasyon aracı olarak kullanılabilmektedir. Toplumu manipüle edebilen medya, bu özelliği ile sosyal güç olarak görülmekte ve ideolojiyi yayma aracı olmaktadır. Medyanın ideolojik bir aygıt olması ise nesnelliğini yitirdiği anlamına gelmektedir. Basın için nesnellik, haber gerçekliği ve doğruluğu gibi amaçlar çok göreceli terimlerdir. Haber kurgulayıcılar, yayıncılar ve haberi sunan kişiler haberlerde neyin, kimin, nasıl ne şekilde takdim edileceğine kasıtlı bir şekilde karar vermektedirler.¹ Medya çalışanları bu süreçte, çerçeve denilen haber hazırlama kalıplarından faydalanmaktadır. Bireylerin olayları ve bilgileri belirleme, algılama, teşhis etme ve adlandırmasına yardımcı araçlar olan çerçeveler, gazetelerin belli bir ideolojik çerçeve de tasarlanmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla hazırlanan haberler de benimsenen ideolojiye bağlı olarak çerçevelenmiş bir şekilde haber alıcılara sunulmaktadır. Bu bağlamda haber çerçeveleme sürecinin, medya içeriğini oluşturan birey ya da birimlerin denetimi altında olduğu, haberlerin onların sahip olduğu ideolojiye göre kurgulanmasını sağladığı ve kurgulanan bu gerçeklikle hazırlanan haberlerin de alımlanmak üzere alıcılara sunulduğu söylenebilir.

Günümüzde Batı Medyası'nın bu gerçekliği, göçmenlerin aleyhinde özellikle de göçmen Müslümanlara muhalif olarak yapılandığı dikkat çekmektedir. Nesnellikten uzak olarak hazırlanan haber içeriklerinde, Müslüman göçmenlerle ilgili inşa edilen temsiller gerçekliği yeterince yansıtamamakta ama bu gerçekle kamuoyu ve gündem

¹ Edward W. Said, *Haberlerin Ağında İslam*, Alev Alatl (çev.), Babil Yayınları, İstanbul 2000, 126.

oluşturulmaktadır. Metinde kurgulanan anlamlar, haber alıcılarının² kod açıklamaları³ sonucunda aslında var olan gerçeklikten çok farklı manalara bürünebilmektedir. İnşa edilen anlamlar, Müslüman göçmenleri, alıcıların bilişsel veya ideolojik şemalarında varlıklarını tehdit edebilecek alt gruplar haline getirebilmekte, onlara karşı menfi algı gelişimine neden olabilmektedir. Zira Batı Medyası terör örgütlerinin isimlerine İslam kelimesini ekleyerek onların yaptıkları eylemleri bildirmektedir. Hatta İslam'la ilintilendirdikleri bu terör örgütlerinin gerçekleştirdiği eylemleri, korku içerikli görseller eşliğinde sunmaktadır.⁴ Bu tarz sunumlar, İslam'ın terör söylemiyle anılmasına ve bu dinin mensubu olan Müslümanların da teröristler ile özdeşleştirilmesine neden olabilmektedir. Alıcılar, bu şekilde algı yanılgısına düşürülmekte, küçük bir terörist grubun yaptığı eylemlerin İslam ile eklemlenen sunumu tüm Müslümanlara genelleme yapılmasına zemin hazırlamakta, neticede bu gruplara karşı bir korku atmosferi yayılabilmektedir.

Batı Medyası'nın Müslüman göçmenleri korku nesnesi haline getirmek için yaptıkları pratikler bunlarla sınırlı kalmamakta, bu amaç için kavramları da kullanmaktadır. Bu kurumlar, Müslümanların maruz kaldığı katliamların sunumu için İslamofobi kavramını kullanmayı tercih etmektedir. Bu kavram içerdiği fobi eki nedeniyle korku, kaygı ve panik yaymakta, kasti olarak İslam'la eklemlenmesi İslam'ı fobi kaynağı ve bu dinin mensubu Müslümanları da fobi nesnesi olarak ima edebilmektedir. Bu şekilde sunumlar onlara karşı yapılacak her türlü eylemin makul bahanesi olarak kullanılma fırsatı verebilmektedir. Zira Müslüman göçmenler artık korkulması gereken bir fobi nesnesi olmakta dolayısıyla onlara karşı yapılacak bir saldırı da güvenlik sağlamak için, kendini koruma amaçlı yapılmış bir saldırı olarak kabul edilmektedir. Müslüman göçmenler hakkında yapılan haber alıcılarının algı yanılgısına düşürebilecek başka bir tarzı da bu grupların nüfuslarının çok yoğun olduğunu, gittikleri ülkede çabucak çoğaldığını ve akın akın, kitleler halinde Batı'ya giriş yaptığını bildiren

² Alıcı, iletişim sürecinde kaynağın karşısına yer alan ve iletilen mesajların ulaşması amaçlanan kişi veya gruptur. Alıcı veya hedef, kaynaktan aldığı iletileri alıp yorumlamaktadır. Bk. İncilay Cangöz ve Diğerleri, "İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar", *İletişim Sosyolojisi*, Hayati Tüfekçioğlu (Ed.), TC Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2017, 7. Bu tez çalışmasında, çeşitli mesajlar gönderilen haber okurları için alıcı ifadesi de kullanılacaktır.

³ Kod açıklama, mesajların doğasını yorumlama, çözümleme ve anlama sürecidir. Bk. Cangöz ve Diğerleri, "İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar", *İletişim Sosyolojisi*, 7.

⁴ Max Fisher, "The Brussels Attack is Europe's New Reality", *Vox*, 22 March 2016, <https://www.vox.com/2016/3/22/11284558/brussels-attack-europe-isis-terrorism> (22 Ocak 2020/12:50 pm).

söylemlerden oluşan haberlerdir. Örnek olarak Washington Post gazetesinin 2015'te yayınlanan bir makalesinde, son yıllarda Ortadoğu'da yükselen tansiyon nedeniyle astronomik rakamlarla kendi ülkelerine yönelen Müslüman mülteci akınından bahsedilmekte, bu durumdan dolayı duyulan korku ve kaygıdan söz edilmektedir. Avrupa ülkelerinde hissedilen korkuyu aktaran bu yazıya göre, söz konusu korkunun derecesi ancak 1930'ların anti-semitizm'den dolayı duyulan korku ve kaygı duygularıyla özdeşleştirilerek açıklanabilmektedir.⁵ Benzer şekilde bu tez çalışmasında analiz yapılacak gazetelerden birisi olan The Newyork Times gazetesinde de ima yoluyla Müslüman göçmenlerin Yeni Zelanda'da sayıca çok olduğu, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu alıcıya sezdirilmekte, bu durumdan dolayı korku ve panik yapılandırılmaya çalışılmaktadır. Yazılı ve görsel basına ait bu örneklerle benzer birçok haber bulunmakta, bu kanallar aracılığıyla da mültecilere karşı üretilen korku miti tüm dünyaya yayılmaktadır. Medya'dan yayılan bu korku atmosferinin tesiriyle de İslam'a ve Müslümanlara karşı korku duyan, düşmanlık hezeyanına kapılan insanlar ise Müslüman göçmenlere karşı nefret söyleminde veya saldırısında bulunabilmektedir. Bu olaylardan birisi de Brenton Tarrant tarafından gerçekleştirilen Yeni Zelanda Terör saldırısıdır. Bu olayda, Müslüman göçmenler dini kimlikleri ve göçmen statüleri gerekçesiyle katledilmiştir. Medyada katliamla ilgili çeşitli haberler yayınlanmıştır. Yayınlanan bazı haberlerde kullanılan söylemlerin Müslümanlara karşı olumsuz tutumlar üretilmesine neden olabileceği, Müslüman göçmenlerin maruz kaldığı şiddet olaylarını meşrulaştırarak Müslümanlara karşı yeni nefret suçlarına zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Vahim olan ise bu kısır döngünün devam etmesi, Müslümanlara karşı, nefret söylemlerinin ve katliamlarının gün geçtikçe artmasıdır.⁶ Ayrıca bu grupların fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kaldıklarını, katliama uğradıklarını bildiren haberlerde dahi mağduriyetlerinin konu dışı kaldığı, aktör konumundaki mültecilerin

⁵ Ishaan Tharoor, "Europe's Fear of Muslim Refugees Echoes Rhetoric of 1930s Anti- Semitism, *Washington Post*, (2 Eylül 2015), <https://multiculturalmeanderings.com/2015/09/04/europes-fear-of-muslim-refugees-echoes-rhetoric-of-1930s-anti-semitism-the-washington-post/>, (Erişim 26 Mart 2021/14:27).

⁶ Avrupa insan hakları raporuna göre, Avrupa'daki Müslüman göçmenlere yönelik şiddet olaylarının diğer yıllara göre % 74 arttığı görülmektedir. Bk. Enes Bayraklı ve Farid Hafez, "The State of Islamophobia in Europe" *European Islamophobia Report 2018*, SETA, İstanbul - Washington 2019, 6-12. Ayrıca Christchurch terör eyleminden dört gün sonra Almanya'nın Berlin kentinde bir ırkçı şahıs hamile ve başörtülü kadının karnına yumrukla vurmuş ve kaçırmıştır. Birleşik Krallık'ta Christchurch saldırısı sonrasında İslamodum saldırıları % 600'lük bir artış göstermiştir. Bk. Kevser Erol, "Yeni Zelanda terör saldırısı ve Avrupa bağlantıları", *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı Raporu*, İstanbul 2019, 13.

statülerinin yok sayıldığı ya da sorunlu alt gruplar olarak gösterildiği görülmektedir. Haber kurgusunda göçmenlerin yaşadıkları travma önemsenmemekte sadece Batı halkının İslamodum⁷ saldırılarından dolayı duyduğu kaygıya odaklanılmakta ve bu halka endişelenmemesi gerektiği mesajı verilmektedir.

Haber metinlerinde geçen ötekileştirmeye neden olabilecek, toplumda kutuplaştırmayı arttırıcı bu tarz söylem pratikleri, bu grupların toplumda görünürlüğünü azaltarak çokkültürlü yaşıntının istikrarlı bir şekilde devam etmesini zorlaştırmakta, Müslüman göçmenlerin topluma entegrasyonunu engelleyebilmektedir. Bu durum onların yaşam standartlarının düşmesine, ekonomik ve sosyal haklarının sınırlandırılmasına neden olabilmektedir. Özellikle camilere yapılan saldırılar, dini özgürlüklerini kısıtlayıcı olmakta, toplu ibadet yaparak dini ritüeller yoluyla sosyalleşememektedirler.

Bu tez çalışmasında, Batı Medyası'nın İslam ve Müslümanlar hakkında inşa ettiği menfi söylemlerin altındaki ideoloji ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Müslüman göçmenler hakkında yazılan haberlerde, yazarın veya yazarların nesnel olmadığı öne sürülerek ideolojik eğilimlerinin haber metnine yansıdığı düşünülmektedir. Bu amaçla da Batı Medyası'nda Müslümanlar hakkında yazılan haber metinlerinden bazıları Dijk tarafından geliştirilen ESA ve Lacan tarafından öne sürülen LSA teknikleri kullanılarak analiz edilecektir. Bu teknikler kullanılarak metindeki ideolojik yargılar tespit edilmeye çalışılacaktır. İdeolojik yargılardan kastedilen, yazarların veya bu kurumların Müslüman göçmenlere karşı olumsuz tutum olarak nitelenidirebilecek söylemleri ve bu söylemlerle belirtilen menfi İslam ve Müslüman temsilleridir. Bu çalışmada yol gösterecek teknikler hakkında aşağıda bilgi verilmektedir.

Eleştirel Söylem Analizi (ESA), söylem çözümlemesi birçok disiplinden faydalanan bir tekniktir. Bu teknik, incelenen metni kültürel bir ürün olarak algılayarak metnin inşa edildiği sosyal ağlara odaklanmaktadır. Bu bağlamda haber metnindeki ideolojik dokuları ortaya çıkarmada, metnin üretildiği ve tüketildiği toplumun tarihsel, sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamının dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla söylem ve ideoloji arasında kurduğu ilişkiyi, ideolojilerin oluşumuna ve

⁷ Selçuk Kırtepe ve Esra Öztunç, "İslamofobi Kavramı Yerine İslamodum Kavramı", *Tokat İlmîyat Dergisi*, 8, 1 (Haziran 2020), 161.

uygulanışına yönelik irdeleyerek metni sosyo-bilişsel farkındalıkla analiz etmektedir.⁸ Bu analiz, sosyal gücün nasıl kötüye kullanıldığını ve eşitsizliğin sosyal ve politik bağlamda, metin tarafından nasıl canlandırıldığını, yeniden üretildiğini ve meşrulaştırıldığını inceleyerek sosyal problemlere odaklanmaktadır.⁹ Metinde ideolojik gücün nasıl konuşlandırıldığı hakkında sorular sormaktadır. İdeolojinin hegemonyası altında eşitsizliklerin üretimine katkıda bulunan medya da bu tekniğin, sorgulama alanlarından birisidir.¹⁰ Özellikle Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da hızlı bir şekilde yayılan, göçmen ve azınlık karşıtı hareketler olan zenofobi, ırkçılık gibi ideolojileri dikkate almakta, haber metinlerinde inşa edilen ırkçı söylemleri inceleyerek çözümlemektedir.¹¹ Dolayısıyla söylem analistlerine farklı araştırma pencereleri açan ESA sayesinde medya metnlerinin temellendiği, toplumsal yapılar sorgulanarak medya söyleminin gerisindeki toplumsal yapıya yönelik, hegemonya, değerler, ideolojiler, kimlikler gibi dilsel kurgular ortaya çıkarılmaktadır. Dijk, *Prejudice in Discourse* (1984) adlı kitabında, basında medyanın azınlık veya göçmen gruplara karşı bir dizi kompleks bilişsel süreç nedeniyle, stereotipler ve önyargılar ürettiğini ayrıca yeniden üretilerek kalıcılığının sağlandığını belirtmektedir. Bu alanda, etnik önyargıların ve ırkçılığın yeniden üretiminde medyanın rolünü kanıtlayacak çalışmalarda bulunmaktadır.¹² Neticede ESA’nın yaptığı bu çalışmalar, Müslüman göçmenlerin Batı Medyası’ndaki temsiline odaklanan bu tez çalışmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu tez çalışmasında ESA’nın bir deseni olan Fairclough Modeli de kullanılacaktır. Fairclough’a göre, sosyal düzen ve söylemin düzeni, belirli ideolojiler ve güç ilişkileriyle ilgilidir. Ancak kültürden kültüre farklılık gösteren bağlam yorumlanarak metindeki ideolojik pozisyonlar belirlenebilir. Ona göre söylem, sosyal bir pratiktir ve söylem analizini sonuçlandıran sosyal koşullardır. Yazarların, değerleri, inançları, varsayımları, zihinlerindeki sosyal temsiller kısaca onların içinde bulundukları dünya metnin üretiminde, söylemin belirleyicisidir.¹³

⁸ Teun A. Van Dijk, *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Approach*, Üçüncü Baskı, SAGE Publications, London 2004, 9.

⁹ Ruth Wodak ve Michael Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, *Methods Of Critical Discourse Analysis*, 2009, 2.

¹⁰ Van Dijk, *Critical Discourse Analysis, The Handbook of Discourse Analysis*, 477.

¹¹ Van Dijk, *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Approach*, 9.

¹² Teun A. Van Dijk, *Racism and the Press*, Birinci Baskı, Routledge, London - New York 1991, ix.

¹³ Norman Fairclough, *Language and Power*, Birinci Basım, Longman Publishing, New York 1989, 17, 24-25.

ESA sosyal bilimlerde özellikle, iletişim, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, edebiyat gibi alanlarda kullanılmaktadır. Türkiye'de bu teknik kullanılarak yapılmış, birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan literatür taramasında ESA'ya göre, metin analizi yapan bazı çalışmalara ulaşılmıştır. Bununla birlikte din sosyolojisi alanında ESA'yı kullanan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu tez çalışması, din sosyolojisi alanında yapılan diğer söylem analizi araştırmalarından farklılık arz etmektedir. Farklı disiplinlerde yapılmış, ESA'yı kullanan çalışmaların bazıları belirtilecek olursa:

Mehdi Keskin'in, "Görsel Medya ve Kamuoyu İlişkisi: Televizyonda Siyasi Tartışma Programlarının Söylem Analizleri" isimli yüksek lisans tez çalışması, Sosyoloji alanında hazırlanmıştır. 2015'te yazılan bu tez, söylem ve ideoloji bağlantısını ortaya çıkarmaktadır. Ama Dijk'in yöntemi, söylem analizinde makro yapıda ve mikro yapıda yeterince kullanılmamakta, öteki ve kutuplaşmalar üzerinden gidilerek kestirme yorumlarda bulunmaktadır.

Başka bir tez çalışması da 2018'de, Sezin San Sungunay tarafından yapılan, "*Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Söylem Analizi*" başlıklı çalışmasıdır. Bu çalışmada çözümleme haber öyküsü anlatımıyla başlamış, daha sonra tematik ve şematik çözümlemeye geçilmiştir. Bu çözümler kısmen yeterli olmakla birlikte, mikro yapıya yönelik analiz yetersizdir. Kadına şiddet konusunda bilinçlendirmeyi amaçlayan, kadına şiddet vakalarına dikkat çeken bir çalışmadır. Haberlerdeki ideolojik söylemi ortaya çıkarmaktan ziyade toplumsal bir soruna odaklanılmıştır.

F. Betül Aydın Varol'un (2012), "*Türk Basınında Nefret Söylemi: Mavi Marmara Baskını Örneği*" adlı çalışmasında, İsrail'in Gazze'ye insani yardım malzemeleri taşıyan Mavi Marmara Gemisine yaptığı silahlı saldırı ile ilgili Türk basınına ait bazı gazete haberleri analiz edilmiştir. İncelenen haberlerdeki nefret içerikli ideolojik söylemlerin kodlanması ortaya çıkarılmıştır. Yazarların haber hazırlarken nesnel olmayan tutumlarına ve nefret söyleminin toplumsal bellekte yapılandırılmasına dikkat çekilmiştir.

Sadullah Çebi'nin (2015), "*İsviçre'deki Minare Karşısı Referandum Afişlerinde İslamofobi'nin Söylemsel İnşası*" isimli çalışmasında, İsviçre'de 2009'da minare referandumu öncesinde kullanılan afişlerindeki İslamofobi'ye ilişkin ideolojik anlamların inşası incelenmiştir. Bu afişlerde, Müslümanları ötekileştiren, çok kültürlü yaşıntıyı engelleyebilecek, çok kültürlü dokuyu parçalayabilecek, ideolojik söylemler ortaya çıkarılmıştır. İslam korkusuna dayalı ikna söylemini inşa etmek için kullanılan retorik

unsurlar tespit edilmiştir. Bu çalışmada ESA'nın yanısıra göstergelimsel analiz de kullanılmıştır.

Gözde Yardım ve Hilal Doğruer'in (2019), *“Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği”* makalesi, Basın Yayın alanında yapılmıştır. Bu çalışma, Türkiye’de öldürülen İtalyan sanatçı Giuseppina Pasqualino (Pippa Bacca) ile ilgili yazılı basında çıkan farklı gazete haberlerini ESA’ya göre analiz etmiştir. Makalede, sistematik bir çözümleme yapılmış olup makro yapıya dâhil olan tematik ve şematik kurgu analiz edilerek söylemdeki gerçek anlamlar ortaya çıkarılmıştır. Ama mikro yapıya yönelik analizde, Pippa Bacca direkt ötekileştirilmediği halde imalara yer verilmemiştir.

Melike Somuncu’nun (2020), *“Dr. Fahrettin Koca’nın Sosyal Medyadaki Salgınla İlgili Paylaşımlarının Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi ile İncelenmesi”* isimli çalışması, Edebiyat alanındadır. Dr. F. Koca’nın belli bir zaman kesitine ait konuşmaları analiz edilmiştir. Konuşma metni olduğu için tematik yapıda başlıklar analiz edilememiş, konuşma üzerinden olay örgüsü direkt anlatılmıştır. Bununla birlikte metin incelemesinde sistematik bir yol takip edilmiştir. Konuşmacının alıcıya uyulması gereken sosyal sorumlulukları bildirdiği, kullandığı dilin niyetini açıkça ortaya koyduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla ideolojik söylemin alıcıya başarıyla iletildiği tespit edilmiştir. Mikro yapıda ise metindeki sözcük dizimi, sözcük seçimleri ve retorik unsurlar dikkate alınarak Koca’nın kullandığı dil sayesinde süreci başarıyla yönettiği bulgusu elde edilmiştir.

Edebiyat alanında ESA’yı kullanan başka bir makalede, Ömer Solak’a (2011) ait olan, *“Küçük Ağa Romanının Eleştirel Söylem Analizi”* isimli makaledir. Tarık Buğra’nın *Küçük Ağa* romanı şematik yapı, tematik yapı, sentaktik ve retorik olmak üzere dört aşamada analiz edilmiştir. Bu romanın yazıldığı döneme ait ideolojik söylemler tespit edilerek ideoloji ve söylem bağlantısı başarıyla ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca araştırma yapılan alanın yatkınlığı sentaktik çözümleme için birçok şifre vermektedir.

Ömer Ongun’un (2014), *“Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye’deki Gazetelerin Suriye İç Savaşını Yansıtmaya Biçimleri”* makalesi, İletişim Yönetimi alanında hazırlanmıştır. Bu makalede, Suriye’deki iç savaş konu alan haberler çözümlenerek dilde yapılan ideoloji ortaya çıkarılmıştır. Makro yapıya ve mikro yapıya yönelik analizde, yazarların haberleri nesnel olarak hazırlamadığı, kendi ideolojik eğilimlerine göre, alıcılara sunduğu tespit edilmiştir.

B. Ayhan ve arkadaşları (2018) tarafından yazılan, “*Terörün Batı Basınında Sunumu: The Guardian Örneği*” isimli makalede, IŞİD ve YPG gibi örgütlerin Batı Medyasında olumlu olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Ama aşamalı, sistematik bir analiz yapılmamıştır.

Abdülkadir Gölcü ve arkadaşları (2019) tarafından kaleme alınan, “*Dil ve söylem pratiklerini haber metinlerinde aramak: Yeni Zelanda terör saldırısı örneği*” isimli makalede, Yeni Zelanda terör saldırısı ile ilgili bazı haberlerin analizi yapılmıştır. Bu gazeteler, Türk Medyası’na aittir. Makro analizde tematik yapı ve şematik yapı ayrı ayrı değerlendirilmemiş, bütün olarak ele alınmıştır. Mikro yapıya yönelik analizde retorik analiz yapılmamıştır.

M. Karaduman’a ve B. Akbulutgiller’e (2018) ait, “*İnternet Gazeteciliği ve Haber Söylemi: Reina Saldırısı Haberlerinin Çözümlemesi*” isimli makalede, makro yapının ve mikro yapının analizi sadece başlıklarla sınırlandırılarak yapılmıştır. Edinilen bulgulara göre, internet sitelerinin haber yazımı ve sunumunda benzeştiği ancak haberi ele alış ve söylemlerinde haber sitelerinin ideolojik yapılarıyla bağlantılı olarak birtakım farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Levent Doyuran’ın (2018), “*Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)*” isimli makalesinde, dizilerdeki 12 Eylül Dönemine ait söylemlerin analizini yapmıştır. Metin dört aşamada çözümlenmeye çalışılarak haberdeki 12 Eylül dönemine ait ideolojik söylemler ortaya çıkarılmıştır. Bu makalede kullanılan aşamalı çözümleme, Fairclough göre çözümleme yapılacak, bölümde örnek alınacaktır.

Remzi Demir’in, “Paris Saldırıları ve Türk Medyasındaki Görünümü” başlıklı içerik analizi tekniğini kullanan tez çalışmasında, Paris saldırılarının Türk Medyası’ndaki sunumuna odaklanılmış, Batı’daki oryantalist ana akımın dışında Doğu’da oksidentalit bir düşüncenin benimsenerek bu doğrultuda haber üretildiği gerçeği yorumlanmıştır.¹⁴

Bu tezde kullanılan diğer bir teknik olan LSA’yı, söylem araştırmalarına kazandıran kişi Jacques Lacan’dır. Yapılan literatür taramasına göre, ülkemizde LSA kullanılarak yapılan sosyolojik analize ulaşılamamıştır. Bununla birlikte dünyada bu alanda yapılmış çalışmalar mevcuttur. Rousselle ve Duane’nin *Jacques Lacan and*

¹⁴ Remzi Demir, *Batı’daki İslam Algısı Çerçevesinde Paris Saldırılarının Türk Medyasındaki Görünümü*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü DR Tezi, Çorum 2020, i.

American Sociology: Be Wary of the Image kitabı, Parker ve Pavon-Cuellar (2013)'ın, *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual indeterminacy* kitabı ve George Steinmetz'in "Bourdieu's disavowal of Lacan: psychoanalytic theory and the concepts of habitus and symbolic capital" isimli makalesi bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Ötekinin metindeki konumlandırılmasına odaklanan LSA'nın, sosyolojik analiz için kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Zira bu analiz, yazarın bilinçdışının, ötekinin söylemi olarak metne gizlenen anlamı ortaya çıkarabilmekte, bu söylemlerin, neden olabileceği toplumsal patolojilere ışık tutmaktadır. Bu bağlamda Lacanyen analizin, söylem araştırmalarını çok farklı boyutlara taşıdığı düşünülebilir. Zira Lacanyen analiz, Freudyen yaklaşımla temellenmekte, metin okumalarında Psikanaliz kullanılmaktadır. Rüya nasıl bilinçdışının söylemiyse, dil de ötekinin ve bilinçdışının söylemi olmaktadır.¹⁵ Lacanyen psikanalizin ayna evresine göre, özne veya yazar toplumsal süreçlerle oluşmaktadır.¹⁶ Süreç içindeki özne ancak dilin belirleyiciliği vurgulanarak kavranabilmekte ve ötekinin yapılanma alanı olan bilinçdışı çözümlenerek dile dökülemeyen şeyler, eksik kalanlar dilin yapısı üzerinden incelenebilmektedir.¹⁷ Öznenin ideolojik ve siyasal süreçleri de dil üzerinden özne kavranarak anlaşabilmektedir. Bu çalışmada, LSA'nın tercih edilmesinin en önemli nedeni metinde saklı olan ideolojik yapıları ve buna bağlı olarak ötekinin kurgulanışını ortaya çıkarma da kullandığı delik, matema, metafor ve metomini gibi işaretleyicilerdir.

i. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

"Batı Medyası'nda İslam ve Müslüman Temsilinin İnşası (Christchurch Terör Saldırısı Haber Örnekleriyle)" başlıklı bu araştırmanın konusu, Yeni Zelanda tarihindeki en büyük terör eylemlerinden biri olarak kabul edilen Christchurch Terör Saldırısının,¹⁸ Batı Medya'sına ait gazetelerde nasıl ele alındığını inceleyerek analiz yapmaktır. Bu analizde, Batı Medyası'nın, İslam ve Müslümanlar hakkında inşa ettiği, bu grupların menfi temsiline neden olabilecek ideolojik söylemleri ortaya çıkarılacaktır. Bu analiz, 16 Mart 2019 tarihinde Christchurch Terör Saldırısı hakkında haber yapan dört gazetenin bir

¹⁵ Jacques Lacan, *Fallus'un Anlamı*, Saffet Murat Tura (çev.), AFA Yayıncılık, İstanbul 1994, 9.

¹⁶ Lacan, *Fallus'un Anlamı*, 14.

¹⁷ Jacques Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, Nilüfer Erdem (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2013, 50.

¹⁸ U.S Department of State, *New Zealand 2019 International Religious Freedom Report*, New Zealand 2020, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/NEW-ZEALAND-2019-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf> (Erişim 7 Nisan 2021 18:08); 4.

haberini kapsamaktadır. Bu haberlerde, Müslümanlara karşı inşa edilen söylemlerin, kurgudan bağımsız olan gerçek anlamları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu spesifik araştırmanın yanı sıra Batı Medyası'nın İslam'a ve Müslümanlara karşı tutumu, genel olarak incelenerek İslam ve Müslümanların nasıl temsil edildiği irdelenecektir.

ii.Araştırmanın Problemi

Araştırmanın temel problemi; Batıda farklı dünya görüşleri ve politik çizgilere sahip gazetelerde, manşetler, başlıklar, haber girişleri kısaca haberin tüm metni, Yeni Zelanda saldırılarını, nesnel bir tutumda okurlarına iletmemektedir. Bu varsayımdan hareketle, çalışmanın örneklem grubundaki haberler, görsel ve tüm metin analiz edilerek yazarların, katliama ve katliamın mağduru olan Müslüman göçmenlere karşı tutumları tespit edilmeye çalışılacaktır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılan bu tez çalışmasında, ana problemin doğrulanması veya yanlışlanması için bazı alt problemlerin cevabı aranacaktır. Araştırmanın konusunu destekleyecek şekilde, alt problemler ise aşağıda sıralanmıştır.

- Christchurch terör katliamı, terör saldırısı olarak belirtilmekte midir?
- Konuların hiyerarşik olarak sıralanmasında, ana olay, ana konu konumuna yerleştirilebilmiş midir?
- Manşetlerde ya da başlıklarda, alt başlıklarda kısaca tüm metinde, katliam ve mağdurları temsil edilmekte midir?
- Bu temsilleri, yazarların ya da medya kurumlarının ideolojik eğilimleri etkilemekte midir?
- Metinlerde, Müslüman göçmenlerin statüleri nasıl konumlandırılmaktadır?
- Yazarlar, alıcıların Müslüman göçmenler hakkındaki ideolojik şemalarını şekillendirmek için ne gibi stratejiler kullanmıştır?
- Bu stratejiler başarılı olmuş mudur ve alıcının haberle ilgili ideolojik şeması,¹⁹ metinde inşa edilen ideolojik şemaya göre şekillenebilecek kapasitede midir?
- Haberlerin kurgusu, Müslüman göçmenleri öteki konumuna yerleştirmiş midir?
- Metin kurgusu alıcıların kolektif bilinçdışını,²⁰ düşmanlıklara götürmekte midir?

¹⁹ İdeolojik şema, kişinin ait olduğu grubun etkisiyle şekillenen ve bireyin söylemlerini inşa etmede kullanılan şemalardır. Bk. Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 17-18.

²⁰ Kolektif bilinçdışının içeriği arketip denilen kalıplardan oluşmaktadır. Bu kalıplar düşüncenin atasıdır ve kalıtsaldır. Yani bazı düşünceler ve duygular atalarımızdan miras olarak alınmaktadır. Carl Gustav,

- j. Saldırının, görünen ya da arka plandaki nedenleri metne yansıtılmış mıdır?
- k. Christchurch terör saldırısı ve benzer saldırıların, İslamodum saldırılarının yükselişine etkisi olmuş mudur?
- l. Bu saldırı ve bu tarz saldırıların, Batı'da yaşayan Müslümanlar için muhtemel sonuçları neler olabilir?
- m. Bu sonuçlara, incelenilen haber metinlerinde değinilmiş midir?
- n. Metinlerde, Müslüman göçmenlerin maruz kaldığı nefret saldırılarına yönelik alınabilecek önlemler belirtilmiş midir?
- o. Bu önlemler, kalıcı ve kökten çözümler sunabilir mi?
- p. Bu metin kurgularının, çok kültürlü yaşam üzerinde olumsuz izdüşümleri olabilir mi?

iii. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel problemleri ve alt problemlerine dayalı olarak şu hipotezler geliştirilmiştir.

- a. Batı Medyası, Christchurch terör saldırılarını, nesnel bir tutumda okurlarına iletmemektedir.
- b. Bu saldırı, terör saldırısı olarak belirtilmemektedir.
- c. Bu kurumlar, Christchurch terör katliamına önem vermemekte, haber kurgusunda katliamı, ana konu olarak işlememektedir.
- d. Manşetlerde ya da başlıklarda, alt başlıklarda, girişte kısaca tüm metinde, katliam ve mağdurları, olumsuz temsil edilmektedir.
- e. Bu temsilleri, yazarların ya da medya kurumlarının ideolojik eğilimleri etkilemektedir.
- f. Metinlerde, Müslüman göçmenler, düşük alt statülü gruplar olarak konumlandırılmaktadır.

Jung, *Jung Psikolojisi ve Tasavvuf*, Kemal Yazıcı ve Ramazan Kutlu (çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 1997, 49; Carl Gustav Jung, *Dört Arketip*, Zehra Aksu Yılmaz (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2009, 21. Acımasız davranışların sergilendiği arketipin gölge arketipi olduğu ve özellikle kolektif gölge arketipinin, katliamlarda, isyanlarda ve linç girişimlerinde, kitle ruhu üzerinde etkisini gösterdiği düşünülmektedir. Abdullah Turut, "Yusuf Atılğan'ın "Çıkılmayan" Adlı Öyküsünde Gölge Arketipi ve Kitle Psikolojisi", *Söylem Filoloji Dergisi* 1,2, Aralık 2016, 223; Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi*, Birinci Basım, Fatma Zehra Bayrak (çev.), Hayat Yayınları, İstanbul 1997, 23.

- g. Yazarlar, alıcıların Müslüman göçmenler hakkındaki ideolojik şemalarını şekillendirmek için haber kurgu stratejilerden faydalanmıştır.
- h. Bu stratejiler, başarılı bir şekilde kullanılmıştır ve alıcının haberle ilgili ideolojik şeması, metinde inşa edilen ideolojik şemaya göre şekillenebilecek kapasitededir.
- i. Haberlerin kurgusunda, Müslüman göçmenler öteki konumuna yerleştirilmiştir.
- j. Metin kurgusu, alıcıların kolektif bilinçdışını, düşmanlıklara götürebilmektedir.
- k. Saldırının arka plandaki nedenleri metne imayla yansıtılmıştır.
- l. Christchurch terör saldırısı ve benzer saldırılar, İslamodum saldırılarının yükselişine yol açabilir ve kutuplaşmaları arttırabilir.
- m. Bu tarz saldırılar, Batı'da yaşayan Müslümanları olumsuz yönde etkilemektedir.
- n. Bu etkilere, incelenen haber metinlerinde değinilmemektedir.
- o. Metinlerde, Müslüman göçmenlerin maruz kaldığı nefret saldırılarına yönelik alınabilecek önlemler belirtilmekte ama bu önlemler, kalıcı ve kökten çözümler sunmamaktadır.
- p. Bu metin kurgularının, çok kültürlü yaşam üzerinde olumsuz izdüşümleri olabilir.

iv. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tez çalışmasında, Christchurch Terör Saldırısı hakkında haber yapan Batı Medyası'na ait dört gazetenin metinlerinde yer alan, ideolojik söylemleri tespit etmek ve bu söylemlerle inşa edilen İslam ve Müslüman temsilini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu amaçla, metinlerin söylem analizi yapılacaktır. Bu gazetelerin hazırladıkları haber kurgusu ile inşa edilen gerçekliğe alıcıları nasıl ikna ettiğinin gösterilmesi, dilsel kodların, retorik ve diğer stratejik unsurların, bu ikna etme sürecinde nasıl kullanıldığının belirtilmesi de bu araştırmanın hedefleri arasındadır. Bu spesifik araştırmayla birlikte Batı Medyası'nın genel olarak İslam ve Müslüman temsilini etkileyebilecek tutumu irdelenecektir.

Günümüzde Batı Medyası'nın Müslüman göçmenlere yönelik menfi tutumu dikkat çekmektedir. Son yıllarda, mültecilerin sayısındaki artış göz önüne alındığında, bu durum sorun teşkil etmektedir. Avrupa'da normal doğum oranlarına sahip bu gruplar, demografisi gün geçtikçe yaşlanan ve büyüyemeyen Batı toplumu karşısında potansiyel tehdit olarak görülse de asıl sorun Batı Medyası'nın bazı kuruluşlarının Müslüman göçmenlerle ilgili yaptığı haberlerdir. Bu kuruluşlar hazırladıkları metinlerde, mültecileri olumsuz temsillerle sunarak haber alıcılarında Müslüman göçmenlere yönelik menfi imaj

ve algı inşasına neden olabilmektedir. Bu bilişsel inşalar ise okurların mültecilere karşı tutumunu etkileyebilektedir. Bu tutum, bazen Müslüman göçmenlere yönelik fiziksel ya da psikolojik şiddet saldırısı şeklinde olabilmektedir. Nitekim bu tez çalışmasında, haberlerinin analiz edileceği Christchurch Terör Saldırısı da bu saldırılardan biridir. Dolayısıyla Batı Medyası'nın Müslüman göçmenlere yönelik tutumlarını değiştirerek bu gruplara yönelik söylemlerini olumlamaı gerekmektedir. Zira bu tutumlarının çok kültürlü yaşama yönelik menfi etkileri bulunmaktadır.

Bu tez çalışması, Batı Medyası'nın Müslüman göçmenlere yönelik olumsuz söylemlerini ortaya çıkarmayı hedeflediği ve bu söylemlerin çok kültürlü yaşama yönelik etkilerine karşı farkındalık kazandırmaya çalıştığı için önemlidir. Eğer bu farkındalık kazanılırsa ve bu söylemlerin düzeltilmesine yönelik çalışmalarda bulunulursa haber alıcılarının, Batı Medyası'nın tesirinde kalarak Müslüman göçmenlere yönelik nefret saldırılarına girişmesi önlenabilir. Böylece mülteciler de toplumdan izole bir şekilde yaşamadan, kendi içine dönerek taassuplaşmadan ya da radikal bir yaşam biçimine yönelmeden çok kültürlü yaşamın bir parçası olabilirler. Aksi takdirde toplum mevcut kutuplaşma ortamından kurtulamayacak ve bu gruplar sürekli şiddet saldırılarına maruz kalabilecektir. Buna bağlı olarak da çok kültürlü hayatın sürdürebilirlik ihtimali azalacaktır. Göçmen Müslümanlar dünya genelinde yaşam kalitesini yitirerek eşit yaşam standartlarına ve çalışma koşullarına sahip olamayacaktır.

v. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu tez çalışmasında, Yeni Zelanda Terör Katliamı ile ilgili haber yapan, farklı ideolojik görüşlere sahip Batı Medyası'na ait bazı gazetelerin haberleri incelenecektir.

Örnekleme olarak, The Guardian,²¹ The Times,²² The New York Times²³ ve Daily Mirror²⁴ gazeteleri seçilmiştir. Seçilen bu gazetelerin ESA ve LSA'ya göre, söylem analizi yapılacaktır. Bu gazetelerin tercih edilmesinin nedeni, küresel okuyucu kitlesine sahip olması ve yayınlandıkları ülkelerde trajalarının yüksek olmasıdır. Ayrıca gazetelerin siyasi eğilimlerinin, ideolojik perspektiflerinin farklı olmasına da dikkat edilmektedir.

vi. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Bu tez çalışmasının temel yaklaşımı, bir nitel araştırma yöntemi olan yorumsamacı sosyal bilim paradigmasıdır. Bu yaklaşım, anlama odaklanmakta, insanın eylemleriyle tarihsel dünyayı üreten kognitif bir özne olduğu görüşünü savunmaktadır. Tarihsel dünya ifadesiyle kastedilen, insanın deneyim dünyasını sınıflandıran ekonomi, hukuk, cinsiyet gibi kategorilerdir. Bu kategoriler birbiriyle etkileşim halinde bulunmaktadır. Sosyal eylem ise ancak toplumsallık ve tarihsellik içinde bilinebilir. Toplumsal eylem, şeylere değil, insan öznelere; toplumsal bağlama anlamlar yükleyen, eylemde bulunan bireye yöneliktir.²⁵

Bu tez çalışmasında teknik olarak Jacques Lacan'ın, Lacenyan söylem analizi (LSA) ve Teun A. van Dijk'in eleştirel söylem analizi (ESA) kullanılmaktadır. Ayrıca ESA'nın bir deseni olan Fairclough'un tekniği de kullanılmaktadır. Bu tekniklerin kullanılmasının nedeni, haber söylemindeki gerçeklikleri farklı stratejilerle ortaya çıkarabilme imkanı sağlamasıdır. Eleştirel söylem çözümlemesi, yazarın alıcıya vermek üzere hazırladığı ideolojik şemaları nasıl kurguladığını ve bu şemaların alıcının

²¹ Britanya'nın en güçlü liberal – sol gazetesi olup küresel okur kitlesi yüksektir. Bk. Medyascope, “Günde 150 Bin Satılıp 1.5 Milyon Tık Alan İngiliz Guardian Gazetesi Yeni Bir Model Arayışında”, 15 Ocak 2018, <https://medyascope.tv/2018/01/15/gunde-150-bin-satilip-1-5-milyon-tik-alan-ingiliz-guardian-gazetesi-yeni-bir-model-arayisinda/>, (Erişim 01 Mart 2021); *The Guardian*, <https://www.eurotopics.net/tr/148819/the-guardian> (Erişim 7 Nisan 2021 18:08).

²² Muhafazakâr görüşlü olup Birleşik Krallığın en önemli sağ akım gazetelerindendir. Bk. *Wikipedi*, https://tr.wikipedia.org/wiki/The_Times; (Erişim 26 Mart 2021/14:27); “The Times”, 22 Ekim 2021, <https://www.eurotopics.net/tr/148832/the-times>; Mustafa Yılmaz, “1923-1938 İngiliz Basını'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10, 28 (1923), 160-161.

²³ ABD'nin en iyi birinci büyük gazetesi olup ülkede en yüksek traja sahiptir. Ulusun sicili niteliğindedir. Sosyal - Liberal görüşlüdür. Bk. *Wikipedi*, https://tr.wikipedia.org/wiki/The_New_York_Times (Erişim 26 Mart 2021/14:27); Mehmet Özçağlayan, “Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme)”, *Marmara İletişim Dergisi* 13,13, (2008), 147.

²⁴ Mirror Yayın Grubuna ait olan bu gazete, İşçi Partisi'ni desteklemekte olup ülkenin beşinci büyük gazetesidir. Trajı 1.058.000'dir. Bk. *Wikipedi*, https://tr.wikipedia.org/wiki/Daily_Mirror (Erişim 26 Mart 2021/14:27); Daily Mirror, 28 Ekim 2021, <https://www.eurotopics.net/tr/148472/daily-mirror>

²⁵ Hüseyin Bal, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Birinci Basım, Sentez Yayıncılık, İstanbul 2016, 19-20.

alınlanacağı kıvama nasıl getirildiğini, bilişsel bir farkındalıkla göstermektedir. Lacenyen söylem analizi ise yazarın haber kurgusuna yansıyan ideolojik kaygılarını ve ötekinin metinde nasıl konumlandırıldığını ortaya çıkarmada fayda sağlamaktadır. Ayrıca Fairclough'un tekniği de haberleri toplu olarak analiz edebilme imkânı sunmaktadır.

Eleştirel söylem çözümlemesi (ESA) için Dijk'e ait, *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Approach, News as Discourse, Racism and the Press...* vb. birçok kitaptan ve makaleden faydalanılmıştır. Bu araştırmada özellikle söylemin metinde nasıl inşa edildiğine odaklanılarak bu kitaplar özenle irdelenmiştir.

ESA metni kültürel bir ürün olarak görerek metnin üretildiği ve tüketildiği toplumun tarihsel sürecini, sosyo-ekonomik koşullarını dikkate alarak inceleme yapmaktadır. Haber söyleminde, metinle bağlamın ilişkisine yoğunlaşmakta, metnindeki ideoloji ya da iktidar dokularını ortaya çıkarmak amaçlamaktadır. Bu yöntemde, söylem sayesinde ifade edilen ideoloji, bilişsel şemalar dikkate alınarak incelenmektedir. Dolayısıyla söylemin, ideolojilerin günlük ifadesinde ve yeniden üretilmesinde temel bir rol oynadığına farkındalık kazandırılmaktadır.

Dijk çalışmalarında, haber çözümlemelerini şematik yapılar ve modeller üzerinde kurmaktadır. Makro ve mikro yapılar çözümlemede önemlidir. Makro yapıdaki tematik çözümlemede üst şemalar olan hiyerarşik yapılar dikkate alınmaktadır. Başlıkların hiyerarşik düzenine, birbiriyle olan bağlantılarına bakılmakta, başlık metin ilişkisi sorgulanmakta ve manşetteki ilk başlığın metni özetlediği düşünülmektedir. Metnin hikâye ile benzer formda hazırlandığı kabul edilerek olayın örgüsü ve yapısı değerlendirilmektedir. Küresel anlamlarla ilgilenen makro-semantic çözümlemede, söylemlerin tüm paragraflardaki ve bölümlerdeki gerçek anlamları ortaya çıkarılmaktadır. Mikro yapıya yönelik çözümlemede ise cümle yapılarındaki, basitlik, karmaşıklık, etkenlik ve edilgenlik, uzunluk veya kısalık ve anlam dikkate alınmaktadır. Ayrıca sözcük ve sözcük öbeklerinin seçimi, tekrarlayan veya vurgulanan kelimeler metin semantiğini çözümlemede önemlidir.²⁶ Metindeki imalar belirlenerek de örtük kalan gerçek anlam ortaya çıkarmaya çalışılmaktadır.²⁷ Mikro yapıya yönelik başka bir analiz stratejisi olan retorik²⁸ çalışmada, haberin sunuş tarzında gizlenen ideolojiyi ortaya

²⁶ Teun A. Van Dijk, *News as Discourse*, Birinci Baskı, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale - New Jersey 1988, 24-25.

²⁷ Van Dijk, *Racism and the Press*, 183-185.

²⁸ Okuyucuyu haberin doğruluğuna ikna etme sanatıdır. Alıcının karar vermesini etkilemek için çeşitli

çıkarak gazetecilerin olaylar hakkındaki düşüncelerine dair çıkarımlar yapılmaktadır. Söz sanatları, metonimi ve metaforlar, imalar retorik işaretleyiciler olarak görülmektedir. Bu işaretleyiciler yardımıyla yapılan retorik analizi, metindeki gerçek anlamı ve inançları belirlemede etkili bir yol olmaktadır.²⁹ Ayrıca bu analizde alıcıyı ikna etmek için kullanılan, bilirkişi ve elitlerin açıklamaları, görgü tanıkları, kanıtlar, belgeler, fotoğraf, istatistiksel veriler, alıntılar gibi retorik unsurlar da dikkate alınmaktadır.³⁰

ESA'da haberin söylemsel analizi yalnızca metinsel yapı ile sınırlı değildir. Metindeki fikirler ve ideolojilerle bağlantılanan bilişsel, sosyal, politik ve kültürel bağlam da analizde önemlidir. Bilişsel yaklaşım şu gerçeği temel dayanak olarak almaktadır; metinler anlama sahip değildir ve dili kullananın attığı anlamlar vardır; bu anlamları ortaya çıkarmada ise dili kullananın zihinsel süreçleri önemlidir. Diğer bir deyişle, haberleri üreten yazarların ve bu haberleri algılayıp hatırlayan okuyucuların bilişsel temsillerini ve stratejilerini ayrıntılı olarak anlamak gerekmektedir.³¹ Modeller, hafızadaki bilgi temsilleridir. Olay modelinden hangi bilgilerin metnin kapsamı ile iletişimsel olarak ilgili olduğu, bağlam modelleri tarafından kontrol edilmektedir.³² Bu modeller sayesinde haberdeki önyargılı ideolojik söylem ortaya çıkarılabilmektedir.³³

Bu tez çalışmasında ESA'ya farklı bir bakış açısı kazandıran Fairclough'un Modeli de kullanılacaktır. Bu model, tanımlama, yorumlama ve sonuç aşamalarından oluşmaktadır. Tanımlama aşamasında metin, gramer ve sentaktik yapısı, sözcük seçimleri yönünden taranarak bu yapılardaki ideolojik işaretleyiciler aranmaktadır. Yorumlama aşamasında, tespit edilen ideolojik işaretleyiciler, sosyo – kültürel bağlam dikkate alınarak yorumlanmaktadır. Sonuç aşamasında ise elde edilen verilerden çıkarımda bulunmaktadır.³⁴

Bu tezde, haber analizinde kullanılacak bir diğer teknik de Lacanyen Söylem Analizi (LSA)'dir. Bu analizde, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, *Lacan Sözlüğü*,

ikna yöntemleri kullanılmaktadır. Bk. Mehmet Akif Duman, *Retorikten Belâgate Mecâzdan Metafora*, Birinci Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2019, 19-20.

²⁹ Van Dijk, *Racism and the Press*, 209-221.

³⁰ Van Dijk, *News as Discourse*, 83-85.

³¹ Teun, A. Van Dijk, "Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse ", *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*, Klaus Bruhn Jensen, Nicholas W. Jankowski (Ed.), Routledge, London and New York 2002, 116-117.

³² Van Dijk, *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Approach*, 27.

³³ Van Dijk, "Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse ", 118.

³⁴ Norman Fairclough, *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, Birinci Basım, Longman Publishing, New York 1995, 97-98.

Fallus'un Anlamı, “Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements”, vb. kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu yaklaşım, bilhassa bir metodolojik zemin olarak değerlendirilmekte, sosyal inşacı ve eleştirel psikoloji epistemolojisine dayanan, analizde kullanılacak tekniklerin zemini olmaktadır. Lacanyen bakışla yorumlanan her metin, analizciye biricik ve özgün olarak çözümlenmektedir.

LSA'ya göre, bilinçdışı ötekinin söylemidir.³⁵ Dil bilinçdışının koşulu olmakta, anlamda ötekinin söyleminde yapılanmaktadır. Dolayısıyla ötekinin alanında yani toplumsal alanda inşa olan bilinçdışı, tüm yaşantıya yayılan bağlamsal ilişkileri temsil etmektedir. Dolayısıyla metinde anlam toplumsal formda var olmaktadır. Bu analizde, metindeki ötekinin söylemiyle yapılanan işaretleyiciler ortaya çıkarılmaktadır. Metinde eksik olan şey de öteki olmaktadır. Bu amaçla bilinçdışı çözümlenerek dile dökülemeyenler, eksik kalanlar dilin yapısı üzerinden incelenebilmektedir.³⁶ Simge, semantik ikircik yoluyla dile katılmakta ve ötekinin söylemini içermektedir.³⁷ Bu sözcük şifresi, gerçekte bir delik olarak belirlemekte, dilin işlevi bu deliği delmek olmakta ve bu delikler oyularak analiz yapılmaktadır.³⁸ Bastırılmış olan yokluk, delik gibi unsurlar, metne karşı bilinçsizdir ancak metni biçimlendirmek için çalışmaktadır. Bu analiz, ideolojik okumaya imkân sağlamakta, metindeki direniş, güç ve iktidar söylemleri, dilin belirli sosyal bağ türlerine göre düzenlenmesi olarak ele alınmaktadır. Ayrıca dilin belirli güç ilişkilerini nasıl yerinde tuttuğunu göstermede yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla bu analiz, sosyal uygulama çalışmalarına yorumlayıcı kalıplar sunmaktadır.³⁹

Kısaca LSA'da analist, metnin organizasyonu ile ilgilenmekte, metni bozarak, dağıtarak açmakta ve metnin tüm işlevlerini, işaretleyiciler yoluyla ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Belirsiz, anlamsız ve söylenmeyen gösterene bakarak yok olanın işlevi nedir? Bu gösterenlerin metindeki düzeni nedir? sorularının cevabını aramaktadır. Kısacası bu analizde, genel olarak boşluklara, deliklere, öznenin direncini gösteren tekrarlara yani matemalara, mesajın ters olarak geri dönüşüne, metnin karşıtlığına, farklılığına, anlamın düştüğü ve bozulduğu yerin açılmasına odaklanılmaktadır.⁴⁰

³⁵ Jean-Pierre, Clero, *Lacan Sözlüğü*, 1. Baskı, çev. Özge Soysal, Say Yayınları, İstanbul 2011, 121.

³⁶ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 46.

³⁷ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 113.

³⁸ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 45.

³⁹ Ian Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, Birinci Basım, Open University Press, London 2005, 90.

⁴⁰ Ian Parker, “Lacanian discourse analysis in psychology: Seven theoretical elements”, *Theory & Psychology*, 15, 2, (2005), 169-170.

Bu tez çalışmasında iki analiz tekniğinden faydalanılmasının nedeni, iki tekniğinde haber analizi için farklı bakış açıları sunması ve metinleri derinlemesine inceleyebilmek için olanak sağlamasıdır. ESA, yazarın metin kurgusunun, alıcının ideolojik şemasını nasıl etkilemeye çalıştığını gösterirken LSA ise yazarın metinde öteki söylemini nasıl yerleştirdiğini ve dildeki ideolojik direnci gösterebilmektedir. Ayrıca bu tekniklerde bazı analiz unsurlarının da örtüştüğü görülmekte ve bu tespit de kanıtlanmaya çalışılmaktadır.

vii. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu tez çalışması, Yeni Zelanda Terör Katliamı ile ilgili haber yapan, Batı medyası'na ait Daily Mirror, The Guardian, The Times, The New York Times gazetelerinin 16 Mart tarihli manşet haberinin analizi ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamada, metnin belli bir sayfa sayısında kalmasının gerekliliği etkindir.

ESA'ya göre yapılan analizde, çalışılan bu tezin kapsam sınırlaması nedeniyle, belirtilen makro ve mikro yapılarıdaki incelemede tüm kategorilerden önemli görülen örnekler yer verilebilmektedir. Ancak bu durum, analizden elde edilen sonuçları ortaya koymada her hangi bir engel oluşturmadığı gibi seçilen örnekler, bulguları yansıtmak açısından yeterli bilgiyi verebilmektedir. Benzer ölçütler araştırmada kullanılan bir diğer teknik olan LSA içinde geçerli olup ötekinin metindeki konumlanmasına yönelik bu analizde önemli görülen bariz örnekler, araştırmanın kapsamına alınacaktır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramlar bir çalışmanın temel taşları olmakta, seçilen kavramlarla metin şekillenmektedir. Dolayısıyla çalışılan bu metnin anlaşılabilirliği açısından, kullanılan kavramların da açıklanması gerektiği düşünülmektedir. Çalışmada kullanılacak aşağıda belirtilen kavramların açıklanması anlaşılması için kolaylık sağlayacaktır.

1.1. SÖYLEM ve İDEOLOJİ

Söylem ortak varsayımlar sonucunda oluşturulan belirli bir konu, olgu, olay ve nesne hakkında insanların anlayış ve eylemlerini şekillendiren düşünme ve konuşma çerçevesidir.⁴¹ Bir başka ifadeyle de dünyayı belli bir biçimde anlama ve dünya hakkında konuşma şeklidir. Sosyolojide, inanç sistemleri ve değerler hakkındaki konuşma biçimini ifade etmek için kullanılan söylem, Marksist Söylem, Liberal Feminist Söylem şeklinde de ifade edilmektedir.⁴² Söylem kuramının en önemli temsilcilerinden biri olarak görülen M. Foucault, söylemlerin iktidara dayanarak sosyal yaşamı biçimlendiren yapılar inşa ettiğini ileri sürmektedir. Söylem yapıları, belirli bir konu hakkında ne söylenebileceğine ya da onun nasıl ifade edilebileceğine dair kısıtlamalar getirmektedir.⁴³ Foucault, birçok anlam içerebilecek olan söylemin kuşkulu düzenine çekinerek girdiğini ifade etmektedir. Ona göre, söylem tam olarak zihinde canlandırılmayan güçlerin ve tehlikelerin hissedilmesinden gelen kaygı nedeniyle kurgulanmıştır. Söylemi kurgulayan içindeki gerçekliğin niteliğinden dolayı ve zor elde edilen üstünlüklerden, egemenliklerden şüphelenildiği için kaygı duymaktadır. Söylemle yapmak istenilen ise iktidarı ele geçirmek ya da elde tutmaya çalışmaktır.⁴⁴ Foucault, iktidar ilişkileri sayesinde kriminal suçlar ve akıl hastalıkları ile mücadele yöntemleri üretildiğini ileri sürmektedir. Toplumun düzenini sağlamak adına, kriminal davranışların tasnif edildiğini, akıl hastalarının Psikiyatri kliniklerine kapatıldığını ya da hastaların toplumdan izolasyonunu sağlamak için uzmanlaşmış sağlık kurumlarının meşrulaştırıldığını iddia etmektedir.⁴⁵

⁴¹ Anthony Giddens ve Philip W. Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, (çev.) Ali Esgin Phoenix Yayınevi, Ankara 2018, 15.

⁴² Yusuf Devran, *Haber, Söylem, İdeoloji*, Birinci Basım, İstanbul Başlık Yayın Gurubu, 2010, 56.

⁴³ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 16.

⁴⁴ Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, Turhan Ilgaz (çev.), İstanbul Hil Yayın, 1987, 22,23.

⁴⁵ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 17.

J.L. Austin'e göre, yazılı ve sözlü iletişim pasif ve nesnel ifadelerden oluşmamakta, "söz edimleri" etkili bir şekilde dünyayı yönetmektedir.⁴⁶ Hatta söylem artık bir savaş ve düşman inşa etme yöntemi olmaktadır. Savaş söylemleri üzerine analizler yapan Machin, Irak savaşının 2005-2006 yılları arasında medyada yer alan fotoğrafları multimodel analiz tekniğini kullanarak incelemiş, savaşların tıpkı Afganistan'da olduğu gibi söylemler üzerinden sürdürüldüğünü kanıtlamıştır. Buna benzer başka bir olayda 11 Eylül saldırısıdır. Bu olay sonrasında "terörle savaş" söylemi kullanılarak kimlik ve düşman inşa edilmiş, "biz ve onlar" tanımlaması yapılmıştır. Terörle savaş konusunda medyada söylemler yayılmış, tepkili olan, açıklama bekleyen ya da onları haklı göstermeye çalışan aktörler arasındaki tartışmalarla kamuoyu şekillendirilmiştir.⁴⁷ Neticede düşman söylemler üzerinden inşa edilmiştir.

Gillot, Althusser ve Psikanaliz kitabında Althusser'in, ideolojiyi söylemin sahibi, üreticisi, öncesiz ve sonrasız niteliği olarak gördüğünü ifade etmektedir.⁴⁸ İdeoloji, bir toplumdaki egemen grupların çıkarlarına hizmet eden, onların konumlarını meşrulaştıran ve egemenliklerinin devamlılığını sağlayan yaygın inançlar ve sağduyulu düşüncelerdir.⁴⁹ İdeoloji denilince akla gelen ilk isim Marx'tır. Marx'ın kuramına göre ideolojinin işlevi, toplumsal çelişkileri veya eşitsizlikleri gizleyerek olası bir birliğin kuruluşunu belli bir sınıfın çıkarına geciktirmek ve böylece var olan üretim ilişkilerinin devamını sağlamaktır.⁵⁰ Marx ideolojiyi yanlış bilinçle ortaya çıkarılan yapıtlar için kullanmakta, Lenin ise sosyalist düşünce için kullanmayı tercih etmektedir.⁵¹

İdeolojinin kavramsal olarak tanımı ise düşüncenin analizi, düşüncelerin nereden geldiğinin araştırılmasıdır.⁵² Bir anlamda, düşüncelerin doğal kökenlerini araştırmak, yanılsamaları ve yanılgıları ortaya çıkararak toplum hakkındaki doğruları toplumsal reformların hizmetine sunmak, düşünce biliminin amacı olarak ön plana çıkarmaktadır.⁵³ Şerif Mardin'den aktarıldığına göre, Schopenhaur, ideolojiyi insanların kurduğu fikri yapıtların arkasında duran fikir ve bu yapıtlara özünü veren bir unsur olarak görmektedir.

⁴⁶ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 15.

⁴⁷ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 19-20.

⁴⁸ Pascale Gillot, *Althusser ve Psikanaliz*, Nami Başer (çev.), Epos Yayınları, Ankara 2009, 71.

⁴⁹ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 270.

⁵⁰ Çelik, *Marx ve İdeoloji*, 159.

⁵¹ Şerif Mardin, *İdeoloji*, Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, 46.

⁵² Antonia Gramsci, *Hapishane Defterleri*, Birinci Baskı, Kenan Somer (çev.), Onur Yayınları, İstanbul 1986, 87.

⁵³ Nur Betül Çelik, *Marx ve İdeoloji*, Birinci Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2005, 27, 28.

Bu unsur, insan iradesinin, isteklerinin, şahsiyetinin itici kuvveti olmaktadır.⁵⁴ Dijk'e göre ideolojiler, toplumdaki bireylerin sosyal hafızaları olmakta ve inançların "temel sistemleri" olarak kabul edilmekte, diğer daha spesifik inançlar onlara bağlı olarak gelişmekte veya onlar tarafından organize edilmektedir.⁵⁵

Kominizm'in yıkılması, Liberalizm'in zafer kazanmasıyla ideolojinin de zeminini kaybettiği varsayılmaktadır. Ama toplumda sınıflar, eşitsizlikler olduğu ve bu durumlar araştırıldığı sürece ideoloji kavramı pek güncelliğini kaybetmeyecek gözükmektedir. Günümüzde bazı bilim insanlarınca söylem kavramı ideoloji kavramının yerine kullanılmakta, bu kullanımla birçok makale yazılmaktadır. Bu çalışmalarda düşünce ve inançların dile yansıdığı kabul edilerek araştırmalar dile odaklanmaktadır.⁵⁶ Dolayısıyla bu sosyologların Foucault'dan etkilendiği ve ideolojinin kavramsal konumunun söyleme kaydığı varsayılabilir. Bu çalışmada Foucaultcu bir bakışla söylem, ideoloji yerine kullanılmamakta, birbirinden ayrı kavramlar olarak kabul edilmektedir. Althusser'in izinden giderek de söylemi inşa eden, üreten, niteleyen ve yayan erk, ideoloji olarak varsayılmaktadır.

Stuart Hall, Gramsci, Althusser gibi sosyologlar söylem ve ideoloji arasında kuvvetli bir bağ bulunduğunu savunmaktadır. Fairclough'a göre,

"Söylem, yapılar tarafından biçimlendirilir, ancak yapıların biçimlendirilmesine ve yeniden biçimlendirilmesine, yeniden üretimine ve dönüşümüne de katkıda bulunur. Bu yapılar doğrudan doğruya ideolojik bir doğaya sahiptir."⁵⁷

Söylem dilin belli türdeki sosyal bağlar içinde örgütlenmesiyle oluşmakta,⁵⁸ ideoloji ile olan bağlantısı da sosyal ilişkilere girilmesiyle başlamaktadır. İdeolojinin tahakküm altına girilmesi ise ancak bu etkileşim sonucunda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda söylem bağları da ideolojilerin hayata geçirildiği yer olarak görülmektedir.⁵⁹ Dolayısıyla ideoloji tarafından inşa edilerek üretilen söylemlerin, bilişsel koşullar gerektirdiği⁶⁰ ve buna bağlı olarak da düşünsel süreçleri içerdiği belirtilebilir. Bir anlamda, düşüncelerin doğal kökenlerini araştırmak, yanılsamaları ve yanılgıları ortaya

⁵⁴ Mardin, *İdeoloji*, 47.

⁵⁵ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 14.

⁵⁶ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 271-274.

⁵⁷ Norman Fairclough, *Language and Power*, Onuncu Basım, Longman Group, New York 1996, 38.

⁵⁸ Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, 88.

⁵⁹ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Approach*, 230.

⁶⁰ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Approach*, 246.

çıkarmak için söyleme bilişsel bir bakış açısıyla bakılarak söylemle bilişsel bir bağ kurulabilir. Söylemin birtakım bilişsel yanılgılar içerdiği muhakeme edilebilir.

Üşür'den aktarıldığına göre Hall, söylemin anlamını belirleyen şeyin, anlamlar arasında sürdürülen egemenlik savaşı olduğunu belirtmektedir. Coward ve Ellis de, bu mücadelenin amacının, anlamı sabitleyerek özneyi, söylem içinde belli bir konuma yerleştirmek olduğunu vurgulamaktadırlar.⁶¹ Anlamlar arasında uyumdan çok bir mücadelenin varlığına işaret eden bu görüşler, anlamın çatışmalı karakterine dikkatleri çekmekte, söylemlerle bir çatışma kültürü inşa edebilmektedir. Çatışmacı çizgide giderek söyleme Marksist bir bakış açısıyla bakıldığında, metnin kapitalist toplumu sınıf, ırk, cinsiyet gibi farklı kategoriler üzerinden birbirinden ayırıştırılarak⁶² söylemin inşa edildiği söylenebilir. Kapitalizmin özünde toplumu etnik-kültürel veya dini gruplara ayırarak zayıflatıp tek bir potada eritme fikri bulunmaktadır. Bu tutumla, parçalanan küçük topluluklar üzerinde hegemonya kurmak amaçlanmaktadır. Söylemler de bu amaçla, ayırıştırıcı, parçalayıcı işlevde kullanılmakta, toplum manipülasyona propagandaya hazır kıvama getirebilmekte ve kontrol altında tutulabilmektedir. Kısaca kapitalist toplumlarda söylemin görevi, toplumu sınıf veya ırk kategorisinde parçalayarak bu insanlara karşı aşağılayıcı imajlardan oluşan zincirleri yerinde tutmaktır. Bu imajlar medya metinlerinde inşa edilip üretilerek yayılmakta ve topluma alımlanmak üzere sunulmaktadır.⁶³

Althusser ideolojiyi, Freud'un bilinçdışı kavramıyla özdeşleştirmektedir. Ona göre, ideoloji bilinçdışı gibi her yerde hazır bulunmaktadır.⁶⁴ Dolayısıyla onun bu yaklaşımıyla, sistemli bir ideolojik güç olan devletin söylemle olan bağlantısı izah edilebilir. Althusser'in, "karşılıklı etkililik göstergesi teorisi"ne göre devleti oluşturan alt yapı ve üst yapı birbiriyle etkileşim halinde olmakta, birinin diğerinden hegemonik bir üstünlüğü bulunmamaktadır.⁶⁵ Zira hiçbir sınıf, üst yapıyı kuran devletin ideolojik aygıtları (DİA) ile hegemonyasını uygulamadan devlet iktidarını sürekli olarak elinde tutamamakta, egemenliğinin sürekliliği için ideolojiyi kullanmaktadır.⁶⁶ Birbirinden ayrı ve özelleşmiş kurumlar şeklinde bulunan DİA'lar: Dinsel DİA, Öğrenimsel DİA, Aile

⁶¹ Serpil Sancar Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, Birinci Basım, İmge Kitabevi, Ankara 1997, 93-94.

⁶² Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Approach*, 6.

⁶³ Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, 88.

⁶⁴ Gillot, *Althusser ve Psikanaliz*, 71.

⁶⁵ Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Yusuf Alp - Mahmut Özışık (çev.), İletişim Yayınları, 2002, 25.

⁶⁶ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 36.

DİA'sı, Hukuki DİA, Siyasal DİA, Sendikal DİA, Haberleşme DİA'sı ve Kültürel DİA şeklinde sıralanmaktadır. Bunlar baskı aygıtı olmamakta ama ideolojiyi kullanıp sahip oldukları değerleri halka benimseterek işlemektedirler.⁶⁷ Bir haberleşme DİA'sı olan medyanın söylemlerinin ideoloji tarafından inşa edilip üretildiği dolayısıyla hazırladığı haberleri ideolojinin etkisinde sunduğu varsayılabilir. Medyanın toplumdaki eşitsizlikleri yansıtan kültürel bir üretim olduğu, bundan dolayı da ideolojinin aracı kabul edildiği söylenebilir. Bu bağlamda toplumdaki eşitsizlikleri üreterek yayan Batı Medya'sının haber metinlerinin ve sunumlarının ideoloji içerdiği ön görülebilir.⁶⁸ Bu kurumlar, ırkçılık ve cinsiyetçilik gibi birçok söyleme aracı olabilmektedir. Göçmenlerin ırkçı söylemlerdeki temsili ise genellikle şiddet, sorun, suç, tehdit, yük, kaynaklara ortak şeklinde olmaktadır.⁶⁹ Medyada yayılan bu tarz temsiller bu grupları haber alıcılarının gözünde tehdit algısı olarak gösterebilmektedir. Göçmenlerle ilgili tehdit algısı geliştiren alıcılarsa, korkarak paniğe kapılabilmektedir. Bu durum Cohen'in geliştirdiği ahlaki panik (moral panic) kavramı ile açıklanabilir. Cohen'e göre:⁷⁰

Politikacılar toplumda belli grupları riskli ve tehlikeli oldukları gerekçesiyle etiketlendirirler. Medya ise bu grupların tehlikeli olduklarına dair söylemlerin bulunduğu sansasyonel haberler yaparak onlara karşı düşmanlığı, kaygıyı derinleştirir. Bu şekilde toplumun genelinde panik ve korku dalgası üretilir.

Bu bilgilerden yola çıkarak hazırlanan İslam karşıtı konuşma metinlerini kullanan politikacıların⁷¹ ve diğer yetkililerin bazı söylemleriyle Müslümanları etiketlendirici⁷² ifadelerde bulundukları, medyanın da Müslümanların tehdit edici olduklarına dair haberler yaptığı ve bu şekilde bir panik dalgası üreterek suni düşmanlıklar geliştirildiği söylenebilir. Nitekim Batı Medyası'nda, Müslümanlara karşı kaygı veya panik içeren bir haber yapmanın, haberin değerini arttırdığı düşünülmektedir.⁷³ Ayrıca kaygı ve panik

⁶⁷ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 33-35.

⁶⁸ Van Dijk, "Ideology Opinions and Ideologies in the Press", 45.

⁶⁹ Teun A. Van Dijk, *Communicating Racism*, Birinci Baskı, Sage Publications, London - New Delhi 1987, 42.

⁷⁰ Stanley Cohen, *Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler*, Deniz Türker (çev.), Heretik Basın Yayın, Ankara 2019, 8.

⁷¹ Farah Elahi ve Omar Khan, "What is Islamophobia?", *Islamophobia Still A Challenge for Us All*, (Ed.) Farah Elahi ve Omar Khan, Runnymede, Londra 2017, 5. (Erişim 1 Şubat 2021).

⁷² Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 337.

⁷³ Robin Richardson, "Islamophobia or Anti - Muslim Racism - or What? - Concepts and Terms Revisited", *Islamophobia and Religious Discrimination: New Perspectives, Policies and Practices Pointing the Finger: Islam and Muslims in the British Media*, Birmingham 2012, 1.

içeren haberlerin yanı sıra Müslümanların kişiliklerine, dini⁷⁴ ve kültürel değerlerine⁷⁵ saldırı niteliğinde olumsuz söylemler içeren haberler de yapılmaktadır. Bu tarz haberlerde alıcıların Müslüman göçmenleri ötekileştirmelerine neden olabilmektedir.

Ötekileştirme kurgusunda, yazarların ideolojik şemalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Dijk, ideolojiyi kognitif bir yapıda görerek onun “şema”⁷⁶ benzeri bir yapıya sahip olduğunu öne sürmektedir. Bu şematik yapının, aynı zamanda bir grubun kimliğinden ve üyelerinin öznel sosyal kimlik (aidiyet) duygularını tanımlayan “sosyal biliş”in temel biçimlerinden biri olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla bir grubun üyesi olan bireyin söylemleri de ideolojik şemalar ile şekillenmekte, soyut olan bu şemalar söylemle somutlaşmakta ve bireyin tutumlarında belirleyici olabilmektedir.⁷⁷ Öyleyse bir söylem türü olan haberin de şemalarla bağlantılı olduğu varsayılarak şema ve çerçeve aynı bütünlük içinde düşünülebilir. Scheufele, psikolojideki şema kavramına, medya araştırmalarında bilişsel çerçeve adını vermekte, şema ve çerçeve kavramlarını entegre etmekte, ona göre şema tekil bir nesneyi veya nesneler arası ilişkiyi ifade etmektedir. Mesela bir kişi “terör kurbanı şeması” taşıyorsa, onun sahip olduğu şema terör kurbanlarına atıfta bulunmakta, terörizmden kaynaklanan nesnelerle ilgili olmakta ve şemalarına göre terörizm nedenleri belirlemektedir. Eğer bu kişi terörizmin nedenini, uluslararası siyaset olarak görüyorsa, onun neden şeması bir bütün olarak terörizm için tutarlı bir bilişsel çerçevenin bir parçası olmaktadır. Bu çerçeve tüm nesneleri ve ilişkileri siyasal olarak gördüğünden “politik çerçeve” olarak etiketlenebilmektedir.⁷⁸ Bu bağlamda bilişsel süreçler olan çerçeveler birbirine bağlı şemalardan oluşmakta, bu şemalar bir kere harekete geçirildiklerinde, bir referans noktası sunarak bilgi işleme

⁷⁴ İsmail Metin, “Tiyatro, Karikatür ve Film Provokasyonları Bağlamında Fransız Basınında İslam ve Hz. Muhammed İmajı”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, 4 (2013), 91.

⁷⁵ Abdulkadir Gölçü ve F. Betül Aydın Varol, “Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 1,1, (Haziran 2018), 82. Washington Post Gazetesi’nde Kuran-ı Kerimdeki başörtüsü ayetlerinin yanlış yorumlandığı, aslında toplumda başörtüsü kullanmanın gereksiz ve rahatsız edici olduğu ifade edilmektedir. Asra Q. Nomani, “As Muslim Women, We Actually Ask You not to Wear the Hijab in the Name of İnterfaith Solidarity”, *Washington Post* (Erişim 21 December 2015).

⁷⁶ Şema, nesneyi niteleyen ve şekillendiren zihinsel kalıplardır. Bk. Aaron T. Beck, *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*, Veysel Öztürk (çev.) Lİtera Yayıncılık, İstanbul 2011, 116, Temel Sosyo-Bilişsel Temsil varsayımına göre, çeşitli türdeki grupların bilişsel temsilleri bulunmaktadır. Onların konumları aynı zamanda bilişsel temsillerine de yansıtılmaktadır. Bilişsel temsillerin ise ideolojik şemalarla şekillendiği düşünülmektedir. Bk. Teun A. Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, Birinci Basım, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale - New Jersey 1988, 27.

⁷⁷ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 17-18.

⁷⁸ Bertram Scheufele, “Framing-Effects Approach: A Theoretical And Methodological Critique”, *Communications*, 29 (2004), 403-404.

sürecini yönlendirebilmekte, söylemde ortaya çıkan, başka söylemlerle yer değiştirerek bilginin işlenmesini etkileyebilmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak medyanın insanların var olan şemalarını dönüştürebildiği, bilişsel bağlantılarını değiştirebildiği ve yeni şemalar inşa edebildiği öne sürülmektedir. Bu bağlamda medya mesajları ise şemaları etkinleştiren ipuçları olarak görülebilmektedir. Ayrıca medyanın gündem belirleme etkisi bulunmakta, bir nesneyi vurgularken alıcıların bu nesneyi önemli görüp görmediğini belirlemekte, bir nesnenin belirli özelliklerini vurgulayarak alıcıların da bu özellikleri önemli bulmasını sağlamaktadır.⁷⁹ İnsanların var olan şemalarını dönüştürebilen, bilişsel bağlantılarını değiştirebilen ve yeni şemalar inşa edebilen medyanın bilişsel süreçler içerdiği söylenebilir. Öyleyse yazarların bilişsel süreçlerinin, söylemin inşa edicisi ve üreticisi olan ideolojinin tahakkümü altında olduğu ve bu süreçlerin metin kurgusunda gizli olan ideolojinin alıcıya yansıtılmasında ya da benimsetilmesinde kullanıldığı öne sürülebilir. Zira bilişsel, bilinç ve bilinçdışı kavramları haber kurgusunu etkileyen unsurlar olmakta, belli bir ideolojinin egemenliğinin sürekliliğinin sağlanması için kullanılmaktadır. Metin kurgusu, bu bilişsel süreçlerin etkisinde kalarak yazılmaktadır.

Bu tez çalışmasında, haber çözümlemesinde kullanılan yöntemler üzerinden bilişsel süreçlerin metne katkısı izah edilebilir. LSA, bilinçaltına odaklanarak bilinçaltının metne yansımalarını konu edinmektedir. Bu yönüme göre, haber yazarlarının bilinçaltı yazılan metin kurgusunu inşasında yetkin olmakta dolayısıyla ötekinin metin içindeki konumlandırmasında belirleyici olmaktadır. Bu çalışmada kullanılan bir diğer yöntem olan, ESA'nın haber analiz stratejilerinden biri olan imalarda da bilişsel süreçlerin aktif olarak kullanıldığı görülmektedir. Zira yazarın öteki hakkındaki imaları, onun bilinç ya da bilinçdışı süreçlerini yansıtmaktadır. Örnek olarak göçmenler hakkında önyargıları yani bilişsel yanılgıları olan bir yazar, metinde bu grupların olumsuz özelliklerini öne çıkarmaya ya da olumlu özelliklerini gizlemeye çalışabilir. Benzer şekilde yine göçmenlere karşı önyargılar taşıyan bir yazar, bu gruplarla ilgili haber yaparken metin kurgusunda onların toplumsal statülerini yok sayarak metinde onlardan hiç bahsetmeyebilir. Metindeki kurguyu da bu merkezlerde hazırlayabilir.

İdeolojik şemalar ile çerçeve arasında bağlantı olduğu görülmektedir. Zira haber kurgularken kullanılan semantik, retorik, metin şeması, ima ve bağlam gibi unsurlarla yazarların ideolojik çerçeve ve sınırları yansıtılmaktadır. Dolayısıyla çerçevenin ideolojik

⁷⁹ Scheufele, "Framing-Effects Approach: A Theoretical And Methodological Critique", 405-409.

söylemlerin kurgulanmasında önemli bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Çerçeve, bireylere, olayları kendi yaşam alanları ve genel olarak içinde yer aldıkları dünya çerçevesinde belirleme, anlama, tanımlama ve etiketleme imkânı veren, bir yorum kalıbıdır.⁸⁰ Çerçeveleme, olayları sınıflandırmaya, yorumlamaya, etiketlendirmeye ve kısa sürede anlamaya olanak sağlayan bir araçtır. Medya organlarının ideolojik düşüncelerini yansıtan ideolojik süzgeçler olarak görülebilir. Dolayısıyla hazırlanan haberler sosyal olarak yapılandırılmış bir kategoriler serisine göre, sistematik olarak sınıflandırılmış, seçilmiş olaylar ve konularla başlayan karmaşık bir sürecin son ürünü olmaktadır.⁸¹

1.2. İMAJ ve ALGI

İmaj, duysal bir uyaran olmadan bilinçte beliren nesnelere, olaylara ve izlenimlere dair düşünceler,⁸² görüntüler, resimler, semboller ve görsel temsillerdir. Bir Müslüman kadının başörtüsü veya erkeğin sakalı veya giysisi onun inancını, kanaatini, hatta milliyetini ortaya koymakta ve imaj olarak kabul edilmektedir.⁸³ Örtü, sakal veya cami gibi dini sembollere yüklenen anlamlar farklı algıları da beraberinde getirebilmektedir. Bu semboller, terörist algısı da geliştirilebilmektedir. Zira bu imajlar, Müslüman görünümü insanları gerçekleştirdiği 11 Eylül olayıyla özdeşleştirilmekte, bu olayla birlikte üretilen korku duygusu Müslümanların kullandığı dini sembollere karşı da gösterilebilmektedir. Dolayısıyla bu korku miti, bireylerin Müslümanlara karşı tutumlarını da etkileyebilmektedir. Zira metinlerde vurgulanan imajlardaki farklılıklar, zihinsel görünüm olmaktan çıkarak o grupları temsil etmekte, somutlaşarak hedef kitlenin tutumlarındaki etkisi artabilmektedir.

Günümüzde Müslüman imajı inşasında, çeşitli unsurların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu unsurlar kavram, olay, medya, belirli kurum ve kişiler şeklinde belirtilebilir. Bu unsurlar birbirleriyle bağlantılı olarak işlevsel bir şekilde çalışmaktadır. Kavram misyonunu, İslamofobi kavramı yerine getirmektedir. Zira bu kavramın içerdiği fobi eki, korku, güvensizlik, kaygı, şüphe ve korunma gibi duyguları

⁸⁰ Erving Goffman, *Frame Analysis: An Essay On The Organization Of Experience*, Northeastern University Press, Boston 1986, 21.

⁸¹ Stuart Hall ve Diğerleri, *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*, Beşinci Baskı, The Macmillan Press, Londra – Basingstoke 1982, 58.

⁸² *Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü*, “imaj”, Anı Yayıncılık, Ankara 2012, 1117.

⁸³ Hasan Gökmen, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’in ‘Fitna’ Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamofobi”, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1,1 (2018), 90.

çağrıştırabilmektedir. Bu kavramın kullanılması, insanların bilişsel şemalarında, “terörist”, “saldırgan”, “tehlikeli” Müslüman imajı inşa edilmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla sahip olduğu semantik ve kelime yapısı İslam ve fobi birleşimi menfi Müslüman imajı inşa etmede bir araç olabilmektedir. İslamofobi kavramını yayan, üreten ve sürekli üretilmesini sağlayan araçta Batı Medyası’dır. Zira bu kuruluşlar Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarını ifade etmek için İslamofobi kavramını tercih etmektedir.⁸⁴ Öyle ki Guardian, Independent, Mirror ve Observer gibi İngiliz gazetelerinin 2010-2014 yılları arasındaki yayınlarında, İslamofobi teriminin, İslam’a ve Müslümanlara karşı nefret ve ayrımcılık söylemleriyle birlikte anılmasının geçmiş yıllara göre artış gösterdiği tespit edilmiştir.⁸⁵ Bu kavram, Batı Medyası’nda ve akademik çevrelerde “İslamofaşizm, radikalizm, cihadizm, aşırı dincilik ve İslami Terörizm” gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır.⁸⁶ Ayrıca bu kuruluşlar, ‘Aşırı İslam’ ve ‘İslami Terör’ söylemlerini sıkça kullanmakta⁸⁷ bu bağlamda İslam’la ilintilendirilmiş terör örgütlerini⁸⁸ sıkça anmaktadır. DEAŞ, El- Kaide, Boko Haram ve Taliban gibi örgütler islami terör örgütü olarak anılmakta, medyada ve kamuoyunda İslam’ın ve Müslümanların menfi yönde temsiline büyük katkı sağlamaktadır. Batı Medyası’nın bu tarz söylemlerde bulunmaları ise İslam dinine ve Müslümanlara karşı olumsuz algı gelişmesine, bu dinin ve müdavimlerinin terörle özdeşleştirilerek etiketlenmelerine neden olabilmektedir. 11 Eylül olayıyla birlikte başlayan, ardından Madrid, Londra, Paris ve Brüksel saldırılarıyla devam eden bu olaylar, Avrupa’nın güvenliğini tehdit eden birçok saldırı haberi için materyal olabilmektedir. Bu saldırılara karışan teröristlerin eylemleri için göç yollarını kullanmış olmaları veya yerleşik göçmenlerin saldırıların aktörleri olmaları, göçmenlerin “potansiyel terörist” olarak algılanmalarında etkili olmaktadır. Medyada bu ve benzeri terör örgütlerinin

⁸⁴ Richardson, “Islamophobia or Anti - Muslim Racism - or What? - Concepts and Terms Revisited”, 3.

⁸⁵ Shenaz Bunglawala, “What’s in a Name?”, *Islamophobia Still A Challenge for Us All*, Farah Elahi ve Omar Khan (Ed.) Runnymede, Londra 2017, 70.

⁸⁶ Ejder Okumuş, *Din ve Kültür*, Birinci Basım, Maarif Mektepleri Yayınları, Ankara 2017,137.

⁸⁷ Bunglawala, “What’s in a Name?”, 70.

⁸⁸ Genel olarak İslam ile ilintilendirilmiş terör örgütleri topluma zarar vermeye eğilimlidir. Bu örgütlerden birisi olan DEAŞ, birçok terör saldırısını üstlenmiştir. Bk. Max Fisher, “The Brussels Attack is Europe's New Reality”, *Vox* (Erişim 22 Mart 2016); DEAŞ, Irak’ta ve Suriye’de varlık göstermektedir. Bk. Elliot Friedland, *Fact Sheet The Islamic State (ISIS, ISIL)* (The Clarion Project, 2015), 4; Bu örgütün hedef kitlesi özellikle kendisi gibi düşünmeyen, ideolojisini desteklemeyen Müslümanlardır. DEAŞ, Selefilik ve Cihadizm üzerine kurgulanmış ve Vahhabilik doktrinini taşımaktadır. Bk. Friedland, *Fact Sheet The Islamic State (ISIS, ISIL)*, 4-10.

yanlış davranışları tüm Müslümanlara genelleştirilerek sunulmakta, böylelikle haber alıcılarının bilişsel şemalarında İslam'a ve Müslümanlara karşı olumsuz imaj geliştirilmektedir.

İslamofobi kavramının kullanımı 2000 yılından itibaren BM, AB, İKÖ vb. uluslararası örgütlerde ve yayınlarda oldukça yüksek görünürlük kazanmakta,⁸⁹ medyadaki kullanımı da sıklaşmakta⁹⁰ ve bu yaygınlaşmayla eşanlı olarak da 11 Eylül olayının gerçekleştiği görülmektedir.⁹¹ İslamofobi'nin içerdiği anlamın çağrıştırdığı korkulması, şüphe duyulması gereken nesne konumundaki Müslümanlar, bu olayla birlikte ima edilen terörist Müslüman imajını taşıyor hale gelebilmektedir. Bu durumların bir yansıması olarak, Müslümanlar genel olarak Terörizm'den sorumlu tutulmakta; Müslümanlara karşı her türlü menfi tutum da meşrulaştırılmaktadır.⁹² Eşzamanlı olarak 2000 yılından sonra Müslümanlara karşı nefret söylemi ve saldırılarının da ivme kazandığı görülmekte, gerekçe olarak da Müslümanların terörist olduğu sunulmakta ve bu durumların birbirine koşut, bağlantılı oluşumlar olduğu fark edilmektedir. Neticede menfi Müslüman imajı inşa eden en önemli olayın 11 Eylül Saldırısı, kavramınsa İslamofobi olduğu söylenebilir. Bu olay ve kavram Müslümanlar için “şiddet”, “baskı”, “kuşku” içerikli politikalarla kapı açabilmekte, Müslümanların dâhil olduğu çokkültürlü yaşamı istikrarsız hale getirebilmektedir. Terörist Müslüman imajını canlı tutma çabaları ve meşrulaştırma gayreti, akabinde göçmenlere karşı uygulanan kısıtlayıcı politikaları getirebilmektedir. Dünyada özellikle de bazı Batı ülkelerinde bu pratikler görülmektedir. Bu ülkelerden biri olan ABD’de siyaset ve medya işbirliğinde, medya gücü ve onun büyük, yıkıcı propagandasının etkisiyle şiddete ve teröre dayalı bir İslam imajı oluşturulmaktadır.⁹³ Bu imaj için çeşitli söylemlerde bulunularak insanlar Müslümanlara karşı kışkırtılmaya çalışılmaktadır. Amerikalı gazeteci yazar Charles Krauthammer kendisiyle yapılan bir söyleşide “*İslami fundamentalizminin Batı için ciddi sorunlar çıkaracağını söylemektedir.*”⁹⁴ Batı Medya’sında bu ve buna benzer

⁸⁹ Richardson, “Islamophobia or Anti-Muslim Racism -or What?- Concepts and Terms Revisited”, 1.

⁹⁰ Gölcü - Aydın Varol, “Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması”, 71.

⁹¹ Gölcü ve Aydın Varol, “Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması”, 76.

⁹² Okumuş, *Din ve Kültür*, 121.

⁹³ Okumuş, *Din ve Kültür*, 121-122.

⁹⁴ Türkiye Diyanet Vakfı, *Müslüman İmajı* (Kutlu Doğum Haftası:1995), Birinci Basım, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996, 39.

İslam militarizmi ve fundamentalizmi söylemleri Cezayir olaylarına dayandırılarak onların bu söylemlerinin derin tarihi kökleri olduğu belirtilmekte böylelikle kolektif bilinçdışı canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Cezayir olayları da medyada çarpıtılarak bilişsel yanılgıya, ideolojik önyargıya neden olacak şekilde anlatılmakta, tarihi gerçekler gizlenilmektedir. Olayın aslı Fransa'nın Cezayir'i istila etmek istemesi ve Cezayirlilerin de vatanlarını kurtarmak için savunmaya geçmeleridir. 132 yıl süren bu istila, günümüzde de Amerika tarafından Cezayir'in kaynaklarını kullanabilmek için farklı bir formda devam ettirilmekte,⁹⁵ dolayısıyla Müslümanlara karşı geliştirilen olumsuz imajlarla, stereotiplerle istilalar meşrulaştırılmaktadır. Geçmişte Cezayir olayları ile İslam'a ve Müslümanlara karşı geliştirilen şiddet, saldırganlık, tehdit imajlarının günümüzde de 11 Eylül Olayları esas alınarak geliştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda Batı'da İslam'la ilgili popüler imajda, "İslam şiddet ve saldırganlık dinidir" şeklinde olabilmektedir.⁹⁶ Geçmişten süre gelen bu söylem, Batı medyasında 'Aşırı İslam' ve 'İslami Terör' söylemleri sıkça kullanılarak⁹⁷ daha da pekiştirilmektedir. 11 Eylül saldırısını gerçekleştiren *El-Kaide* örgütünün eylemleri de onların bu söylemlerini doğrulayıcı nitelikte olmak da dolayısıyla İslam dininin diğer mensupları da genellemeye uğrayarak kötü zanlara maruz kalabilmektedir.

Neticede Batı Medyası'nın Müslümanlar için kullandığı ideolojik dil olumsuz Müslüman imajı yapılanmasına elverişli görülmektedir. Zira bu kuruluşların Filistinlilerle ilgili haberlerinde, bu insanları "özgürlük savaşçısı" yerine "terörist" olarak adlandırması, medyada kullanılan ideolojik dil için iyi bir örnektir. *New York Times* gazetesinin 29 Ocak 1993 tarihli haberinde İsraillilerden "*İsrail savunucuları*" şeklinde bahsedilmekte, Filistinli savunmacılardan (Hamas) "*terörist*" olarak söz edilmekte, faaliyetleri ise "*İslamcı aşırılık yanlıları tarafından işlenen terör suçları*" şeklinde ifade edilmektedir. Bu haberlerde İsrailliler için "fanatik", "terörist" eylemler veya "ihlaller" ifadeleri kullanılmamaktadır.⁹⁸ Oysa Filistinliler, İsrailliler tarafından ellerinden zorla alınan topraklarını, mekânlarını almaya çalışmaktadır. Bu gerçek haberlerde söylem dışı veya eksik söylem olarak kalmaktadır.

⁹⁵ Türkiye Diyanet Vakfı, *Müslüman İmajı*, 40.

⁹⁶ Türkiye Diyanet Vakfı, *Müslüman İmajı*, 122.

⁹⁷ Bunglawala, "What's in a Name?", 70.

⁹⁸ Teun A. Van Dijk, "Discourse Semantics and Ideology", *Discourse & Society*, 6,2, (1995), 259.

Batı Medyası'nda "teröristler", "aşırılıkçı" ve "fanatik" sözcükleri Araplar veya Müslüman kökten dincilerle ilişkilendirilmektedir. Bu ifadeler özellikle Filistin'in İsrail işgaline karşı direnişlerinde, kendilerini savunmak için şiddet kullanmak zorunda kalan insanlara karşı kullanılan söylem olmaktadır.⁹⁹ Bu medya kurumlarının aynı zamanda İslam devletlerinin liderleri, özellikle de Orta Doğu'daki liderler için korkutucu, ürkütücü, iğrendirici tasvir edici şekilde olumsuz imajlar kullandıkları dikkat çekmektedir. Buna örnek olarak da, Jim Hoagland'un Washington Post (WP) gazetesindeki makalesinde Kaddafi için "uğursuz, megolaman tiran, Saddam Hüseyin gibi kışkırtıcı" şeklindeki söylemleri verilebilir.¹⁰⁰

Günümüzde de Batı Medyası'nın Tayyip Erdoğan'a karşı menfi tutumu dikkat çekmektedir. Erdoğan'la ilgili yapılan haberlerde, kullanılan ideolojik dil, kırıncı ve küçük düşürücü olarak görülmektedir. Ona karşı vurgulanan imajlar "*diktatör*¹⁰¹, *en tehlikeli Türk, Ankara'da sarayında oturan padişah*"¹⁰² şeklindedir. Bu imajlarla haber yapan dergilerden biri olan *L'express* dergisine Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron söylemleriyle destek vermektedir. Ayrıca aynı dergide Erdoğan için Hitler metominisi kullanılarak haber yapıldığı görülmektedir.¹⁰³

Olumsuz Müslüman imajı geliştirmekte olan başka bir unsur da İslamofobi Endüstrisidir.¹⁰⁴ Bu yapılanma, İslam karşıtı nefret söylemi üreterek olumsuz Müslüman imajı inşa eden, birbirinden bağımsız fakat koordinasyon içerisinde hareket eden küçük gruplardan oluşmaktadır.¹⁰⁵ "Center for American Progress" adlı kuruluşun "The Islamophobia Network's Efforts to Manufacture Hate in America" başlıklı raporuna göre, 2001-2012 yılları arasında İslamofobi ağına 56.900.440\$ katkı sağlayan

⁹⁹ Van Dijk, "Discourse Semantics and Ideology", 260.

¹⁰⁰ Van Dijk, "Discourse Semantics and Ideology", 267.

¹⁰¹ Fransa'da Le Point Dergisi'nde Erdoğan, "*diktatör*" söylemi kullanılarak kapak yapılmıştır. Bk. *Courrier international*, "Médias "Le dictateur: la couverture du "Point" sur Erdogan fait scandale en Turquie" <https://www.courrierinternational.com/article/medias-le-dictateur-la-couverture-du-point-sur-erdogan-fait-scandale-en-turquie>, (Erişim: 30.12.2020/14: 57) Bu derginin posterleri Fransa'daki kentlerin sokaklarına asılmıştır.

¹⁰² Par Guillaume Perrier, "Le Danger Turc", *l'Express*, 17.05.2016, (Erişim: 30.12.2020 14/57), https://www.lexpress.fr/actualite/monde/erdogan-le-danger-turc_1792819.html Fransa'da L'express Dergisi'nde Erdoğan için "*en tehlikeli Türk*" söylemi kullanılarak haber başlığı yapılmıştır.

¹⁰³ "Macron'dan Erdoğan'ı kapağına taşıyan dergiye destek", *Deutsche Welle*, 29.05.2018, <https://www.dw.com/tr/macron-dan-erdo%C4%9Fan%C4%B1-kapa%C4%9F%C4%B1-na-ta%C5%9F%C4%B1-yan-dergiye-destek/a-43969565> (Erişim: 30.12.2020 14/57).

¹⁰⁴ Okumuş, *Din ve Kültür*, 124 – 125.

¹⁰⁵ Gölçü - Aydın Varol, "Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması", 76.

sekiz bağışçı bulunmaktadır. Raporda, ağın amacının Amerika'nın İslamlaştırılmasının durdurulması olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁶ Müslümanların Amerika halkı için tehdit unsuru¹⁰⁷ olan şüpheli kişiler¹⁰⁸ olduğu gerekçesiyle, Dünya barışına ve Amerika'nın güvenliğine katkı sağlamak için İslamofobi ağına bağış yapıldığı ileri sürülmektedir. Bağışçılar, sağ-kanat düşünce kuruluşlarının ve Müslüman korkusu geliştirmek için çalışan bilgi çarpıtma uzmanlarının, ayrıca İslam karşıtı örgütlerin ve propaganda için kendini adayan bazı sağ-kanat dini grupların, kullanacakları kitaplara, videolara, raporlara ve web sitelerine finansman sağlamaktadırlar.¹⁰⁹

Dezenformasyon uzmanları, kamuoyuna menfi ve tehlikeli İslam imajı sunarak İslam'ı yanlış karakterize etmeyi amaçlayan, İslamofobi Endüstrisi'nin bir organıdır.¹¹⁰ Bu gruplar, kamuoyuna menfi ve tehlikeli İslam imajı sunarak İslam'ı yanlış karakterize etmekte, rahatsız edici yanlış bilgilendirme ve şeytanlaştırma projesi yürütmektedirler.¹¹¹ Bu kişiler kanaat önderlerinin, medya uzmanlarının, seçilmiş yetkililerin güvendiği ve tekrarladığı mesajları üretmektedirler. Amerika'daki Müslümanlar hakkında ulusal söylemi kirleten İslam karşıtı mesajlar böyle kompleks organizasyonlarca yönetilmektedir. Kanaat önderlerinin, medya uzmanlarının, seçilmiş yetkililerin güvendiği ve tekrarladığı mesajları üreterek Amerika'daki Müslümanlar hakkındaki ulusal söylemde, bilgi kirliliği oluşturmaktadırlar.¹¹²

Ayrıca bu endüstri, korku üretmek adına Hollywood filmleri çekmekte, bu filmler yoluyla mitsel¹¹³ kurgular yayılmaktadır. Büyük bütçelerle çekilen Hollywood filmlerinde, Müslümanlar şeytani ve insan dışı Ninja benzeri yaratıklar, Batılılar (genellikle Amerikalılar), bu teröristleri yok eden kahramanlar olmaktadır.¹¹⁴ Mitsel kurguların, nasıl üretilerek medya aracılığı ile kalıcı hale getirildiği *Cordoba House*

¹⁰⁶ Matthew Duss ve Diğerleri, "The Islamophobia Network's Efforts to Manufacture Hate in America", CAP, Center for the American Progress, (Erişim 11 Şubat 2021), 56. <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2015/02/FearInc-report2.11.pdf>

¹⁰⁷ Duss ve Diğerleri, "The Islamophobia Network's Efforts to Manufacture Hate in America", 44, 55.

¹⁰⁸ Duss ve Diğerleri, "The Islamophobia Network's Efforts to Manufacture Hate in America", 13.

¹⁰⁹ Ali ve Diğerleri, "The Roots of the Islamophobia Network in America", 13.

¹¹⁰ Ali ve Diğerleri, "The Roots of the Islamophobia Network in America", 27.

¹¹¹ Duss ve Diğerleri, "The Islamophobia Network's Efforts to Manufacture Hate in America", 53.

¹¹² Ali ve Diğerleri, "The Roots of the Islamophobia Network in America", 27.

¹¹³ Mit, Barthes'e göre, bir konuşma türü ve mesajdır. Bk. Roland Barthes, *Mythologies*, Annette Lavers (çev.), The Noonday Press, New York 1991, 107-108. Bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümünü açıklaması veya anlamasını sağlayan bir öyküdür. Herhangi bir şey üzerine düşünme, onu kavramsallaştırma veya anlamının kültürel yolu olmaktadır. Bk. Cangöz ve Diğerleri, "İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar", *İletişim Sosyolojisi*, 11.

¹¹⁴ Said, *Haberlerin Ağında İslam*, 28.

evlerinin mitsel hikâyesinde görülmektedir. Bu hikâyenin adım adım nasıl geliştiği şöyle özetlenebilir:¹¹⁵ New York'ta 2009'da "Cordoba House Project" adıyla çok kültürlü yaşamı dikkate alarak hazırlanan bir bina inşa edilmeye başlandı. İçinde havuz, dans stüdyoları, sanat kulübü gibi etkinlikler alanı bulunan dev bir merkez olması planlanmıştı. İlk önce kamuoyunda, bu merkezle ilgili "Ground Zero'daki Cami" tartışması başlatıldı. Aralık 2009'da *New York Times* gazetesinde iki Yahudi lider, iki şehir yetkilisi ve 11 Eylül olayında öldürülen bir adamın annesinin projeyi desteklediği yayınlandı. Daha sonra "Amerika'nın İslamlaşmasını Durdurun" nefret grubunun kurucu ortağı Pamela Geller, Atlas Shrugs blogunda önerilen merkez hakkındaki "tartışmayı" tanıttı. Binada cami olmamasına rağmen merkezden "Ground Zero'daki Cami" olarak bahsetti. 2009 Mayıs'ında New York Post gazetesi bu merkezle ilgili olarak, New York City komitesinin cami projesini onayladığına dair "Panel Approves 'WTC' Mosque" başlığıyla asılsız bir haber yaptı. Ertesi gün "Amerika'nın İslamlaşmasını durdurun", "911 Camisini durdurun" şeklinde kampanya başlatıldı. Haziranda bu kurgu camiye, 911 Canavar Camisi adını vererek protestoyu başlatan ilk kişi Geller oldu. Halk camiye istemediğini belirten "İslam cami binaları, şehri zapt ediyor, zafer kazanıyorlar", "camiye hayır, korkuya hayır" şeklinde pankartlarla sokaklara döküldü. New York Post gazetesinin köşe yazarı Andrea Peyse "cami yapmak için daha iyi yerler var" şeklinde yazı yazdı. Onun bu yazısından sonra benzer çerçevelerde bu kurgu cami karşıtı başka haberler de yapıldı. Geller ve örgütü 11 Eylül olayının yıldönümünde bir miting düzenledi. Sonra bu hayali cami ile ilgili bir de film gösterime girdi. 'The Ground Zero Mosque: Second Wave of the 911 Attacks' adındaki filmde cami karşıtı protesto hareketleri anlatılıyordu. Neticede hayali bir cami inşa edilerek bir gerçeklik kurgulanmış, "İslam'ın şehri zapt ettiği" algısı yaygınlaştırılmış ve kitleler manipüle edilmiştir. Caminin adının 911 olması veya filmin adında geçen İkinci 9 ve 11 saldırıları ifadesi rastlantı değildir. 11 Eylül olayı canlı tutulmak amacıyla bu isimler seçilmiştir. Halka yine İslam ve Müslüman korkusu, bu korkuya bağlı olarak da Müslüman nefreti dalgası yayılmış, ahlaki panik atmosferi yapılandırılmıştır. Bu mitsel kurgu operasyonunun da cami metaforunun seçilmesi de kastidir. Zira bir dinin ibadet yerine, kutsal mekânına, 11 Eylül olayını hatırlatan 911 isminin verilmesinden, İslam'ın şiddetle özdeşleştirilmeye çalışıldığı yorumunda bulunabilir. 911 "monster mosque" metaforu ile de caminin canavarlaştırıldığı ve şiddet

¹¹⁵ Ali ve Diğerleri, "Fear, Inc.", *The Roots of the Islamophobia Network in America*, 118.

nesnesi durumuna getirildiği söylenebilir. Günümüz medyasında kullanılan bu mitsel kurgular, toplumda yıkıcı bir etkiye neden olduğu görülmektedir.¹¹⁶ Zira bu mitlerle tehlikeli Müslüman imajı sergilenerek onlara karşı korku yapılandırılabilir.

Avrupa’da yaşayan artık yerleşik statüsüne geçen Müslüman göçmenler, medyada inşa edilen tehlikeli Müslüman imajının tesiri olarak birtakım sorunlar yaşayabilmektedir. Artık yerleşik bir vatandaş olarak bulundukları bu ülkelerde halen dini kimlikleri öne çıkarılarak göçmen olarak tanıtılmaktadırlar. Bu gruplar medyada göçmen olarak anılmakta, yerleşik olarak sunulmamaktadırlar. Bu durum özellikle Hollanda’da dikkat çekmektedir.¹¹⁷ Bu ülkeye Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle birlikte göçmen ve azınlıkların temsiline ve imajının daha da kötüleştiği görülmektedir. Medyada Suriyeli sığınmacılar için “cihatçılar” söylemi kullanılarak haber yapılmakta, bu tarz söylemler diğer göçmenlere de genelleme yapılmasına neden olabilmektedir.¹¹⁸

2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu’nda, 2014 yılında Hollanda basınında yapılan haberlerin, Müslümanlar içinde en fazla Türklere odaklandığı ve bu haberlerde Türk gençlerin radikalleştirildiği bildirilmektedir. Müslüman gençlerin Suriye’ye cihat etmek üzere gittikleri belirtilerek özellikle Türk gençlerin içine kapanık olduğu vurgulanmakta ve DAESH sempatisi olmakla suçlanmaktadır. Bu gençlerin yetiştirildikleri yerler olarak dini örgütler veya camiler gösterilmekte, radikalleşmeyi iletirmek ve entegrasyonu engellemekten dolayı asıl sorumlu ilan edilmektedir.¹¹⁹ Neticede Batı Medyası’nda yer alan haberler, menfi Müslüman imajları üreterek bu gruplara karşı olumsuz algı yapılımasına neden olabilmektedir.

İnsanlar başkaları hakkında veya başka nesneler hakkında karar verirken ya da onlara ilişkin tutumlar geliştirirken gördükleri, duydukları ya da okudukları şeylerin etkisinde kalabilmektedir. Bu bağlamda medyanın algı inşa etmede büyük bir payı olduğu varsayılabilir. Cheng’den aktarıldığına göre, Bandura ve Shrum, insanların algılarının medyada yer alan bilgiler üzerinden temellendiğini, insanın birey olarak bu bilgilerle şekillenmekte olduğunu ve tutumlarının da bu süreçte değiştirilebildiğini

¹¹⁶ Said, *Haberlerin Ağında İslam*, 28.

¹¹⁷ Kadir Canatan ve Diğerleri, “İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar”, *2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu*, İZÜ Yayın, İstanbul 2015, 113-114.

¹¹⁸ Bu haberlerde Suriye giden cihatçıların öldüğü, savaşa gitme hazırlığı yaptığı ileri sürülen kişilerin pasaportunun iptal edildiği, Müslüman gençlerin radikalleşme konusunun kabinenin gündemine alındığı ve cihatçıların pasaportlarının ellerinden alınacağı bildirilmektedir. Bk. Canatan ve Diğerleri, “İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar”, 114.

¹¹⁹ Canatan ve Diğerleri, “İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar”, 117-118.

vurgulamaktadır.¹²⁰ Hostile Media Perception (HMP) araştırmasına göre, bireyler kendi fikirlerine karşı olsa dahi medyada yer alan haberlerden etkilenebilmekte, algıları medya söylemlerinin etkisiyle şekillenebilmektedir.¹²¹ Medyanın algı geliştirmede bu kadar etkili olması, habercilerin alıcı kitleyi etkilemesi konusunda fayda sağlamaktadır. Zira alıcıların algıları, metin yazarlarının isteği doğrultusunda şekillenebilmekte dolayısıyla hedef kitleleri kendi ideolojileri ekseninde manipüle edebilmektedirler. Yeni medya araştırmalarına göre, Batı medyasının Müslümanlara karşı menfi bir bakış açısı bulunmaktadır.¹²² Bu bakış açısının etkisiyle de olumsuz Müslüman algısı geliştirmek için pratiklere girişebilmektedir. Bu amaçla Müslümanları ülkede sorun olarak gösteren, huzuru ve ahlaki yapıyı bozan gruplar olarak sunan haberler yapılmaktadır. Bu haberlerde göçmen Müslümanların yerli halkın kaynaklarına ortak olduğu ve iş sahalarını daralttığı belirtilmektedir. Bu şekilde yapılan sunumlarla Batılı vatandaşlar mağdur veya kurban olarak gösterilmekte, alıcılar da Müslüman göçmenlere karşı yıkıcı duygular ve olumsuz tutumlar geliştirmektedir. Nitekim Batı’da medyada duydukları haberlerin etkisiyle Müslüman göçmenlere karşı kızgınlık, öfke hissettiklerini, önyargılı düşünceler taşıdıklarını dolayısıyla bu gruplara karşı olumsuz algıları bulunduğunu bildiren insanlar bulunmaktadır.¹²³ Bu insanlardan biri olan ABD’nin Toledo şehrinde yaşayan Radolph Linn adlı Amerikalıdır. Linn, Fox News radyo kanalındaki Müslümanların terörist olarak nitelendiği haberleri dinledikten sonra çok sinirlendiğini ve bunun ardından Ohio Camii’ne giderek ibadet yerini ateşe verdiğini açıklamıştır. Mahkemedeki ifadesi, medyanın İslamodum kaynaklı şiddet içeren davranışların gerçekleşmesindeki etkisinin somut bir kanıtı olarak değerlendirilebilir: “Ne zaman haberleri izlesem Müslümanların Amerikalıları öldürmeye çalıştığını görüyorum. Haberlerde sürekli Müslümanların terörist olduğu anlatılıyor. Bence onların hepsi terörist”¹²⁴ şeklinde ifadeleri bulunmaktadır. Bu ifadelerden daha ilginç olan ise Linn’in hayatında hiçbir Müslümanla tanışmamış olmasıdır. Mahkemede davaya bakan hâkim Jack Zourhary: “Herhangi bir

¹²⁰ John W. Cheng ve Diğerleri, “Media’s Effects on People’s Perceptions and Intentions in Post-Disaster Recovery—a Case Study of the Great East Japan Earthquake”, *26th European Regional Conference of the International Telecommunications Society (ITS): What Next for European Telecommunications?*, Madrid, 24th-27th June, 2015, 5.

¹²¹ Douglas M. McLeod, David Wise ve Mallory Perryman, “Thinking About the Media: A Review of Theory and Research on Media Perceptions, Media Effects Perceptions, and Their Consequences”, *Review of Communication Research*, 5, 2017, 50.

¹²² Teun A. van Dijk, “Discourse Semantics and Ideology”, 259.

¹²³ Van Dijk, *Communicating Racism*, 42.

¹²⁴ Gölcü ve Çuhadar, “Batı Topluluklarında İslamofobi’nin Üretilmesinde Medyanın Rolü”, 90.

Müslüman tanıyor musun ya da İslam dini hakkındaki bilgin nedir” diye sorduğunda, hiç Müslüman tanıdığı olmadığını ve İslam dini ve Müslümanlar ile ilgili bütün bildiklerini Fox News radyo programından öğrendiğini belirtmiştir. Amerika’da yaşanan bu olay, medyanın insanların davranışlarını yönlendirmede nasıl etkili olabildiğini göstermektedir.¹²⁵ Medyada, bu örneğe benzer şekilde insanları manipüle etmek için çeşitli yollar kullanılmaktadır. Bu yollar belirtilecek olursa: dikkati saptırarak ilgiyi önemli konuların yerine önemsiz konulara yöneltmek ve buna benzer bir şekilde bir sorun kurgulayıp ona çözüm sunmak, aşamalı veya ertelemeli kabul ettirmek, kamuoyuna çocuğa hitap eder gibi veya duygusal öğelere ağırlık vererek hitap etmektir.¹²⁶

Coxall’ın öne sürdüğü manipülasyon¹²⁷ yöntemlerinden birisi olan “sel baskını” yönteminde, sahte bir gerçeklik sunulmakta ve insanların bunu gerçeklik olarak algılaması, sahteliğinin farkına varamaması sağlanmaktadır. Sahte gerçekliği destekleyici mesajlar¹²⁸, işaret ve simgeler kullanılarak telkin edilmektedir. Burada manipüle edilen gerçeklik, insanların algılaması olmaktadır. Bu yöntemin propaganda ile de bağlantısı bulunmaktadır. Bu bağlantı, gerçekliğin üstü kapalı olarak hükümet veya başka bir egemen güç tarafından desteklenmesidir.¹²⁹

Sel baskını yöntemine örnek olabilecek sahte bir gerçeklik kurgulaması 28 Şubat süreci biraz geçtikten sonra Batı Medyası tarafından yapılmıştır. Bu kuruluşlar, mevzubahis darbeye ilgili hazırladıkları haberlerde, 28 Şubat’a giden süreç ve sonrasında yaşananlara yer vermemiş, daha çok radikal bir İslamcı başbakanın, laikliği tehdit etmesine odaklanmıştır. Böylece bir İslamcılık tehlikesi gündeme getirilmiştir. Bu konuyla ilgili bazı haberlerde tespit edilen ortak konu, radikal bir İslamcı başbakanın¹³⁰,

¹²⁵ Gölcü ve Çuhadar, “Batı Topluluklarında İslamofobi’nin Üretilmesinde Medyanın Rolü”, 90.

¹²⁶ Meltem Bostancı, *Medya Okuryazarlığı*, Birinci Baskı, Nobel Yayınevi, İstanbul 2019, 72.

¹²⁷ Medya manipülasyonu, “medya operatörlerinin bir dizi manipülatif teknikler kullanarak kurbanlarınınkinden çok kendi çıkarlarını gözetken imge veya argüman kurgulaması” şeklinde tanımlanmaktadır. Bk. Bostancı, *Medya Okuryazarlığı*, 72.

¹²⁸ Mesaj (ileti), iletişim sürecinde duygu ve düşüncelerin paylaşılması için kaynak (bir iletişim etkinliğinde konuşan, yazan, bir hareket yapan veya anlamı kodlayan taraf) tarafından üretilen sözel, görsel ve görsel-işitsel somut ürünlerdir. İleti aynı zamanda üretilen ya da inşa edilen anlamlara verilen isimlerdir. Her ileti alıcıya bir çeşit anlam nakleder. İleti, içerik ve yapı olmak üzere iki boyuta sahiptir. İçerik, doğrudan kurulan anlamı veya iletilmek istenen mesajı ifade ederken, yapı da anlamın kurulumunu sağlayan simge, gösterge ve kodlardan oluşan anlatım şeklidir. Ne söylediğimiz iletinin içeriğini oluştururken nasıl söylediğimiz veya nasıl bir üslup kullandığımız da yapı boyutudur. Bk. Cangöz ve Diğerleri, “İletişim Sosyolojisi ve Tanımlar ve Kavramlar”, *İletişim Sosyolojisi*, 6.

¹²⁹ Bostancı, *Medya Okuryazarlığı*, 73.

¹³⁰ Buna benzer bir algı yapılanması da Gezi olaylarında yaşanmıştır. Gezi planlayıcıları tarafından kurgulanan sahte çevrecilik gerçekliği, Batı Medyası tarafından konulaştırılmıştır. Alıcılarda, şiddet gösteren polis ve devlet imajı inşa edilerek Tayyip Erdoğan için “diktatör Başbakan” ve “terörist başbakan”

laikliğe sahip çıkan ordu tarafından görevden alınmasıdır.¹³¹ Nitekim Batı Medyası, 28 Şubat planlayıcılarının kurguladığı irtica algısını, halkı manipüle etmek için kullanarak Türkiye'nin siyasi çıkmazını, manipülasyon ve propaganda aracı durumuna getirmiştir.

Propaganda ile insanların değerleri, tutumları, davranışları etkilenebilir, algıları, inançları ve düşünceleri şekillendirilebilir.¹³² Bu özelliklere sahip olan propaganda, bürokrasinin de hegomonik bir aracı olmaktadır. Bu aracı, bürokrasinin çıkarı için yayma işlevi de medyaya aittir. Bürokrasi, medyayı tekeli kontrolü altında tutabilmek için zaman zaman birtakım yaptırımlara başvurmakta, sansür de bu yaptırımlardan birisi olmaktadır.¹³³ Bu ve buna benzer yaptırımlar ise medyanın haberleri, seçkin elitlerin istediği şekilde çerçevelemesini zorunlu kılmaktadır.

Paul ve Matthews, Rusya'nın 2000'li yıllardaki, özellikle de 2008'deki Gürcistan saldırısından sonra belirginleşen propaganda özelliklerini analiz etmişlerdir. Bu analistlerin, 2014'de Kırım Yarımadası'nın ilhakına dair yeni propaganda yaklaşımı dikkat çekmektedir. Onlara göre, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı uyguladığı propaganda modelinin adı, "sahteciliğin yangın hortumu"dur. Yangın hortumu benzetmesi, Rusya'nın propagandasında çok sayıda kanal ve mesaj kullanması nedeniyle yapılmıştır. Sahtecilik ise kısmi gerçek veya tümüyle gerçekte karşılığı olmayan kurguları yaymak için aşırı bir istek duyma ile ilgilidir.¹³⁴ Belirgin propaganda özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- a. Yüksek yoğunluk ve çok kanallı,
- b. Hızlı, sürekli ve tekrarcı,
- c. Nesnel gerçekliğe bağlılık gözetmeyen,
- d. Tutarlılığa bağlılık gözetmeyen.¹³⁵

algısı geliştirilmeye çabalanmıştır. Bu şekilde sözde gerçeklik olan esaret algısı ve inşa edilen T. Erdoğan nefreti Batı halkı üzerinde manipülasyon amaçlı kullanılmaya çalışılmıştır. Bk. Tarık Dağlı, "Batı Medyasının Kronik Hastalığı: Türkiye Karşıtlığı", *Kriter*, 2, 13, 2017, (18 Ocak 2021/17:44) <https://kriterdergi.com/dosya/bati-medyasinin-kronik-hastaligi-turkiye-karsitligi>; Hatem Ete ve Coşkun Taştan, *Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri*, Birinci Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2013, 45.

¹³¹ Şeyma Akın, "Darbeler ve Batı Medyası: 28 Şubat Darbesi Üzerinden Bir Analiz", *Liberal Düşünce Dergisi*, 21, 84, Güz 2016, 44-45.

¹³² Garth S. Jowett ve Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, Birinci Baskı, SAGE Publications, Londra – New Delhi 2012, 291.

¹³³ Mennaskhi Gigi Durham ve Douglas M. Kellner (Ed.), *Media and Cultural Studies*, Blackwell Publishing, Oxford - Malden 2012, 257.

¹³⁴ Paul Christopher and Miriam Matthews, "The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model", *Rand Corporation* (2016), 198.

¹³⁵ Christopher ve Matthews, "The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model", 199.

Rusya Ukrayna karşıtı propagandasını, Ukrayna'nın aleyhine haberleri defalarca yayınlarak Ukraynalıları bu haberlerde "faşist" imajıyla göstermektedir. Rusya'nın yayınladığı "*DAEŞ savaşçıları Ukrayna güçlerine katılıyor*"¹³⁶ şeklindeki bir haberde Ukrayna bir terör örgütüyle de ilintilendirilmektedir.

Rusya'nın Ukrayna'ya uyguladığı propaganda tekniklerinin benzeri, Batı Medya'sını yöneten elitler tarafından Müslümanlara karşı sahte algı yapılandırmak için kullanılmaktadır. İslam karşıtı algı geliştirmede kullanılan bir yöntem de "Sahteciliğin yangın hortumu" modelidir. Zira Batı Medyası, Müslümanlar ve İslam aleyhine bilgi üreterek bilgi yanıltıcılığı yapmak, olumsuz Müslüman imajı, algısı inşa etmek için radyo, televizyon, gazete, sosyal medya ve troll gibi birçok kanalı kullanmaktadır. Ayrıca bu kurumlar bu sahte bilgileri, imgeleri, algıları, imajları üretmek, yaymak ve yeniden üretmek için büyük bir istek duymaktadır. Üstelik bu sahte bilgiler hızlı ve sürekli olarak tekrar edilmekte, insanların bilişsel şemalarına yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Medyada kullanılan aşırı İslam, Radikal İslam, İslami Terör gibi söylemlerde görüldüğü üzere, "İslam" terimi şiddet, baskı, savaş çağrışımı yapan aşırı, radikal, terör gibi sözcüklerle birlikte anılmaktadır.¹³⁷ İslam'ın slm kökünden gelerek barış anlamına geldiği, böyle bir yorum mümkün iken savaşa dair yorumlamanın bir dayanağının olmadığı ve bazı tarihi olayları dönemsel bağlamından uzaklaştırarak yorumlamaya neden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla medya alıcılarını manipüle etmek için İslam'ın şiddet içerikli ifadelerle kullanılması ve günümüzde de belli grupların eylemlerini manipüle aracı haline getirerek tüm Müslümanlara genellenilmesi, bir kara propaganda yapmaktan öteye gitmeyen bir yorumlama olmaktadır.

Müslümanlara karşı işlenen nefret suçları için medyada tercih edilen adlandırma olan İslamofobi kavramı,¹³⁸ sahteciliğin yangın hortumu modelinin de kavramsal kanalı olarak kabul edilebilir. Zira birçok kanaldan uygulanan bu model, kavram kullanarak da uygulanan propagandaların etki gücünü arttırabilir. İslamofobi kavramında geçen fobi ekinin sayesinde de İslam'a karşı korku duygusu inşa edileceği tasarlanarak propaganda aracı olarak işlevsel bir şekilde kullanılabilir.

Batı Medyası'nın İslam karşıtı algı geliştirmede kullandığı propaganda teknikleri 'yetiştirme teorisi' kapsamında da değerlendirilebilir. Bu teoriye göre, medya

¹³⁶ Christopher ve Matthews, "The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model", 200.

¹³⁷ Bunglawala, "What's in a Name?", *Islamophobia Still A Challenge for Us All*, 70.

¹³⁸ Richardson, "Islamophobia or Anti-Muslim Racism -or What?- Concepts and Terms Revisited", 1.

metinlerinde benzer temalar kodlanarak¹³⁹ birlikte sunulmakta,¹⁴⁰ bu medya organizasyonu sayesinde ideolojik düşüncenin propagandası yansıtılmakta ve yapılmaktadır.¹⁴¹ Örnek olarak, İslam ve Müslüman karşıtlığı hakkında veri sağlayan medya raporları, İngiliz basınında İslam ve İslam ile ilgili olan şeylerin yoğun olarak ırkçılık, antipati ve zenofobi gibi benzer temalarla birlikte anıldığını, İslam'ın bu tarz negatif söylemlerle ilişkilendirildiğini ve İslamofobi kavramının kullanımının arttığını göstermektedir.¹⁴² Bu tespitlerden yola çıkarak şu çıkarımlara ulaşmak mümkündür. Batı Medyası İslam ve Müslümanlara karşı menfi algı geliştirme gayretinde olup bir karalama propagandası gütmektedir. Bu girişimi de Müslümanlara karşı nefret ve ayrımcılık söylemleriyle yayarak onların birtakım ayrımcı yaptırımsal politikalara ya da beyaz ırkçıların uyguladığı şiddet saldırılarına maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

Yetiştirme teorisinde de medya haberlerinde verilen mesajların etkili olması için sürekli olarak tekrarlanması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴³ Bu maksatla Batı Medyası'nda 'Aşırı İslam' ve 'İslami Terör' söylemleri sıkça kullanılmaktadır.¹⁴⁴ Bu teorinin başka bir iddiasına göre de pasif konumdaki alıcı kitlesi propagandalar karşısında saf ve savunmasızdır ve medyada iki yolla kişinin algıları değiştirilebilir. İlk yol olan "yaygın görüş" etkisine göre, toplumun gerçek algıları medyadaki bilgiler ile yetiştirilebilir. İkinci yol, kişinin deneyimleri medyadaki bilgilerle yanıltılabilir. Medyanın güçlü etkisine karşı koyamayan pasif izleyici, medyanın sunduğu gerçeklik algısına göre yetişebilir.¹⁴⁵ Bu bilgilerden yola çıkarak Müslümanlar hakkında çok az bilgisi olan pasif izleyici konumundaki İslam karşıtı haber alıcılarının, medyadan ulaştırılan bilgiler aracılığıyla olumsuz Müslüman algısı geliştirme olasılığının artacağı varsayılabilir. Bu örnekler, Batı medyasının Müslümanları kötülemek ve olumsuz

¹³⁹ Kodlama, bir mesajın, iletişim kanalının özelliklerine uygun olacak şekilde, bir simgeleştirme sistemi aracılığıyla fiziksel olarak iletilebilecek veya taşınabilecek duruma çevrilmesidir. Cangöz ve Diğerleri, "İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar", *İletişim Sosyolojisi*, 7.

¹⁴⁰ George Gerbner, "Images Across Cultures: Teachers in Mass Media Fiction and Drama", *The School Review*, 74,2 (Summer 1966), 225.

¹⁴¹ Gerbner, "Images Across Cultures: Teachers in Mass Media Fiction and Drama", 229.

¹⁴² Bunglawala, "What's in a Name?", 70-71.

¹⁴³ Eren Ekin Ercan - Fatma Nur Demir, "Yetiştirme Kuramı: Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Yapılan Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Üniversitesi Elektronik Dergisi* 3,1 (Mart-2015), 133.

¹⁴⁴ Bunglawala, "What's in a Name?", 70.

¹⁴⁵ Cheng ve Diğerleri, *Media's Effects on People's Perceptions and Intentions in Post-Disaster Recovery— a Case Study of the Great East Japan Earthquake*, 4-5.

Müslüman imajı veya algısı geliştirmek için propaganda teknikleri kullandıklarının göstergesi olarak kabul edilebilir.

1.3. GÖÇMENLİK

Medya haberleri, göçmenlere karşı önyargılı bir bakışla sunulurken ırkçılığın yeniden üretilmesine önemli katkı sağlayıcı olabilmektedir.¹⁴⁶ Batı Medyası'nın da göçmenlere karşı önyargılı tutumda bulunduğu görülmekte ve bu tutumlarının toplumda ırkçılığın yayılmasına neden olduğu düşünülmektedir.¹⁴⁷ Bu kuruluşların yaptıkları haberlerdeki göçmen temsilleri genellikle olumsuzdur. Bu durum ırkçılığı inşa edici ve yeniden üretici olabilmektedir. Dijk'ten alıntılanan;¹⁴⁸

“Gazete haberlerinin manşetleri ve yönlendirmeleri, gazeteciler tarafından tanımlanan anlamsal makro yapıları (ana konuları) ifade eder. Şiddet içeren bir saldırı, devlet gücünün kötüye kullanılmasına karşı bir direniş biçimi veya bir terör biçimi olarak tanımlanabilir. Göçmenlerin veya azınlıkların olumsuz eylemleri, bu nedenle, göçü yabancıların istilası olarak tanımlayan ön sayfadaki ve manşetlerdeki göze çarpan ifadeleriyle güçlendirilme eğilimindedir”

bu cümleler, medyanın ırkçılığın inşasındaki rolünü izah etmektedir. Batı Medya'sında göçmenlerin olumsuz eylemlerini veya durumlarını kuvvetlendirmek için dilsel oyunlara başvurmaktadır. Soyut modelleri daha somut hale getirmek için göçmen dalgaları veya göçmen krizi gibi güçlü metaforlar kullanılmaktadır. Dolayısıyla yapılan haber bu şekilde bir sunumla daha tedirgin edici olabilmektedir.¹⁴⁹ Batı'yı en çok tedirgin eden göçmen gruplar ise Müslümanlar olarak görülmektedir. Zira bu grupların Avrupa'daki varlıkları kriz olarak nitelendirilmektedir. Gazete haberlerinde Müslüman göçmenler Batı'ya dalga dalga büyük gruplar halinde giren, yüksek doğum oranlarına sahip, suç işleme eğiliminde gruplar olarak temsil edilmektedir. Hakikatin anlaşılması açısından Batı'da yaşayan Müslüman göçmenlerin durumunu gözden geçirmek faydalı olacaktır.

Batıda yaşayan Müslüman göçmen profili çeşitlilik göstermektedir. Zira Avrupa'ya bu gruplar tarafından farklı dönemsel göç dalgaları gerçekleşmiştir. Son günlerde en çok dikkat çeken göçmen profili ise, Suriye'deki savaştan dolayı Avrupa'ya

¹⁴⁶ Stuart Hall tarafından yönetilen Çağdaş Kültürel Araştırmalar Merkezi'nde yapılan araştırmaların sonuçlarında da medya mesajlarının ırkçılığın yeniden üretilmesine önemli katkı sağladığını kanıtlayan bulgulara ulaşılmıştır. Bk. Van Dijk, *Critical Discourse Analysis, The Handbook of Discourse Analysis*, 477.

¹⁴⁷ Van Dijk, *Racism and the Press*, xii.

¹⁴⁸ Van Dijk, “Critical Discourse Analysis”, *The Handbook of Discourse Analysis*, Deborah Tannen ve Diğerleri (Ed.), Bloomsbury Publishing, Oxford 2015, 473.

¹⁴⁹ Van Dijk, “Critical Discourse Analysis”, *The Handbook of Discourse Analysis*, 474.

sığınan göçmenlerdir. İlk olarak Arap Baharı'yla başlayan ve buna benzer sığınmacı girişleriyle oluşan göçmen profili, üçüncü kuşak göçmenler olan artık yerlileşen göçmen profillerinden farklılık göstermektedir. İlk dönem göçmen profilini irdeleyerek bu farklılık anlaşılabilir.

Yakın çağ tarihinde, Müslüman göçmenlerin Avrupa sınırlarından ilk girişleri çalışmak amacıyla. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Avrupa'nın ihtiyacı olan işgücüne destek sağlamak için ucuz işçi olarak kitleler halinde gelmeye başlayan Müslüman göçmenler bazı anlaşmalarla yasal düzenlemeler dâhilinde seçtikleri kaynak ülkeye göç etmişlerdir. Avrupa'ya sistemli olarak ilk göç dalgası 1950'lerde başlamış, daha sonra düzenli olarak 1960, 1970 yıllarında devam etmiştir. Avrupa'ya en çok giriş yapan göçmenler ise Müslüman ülkelerin vatandaşları olmaktadır. Günümüzde de Batı ülkelerinin işgücü talepleri devam etmekte, Müslümanlarda bu talepler doğrultusunda göç etmektedir. Zira Avrupa kendi vatandaşlarından genç, çalışan potansiyelini karşılayamamakta, işgücü olabilecek göçmenlere ihtiyaç duymaktadır.

Modern Avrupa'nın inşa edilmesine Müslüman göçmenler katkı sağlamıştır. O dönemin koşullarında vasıfsız işgücüne duyulan ihtiyaç, 1980'lerde yaşanan Fordizm gibi neo-liberal ekonomik reformlarla birlikte yerini yetenekli, esnek ve hareketli işçilere bırakmıştır. Avrupa Birliği'nin başlatmış olduğu “Mavi Kart (2007)” uygulaması buna kanıt olabilir ama bununla birlikte Müslüman göçmenlerin Avrupa'da vasıflı işgücü olarak çalışma oranları düşüktür. Bu oranı Suriye'den gelen mültecilerin düşürdüğü söylenebilir. Zira Avrupa'daki üçüncü kuşak Müslüman göçmenlerin kalifiye çalışan standardında olduğu görülmekte, bunun birçok örneği bulunmaktadır.¹⁵⁰ Modern Batı'yı kurmaya yardımcı olan, geçmişte ve günümüze Avrupa'nın işgücü ihtiyacını karşılayan Müslüman göçmenlerin neden bu kıtada istenilmediği ise merak konusudur.

Batı'da geçmişten günümüze kadar önemli bir işgücü potansiyelini oluşturan Müslüman göçmenlerin, neden istenilmediği ya da varlıklarından neden kaygılanıldığı sorgulandığında birçok tartışma konusunun ortaya çıktığı görülmektedir. Modern dönemdeki vasıfsız işgücü statüsündeki Müslüman göçmenler artık kalifiye işçi veya

¹⁵⁰ Bunun için günümüzdeki en iyi örnek Covid-19 aşısı geliştiren bilim insanları olan Uğur - Özlem Türeci çiftidir. Almanya'da üçüncü kuşak göçmen statüsündeki bu insanlar aynı zamanda Almanya Federal Liyakat nişanı almıştır. Bk. “Özlem Türeci kimdir, nereli? Liyakat nişanı verilen Uğur Şahin - Özlem Türeci hayatı”, *Milliyet Gazetesi*, 20 Mayıs 2021, (Erişim 19 Temmuz 2021/22.43). <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ugur-sahin-ozlem-tureci-kimdir-nereli-liyakat-nisani-verilen-ugur-sahin-ozlem-tureci-hayati-6351300>

mavi yakalı statüsüne gelmiştir. Dolayısıyla bu durum Avrupa vatandaşlarını iş sahalarını kaybetme konusunda endişelendirebilmektedir. Müslümanların, kendi imkânlarını sınırlayabileceği veya iş fırsatlarını elinden alabileceği düşüncelerine kapılabilmektedirler. Ayrıca son günlerde Arap Baharı'nın etkisiyle ve Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle Avrupa'ya gelen mülteciler de Avrupa vatandaşları için istihdam kaybı konusunda panik nedeni olabilmektedir. Zira bunun somut kanıtları mevcuttur. Göçmen karşıtı katliamlarda bulunan Beyaz ırkçı Aşırı sağcı neo - faşistler söylemlerinde Müslüman göçmenlerden işgücü piyasalarında bulunmalarından rahatsızlık duyduklarını ifade etmektedirler. Nitekim bu tezin odaklandığı Christchurch terör saldırısı faili Tarrant da manifestosunda¹⁵¹ bu rahatsızlığını ifade etmektedir.

AB-27'nin Müslüman göçmenlerin, kendi imkânlarını sınırlayacağı veya iş fırsatı şanslarını elinden alacağı konusunda panik yaşaması yersizdir. Zira Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat)'nin verilerine göre, AB-27'de işsizlik oranlarının, 2008 için 7,1 oranında seyrederken bu oranın 2008'den itibaren 2008 krizinin ve 2010 Euro krizinin etkisiyle ciddi bir artış gösterdiği ve 2011 yılına kadar % 9-10 aralığına ulaştığı görülmektedir. 2013 yılında %11.05 ile en yüksek işsizlik oranlarını gören AB-27 de, bu tarihten itibaren göçmen krizi süreci de dâhil olmak üzere işsizlik oranları düşüş göstermiştir. Ayrıca AB vatandaşlarının işsizlik oranları 2008'den bu yana göçmenlerle kıyaslandığında her yıl daha düşük ölçülmüştür.¹⁵² Örneğin 2019 yılında AB vatandaşları arasında işsizlik % 6,0 iken AB dışından gelen göçmenler arasında %12,3'dür. 2021 Mart itibariyle de AB-27 vatandaşları arasında işsizlik oranının 7,3 olduğu, bu oranın göçmenlerde ise 8,10 sularında olduğu görülmektedir.¹⁵³ Bunlara ek olarak Suriye'den birinci göç dalgasının yaşandığı 2011-2015 yılları arasında ve sonrasında da AB-27 vatandaşları arasında işsizlik oranlarında düşme yaşandığı görülmektedir. Dolayısıyla göçmen krizi sonunda Avrupa'ya sığınan göçmenlerin, AB vatandaşlarının işsizlik oranlarına doğrudan bir

¹⁵¹ "Yeni Zelanda manifestosu! 74 sayfalık manifesto tam oku!", *Bölge Gündem*, (16 Mart 2019), <https://www.bolgegundem.com/yeni-zelanda-manifestosu-74-sayfalik-manifesto-tam-oku-775726h.htm> (Erişim, 16 Kasım 2020/00:45).

¹⁵² Eurostat, Unemployment Rates, 2018, (Erişim: 08.04.2020, 00:53) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Unemployment_rates_EU-28_EA-19_US_and_Japan_seasonally_adjusted_January_2000_February_2018.png#filehistory

¹⁵³ Eurostat, Migrant integration statistics - labour market indicators, 2017, (Erişim: 08.04.2020, 00:53). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_%E2%80%93_labour_market_indicators

etkisi bulunmamaktadır. Nitekim Alman Federal Soruşturma Bürosu'nun raporuna göre, yerli işçilerin iş fırsatlarını mültecilerin aldığı konusunda çok az kanıt bulunmuştur.¹⁵⁴

Müslüman göçmenlerin Avrupa'da istenmemesi konusunda başka bir neden de bu grupların nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturması ve doğum oranlarının da Batı'nın doğum oranlarından yüksek olması olarak görülebilir. Avrupa'daki Müslümanlar, diğer dini gruplara göre, daha yüksek doğurganlık oranına sahiptir. Bu grupların toplam doğurganlık hızı 2010-2015 döneminde kadın başına 2,1 çocuktur. Avrupa'da yaşayan göçmen Müslümanların ortalama yaşı 32'dir. Bu durum da Batılılar için kaygı nedenidir. Zira Batı'da Hristiyanların ortalama yaşı 42'dir.¹⁵⁵

Avrupa'daki Müslümanların nüfusu, bu kıtanın nüfusunun % 4,9'dur. PEW'in 2016 verilerine göre, bu oran 25 milyona denk gelmektedir. Bu miktarın 2050'ye gelindiğinde ise 71 milyona yükseleceği tahmin edilmektedir.¹⁵⁶ Bu yükseliş astronomik olarak görülmekle birlikte doğum oranları ile karşılaştırıldığında demograflara göre, normal olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁷ 2050'ye gelindiğinde bu değişkenle birlikte Müslüman göçmenlerin oranının %5,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir.¹⁵⁸ Bununla birlikte eğer Müslüman göçmenlerdeki nüfus artışı bu şekilde devam ederse, 2050'ye gelindiğinde, Avrupa'daki Hristiyanlarla Müslümanların neredeyse eşitleneceği¹⁵⁹ veya Müslümanların sayısının Hristiyanları geçeceği tahmin edilmektedir.¹⁶⁰ Tabi bu tahminde Avrupa'da doğum oranlarının düşüşe geçmesinin de payı bulunmaktadır. Ayrıca Amerika'da da en hızlı büyüyen dini grup Müslümanlar olmakta, Hristiyanlardan

¹⁵⁴ Rumor Mill, What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much", *Quartz*, 2 February 2017, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

¹⁵⁵ David Masci, "Europe projected to retain its Christian majority, but religious minorities will grow", *Pew Research Center*, 2015, (Erişim: 08.04. 2020, 00:53). <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/15/europe-projected-to-retain-its-christian-majority-but-religious-minorities-will-grow/>

¹⁵⁶ 2010'da Avrupa'da Müslüman göçmenlerin nüfusu 19,5 milyon, bu miktarın Avrupa nüfusuna oranı ise % 3,8'di. Bk.Conrad Hackett ve Diğerleri, "Europe's growing Muslim population", *Pew Research Center*, 2017, 4.

¹⁵⁷ Masci, "Europe projected to retain its Christian majority, but religious minorities will grow".

¹⁵⁸ Avrupa'nın hiç Müslüman göçü almasa dahi, bu gruplardaki diğer yıllardaki nüfus artışı dikkate alınarak bu oran tahmin edilmektedir. Bk. Pew Research Center, *The Future of World Religions: Population Growth Projections 2010-2050*, Washington 2015, 13, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>

¹⁵⁹ Pew Research Center, *The Future of World Religions: Population Growth Projections 2010-2050*, 5.

¹⁶⁰ Masci, "Europe projected to retain its Christian majority, but religious minorities will grow".

sonra en çok sayıya sahip olan dini grup özelliği göstermektedir. Bu kıtadaki Müslümanların oranında 2060'a kadar % 70 artacağı tahmin edilmektedir.¹⁶¹

Bu durum birçok Avrupa ülkesinde ve Amerika'da sorun olarak görülerek Müslüman göçmenlerin sayılarının artması konusunda kaygı yaşanmaktadır. İstatiksel verilere göre, Avrupa'nın genç nüfusu azalmakta, doğum oranları düşmekte, Batı nüfusu hızla yaşlanmaktadır. Yaşlı nüfusun yükselmesi, yaşam beklentilerinin de yükselmesi anlamına gelmektedir. Zira yaşlanan nüfus ile ilgili gereken sosyal harcamalar da artmaktadır. Bu demografik gerçekliğe göre, çalışma yaşındaki nüfusun oranı da azalmaktadır. Dolayısıyla yaşlanan nüfus ile ilgili gereken sosyal harcamaların, çalışanlar üzerinde baskıya neden olacağı öngörülmektedir. 2019 itibarıyla AB-27'in nüfusu 446,8 milyon olarak tahmin edilmektedir. 0-14 yaş arası % 15,2; 15-64 yaş arası % 64,6; 65 yaş ve üzeri ise % 20,3 paya sahiptir. Buna göre 65 yaş ve üzeri nüfusun geçen yıla göre % 0,3; 10 yıl öncesine göre % 2,9 oranında artmış olduğu görülmektedir. Yaşlanan ülkelerin başında İtalya (% 22,8), Yunanistan (% 22) ve Finlandiya ve Portekiz (% 21,08) gelmektedir. AB-27'in ortalama yaşı ise 43,7'dir.¹⁶² Çalışma çağındaki nüfusa kıyasla yaşlı nüfusun göreceli büyüklüğü nedeniyle yaşlılık bağımlılık oranında yükselmektedir.

Nüfus projeksiyonlarına göre, AB-27'nin nüfusu 449,3 milyondur. Nüfusun 2050'de 441,9'a düşmesi beklenilmektedir. Ayrıca bu sayının 129,8 milyonunu yaşlıların oluşturacağı tahmin edilmektedir.¹⁶³ 2019 demografik verilerine göre, Avrupa'da kadın başına doğum oranı 1.53'tür. Bu oran 2018'de 1.54'dü.¹⁶⁴ Yıllan yıla yaşlı nüfusun artışa geçmesiyle birlikte doğum oranlarında da gerileme olduğu görülmektedir. Bu bilgilere göre, Avrupa'nın nüfus demograflarında, nicelik olarak denge sağlamak için genç göçmenlere ihtiyaçları bulunmaktadır. Nitekim PEW araştırma merkezinin verilerinden anlaşıldığına göre, Avrupa genç Müslüman göçmenler sayesinde demografiğini dengeleyebilecek ve genç nüfusa sahip olabilecektir.

¹⁶¹ Michael Lipka, "Muslims and Islam: Key findings in the U.S. and around the World", *Pew Research Center*, 2017, (Erişim 15 Mart 2021). <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/09/muslims-and-islam-key-findings-in-the-u-s-and-around-the-world/>

¹⁶² Eurostat, "Population structure and ageing", 2021, (Erişim 01 Mart 2021), https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase

¹⁶³ Eurostat, "Ageing Europe - statistics on population developments", (2021, Erişim 01 Mart 2021), https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Ageing_Europe__statistics_on_population_developments#Older_people_E2.80.94_population_overview

¹⁶⁴ Eurostat, "Fertility statistics", 2021, (Erişim 01 Mart 2021), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics

AB-27 vatandaşlarını, Avrupa’da bulunan Müslüman göçmenler konusunda kaygılandıran başka bir hususta güvenlidir. Müslüman göçmenlerin suç oranlarının yüksek olduğunu ve Avrupa’ya entegrasyon olamayacaklarını düşünmektedirler. Oysa yapılan birçok araştırmaya göre, Müslüman göçmenlerin suç oranları yerli halkla aynı olduğu tespit edilmiştir.¹⁶⁵ Benimsedikleri dinin bir özelliği olarak da girdikleri ortama uyum sağlayabilmekte ve entegre olabilmektedirler. Müslüman göçmenlerin suç oranlarının yüksek olduğu ve toplumun huzurunu bozduğu söylemleri, yükselişe geçen siyasi partiler tarafından kullanılmaktadır. Bu partiler Müslüman göçmenler üzerinden rant elde etmeye çalışarak müdahimlerini manipüle etmeyi amaçlamaktadırlar. Dolayısıyla Müslüman göçmenler ideolojik amaçlarla suçlu olarak etiketlenilmekte, bir göçmen krizinin olduğu algısı inşa edilmektedir.

Arap baharının etkisiyle ülkelerinden göç etmek zorunda kalan Müslümanların özellikle Batı’ya olan yönelimleri medyada ve bürokraside göçmen krizi söylemiyle anılmaktadır. Batı’ya gelen bu gruplar 11 Eylül’den günümüze kadar yapılandırılmaya çalışılan halen hazırda kalıp olarak bulunan terörist Müslüman imajıyla karşılanmaktadır. Dolayısıyla Avrupa’da zaman zaman yaşanan terör eylemleri ve saldırıları dikkate alınarak göçmen krizi ile AB’ye gelenlerin Müslüman ağırlıklı nüfusa sahip olması güvenlik kaygısını daha da arttırmaktadır.

Bu bilgilere ek olarak belirtilmesi gereken önemli bir mevzu da Müslüman göçmenlerin suç oranlarının düşük olduğunun örnekleridir. Öncelikle Müslümanlar kendi içlerinde uyumlu, huzurlu insanlardır. Akraba ve milli bağları kuvvetli, soydaşları ile birbirlerine kenetlidirler. Grup içi uyumu sağlamış bu insanların, elbette bulundukları topluma zarar verme olasılıkları düşük olacaktır. Göçmenlerin işledikleri suçlar açısından değerlendirildiğinde, AB-27’de suç oranları üzerinde dikkate değer bir etki göstermemektedir. Örneğin, Alman Federal Soruşturma Bürosu’nun raporuna göre istatistiksel olarak, göçmen kriziyle Almanya’ya gelenler ile yerlilerin suç oranlarının aynı seviyede olduğu tespit edilmiştir. Northwestern Üniversitesi’nde bir ekonomist olan J. L. Spenkuch, tarafından bu bulgular değerlendirilmiş ve göçün daha genel olarak etkilerine ilişkin hakem tarafından gözden geçirilmiş diğer çalışmalarla genel olarak tutarlı bir

¹⁶⁵ Rumor Mill, What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much”, *Quartz*, 2 February 2017, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

araştırma olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁶ Ayrıca Spenkuch, ABD’de yerli halkla göçmenlerin suç oranlarını da karşılaştırarak Almanya’yla benzer sonuçlar bulgulamış, tüm bu sonuçların mülteciler açısından güven verici olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁷ Ayrıca Almanya’da olduğu gibi diğer AB üye ülkelerde de bu artışın çok yüksek olmadığı görülmektedir. Belirtilen suç oranları, göçmenlerin AB vatandaşlarıyla kıyaslandığında iki kat fazla kayıt altına alınması sebebiyle, yanıltıcı olabilmektedir.¹⁶⁸ Bu bulgulara ek olarak, ABD’de de benzer bir araştırma yapılmıştır. Boston Üniversitesi Sosyal Hizmet Okulu’nda öğretim üyesi Christopher Salas - Wright tarafından yapılan araştırmada, mültecilerin yerli halktan daha düşük oranda çeşitli olaylara karıştığı ve suç davranışlarında bulunduğu konusunda açık ve ikna edici kanıtlar bulunmuştur.¹⁶⁹

Bu bilgileri dikkate alarak Batı’da Müslüman göçmenlerin Amerika ve AB için güvenliklerini tehdit edebilecek unsurlar olmadığı görülebilir ve bazı güvenlik kuramları ışığında bu grupların, tehdit unsuru olarak nasıl etiketlendiği tartışılabilir. Güvenikleştirme Kuramı’na göre, güvenlik söylemsel ve politik bir gücü olan güvenikleştirici bir kavramdır. Siyasi elitler güvenlik tanımını ve tehdit unsurlarını inşa etmekte ya da tanıtmakta ve bunu ideolojik gücünün bir aracı olarak kullanmaktadırlar. Yani güvenlik siyasi elitler tarafından söylemsel olarak inşa edilmekte ve aynı zamanda bu karar vericiler tehdit unsurlarını yapılandırmakta, tanıtmakta ve bu unsurlara vurgu yapmaktadır. Güvenikleştirmenin tam olarak inşa edilebilmesi için ise alıcıların güvenlik ile ilgili söylemlerin doğruluğuna dair ikna edilmesi gerekmektedir.¹⁷⁰

Bu kuramı benimseyen Kopenhag Okulu’na göre, güvenikleştirme siyasallaşmanın aşırı bir versiyonudur. Bir sorunun güvenlik sorunu olabilmesi için de, o sorunun karar vericiler veya siyasi elitler tarafından varoluşsal bir sorun ve tehdit unsuru

¹⁶⁶ Mill, What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much”, (Erişim 7 Mayıs 2021 19:08), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

¹⁶⁷ Mill, What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much”, (Erişim 7 Mayıs 2021 19:30), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

¹⁶⁸ DW, “Sığınmacılar suç oranını artırıyor mu?”, 3 Ocak 2018, (Erişim: 8 Nisan 2021 18:15). <https://www.dw.com/tr/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-su%C3%A7-oran%C4%B1nC4%B1-art%C4%B1r%C4%B1yor-mu/a-42019424>

¹⁶⁹ Mill, “What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much”, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

¹⁷⁰ Barry Buzan ve Lane Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Birinci Basım, Cambridge, Cambridge University Press 2009, 213-214.

olarak gösterilmesi gerekmektedir.¹⁷¹ Tehdit unsurları ise genel olarak öteki üzerinden toplumdaki göçmenlere, feministlere veya eşcinsellere odaklanılarak yapılanmaktadır. Yani elitler hem güvenlik sorunlarını belirlemekte, hem de tehdit unsuru olan aktörleri seçmektedir. Karar vericiler tarafından seçilen bu tehdit unsurları varoluşsal bir tehdit olarak sunulmakta ve bu güvenlik çağrısı olağandışı tedbirler gerektirmektedir. Bu çağrı güç kullanımını meşrulaştırmanın ve devletin harekete geçmesinin anahtarı olmaktadır. Böylece güvenlik sorunları ile baş edebilmek için de zorunlu askerlik, vergi, gizlilik, istihbarat gibi özel ve olağandışı birtakım yetkiler kullanılabilir ve yaptırımlarda bulunulabilecektir.¹⁷²

Neticede Batı için güvenliği tanımlayan elitlerin özellikle Müslüman göçmenleri tehdit unsuru olarak tanımladığı ve bu grupları güvenlik sorunu hatta güvenlik krizi olarak ilan ettiği görülmektedir. Göçmen krizi, güvenliğe ilişkin söylemsel politikalarla güvenlik problemi olarak gösterilmekte ve bu konuyu hedef kitleye kabul ettirmek için alıcılar ikna edilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, Sağ politikacıların ideolojisini yayan Batı Medyası, Batı'da göçmen krizi olduğuna dair alıcıları ikna etmeye çalışmaktadır. Özellikle muhatap alınan göçmen grubu da Müslüman göçmenler olmaktadır. Bu gruplardan gelebilecek tehlikeler için acil önlemler alınması gerektiği lanse edilmektedir. Dolayısıyla Müslüman göçmenlerin sosyal haklarını engelleyebilecek yaptırımlara ve politik uygulamalara gidilmektedir.

1.4. ÖTEKİLEŞTİRME

Jürgen Habermas'a göre "öteki", ahlaksal bir toplulukta, karşılıklı saygı temelinde benimseme düşüncesi üzerine kurulmuştur. Farklılıklara duyarlı olmalı, ötekini benimseyerek toplumsal sınırların herkese hatta ve özellikle de birbirine yabancı olan ve birbirine karşı yabancı kalmak isteyenlere açık olmalıdır.¹⁷³ Batı acaba ötekini benimseyip onlara saygı duymuş mudur? Batı, kendi için bütünlüğünü ve tekliğini korumuş bir "ezeli batı" kurgusu hazırlamış, Doğu için ise keyfi ve mitlere dayalı "başkaları" veya "öteki" kurgusu, bir Doğu imgesi icat ve inşa etmiştir.¹⁷⁴ Bu ideolojik

¹⁷¹ Ole Waever, "Securitization: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies", Basılmamış Konferans Tebliği, PIPES, Chicago February 2003, 10, 12.

¹⁷² Waever, Securitization: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies, 9.

¹⁷³ Jürgen Habermas, "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak - Siyaset Kuramı Yazıları, Altıncı Basım, İlknur Aka (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, 9.

¹⁷⁴ Samir Amin, *Avrupa Merkezilik*, İkinci Basım, Mehmet Sert (çev.), Chiviyazıları Yayınları, İstanbul 2006, 112.

kurmacanın ise derin tarihi kökleri bulunmakta ve Oryantalizm ismiyle egemen disiplin olarak var olmaktadır. Oryantalizm, Batı'nın Doğu'yu inşa ettiği, Batı'nın Doğu için belleğinde imge olarak var olan, subjektif bir bilimdir. Batının Doğu üzerinde tahakküm kurmak ve otorite sağlamak amacıyla ürettiği ve yaydığı hegemonik bir söylemdir.¹⁷⁵

Hristiyan Batı'da resmi biçimiyle oryantalizmin, 1312'de Viyana'da toplanan Kilise Şurası'nın 'Paris, Oxford, Bologna, Avignon ve Salamanca' üniversitelerinde 'Arapça, Yunanca, İbranice ve Süryanice' kürsülerinin kurulmasının kararlaştırılmasıyla birlikte başladığı kabul edilmektedir.¹⁷⁶ Bu disiplinin, siyasi çıkarların etkisinde şekillendiği söylenebilir. Edward Said Oryantalizmi: *"bilimi Müslümanlara karşı, saldırganlığın bir türü olarak gören, Doğu'nun tasvir edilebildiğini, incelenemediğini, idare edilebildiğini kanıtlayan, bir disiplin"* olarak tanımlamaktadır.¹⁷⁷ Bu disiplinin etkisiyle olumsuz Müslüman imajı ve algısı inşa edilerek kitlelerin manipülasyonu için kullanılmaktadır. Oryantalizmle ilgili bir zaman tüneline girildiğinde, bu disiplinin ilk tohumlarının İslamiyet'in doğuşuyla birlikte atıldığı fark edilebilir. Zira Müslümanlar hakkındaki ilk olumsuz imaj ve algı yapılandırmasının Doğulu Hristiyanlar tarafından İslam dinine ve Hz. Muhammed'e karşı yapıldığı bilinmektedir. Bu amaçla, çeşitli eserler kalem alınarak, inşa edilen menfi imaj ve algılar kalıcı hale getirilmiş ve İslamiyet'i, Müslümanları karalamak adına günümüze kadar ulaştırılmıştır. Oryantalizmde ontolojik köklerinin de bu yazılara dayandığı söylenebilir. Bu eserlerden ilk dikkat çeken Şamlı Johannes Damascenus'a (645-750) ait olan Sapkınlıklar Üzerine kitabı olmakta, kitapta Hz. Muhammed sahte bir peygamber olarak tanıtılmaktadır. Yalancılıkla ve deccalın öncüsü olmakla suçlanmakta ve İslam dini de putperestlik olarak gösterilmektedir.¹⁷⁸ Embricho'nun Haçlı seferleri başlamadan önce yazdığı Hz. Muhammed'in Hayatı adlı kitapta ise Kur'an ayetlerini aslında Rahip Bahira adlı büyücünün yazdırdığı iddia edilmektedir.¹⁷⁹ Sonraki yıllarda kaleme alınan Guibert de Nogent'in Franklar Yoluyla Tanrı'nın Eylemleri'nde, Vincent de Beauvais'in Tarihin

¹⁷⁵ Edward W. Said, *Şarkiyatçılık*, Yedinci Basım, Berna Ülner (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2013, 16-17.

¹⁷⁶ Said, *Şarkiyatçılık*, 59.

¹⁷⁷ Said, *Şarkiyatçılık*, 104-105.

¹⁷⁸ Şir Muhammed Dualı, "II. Vatikan Konsili ve Dinler Arası Diyalog Üzerine", *Bakü Devlet Üniversitesi İlmî Mecmuası* (Aralık 2011), 130.

¹⁷⁹ Francesco Stella, "Avrupa'da İslam Hakkında Bilinenler", *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa Yayınları, İstanbul 2014, 717.

Aynası'nda ve Dante'nin ünlü İlahi Komediya'sında Hz. Muhammed'e ve İslam dinine karşı küçümseyici ve alaycı ifadeler bulunmaktadır.¹⁸⁰

Doğu'da kökleri atılan İslam'a ve Müslümanlara karşı geliştirilen stereotiplerin kısa sürede Avrupa'ya, Amerika kurulduktan sonra da Amerika'ya yayıldığı görülmektedir. Avrupa ve Amerika tarihinde İslamiyet'in anılışının sadece şiddet, önyargı ve siyasal çıkarların oluşturduğu bir çerçevede olduğu ve bu çizgide irdelendiği düşünülmektedir.¹⁸¹ Tüm bu çabalar XIX. yüzyıldan itibaren Oryantalizm adıyla anılmakta sistematik olarak Doğu'yla ilgilenen düşünsel ve bilimsel uğraşların bütünüdür.¹⁸²

Batı tarihinde Müslümanlar için önyargıya ve olumsuz algıya neden olabilecek, “kâfir”, “barbar”, “zalim” “düşman”, “tehlikeli”¹⁸³, “Tanrı'nın cezası, belası” ve “şeytanın aracı”¹⁸⁴ gibi kalıp yargılar, İslam dini için de “sahte”, “kılıç dini” ve “sapık bir din” şeklinde stereotipler geliştirilmiştir.¹⁸⁵ Bu kalıp yargıların menfi algı ve kimlik inşasında fonksiyonel olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Zira yüzyıllarca süregelen bu basmakalıp yargılar, insanların, hayatlarında hiç Müslüman tanımasalar dahi olumsuz duygu ve düşünceler geliştirmesine neden olabilmektedir. Bu iddiayı doğrulamak için Amerikalıların İslam ve Müslümanlar hakkındaki menfi algılarının ilk çıkışını belirtmek faydalı olacaktır. Amerikalılar Amerika'nın ilk kurulduğu zamanlarda vatanlarında bir Müslüman dahi yokken “hayali Müslümanlar” a karşı düşmanlık beslemişlerdir. Zira Amerikan Anayasası'nda Cezayir'de savaşta esir düşen askerlerin durumu abartıyla anlatılmış, tüm dünyaya sözde zalimlikleri duyurulmuş ve Kuzey Afrikalı Müslüman devletler, “kâfir güçler” olarak tanıtılmıştır.¹⁸⁶ Üretilen barbar Müslüman imajı, retorik olarak sürekli çoğaltılarak tehlikeli durumlarla benzetmeye gidilmekte, çığ gibi büyüyen bir tehdit olarak lanse edilmektedir.¹⁸⁷ Bu kültürel savaşın günümüzdeki en önemli temsilcilerinden birisi olan Bernard Lewis'in *The Atlantic* (Eylül 1990) isimli dergide

¹⁸⁰ Francesco Stella, “Avrupa'da İslam Hakkında Bilinenler”, 718.

¹⁸¹ Said, *Şarkiyatçılık*, 100-101.

¹⁸² Said, *Şarkiyatçılık*, 101.

¹⁸³ Andrew Shryock (Ed.), *Islamophobia/Islamophilia, Beyond The Politics of Enemies and Friends*, Indiana University Press, Bloomington 2010, 8.

¹⁸⁴ Hakan Olgun, *Luther ve Reformu Katolisizm'i Protesto*, İkinci Baskı, Eskiyei Yayınları, Ankara 2016, 199.

¹⁸⁵ Pedro Bordalo ve Diğerleri, “Stereotypes”, *Quarterly Journal of Economics*, 131,4 (October 2016), 1753-1754.

¹⁸⁶ M. El-moctar, El-Shinqı, “İlk Dönem Amerikalıların İslam Algısı”, *Bilim ve Toplum*, 3, 5, (Bahar 2013), 36.

¹⁸⁷ El-Shinqı, “İlk Dönem Amerikalıların İslam Algısı”, 40.

çıkan “Müslüman Öfkesinin Kaynağı” başlıklı denemesinde Müslümanları, *kaba, sert, saldırgan, kindar ve öfkeli* olarak etiketlediği görülmekte, aynı yazının devamında Müslümanlar toplum düzenini bozan, egemenliği tehdit eden kâfir güçler olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁸ Lewis’in Batılıları kışkırtıcı bu yazısı açıkça Müslümanlara karşı olası saldırgan ve öfkeli tutumlara kapı açmaktadır. Öyle ki denemenin sonunda bir uygarlık çatışmasının yaşandığını ifade etmekte, “...ezeli hasımlarımızın düzene, çağdaşlığa karşı tepkisi olan saldırganlığı karşısında tahriklere kapılmamız ve provoke olmamız gerekir” şeklindeki üslubuyla Müslümanlara karşı her türlü saldırgan, aşağılayıcı tutuma davetiye çıkardığı görülmektedir.

Günümüzde Müslümanlara yönelik öteki kurgusunda, siyasi aktörler dikkat çekmektedir. Batı’da Müslüman ve göçmen karşıtı tutumlarıyla göze çarpan siyasal kanadın, son günlerde yükselişe geçen aşırı sağ olduğu varsayılabilir. Bu kanat, göçmenlerin kültürel farklılıklarından dolayı topluma uyum sağlamakta zorlandıklarını ve Batı için ekonomik “yük” olduklarını iddia etmektedir. Çokkültürlülüğe karşı çıkan ve Avrupa - merkezîyetçi bir kültür ideolojisini esas alan bu partiler kullandığı siyasi söylemlerle İslamodiumu beslemektedir. Aşırı sağ, bu söylemlerinde yalnız hareket etmemekte, Batı Medyası’ndan bu söylemleri inşa etmek, yaymak ve yeniden üretmek için destek almaktadır. Eş görevli çalışan bu unsurların nasıl takım çalışmasında bulunduklarını daha önce izah ettiğimiz “ahlaki panik” kavramı anlatmaktadır. Bu kavramdan hareket ederek İslam karşıtı konuşma metinlerini kullanan aşırı sağcı politikacıların¹⁸⁹ söylemleriyle Müslümanları tehdit edici unsurlar olarak gösteren etiketlendirici¹⁹⁰ ifadelerde bulunduğu ve bu söylemlerin de medya yayınlandığı söylenebilir. Bu haberlerle bir panik dalgası üretilerek Müslümanlara karşı farazi düşmanlıklar inşa edilmektedir. Bu grupları güvenlik sorunu olarak gösteren, aşırı sağcı siyasi elitlerin söylemlerini içeren haberler, göçmenlerin güvenliği tehdit edici unsurlar olduğu algısını yapılandırılabilir.

Avrupa’da birçok aşırı sağ partinin, göçmen karşıtı söylemlerde bulunduğu, bu söylemlerin de sansasyonel bir şekilde medyada sunulduğu veya medyada göçmen karşıtı algı yapılandırıldığı ardından göçmenler için çeşitli siyasi söylemlerin ve yaptırımların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu pratikler için Hollanda örnek verelebilir. Hollanda

¹⁸⁸ Said, *Haberlerin Ağında İslam*, 33-34.

¹⁸⁹ Elahi ve Khan, “What is Islamophobia?”, 5.

¹⁹⁰ Giddens ve Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 337.

Medyası'nda ağırlıklı olarak 2000 yılından itibaren Müslüman göçmenlerin potansiyel şüpheli olarak ilan edildiği¹⁹¹ haberler yapılmaktadır. Bu haberler, Türk gençlerinin radikalleştiği veya IŞID adlı örgüte katılmak üzere bazı Hollandalı Müslümanların Suriye'ye gittiği şeklindedir. Bu haberlerin ardından tartışmaların yaşandığı bir zaman diliminde, aşırı sağ parti PVV'den "Hollanda'da tüm camiler kapatılmalıdır" şeklinde bir açıklama gelmiştir. PVV milletvekili De Graaf ise, "Hollandayı İslam'dan arındırmak istiyoruz" söyleminde bulunmuştur.¹⁹² Ayrıca "Het Parool" gazetesine röportaj veren PVV lideri Geert Wilders ise iktidara geldiğinde, göçü ve geri dönüşü teşvik eden İslamsızlaştırma Bakanlığı kuracağını ve camileri, İslami okulları ve Kuran'ı yasaklamak istediğini ifade etmektedir.¹⁹³ Bunlar uzun vadeli yaptırımlar olmakla birlikte Hollanda'da Müslümanlara yönelik yasal kısıtlamalar şu an mevcuttur. Helal kesim veya burka yasağı son yıllarda görülen yasaklardır. Ayrıca İslami eğitim veren kurumların ve İslam okullarının müfredatına yönelik denetleme çalışmaları başlatılmıştır. Bu tür engellemeler, İsviçre, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde de görülmektedir. İsviçre'de 2009'da yürürlüğe giren minare yasağı, Fransa'da 18 yaş altına uygulanan başörtüsü yasağı veya havuzlarda haşema yasağı bu yasaklara örnektir.

Aşırı sağ partiler aynı zamanda Kimlikçiler Hareketi gibi Müslüman ve göçmen karşıtı ırkçı oluşumların eylemlerine zemin hazırlamaktadır. Bu hareketin, Christchurch katliamı failiyle olan bağlantılarından dolayı Avusturya'da soruşturma başlatılmış bulunmaktadır.¹⁹⁴ Europol'un 2018'de yayımladığı European Union Terrorism Situation and Trend (TESAT) raporunda, şiddet eğilimli aşırı sağ cephenin genişlediği ve bunun kısmen toplumun İslamlaşma korkusu ve mültecilere yönelik endişelerden beslendiği söylenmektedir.¹⁹⁵ Bu rapora benzer söylemler de Müslümanlara yönelik saldırıları meşrulaştırıcı olmaktadır.

Metinde daha önce ahlaki panik ortamının siyasiler ve medya birlikteliğinde inşa edildiğine değinilmişti. Siyasi aktörlerin, göçmenlerle ilgili menfi söylemlerini sunarak yayan Batı Medyası ırkçılık, cinsiyetçilik gibi ötekileştirici birçok söyleme aracı

¹⁹¹ Richardson, "Islamophobia or Anti - Muslim Racism - or What? - Concepts and Terms Revisited", 111.

¹⁹² Richardson, "Islamophobia or Anti - Muslim Racism - or What? - Concepts and Terms Revisited", 116.

¹⁹³ Bahar Cebe ve Haluk Ceylan, "2021 Hollanda Seçimleri ve Seçim Programları", *GAV Göç Araştırmaları Vakfı*, 14, (Mart 2012), 7.

https://gocvakfi.org/wp-content/uploads/2021/03/Sayi-14_GAV-Analiz.pdf

¹⁹⁴ Yiğit Cem Eskicioğlu, "Avusturya'da İslamofobik Siyasi Söylemler ve Müslümanlara Karşı Irkçı Saldırıları", *DİAM*, (Haziran-Temmuz-Ağustos 2020), 8.

¹⁹⁵ Kevser Erol, *Yeni Zelanda Terör Saldırısı Ve Avrupa Bağlantıları*, SETA Yayınları, İstanbul 2019, 11.

olabilmektedir.¹⁹⁶ Bu kuruluşlara örnek olarak Telegraf, The Newyork Times, Sun,¹⁹⁷ Daily Mirror, The Times ve The Guardian gibi gazeteler verilebilir. Bu kurumlar ve benzer ideolojiye sahip gazeteler, hazırladıkları haberlerde, azınlıkların, göçmenlerin ve mültecilerin olumsuz bir tasvirini yeniden üreterek Avrupa ve Kuzey Amerika’da Üçüncü Dünya insanlarına karşı hoşgörüsüzlük, tahammülsüzlük, önyargı ve ayrımcılığın artışına katkıda bulunmaktadır.¹⁹⁸

Neticede yabancılar ötekileştirilerek bir güvensizlik ortamı inşa edilmektedir. Batı Medyası’nın ötekileştirici kurgusunda aktör olarak genelde göçmenleri özelde de Müslüman göçmenleri seçtiği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Batı Medyası’nın Müslüman göçmenlere yönelik ötekileştirici söylemleri, bu grupların yaşamında pek çok olumsuz etkiye neden olabilmektedir. Zira hazırlanan haberlerle farklılıklar belirginleştirilerek kültürler arasına geçilemez duvarlar örülmekte, toplumda geçirkenlik azaltılmakta, farklı ırktan ve dinden olanların bir arada yaşayamayacağı çok kültürlülüğün imkânsız kılındığı bir yaşam alanı inşa edilmektedir.

Batı Medyası’na ait birçok gazetenin yazdığı metinlerde İslam ve Müslümanlarla ilgili vurgulanan bir takım farklılıklar ise onların fiziksel görünüşleri, etnik veya kültürel özellikleri, yemesi, içmesi, giyinmesi ve örf ve adetleridir. Cami, başörtüsü, burke, şalvar, sünnete uygun sakal, çarşaf gibi islam dinine ait unsurlar da gazetelerde söylem bulan farklılıklara örnek verilebilir. Oysa bu farklılıklar Müslüman göçmenlerin yaşam tarzı olmakta ancak bu tarzlarla sosyal hayatta görünürlük kazanabilmektedirler. Dini yaşam onların tüm yaşantısına yayılmakta, kısa bir zamanla veya belli bir mekânla sınırlandırılmamaktadır.

Bu grupların görünürlüklerinin artmasıyla da kendilerine ait sembollerin görülmesi de sıklaşmaktadır. Camiler, kadınların giyim tercihleri ve yaşam pratiklerinde İslam dinine özgü unsurlar dikkat çekmektedir. Müslümanlara ait sembolik unsurların yaygın bir şekilde görünür hale gelmesi yerli halkın bu durumdan tedirginlik duymasına neden olmaktadır. Medyada sunulan farklılıkların vurgulandığı bazı haberlerde kaygı seviyesini daha da yükseltebilmekte, halkı panik durumuna getirebilmektedir. Bu durum haber alıcıları tarafından kültürel asimilasyon veya vatanlarını fiili bir ele geçirme girişimi olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla bu gruplara antipati duyulmakta,

¹⁹⁶ Van Dijk, *Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse*, 3.

¹⁹⁷ Van Dijk, *Racism and the Press*, 135-137.

¹⁹⁸ Van Dijk, *Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse*, 3.

sevilmemekte, göçmenlerin de dahil olacağı çok kültürlü yaşam alanları kurulamamaktadır. Müslüman göçmenlere karşı ötekileştirilme çabası sadece farklılıklar üzerinden yürütülmekte, ayrıca onlar için menfi temsiller de inşa edilmektedir. Bu temsiller alıcılarda mültecileri karşı menfi algılar geliştirerek manipüle olmalarına neden olabilmekte dolayısıyla bu durumları davranışlarına da yansıyabilmektedir. Neticede Müslüman göçmenlere yönelik fiziki veya psikolojik şiddet eylemleri gerçekleşebilmektedir.

1.5. İSLAMODİUM

Bu tez çalışmasında İslamofobi kavramı yerine “İslamodium” kavramı kullanılmaktadır. Zira İslamofobi kavramının aldığı “fobi” eki nedeniyle bir takım patolojiler barındırmaktadır. “İslamodium” kavramı İslam’a karşı kin ve nefret duyma, hoşlanmama anlamına gelmektedir. Herhangi bir hastalık ifadesi çağrıştırmayan ve İslam’la korkutmayacak¹⁹⁹ bir kavram olarak İslamodium’un bir arada yaşayabilme becerisini sergilemede önemli katkılarda bulunabileceği düşünülmektedir. İslamodium aynı zamanda İslamofobi’ye yüklenmiş ek anlamlardan ve imalardan uzak bir kavramdır. Birçok farklı gerekçeyle oluş(turul)an İslam ve Müslüman karşıtlığını anlam kaymalarına uğramadan ifade edebilecektir. Böylece bireyler ve toplumlar İslam’a ve Müslümanlara karşı önyargısız bir yaklaşım sergileme olanağına sahip olabileceklerdir. Bu yaklaşım sayesinde iddia edildiği gibi medeniyetler çatışması değil medeniyetler iletişimi, iş birliği veya yarışı ortaya çıkabilir. Aslında toplumsal ve psikolojik açıdan bireylerin iletişim kurma ve empati eğiliminin daha baskın olduğu söylenebilir. Ancak İslamofobi kavramıyla ötekiyle ilişkiler daha çok düşmanlık üzerinden yapılandırılması söz konusu olmuştur. Öne çıkarılan bu düşmanlık kendi iç bütünlüğünü sağlamada kullanılabilecek önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu şekilde yapılandırmanın aynı zamanda birbirini besleyen zincirleme olaylar dizisinin altyapısını oluşturduğu söylenebilir. Müslüman korkusu da Batılı siyasi erk tarafından Doğu’yu hegemonya altına almayı kolaylaştırıcı bir unsur olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, İslamodium kavramının oluşturulmak istenen olumsuz Müslüman imajı, algısı ve kimliği inşa etmeyecek, siyasilere ya da

¹⁹⁹ Gökmen, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’ın “Fitna” Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamofobi”, 96.

medyaya söylem olmayacak ve malzeme sunmayacak bir kavram olduğu düşünülmektedir.²⁰⁰

İslamofobi kavramı, yaklaşık 35 yıldır, İslam'a ve Müslümanlara karşı öfke, korku, kaygı, şüphe, önyargı, kaçınma, ayrımcılık ve şiddet gibi her türlü olumsuz tutumu tanımlamak için kullanılan geniş kapsamlı bir kavram haline gelmiştir.²⁰¹ Bu kavramın yaygın olarak kullanımının, konjonktürel anlamda, bir takım siyasi ve ekonomik çıkarlar içerdiği varsayılarak neden terörist, saldırgan, tehlikeli, şüpheli gibi menfi Müslüman imajı inşa etmek için kullanıldığı tartışılabilir.

1990'lardan beri Batı Avrupa'daki Müslümanlara karşı ayrımcılığı belirtmek için yaygın olarak kullanılan kavram, 11 Eylül'den sonra da Batı'da Müslüman göçmen toplulukların kamusal alandaki entegrasyonunda pratik görünümü ve modern, seküler anti-İslamik bir söylemi ifade etmeye başlamıştır.²⁰² Soğuk Savaşın sona ererek çok kutuplu dünya düzenine geçilmesiyle birlikte, değişen dengelerin Müslüman Devletler'in karşısında yer aldığı görülmektedir. Bu çerçevede yeni oluşan BM'de bu karşıtlığın göstergesi olarak aleyhlerine kararlar alınmaya başlanmış ve sonuçta Orta Doğu BM'nin yaptırımlarına açık hale gelmiştir.²⁰³ ABD'nin 2003'te BM'nin verdiği kararla, uluslararası barışı ve güvenliği tehdit ettiği gerekçesini kullanarak Irak'ı işgal etmesiyle,²⁰⁴ Orta Doğu'daki bölgesel denge Batı yanlısı güçler lehine yeniden kurularak petrol bölgesi kontrol altına alınmıştır.²⁰⁵ Petrol kaynaklarının kilit noktasını ele geçirmek ABD'nin bölgedeki kontrol gücünü artırarak ona rakipleri karşısında önemli üstünlükler de kazandırmıştır.²⁰⁶ Bu kazanımlar ABD için mevcut düzenin korunması ve üstünlüğün sürekliliğini sağlamada rol oynamıştır.

ABD ve Avrupa ülkeleri için üstünlüğü sürdürebilme kaygısının soğuk savaşın sonunda kazandıkları liberalizmin zaferiyle başladığı iddia edilebilir.²⁰⁷ Bu ülkeler,

²⁰⁰ Kırtepe ve Öztunç, "İslamofobi Kavramı Yerine İslamodium Kavramı", 187-188.

²⁰¹ Kırtepe ve Öztunç, "İslamofobi Kavramı Yerine İslamodium Kavramı", 173.

²⁰² Jocelyne Cesari, "Use of the Term 'Islamophobia' In European Societies", *Securitization and Religious Divides in Europe*, Jocelyne Cesari (Ed.), GSRL-Paris and Harvard University: 6th PCRD of European Commission, 2006, 5.

²⁰³ Berdal Aral, "Soğuk Savaş Sonrasında 'Siyasallaşan' Uluslararası Hukuk ve Başlıca Mağdurları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1, 4 (1998), 41.

²⁰⁴ Erhan Canikoğlu, "Körfez Savaşları'nda İsrail ve Yahudi Lobilerinin Rolü", *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi* 5, 4, (2013), 185.

²⁰⁵ Aral, "Soğuk Savaş Sonrasında 'Siyasallaşan' Uluslararası Hukuk ve Başlıca Mağdurları", 44.

²⁰⁶ Ahmet Özer, "11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4, 2, (2007), 14-15.

²⁰⁷ Murat Yılmaz, "İslâmofobinin Beslendiği Kaynaklardan Biri Olarak Medeniyetler Çatışması", *Orta Asya'da İslam Temsilden Fobiye*, ed. Muhammet Savaş Kafkasyalı (Ankara-Türkistan: SFN Televizyon

gelecekteki hâkimiyetlerinin belirsiz oluşundan dolayı endişelenerek²⁰⁸ mevcut düzeni sürdürebilmek için, koruyucu küresel bir siyasi ve askeri güce ihtiyaç duymaktaydılar.²⁰⁹ Bu süreçte Yeni Dünya Düzeni'nin kurulmasına zemin hazırlayacak tarihin sonu, medeniyetler çatışması, yaklaşan anarşi, sınırsız dünya, küreselleşme, post-modern savaş gibi çeşitli teoriler gündeme getirilerek çözümler üretilmiştir.²¹⁰

Samuel Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması* tezi de bu dönemde Batı ülkelerinin ihtiyacı olan kriterleri karşılayabilecek, küresel kontrolü sağlayabilecek, ortamdaki kaygıyı azaltabilecek bir çözüm olarak görülerek kullanılmıştır.²¹¹ Bu tez, Doğu'nun, Batı Medeniyeti'ni tehdit ettiğini ve bu tehdidin Batı'nın sonunu getireceğini iddia etmekteydi.²¹² 11 Eylül saldırılarına yakın bir tarihte öne sürülmesinin ona kendini gerçekleştiren kehanet niteliği kazandırdığı söylenebilir. 11 Eylül 2001'de Terör örgütü El-Kaide'nin ikiz kulelere saldırmasıyla birlikte Müslümanların güvenliği tehdit eden unsurlar oldukları öngörüsü somutlaştırılmıştır. Örgütün bu saldırısı aynı zamanda dünya ticaretinin ve kapitalizmin kalbine yapılmış bir saldırı olarak görülerek Müslümanların tüm dünyanın ekonomik güvenliğini tehdit ettiği varsayılmıştır.²¹³ Medyada söylem bulan Irak Rejimi ile El-Kaide arasındaki bağlantı haberleri, 11 Eylül eylemcileriyle Irak'lı yetkililerin irtibatına dair delil olarak gösterilmesiyle ve ABD'nin İsrail'in desteğini almasıyla birlikte, Güvenlik Konseyi kararlarına uymayan, Irak'ı işgal etmek artık meşru hale gelmiştir.²¹⁴

Sonuç olarak, Huntington'ın İslam uygarlığının kanlı bir geçmişe sahip olduğunu, çatışmanın onun karakteristik özelliğinde bulunduğunu ve İslam ile Hıristiyan karşıtlığını savunan tezi, 11 Eylül'le birlikte gerçekleştirmiş görünmektedir.²¹⁵ Bu kanıyla birlikte, Müslümanlar genel olarak Terörizm'den sorumlu tutularak Müslümanlara karşı nefret, düşmanlık, şüphe gibi yıkıcı duygular inşa edilmiş ve onlara karşı her türlü şiddet meşru hale getirilmiştir.²¹⁶ Bu süreçte özellikle Müslümanlara karşı "Müslümanlar teröristtir,

Tanıtım Tasarı Yayıncılık, 1, (2012), 240.

²⁰⁸ Yılmaz, "İslâmfobinin Beslendiği Kaynaklardan Biri Olarak Medeniyetler Çatışması", 240.

²⁰⁹ Murat Aktaş, "Avrupa'da Yükselen İslâmfobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 13, 1, (2014), 32.

²¹⁰ Yılmaz, "İslâmfobinin Beslendiği Kaynaklardan Biri Olarak Medeniyetler Çatışması", 240.

²¹¹ Aktaş, "Avrupa'da Yükselen İslâmfobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi", 32.

²¹² M. Sadık Acar, "Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 18, 2, (2003), 41.

²¹³ Özer, "11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma", 11-12.

²¹⁴ Canikoğlu, "Körfez Savaşları'nda İsrail ve Yahudi Lobilerinin Rolü", 185-187.

²¹⁵ Aktaş, "Avrupa'da Yükselen İslâmfobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi", 51.

²¹⁶ Okumuş, *Din ve Kültür*, 121.

Müslümanlar potansiyel tehlikedir” şeklinde kalıp yargılar inşa edilmiştir. Ayrıca bu dönemde, Batı Medyası’nda, uluslararası platformlarda ve akademik çevrede İslamofobi kavramının kullanımı da ivme kazanmıştır. Müslümanlara karşı korku, nefret, düşmanlık, şiddet gibi tutumlar üretebilen bu kavramın kullanımı, bu kaos döneminin daha da gerginleşmesine neden olmuş, “Müslüman korkusu, nefreti, önyargısı ve düşmanca tutumu” küresel hale getirilmiştir.²¹⁷

1.5.1. İslamodiuma Bir Çözüm Önerisi: Euro-İslam

Euro - İslam Projesi, Bassam Tibi tarafından ortaya atılmıştır. Bu projede, Huntingtonian’ın “Medeniyetler Çatışması” tezine karşılık, “Medeniyetler Uzlaşması” ve “Medeniyetlerin Heterojenliği” tezi önerilmekte,²¹⁸ seküler ve liberal bir Euro-İslam girişimiyle Müslüman göçmen kimliğinin Avrupalı kimliğiyle sentezlenerek kurulabileceği iddia edilmektedir. Tibi, bu kimliğin inşası için İslam’ın cihad anlayışının terk edilerek reformize²¹⁹ edilmesi gerektiğini düşünmektedir.²²⁰ Euro – İslam, Avrupa için bir güvenlikleştirme versiyonu sunmaktadır.

Batı Medyası’da bu kimliğin inşası ve yaygınlaştırılması için öncülük edebilir. Zira Müslüman göçmenlere yönelik *terörist kimliği* medya, siyasi elitler ve İslamofobi endüstrisi işbirliği ile inşa edilerek üretilmekte ve yayılmaktadır. Bu kötü etiketten de ancak medya işbirliğiyle kurtulunabilir. Neticede Selefilikten ve terörizmden uzak olarak tasarlanan Müslüman kimliği söylemleri medyada sunulabilir ve yaygınlaştırılabilir. Bu kimlik sayesinde çok kültürlü yaşam barış içinde sürdürülebilir, Müslüman göçmenler de gettolardan çıkarak sosyal hayatta görünürlük kazanabilirler.²²¹ Zira İslam, barış dinidir. Köken olarak temel, sosyal ve sivil hakları, liberal ve çoğulcu değerleri kapsamakta, uluslararası ya da dinler arası anlaşmazlıkların diyaloglarla çözülmesi gerektiğini telkin etmektedir. Nitekim Hz. Peygamber, hayatının çok kısa bir zaman dilimini savaşıarak

²¹⁷ Okumuş, *Din ve Kültür*, 150-151.

²¹⁸ Bassam Tibi, *Islam in Global Politics: Conflict and Cross-Civilizational Bridging*, Birinci Baskı, Routledge, London and New York 2012, 2.

²¹⁹ Euro-İslam, hem Avrupa Müslümanlarınca hem de Avrupa toplumlarınca kabul edilebilir, liberal bir İslam kimliğini ifade eden bir kimlik projesidir. Bu proje, tarihte yapılan tehlikeli İslam imajının restore edilebileceğini, Müslüman göçmenlerin, Batı’da asimile olmadan ya da gettolaşmadan, sağlıklı bir entegrasyon süreci geçirerek Batılı bir Müslüman olabileceğini iddia etmektedir. Bk. Tibi, *Islam in Global Politics: Conflict and Cross-Civilizational Bridging*, x, 199.

²²⁰ Bassam Tibi, *Political Islam, World Politics and Europe: From Jihadist to Institutional Islamism*, Birinci Baskı, Routledge, London 2014, xiv.

²²¹ Tibi, *Islam in Global Politics: Conflict and Cross-Civilizational Bridging*, 113-115.

geçirmiş, kabileler arası ya da devletlerarası anlaşmazlıklarını diyaloglarla çözme yoluna gitmiştir.

Öncelikle Batı dünyasındaki Müslümanlara karşı ortak menfi algılardan birisi olan cihad kavramının şiddet şeklindeki algısının değişmesi gerekmektedir. Cihadın bu şekilde yorumlanması, İslam’a karşı önyargılı bir yaklaşımın göstergesidir. Çünkü İslam’da cihad sadece düşmana karşı silahla yapılan bir fiil olmayıp; şeytan ve nefisle yapılan mücadele olarak da görülmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’deki cihad ayetleri²²² ve Hz. Peygamberin uygulamaları bu bilgileri doğrulamaktadır. Ayrıca o dönemdeki Müslümanların yer aldığı savaşların, saldırı değil savunma niteliği gösterdiği ve savaş esnasında kendisiyle savaşılana karşı hiçbir varlığa zarar verilmediği görülmektedir.²²³

Neticede İslam, reform gerektirmeyen, özünde barış ve kardeşlik değerleri taşıyan, aslını korumuş, son Semavi dindir. Asıl reformize olması gereken kurum, Batı Medyası’dır. Bu kurumlar, Müslüman göçmenlere yönelik menfi söylemlerini olumlayabilir. Yaptıkları haberlerin etkisiyle, alıcılarda yapılabilecek “terörist potansiyelli düşük statülü alt sınıf” algısının yerine erdemli Müslüman göçmen imajı geçebilir. Bu şekilde, Batı’da Müslüman göçmenlerin da dâhil olacağı çok kültürlü bir yaşam, istikrarlı bir şekilde inşa edilebilir. Üstelik bu durum, Batı’nın geleceğini kurtarmak yönünden bir avantaj olabilir. Zira yaşlanmakta ve genç işgücü azalmakta olan Avrupa’nın, genç Müslüman göçmen işgücü potansiyeline ihtiyacı bulunmakta ve bu işgücünün de topluma entegrasyonu gerekmektedir. Ayrıca Batı’nın yıldan yıla yaşlanan demografiği, bu grupların sahip olduğu genç yetişkinler sayesinde gençleşebilecektir.

1.6. SÖYLEM ANALİZİ

Söylem analizi, dil üzerine odaklanan, sosyal inşacı ve eleştirel bakış ile ortaya çıkmış bir analiz yöntemidir. Dil çalışmalarının tarihsel seyrine bakıldığında, 1960’lara kadar dilin sosyal bağlarından soyutlanarak kendi içyapısının cümle bazında incelendiği dikkat çekmektedir. 1960’dan sonra sosyoloji ve antropolojide dilin sosyal bağlam içinde kullanımının incelenmeye başlanmasıyla da metin dilbilim ve söylem analizi ifadeleri

²²² Kur’ân Yolu, *Kur’an-ı Kerim*, <https://kuran.diyanet.gov.tr> (Erişim 9 Haziran 2020), 2: 190.

²²³ Kırtape ve Öztunç, “İslamofobi Kavramı Yerine İslamodium Kavramı”, 169-168.

ortaya çıkmıştır.²²⁴ Söylem analizine göre metin, bir bağlam içinde üreticisi tarafından belli bir niyet, kasıt ve düşünceyle, iletişim amacıyla ortaya konulan dil olarak tanımlanmaktadır. Bunun söylem olarak adlandırılabilmesi için dinleyen ya da okuyanın üreticinin aktarmaya çalıştığı anlam, mesaj, niyeti görmesi ve metni yorumlaması gerekmektedir.²²⁵ Söylem analizi, genel olarak gözden geçirilecek olursa metin ve söylem kavramlarının sosyal bilimlerde çok sayıda kullanıma konu olduğu görülmektedir. Michel Foucault, Jürgen Habermas, Chantal Mouffe, Ernesto Laclau, Niklas Luhmann bu konuda örnek verilebilir. Bu ve bu gibi örnekler söylemin kullanım alanını genişletmekte tarihten, politikaya, sosyolojiden, medyaya kadar birçok araştırmaya konu olmasına olanak sağlamaktadır.²²⁶

Yapısal Dilbilimcilere göre, toplumsal yaşam ile düşünce arasında dil aracılığıyla kurulan bağlantı şeffaf ve dolaysız olmamakta, aralarında simgesel temsiller ile dolayımlanan bir ilişki türü bulunmaktadır.²²⁷ Pozitivizmin kesin bilgi ve mutlak doğru anlayışını ve fenomenolojinin aşkın idealizmini reddeden bu kurama göre, toplumsal varlığı belirleyen asıl özellik, mevcut durumlara göre şekillenen toplumsal ilişkiler olmakta ve özne yapıya bağımlı konumda bulunmaktadır. Yapısalcılık, Marxizm’e karşı da eleştirel bir bakış sergilenmekte, bununla birlikte toplumdaki sınıfsal ayrılıkların, metinde retorikle kodlanarak yansıtıldığını öne sürülerek Marksizmden de izler taşımaktadır.

Yapısalcı söylemde, modern dil çalışmalarına dair nokta atışı söylemlerin, Ferdinand de Saussure’la (1916) başladığı ve bu söylemlerin günümüzde de popülerliğini koruduğu söylenebilir.²²⁸ Saussure’ın anlam ve gramer araştırmaları Bilişsel uygulamaları etkilemekte, Bilişsel Dilbilimin tohumları “Bilişsel işaret” semiyotik modeli aracılığıyla ekilmekte ve bu metot Bilişsel Dilbilimcilere yol gösterici olmaktadır. Özellikle söyleme kattığı “keyfilik” anlamının dilbilimsel çehreyi değiştirdiği söylenebilir. Ona göre, dilde anlam keyfi olarak inşa edilmektedir.²²⁹

²²⁴ Abdülhamit Çakır, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, Birinci Baskı, Palet Yayınları, Konya 2014, 11.

²²⁵ Henry G. Widdowson, *Discourse Analysis*, Birinci Basım, Oxford University Press, Oxford-New York 2007, 4-6.

²²⁶ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 2-3.

²²⁷ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 77.

²²⁸ Ghsoon Reda, “Ferdinand de Saussure in the Era of Cognitive Linguistics Studies”, *Language and Semiotic Studies*, 2, 2, (Summer 2016), 89.

²²⁹ Reda, “Ferdinand de Saussure in the Era of Cognitive Linguistics Studies”, 89-90.

Saussure'ün dil çözümleme modelinde özne, dil neyi olanaklı kılsa, onu söyleme ve anlamlandırma iktidarına sahip olmaktadır. Dilin bireyler tarafından gündelik kullanımlarının kodlayan bu yapı, öznenin bilinçli seçme ve benimseme erki dışında kalmaktadır.²³⁰ Saussure'ün geliştirdiği göstergebilime göre, dil kavramları belirten bir göstergeler sistemi olup her bir göstergenin bir göstereni ve bir de gösterileni bulunmaktadır.²³¹ Dilin temel işlevi, bu göstergeler aracılığıyla düşüncelerin iletilmesini sağlamakta ve bu göstergeler söylem teorisi açısından önem arz etmektedir.²³²

Göstergebilime göre, göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir. Örneğin, "kardeş" kavramının, kendisine gösterenlik yapan k-a-r-d-e-ş ses dizilişiyle hiçbir iç bağıntısı bulunmamakta, bu durumda dil ile söz birbirinden tamamen farklı şeyler olarak görülebilmektedir.²³³ Dildeki göstergeler, kelime (gösteren) ve nesnenin (gösterilen) zihinde uyandırdığı izlenimler olmakta, gösterilen bir "nesne" değil de, "nesne"nin zihinsel bir tasarımı-imgesi kabul edilmektedir.²³⁴ Ayrıca dil çizgisel bir düzlemde bulunmakta, yani önceki gösterge, sonraki göstergenin anlamını etkileyerek sistematik bir düzen işlemektedir.²³⁵ Dilin içindeki göstergelerin diziliş sistemi ile anlamın inşası ilişkili görülmektedir. Saussure'la şekillenen dilbilim, söylem çözümlemesi ile dil için geliştirilmiş çözümleme araçlarını söz alanına taşıyarak dilbilimden söylembilime geçişin olanaklarını sunmaktadır.²³⁶

Yapısalcı dilbilim, antropolojiden felsefeye, psikolojiden sosyolojiye, edebiyattan matematiğe ve sanata birçok bilimsel alanda etkisini hissettiren bir anlayış biçimi olmuştur. Antropolojide Levi-Strauss yapısalcılığa psikolojik anlamlar yüklemekte, psikanaliz kullanmakta ve bu sayede toplumsal-kültürel çözümlemelerde bilinçdışı düzeneklere yer verebilmektedir.²³⁷ Kültürel yapıyı çözümlemek için insan zihninin derinliklerine inmenin gerekliliğine vurgulamakta, özellikle bu çözümlemeyi zihnin bilinçdışı faaliyetlerine, dilin yapısındaki zıtlıklara ve buradan ortaya çıkan sözcüklerin dizgesine dayandırmaktadır. Dolayısıyla bu çözümlemesi dilde inşa edilen söylemi de

²³⁰ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 77.

²³¹ Ferdinand De Saussure, *Genel Dil Bilim Dersleri*, Berke Vardar (çev.) Multilingual Yayınları, İstanbul, 1998, 111.

²³² Yusuf Devran, *Haber, Söylem, İdeoloji*, 57.

²³³ Saussure, *Genel Dil Bilim Dersleri*, 111-112.

²³⁴ Roland Bartles, *Göstergebilimsel Serüven*, Mehmet Rifat - Sema Rifat (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993, 41.

²³⁵ Saussure, *Genel Dil Bilim Dersleri*, 76.

²³⁶ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 75-76.

²³⁷ Claude Levi-Strauss, *Mit ve Anlam*, Gökhan Yavuz Demir (çev.), İstanbul, İthaki Yayınları 2013, 12.

içine almaktadır.²³⁸ Ona göre, bütün kültürler gösterge sistemleridir ve bütün sosyal olaylar da linguistik olaylardır.²³⁹ Dünyadaki çeşitli kültürleri inceleyerek yaptığı araştırmalarda, bu kültürlerdeki mitlerin gizemli dünyasını ortaya çıkarmış, aslında onların düşünce ve yetenek olarak Batılı insandan hiçbir farkı olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca mitle tarih arasındaki düzlemsel bir ilişkinin varlığına dikkat çekmekte, Modern dönemlerde siyasal ideolojilerin ve hatta bilimlerin bile mitlerin işleyiş tarzlarına göre var olduğunu öne sürmektedir. Bu anlayışa göre, her tür insan edimi, dilsel olgular, söylemler, bir anlam içeren gösterge sistemleri olarak anlaşılabilmekte ve çözümlenebilmektedir.²⁴⁰

Göstergebilimci Roland Barthes, anlatının evrenselliğini, her alanda kapsayıcı olduğunu vurgulamakta, söylemi retorik bazında incelemektedir.²⁴¹ O'na göre dünya, göstergelerin (simgeler) dünyası olmakta; toplumsal olan her şey var olmaya başladığı andan itibaren kendisinin bir göstergesine dönüşmektedir. Toplumsal olan göstergesel olmakta ve toplumsalı anlamak için de göstergelerden oluşan dizgelerin anlamlandırmayı nasıl oluşturduğunu çözümlmek gerekmektedir.²⁴² Çözümleme yönteminde söylemler arasında bir işlevdeşlik bağıntısı olduğunu öngerçeklik olarak ortaya atmakta, bunu yaparken de aynı biçimsel düzenlenişin bütün gösterge dizgelerinin etkili olduğunu savunmaktadır. Metni üç aşamada bütünleştirerek çözümlmektedir. Bunlar işlevler, eylemler ve söylem düzeyi olmaktadır. Metinde geçen her ögenin anlamda bir işlevi olmakta, öğeler arasında bağlantı bulunmakta ve söylemin düzeninde belirtilmiş olan her şey, tanımlı gereği belirtilebilecek bir şey olmaktadır. Bir ayrıntı, tartışılmayacak kadar anlamsız, her çeşit işleve direnir gibi görünse bile, saçma veya yararsız anlamına gelecek kadar işlev taşımaktadır.²⁴³

Barthes'e göre Batı, her şeyi anlamla namlendirmekte; dilin nesneleri (sözle yapılmış) yasal dönmeler olmakta: dilin ilk anlamı, düzdeğişmece yoluyla, söylemin ikincil anlamını çağırmaktadır.²⁴⁴ Öne sürdüğü, çağrışımsal düzlem kavramıyla aralarında ortak bir yan bulunan dilsel öğelerin bellekte birbirini çağrıştırdığını ve

²³⁸ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 78.

²³⁹ Levi-Strauss, *Mit ve Anlam*, 12.

²⁴⁰ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 78.

²⁴¹ Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*, 85-86.

²⁴² Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*, 41.

²⁴³ Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*, 86-89.

²⁴⁴ Roland Barthes, *Yazı ve Yorum*, Tahsin Yücel (çev.), Metis Yayıncılık, İstanbul 1990, 121.

böylece çeşitli bağıntıların egemen olduğu öbeklerin oluştuğunu, anlamın kuruluşunda aynı anda bir arada bulunmayan öğelerin birbirine bağlandığını ifade etmektedir. Göstergeler aracılığıyla kurulan anlamın o anda, orada bulunan dilsel-göstergesel öğelerle ilgili olduğu kadar, o anda orada olmayan, ama anlamlama edimini etkileyen dilsel-göstergesel öğelerle de ilgili olduğunu söylemektedir.²⁴⁵

Barthes söylemin, anlamı sürekli akışkan ve değişken kılan yorum olanakları sunduğunu vurgulamakta, göstergelerin düzanamları yanında yananamlarının da olduğunu düşünmektedir. Bir yananlam dizgesi, anlatım düzleminde bir yanamlama dizgesince oluşturulduğu dizge olmakta, söylemde anlam sapması da bu dizgede yaşanmaktadır.²⁴⁶ Retoriğe ilişkin gösterenler yananlamla verilmekte, bir söylemde vurgu alıcı üstünde yoğunlaşmışsa yananlam işlevsel olmaktadır. Ayrıca yananlama yüklenen anlamlar topluma ve dönemlere göre değişebilmektedir. Retorik ve toplum bağlantısını değerlendirmenin başka bir biçimi daha bulunmaktadır. Genel bir alt-kodlar dizgesi oluşturularak bu kodların her birinde toplumdaki farklılıkları, mesafeleri, komşuları kimlikleri aracılığıyla tanımlamaktadır. Seçkinler kodu ve kültürü, öncü ve geleneksel biçimden aynı ana yerleşen farklı kodlar oluşturularak sınıfsal ayrımlar vurgulanmakta, retoriğe dair çözümlemeler de bu kodlar yardımıyla yapılabilmektedir.²⁴⁷ Bu bağlamda ırksal farklılıkların alt kodlar yardımıyla söylemle işlendiği, ırksal ayrımların vurgulandığı, retoriğe dair çözümlemelerin de bu kodlar sayesinde yapıldığı söylenebilir.

Post-Yapısalcı Foucault'ya göre, söylemsel ilişkiler, söylemi sınırlandırabilen, ona bazı biçimler empoze edebilen yahut bazı koşullarda bazı şeyleri ifade etmeye onu zorlayabilen dış ilişkilerdir. Bu ilişkiler söylemin kendisini belirginleştirmekte ve çözümde buradan başlayabilmektedir.²⁴⁸

1.7. LACANYEN SÖYLEM ANALİZİ (LSA)

Jacques Lacan, Post-Yapısalcı Dilbilimci söylem analizcilerinden birisidir. Onun söylem araştırmalarını çok farklı boyutlara taşıdığı görülmektedir. Zira Lacanyen analiz, metin okumalarında Psikanaliz kullanmakta ama o, psikanalizi sadece çocukluğa indirgememekte, tüm yaşantının içine almaktadır. Lacan'a göre, "öteki"nin söylemi ve

²⁴⁵ Üşür, *İdeolojinin Serüveni*, 82.

²⁴⁶ Barthes, *Göstergebilim İlkeleri*, 88.

²⁴⁷ Roland Barthes, *Dilin Çalışma Sesi*, Ayşe Ece, Necmettin Kâmil Sevil ve Elif Gökteke (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993, 134-138.

²⁴⁸ Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, Veli Urhan (çev.), Birey Yayıncılık, İstanbul 1999, 64.

toplumsalın alanı olan, bilinçdışı dilde yapılanmaktadır.²⁴⁹ Lacan'ın bilinçdışına yönelmesinin nedeni, bilinçte temsil edilemeyecek, söylenemeyecek olarak kodlanan şeylerin bilinçdışı çözümlenerek dilin yapısı üzerinden incelenebilmesidir.²⁵⁰

Metin çözümlemesinde kullanılan delik, çukur, bastırma ve matema gibi unsurlarla, özne ve öteki arasındaki bağlantı izah edilebilmektedir. LSA'da, ötekinin söylemindeki boşluklar, öznenin eksiklikleri kabul edilmekte,²⁵¹ bir metin parçasındaki özneye göre 'bilinçdışının' analizi, 'boşluk' ve 'deliklerin' analizi olmaktadır. Bu analizde bilinçdışı, metinde yokluk işlevini görmektedir. Öznenin eksiklikleri, ötekinin söylemi olarak sembollerle metne dökülmektedir. Birey dil içinde belirlenerek simgesel düzen tarafından konumlandırılmaktadır. Özne simgesel düzende oluşmakta ve kültürel bir kodlama olmaktadır. Simgesel düzende birey, ötekilerin alanına, toplum içine ve dilin düzenine girerek bir gösterenle temsil edildiğinde özne olarak kurulmaktadır. Özne, simgesel düzene geçtiğinde gerçekten tamamen ayrılmakta bu nedenle dil ile gerçek arasında her zaman bir eksiklik ve boşluk bulunmaktadır. Özne, dil tarafından belirlenirken oluşan yarıktaki, bu eksiklik ortaya çıkmaktadır.²⁵²

Lacanyen psikanaliz, rasyonel gibi görünen öznelere, irrasyonel eylemler ve ifadeler yoluyla kendi rasyonalitelerini ürettiklerini açığa çıkarmaya çalışan kompleks bir söylemdir. Görünen "düzenlilik" şemalarının altında yatan irrasyoneliteni veya düzensizliklerin altında yatan rasyonaliteni göstermekte böylece metinlerin gerilimle dolu olduğunu ifade etmektedir. Metindeki tekrarlarla öznenin yani yazarın direncini ima etmektedir.²⁵³

LSA'da, metnin biçimsel yapısı Saussure'ün dile bakışıyla incelenmekte ve metnin yorumlanması metindeki işaretleyiciler düzenine bağlı olarak yapılmaktadır. Bir metnin biçimsel yapıları, dili 'olumlu terimleri olmayan bir farklılıklar sistemi' şeklinde ele alınarak ayrıştırılmaktadır.²⁵⁴ Bu analizde, dil göstergeler alanı olarak görülerek metindeki indirgenemeyecek, anlamsız veya anlamı olmayandan oluşan gösterge

²⁴⁹ Alain Badiou, Elisabeth Roudinesco, *Dün Bugün Jacques Lacan*, Akın Terzi (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2016, 20.

²⁵⁰ Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, 50.

²⁵¹ Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, 226.

²⁵² Jacques Lacan, *Benim Öğrettiklerim*, Murat Erşen (çev.), Monokl Yayınları, İstanbul 2012, 56.

²⁵³ Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, 58.

²⁵⁴ Ferdinand de Saussure, *Course in general linguistics*, Wade Baskin (çev.), Philosophical Library, New York 1959, 120.

öğelerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.²⁵⁵ Burada anlamsız veya anlamı olmayandan oluşan gösterge öğeleri ifadesi yokluğu, öznenin eksikliğini temsil etmekte ve gösterge öğeleri ötekinin söylemiyle yapılanmaktadır.

Lacan semptom terimini genelleştirerek bu terimi tıbbın dışında disiplinler arası bir terim olarak kullanmaktadır. Zira semptom öznenin bilincinden bastırılmış bir gösterilenin göstereni olmakta, simge semantik ikircik yoluyla dile katılmakta, tam uygulamada olan bu sözcük şifresinin gizi içindeki ötekinin söylemini içermektedir.²⁵⁶ Daha basit bir tarzla semptomu bir sözcükle özdeşleştirerek bu yolla dikkate değer sayıdaki göstereni düğümlediğini göstermektedir.²⁵⁷ Bu bağlamda semptomun gösteren olarak algılandığı Lacanyen yaklaşımda, bir söylemin ters yüzü olan semptomu, gizli düşünceleri ortaya çıkarabilmektedir. Bu yaklaşımda, simgesel gerçeğin etkisine sahip olmakta, simgeselin özneye göre dışsal olmasının etkisi ise simgeselin radikal olarak ötekine bağlanması sonucunda elde edilebilmektedir.²⁵⁸

O halde simgesel gerçekteki bir delik olarak görülebilir ve dilin işlevinin de gerçeği delmek olduğu söylenebilir. Hakikat için de aynı şey geçerlidir: gerçeği oymaktan başka türlü mümkün olan bir hakikat yoktur. Gerçek, imgesel ve simgeseli birleştiren “Baromyen düğüm”, deliğin üç heterojen ögenin temel eksikliğinin etrafında eklemlesi olarak anlaşılır. Böylelikle delik, bilinçdışının yeri olmakta ve gösterenin işlevince ötekideki eksikliğin şekillerini almaktadır.²⁵⁹ Metinde söylenilmeyen, temsil edilemeyen simgesel bir şey ise gerçeği işaret etme noktaları olarak yorumlanmaktadır. Lacanyen analize göre, simgeler insanı kadar kuşatmıştır ki: yaşam, özgürlük, mülkiyet, onur, sahip olduğumuz en kıymetli şeyler sözcüklerin seçimine bağlıdır.²⁶⁰

Bu analizde “haz ilkesi”nin işlevi, ruhsal aygıtın işleyişini düzenleyen gerilim düzeyini olabildiğince düşük tutmaya gerekli ne kadar gösteren varsa ortaya koyarak gösterenin öznesini gösterene taşımaktır. Diyalektik bir bakışla ancak bu şekilde haz ilkesi kontrol altında tutulabilmektedir. Haz ilkesi, Lacan'ın *Ecrits* kitabında belirttiği

²⁵⁵ Saussure, *Course in general linguistics*, 250.

²⁵⁶ Jean-Pierre Clero, *Lacan Sözlüğü*, Birinci Baskı, Özge Soysal (çev.), Say Yayınları, İstanbul 2011, 113.

²⁵⁷ Jacques Lacan, *Ecrits*, Bruce Fink (çev.), W. W. Norton & Company, New York, London 2006, 226.

²⁵⁸ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 114-118.

²⁵⁹ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 45-46.

²⁶⁰ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 119.

gibi, bir engelleme ve savunma ilkesidir; ters etkisi, yani hazzın zincirlerinden boşalması ilkesi değildir.²⁶¹

Althusser ve Lacan, benzer bir Freudyen yolda ilerlemektedir. Althusser psikanalizi psikolojiden uzaklaştırarak insan bilimleriyle yapısalcı yaklaşım açısından değerlendirmektedir. Aslında onun bu çabası sosyoloji eksenli söylem analizine de katkı sağlamaktadır. Zira metnin psikanalitikle arkeolojik yorumlanması gizli kalmış, üstü örtülü toplumsal travmaların açığa çıkarılmasına, farklı bir bakış açısı sağlayabilir. Althusser'in eklektik kuramında, Marx ve Freud'dan izler bulunmakta, Marx'ın diyalektiğini Freud'un "düş yorumları"yla sentezlemektedir. Bu kurama göre, toplumsal yapıya içkin diyalektik oyundaki zıtların kaynaşması bu şekilde açıklanabilmekte, bu diyalektik süreci tanımlamak için de yer değiştirme (belirli koşullarda bir zıttın diğerinin yerine geçmesi, böylece çelişkilerle onların görünümü arasındaki rollerin değişmesi) ve yoğunlaşma (gerçek bir birlik içerisinde zıtların aynılığı) kategorileri gündeme getirilmektedir.²⁶² Freud'un düş çalışmalarında, bilinçdışının oluşumlarını genel olarak, çok nedenlilik teorisi içerisinde incelemiştir. Düşe dair düşünceleri, görünür bir içeriğe dönüştüren içkin mekanizmaları değerlendirmek amacıyla, yer değiştirme²⁶³ ve yoğunlaştırma²⁶⁴ kavramlarını kullanmıştır. Bu şekilde, düşün düşünceleri yani görünür içeriğin gizlediği asıl düşünceler ortaya çıkarılabilmektedir.²⁶⁵ Freud'un bu tezi, dilbilimcilerin metin çözümlemesinde esin kaynağı olmuş, Althusser'i ve Lacan'ı yoğun bir şekilde etkilemiştir. Gillot'tan aktarıldığına göre Lacan, metindeki kelime oyunları ve bilinçdışı arasında bir korelasyon bulunduğunu ileri sürmektedir. Freudcu kategoriler olan yoğunlaşma ve yer değiştirmeye dil bilim kategorileri arasında varsayılan benzeşmeyi de üstlenmektedir. Yazılar'ın yazarına göre, bilinçdışına götüren kral yolunu oluşturan Freudcu düş teorisinin yolu, "söylemin harf düzenine", düşe özgü hiyeroglif yazının (herhangi bir gösteriye dayanan işaret sistemine indirgenemeyen) harfi harfine yapısına verilen başat önemle yani tetikleyicinin ve onun yasalarının önemiyle çizilmiştir. Lacanyen analizde, düşlerin oluşumundaki ilkeye özgü yoğunlaştırma ve yer değiştirme, dilbilime bağlı bu yapısalcı prizma aracılığıyla "tetikleyicinin tetiklenen anlam

²⁶¹ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 66-67.

²⁶² Gillot, *Althusser ve Psikanaliz*, 47-48.

²⁶³ Sigmund Freud, *Düşlerin Yorumu I*, Emre Kapkın (çev.), Payel Yayınevi, İstanbul 1996, 40.

²⁶⁴ Freud, *Düşlerin Yorumu I*, 13.

²⁶⁵ Freud, *Düşlerin Yorumu I*, 239-240.

üzerindeki iki geliş tarzı” olarak anlaşılabilir onları açıkça metafor ve metonimiyle (metafor, benzetme, metonimi ise bütün yerine koyma) ifade etmektedir.²⁶⁶ Metafor şeklinde denklemini kurduğu “bastırma” ancak dil sayesinde yani birbirinin yerini alan öğeler sistemi sayesinde olanaklıdır. Bilinçdışının koşulu olan dildeki²⁶⁷ semptomlar da ancak “metonimi” ve “metafor”lar sayesinde ortaya çıkabilmektedir.²⁶⁸ Öteki, öznen çıkıp mevcut hale gelebilen ne varsa hepsine hükmeden gösterenler zincirinin yer aldığı mahal olmakta²⁶⁹ ve anlamda bu alanda bulunmaktadır.²⁷⁰ Bu bağlamda Lacanyen söylemde, tersine çevrilme, kurgusal imgenin bir niteliği olmakta, ötekinin mesajları, üretimlerinin tersi olarak kabul edilmektedir. Mesajı gönderen, onu diğer iletişim şekillerinde olduğundan daha fazla tersine çevrilmiş olarak almaktadır. Bu fikrin, bir metinde aranmasını söylediği şey, metinde gizlenmiş olan imaların çağırma tarzı olmakta, metinde verilen mesaj alıcıya sanki tersi gibi geri yollanabilmektedir. Böylece orijinal mesajda gizlenmiş olan gerçek açığa çıkarılabilmektedir.²⁷¹

Ian Parker, Lacanyen söylemle ilgili bazı kolaylaştırıcı ipuçları belirlemiştir. Bu ipuçları belirtilecek olursa:²⁷²

Lacanyen söylem analizinde, söylemde belirli kelimelerin diğerleriyle ne derece benzediğine bakmak yerine; nasıl farklılaştığına, anlamdan ayrı ve yanlış kurulduğu, bozulduğu yerlere dikkat etmelidir. Belli farklı kategorilere nasıl uyduğuna, nasıl farklı olarak işaretlendiğine ve kategoriler içindeki çelişkilere odaklanmalıdır. Söylemde, güç ve direnişe yoğunlaşmak, dilin belirli güç ilişkilerini nasıl yerinde tuttuğunu veya onlara nasıl meydan okuduğunu aydınlatmanın bir yolu olabilmektedir. Bu şekilde baskının nasıl meşrulaştırıldığı veya meydan okunduğu ortaya çıkarılabilir. Genel olarak söylem içinde çelişkiler bulunmakta ve söylemin belirli metinlerde inşa edilme biçimi, onun belirli iktidar ilişkilerinin lehine veya belki onlara karşı işlediği anlamına gelmektedir. Bu tarz ideolojik metin okumada söylem, dilin belirli sosyal bağ türlerine göre düzenlenmesi olarak ele alınmakta, her bağ belirli türden insanları içermekte ve diğerlerini dışlamaktadır. Böylece analizciye belirli sosyal uygulamaların çalışma tarzlarını

²⁶⁶ Gillot, *Althusser ve Psikanaliz* 51.

²⁶⁷ Lacan, *Fallus'un Anlamı* 18.

²⁶⁸ Lacan, *Fallus'un Anlamı* 52.

²⁶⁹ Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, 216.

²⁷⁰ Lacan, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, 224.

²⁷¹ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 137.

²⁷² Ian Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, 89-90.

yakalayan kalıplar olarak yorumlayıcı repertuarlar sunmaktadır.²⁷³ Bu tarz bir okumada, Batı medyasının söylem analizlerinde, Müslüman göçmenleri dışlayan işaretleyicilerin ve ideolojik bağlamsal dokuların irdelenmesine imkân sağlayabilmektedir.

Parker'e göre, söylem analizi ayrıca söz konusu dil biçimlerinin belirli sosyal bağları nasıl organize ettiğinin tarihsel analizini içermeli, bağlamından koparılmamalıdır. Söylemde anlamı olan her şeyin, ideolojik bir imge olarak konuşulması, yazılması veya üretilmesi için belirli tarihsel ön koşulu olduğu dikkate alınmalıdır.²⁷⁴ Ancak bu şekilde metinde varoluşsal bir bütünlük sağlanabilmekte, metin geçmişin ve şimdinin ideolojik imgeleriyle birlikte okunabilmektedir.

Lacanyen okumada, metin parçasının analizi, metnin nasıl yapılandığını hedeflemektedir. Metin bir konudan ötekine kusursuz bir şekilde akıyor gibi gözükabilir ama yazarın spontane konuşmalarının incelenmesi, metnin nasıl yapılanmış olduğunu gösterme olanağı sağlamaktadır. Lacan, anlam taşımayan işaretleyicilerin iş başında olabileceği, tikanıklık noktalarını tanımlama yolları konusuna dikkat çekmektedir. Bu teorik çerçeve bir metnin dönüp durduğu sabit noktaların yerini saptayabilmek ve bu metnin geçici mantığının nasıl yapılandığını inceleyebilmek açısından faydalı bir çerçeve olmaktadır.²⁷⁵

Lacan'ı İngilizce okumanın “Freud artı Saussure eşittir Lacan” şeklinde bir formülü vardır. Ama Lacan tam bir Freudyen veya yapısalcı olarak düşünülemez. Zira onda bir metnin yorumlanması, buz dağının²⁷⁶ altındaki bilinçdışı anlamı açığa çıkarma niyetinde değildir. O metindeki işaretleyicilere odaklanmakta ve işaretleyici düzeninde çalışmakta ve dildeki anlamı ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.²⁷⁷

Lacan'ın Saussure dilbilimini kullanması, anlamların dilde sabitlenerek böylece metin yazarının mesajını bir dinleyiciye direkt olarak yönelttiği duygusuna sahip olması hakkında bir soru sordurmaktadır. Eğer dil “işaretlenenle işaretleyen arasındaki ilişkiyi bir andan diğerine kaydıran güçlere karşı kendini savunmada bu denli güçsüzse”, o zaman

²⁷³ Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, 90.

²⁷⁴ Parker, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, 91.

²⁷⁵ Ian Parker, “Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements”, 169.

²⁷⁶ Freud Topografik Modeli'nde, ruhsal yapıyı bir buzdağına benzeterek insan bilinç yapısını üç bölüme ayırmaktadır. Buzdağının, suyun üzerinde kalan küçük bölümü bilinç bölgesine, suyun altında kalan büyük bölümü bilinçdışı bölgesine benzetmiştir. Bu geniş bilinçdışı bölgesinde, bilinç düzeyindeki düşünceleri ve davranışları yönlendiren büyük bir güç bulunmaktadır. Bk. Engin Geçtan, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, Onüçüncü Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997, 56.

²⁷⁷ Charles Bally ve Albert Sechehaye (Ed.), *Course in general linguistics*, Wade Baskin (çev.), Philosophical Library, New York 1974, 120.

özne kendini bu güçlere karşı nasıl korumaktadır? Lacan'da bastırma süreci, işaretleyicileri iletişim döngüsünün dışına iterek işlemekte, metaforların oluşturulması, bu işaretleyicilerin bu döngünün altına kaymasına izin vermektedir. Metinde anahtar olarak kapitone noktaları bulunmakta, bu noktalar döşeme malzemesinin doldurulup kapatıldıktan sonra açılmasını engellemekte ve işaretleme sisteminin dokumasını bir arada tutmaktadır. Bu iddia, belirli işaretleyicilerin veya metaforik yedeklerin metinde nasıl tekrarlandığının fark edilmesine imkan sağlamaktadır.²⁷⁸

Lacanyen söylemde 'matema'lar yapısal 'bastırma'nın daha geniş örüntülerini örneklendiren, tekrar eden, belirli işaretleyicilerdir. Belirli bir işaretleyici (S_1 'le gösterilmekte) ile geri kalan işaretleme sistemi (S_2 'le gösterilmekte) arasındaki ilişki, $S_1 \rightarrow S_2$ matema yoluyla simgelenmektedir. Bir işaretleyici sadece diğer işaretleyicilerle kurduğu ilişkinin niteliğiyle değer almaktadır. Lacan'ın matemasi aynı zamanda metnin geri kalanında egemen konumda işleyen, sembolik bir sistemde kapitone noktaları olarak daha geniş söylemlerde etkin bir şekilde işleyen belirli işaretleyicilerin kendini gösterme tarzlarını temsil etmeye imkân sağlamaktadır. Bu 'uzman işaretleyiciler' bir metindeki temsil çapaları olarak itiraz veya muhalefete uğramamakta, retorik mecazların bir yolu olarak işlev görmektedir. S_1 konumunu benimseyen bir konuşmacı otoriteye, gerekçeli bir argüman yerine sürekli tekrarlarla varlığını sürdüren bir iddiada bulunmakta ve gerekçeli argüman görüntüsünün kırıldığı nokta, uzman işaretleyiciler olarak vazife yapan belli işaretleyiciler bu suretle açığa vurulabilmektedir.²⁷⁹

Lacanyen analiste göre, kapitone noktalarının, egemen işaretleyici işlevi taşıyan belli işaretleyicilerin veya onların metaforik yedeklerinin tekrarı ile, anlamı sabitleme sürecine dair anlayışa kattığı önemli bir sapma bulunmaktadır. Bu da demirleme - sabitleme sürecinin geriye dönük işlemesidir. Bir yaşam öyküsünde travmanın görünüşü olaya anlam verme teşebbüsü olarak yapılan bir şeydir. Travmatik, anlam verilemeyen ve başka türlü açıklanamayan demirleme noktalarının geriye dönük yapılandırılışı, gündelik hikâyeleştirmeyi olaydan sonra belirli bir cümle düzeyinde ortaya çıkan bir şey olabilir. Lacan bir cümlenin kast ettiği şeyden ne anlaşılacağını, geriye dönük şekilde belirlediğini söylemektedir. Dolayısıyla Lacanyen bir analizde, görünürdeki sebep ve sonucun geçici mantığı tersine çevrilmektedir. Önceki durum, geriye dönük olarak

²⁷⁸ Parker, "Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements", 169.

²⁷⁹ Parker, "Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements", 169-170.

yeniden inşa edilmektedir. Bir konuşmada konulan nokta, kendinden önceki cümleyi belirlemektedir. Öyleyse, söylem analizi, cümlelerin sonu görevini veya metnin diğer uzatmaları görevini gören demirleme noktalarını arayacaktır. Çünkü bu demirleme noktaları ancak ondan sonra kendi özgün başlangıç noktasını, o sonlandırma anında öne sürecektir.²⁸⁰ Bu yöntemde bastırma, temsilin zihinsel anlamı tarafından kaldırılmamakta ve bu da dil yoluyla elde edilen anlam olmakta, bu bağlamda söylemdeki anlamda tersinden okunarak yorumlanabilmektedir.²⁸¹ O halde analistin görevi, metin alanı içinde simgesel çizgide çalışmak, metni bozarak dağıtarak açmak ve metni tersten okuyarak çalışmak olmaktadır.²⁸²

LSA'da, metinde söylenilmeyenler, açıkça görünmeyenler, yok sayılanlar, bahsedilmeyenler ya da arzu duyulanlar, analizin can alıcı göstergeleri olmaktadır. Metinde eksik olan bu gösterge unsurları, metin yazarının semptomlarının ve patolojilerinin işaretleyicileridir. Analiste düşen ise bu gösterge unsurlarından hareket ederek yazarın söylenmesi gerekenleri neden söylemediğini veya belirtmesi gerekenleri neden belirtmediğini kısacası dildeki patolojik yapılanmayı, ötekinin söylemi olarak ortaya çıkarmaktır. Bu şekilde, psikanalizden yola çıkarak psikolojik değil de sosyolojik bir analiz yapılabilir. Zira ayna evresi, öznenin ötekiyle kurduğu ilişkidir. Metinde saklı olan ideolojik yapılar ve buna bağlı olarak ötekinin konumlanması bu evre çözümlenerek ortaya çıkarılabilir. Bu bağlamda ötekinin söylemi olan bilinçdışının kolektif bir alan olduğu ve tüm toplumsal ilişkileri etkileyebileceği düşünülebilir. Zira metinde ifade edilen dildeki patolojik dokular, toplumsal patolojilere dönüşerek toplumsal kutuplaşmalara yol açabilir. Bu zincirin nasıl birbirine bağlantılı olduğu şu şekilde izah edebilir. Haber metninde statüsü yok sayılan bir öteki söylemi, okurlar tarafından fark edildiğinde, belirtilmesi gereken ötekinin neden belirtilmediğini ya da statüleri neden yok sayılarak temsil edildiğini sorgulayabilir. Özellikle Batı Medyası'na ait bazı kurumlar, Müslüman göçmenlerle ilgili haber yaparken bu grupları öteki olarak yapılandırarak statülerini yok saymakta ya da neden oldukları problemlerden bahsederek onları sorunlu alt gruplar olarak göstermektedir. Bu şekilde bir sunum, alıcıların bu gruplara karşı negatif imaj veya algı geliştirmesine neden olabilmektedir. Eğer önceden onlarla ilgili olumsuz düşünceleri varsa, bu düşünceleri daha da derinleştirmekte, manipüle

²⁸⁰ Parker, "Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements", 170.

²⁸¹ Lacan, *Benim Öğrettiklerim*, 74.

²⁸² Parker, "Lacanian Discourse Analysis in Psychology: Seven Theoretical Elements", 177-178.

olabilmektedir. Nihayetinde bu gruplar için olumsuz tutumlar geliştirerek Müslüman göçmenlere karşı nefret saldırısında bulunabilmektedir. Bu tez kapsamında haber metinleri incelenen Christchurch Terör Saldırısı da bu saldırılardan birisi olarak görülmektedir.

1.8. ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ (ESA)

Bir akademisyenler ağı olarak ESA, Ocak 1991'de, Amsterdam Üniversitesi'nin desteğiyle, Teun van Dijk, Norman Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leeuwen ve Ruth Wodak gibi akademisyenlerin öncülüğünde ortaya çıkmıştır.²⁸³ 1970'lerin başına kadar uzanan toplumdilbilim, sosyoloji, retorik, pragmatik, psikoloji ve başka sosyal bilim alanlarında yapılmış, ESA'ya benzer çalışmalar mevcuttur. Bu analizi, diğer analizlerden farklı kılan bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler belirtilecek olursa:

- a. ESA sosyal problemleri dikkate almakta, bilişsel-sosyal ve etkileşimsel stretejiye odaklanarak²⁸⁴ sosyal sorunları çok disiplinli bir yaklaşımla analiz etmektedir.²⁸⁵ ESA, haberi bir söylem biçimi olarak görerek haber söyleminin temel yapısını şekillendiren tarihsel, sosyal, kültürel, durumsal ve bilişsel bağlamları incelemektedir. Bağlam, sosyo-psikolojik, politik ve ideolojik bileşenleri içermekte, bu özellik disiplinler arası bir prosüdürü gerektirmektedir. Dilsel bir birimin yanı sıra sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, antropoloji ve psikoloji dâhil olmak tüm temel sosyal bilimler çalışma kapsamına alınmaktadır. Dolayısıyla da bu yöntemde, çok disiplinli ve eklettik bir araştırma yapılmaktadır.²⁸⁶
- b. ESA, söylemdeki bilişsel temsillere odaklanmaktadır. Analist Ruth Wodak, çalışmalarında sosyo-bilişsel kriterlerin önemini vurgulamakta, bu kriterlerden gelen sezgisel metaforların çalışmasına büyük katkı sağladığını belirtmektedir.²⁸⁷ Söylem-tarihsel yaklaşım ve sosyo-bilişsel yaklaşım, sosyal biliş teorilerinden yararlanmaktadır. ESA'da söylemdeki bilişsel temsiller, indirgeyici materyalist

²⁸³ Ruth Wodak ve Michael Meyer, "Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology", *Methods Of Critical Discourse Analysis*, 2, 2009, 3.

²⁸⁴ Ruth Wodak ve Michael Meyer, "Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology", *Methods Of Critical Discourse Analysis*, 2009, 2.

²⁸⁵ Teun A. Van Dijk, Critical Discourse Analysis, *The Handbook of Discourse Analysis*, Deborah Tannen ve Diğerleri (Ed.), Bloomsbury Publishing, Oxford 2015, 466.

²⁸⁶ Wodak ve Meyer, "Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology", 2, 6, 21.

²⁸⁷ Ruth Wodak, "Mediation Between Discourse and Society: Assessing Cognitive Approaches in CDA. *Discourse Studies*", 8,1, 2006, 179.

bir bakış açısıyla incelenmemektedir. Dolayısıyla haberin ideolojik söylem yapıları da bilişsel temsiller sayesinde indirgeyici materyalist etkiden kurtulmaktadır.²⁸⁸

- c. ESA sosyal ayrımcılıklara diğer analizlerden daha duyarlıdır,
- d. Dil ve toplum arasındaki ilişkiye determinist bir bakış açısıyla bakmaz, bir arabuluculuk fikrini çağrıştırmaktadır yani dil ve sosyal yapı arasında aracılık yapmaktadır,
- e. ESA, ideoloji veya güç gibi sosyal fenomenlere odaklansa da bireylerin zihinsel olarak algılama biçimi veya sosyal yapıların söylemi belirleme şekli, bilim adamlarının farklı analiz birimlerine odaklanmasını gerektirmektedir. Bu birimler, bilişsel-sosyo-psikolojik ve makro-sosyolojik-yapısal yaklaşımlar olarak belirtilebilir.
- f. ESA çalışmalarının merkezinde, çok az sayıda dilsel aygıtın olduğu izlenimi edinilebilir. Ama bu aygıtları çok fazla kullanmadan da işlevsel bir analiz yapılabilir. Örneğin; zamirler, nitelikler, sözlü kip ve zamana odaklanarak sosyal aktör analizleri yapılsa da bu kavramlar çok fazla dilsel arka plan bilgisi olmadan da uygulanabilir. Geniş bir makro ve mikro yapı analizinde, dilbilimsel, pragmatik ve tartışmacı özellikler, işlevselleştirilebilir ve metinlerin analizine entegre edilebilir.²⁸⁹ Dijk, haber metnini çözümlemede, sentaktik ve semantik olmak üzere iki dilsel çözümleme yoluna başvurmaktadır. Haber sentaksı, kullanılan cümlelerin gramatik yapılarıyla ilgilenmekte, semantik yapı ise, bütün söylemin anlamına yönelmektedir.²⁹⁰ Bu özellikte analizi, pozitivist bir eksenden, nesnel bir bakış açısından kurtarmaktadır. Zira ESA bir ‘okuma’dır. Gerçeğe dayalı değil anlama dayalı bir sonucu amaçlamaktadır. Öznelliği ise bu yönteme, nötr bir duruş yerine eleştirel bir pozisyon sağlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada ESA’nın tercih edilmesinin nedenlerinden biride pozitivist bir bakış açısından kurtularak farklı bilinçlerde yapılanan ideolojik gerçekliklere odaklanılmasıdır.

ESA’nın eleştirel bakışının, bazı yanlış anlaşılımları da getirdiği görülmektedir. Bu modelin, soruşturma nesnesine olumsuz yaklaştığı düşünülmekte, amaç ve hedefleri yanlış anlaşılakta, sağduyulu yaklaşımı eleştirilmektedir. Bu eleştiri, haksız bir eleştiri

²⁸⁸ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 4.

²⁸⁹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 19-21.

²⁹⁰ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 104.

olarak görülebilir. Zira sosyal bilimler, eleştirel araştırmaya uygundur. ESA, eleştirel anlayışını, Frankfurt Okulu üyesi olan Max Horkheimer’den almıştır. Horkheimer’ın tüm toplumu eleştiren yönü, ESA’da söylem eleştirisi analizine dönüşmektedir. ESA’nın olayları çok disiplinli olarak ele alınışı da eleştirilmekte ama bu eklektik duruş, ilgilenilen sosyal problemin bağlam modellerinin analizi açısından gereklilik arz etmektedir.²⁹¹ Ayrıca bu yöntemin, hermeneutik yorumlama kullanımı da sakıncalı görülmektedir. Bu yorumlama biçimi kullanılırken dikkatli olunması gerekmekte, metindeki bütün parçaları analiz ederek bütünü değerlendirmekten kaçınılması icap etmektedir. Zira bütün parçaların incelenmesi zaman kaybına ve fazla doküman tüketimine neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu yorumlama tarzı da eleştiri konusu olabilmektedir.²⁹²

ESA söylemi, sosyal bir pratik olarak görmektedir. Onun bu bakışı, belirli bir söylemsel olay ile onu çerçeveleyen durum(lar), kurum(lar) ve sosyal yapı(lar) arasındaki diyalektik bir ilişkiyi ima etmektedir. Söylemsel olay, onlar tarafından şekillendirilmekte aynı zamanda da onları şekillendirmektedir. Bir sosyal dönüştürücü olup durumları, bilgi nesnelerini, insan gruplarını, sosyal kimlikleri ve sosyal ilişkileri dönüştürmeye katkı sağlamaktadır. Toplumsal olarak bu kadar önemli olan söylem, önemli güç sorunlarına da yol açabilmektedir. Söylemsel uygulamalar, eşitsiz gücün üretilmesine ve yeniden üretilmesine neden olabilmektedir. Örneğin, sosyal sınıfların, etnik - kültürel çoğunluk veya azınlık grupların sunumu ile sosyal egemenlik veya eşitsiz güç yeniden üretilmektedir.²⁹³

İnsanların nasıl düşündüğüne dair bilişsel modellerin inşasındaki öğeleri bir araya getirerek verimli bir haber analizi yapılabilir. Dijk, söylem sayesinde ifade edilen ideolojiyi, bilişsel şemalarla inceleyerek ESA araştırmalarına özgün bir bakış açısı kazandırmıştır. “İdeolojiyi, yanlış bilinç²⁹⁴ veya yanlış yönlendirilmiş inançlar” şeklinde tanımlayarak ideolojideki bilişsel dokuyu ortaya çıkarmaktadır. Söylemin, ideolojilerin günlük ifadesinde ve yeniden üretilmesinde temel bir rol oynadığını vurgulamaktadır.²⁹⁵ “Ideology and Discourse Analysis” isimli kitabında, ırkçılık gibi kognitif hatalardan

²⁹¹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 2, 6.

²⁹² Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 23.

²⁹³ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 6.

²⁹⁴ Dijk, ideolojiyi yanlış bilinç olarak tanımlamakla birlikte onun her zaman olumsuz olmadığını da belirtmektedir. İdeolojinin bu hali ona göre, yanlış bilinç değildir. Zira ırkçı ideolojinin yanı sıra ırkçılık karşıtı ideoloji de vardır. Bk. Teun A. Van Dijk, “Ideology and Discourse Analysis”, *Journal of Political Ideologies*, 11, 2, (June 2016), 117.

²⁹⁵ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 4.

yapılanan ideolojilerin söylem tarafından nasıl ifade edildiğine, yorumlandığına veya meşrulaştırıldığına dikkat çekmektedir.²⁹⁶ Kitabında belirttiğine göre, ideolojilerin özgün yapısını, bunların sosyal uygulamalar ve söylemle ilişkilerini açıklamak için öncelikle onların zihinsel veya bilişsel boyutlarına dair içgörüye ihtiyaç vardır.²⁹⁷

Ona göre, ırkçı bir ideoloji, birçok önyargıyı veya ırkçı tutumu organize edebilmektedir. Irkçılığın bir türevi olabilecek olan Müslüman göçmen karşıtlığı, akabinde onların entelektüel kapasiteleri, Müslüman göçmenlerin işgücü piyasasındaki rolü veya suç işleme eğilimleri vb. gibi birçok önyargı içerikli soruyu akla getirebilmektedir. Dolayısıyla ideolojiler, yeni sosyal fikirlerin kolayca çıkarılmasına, edinilmesine ve bir grup içinde dağıtılmasına imkân sağlayabilmektedir.²⁹⁸ Gazeteler ise ideolojiyi yayan önemli bir araç olarak görülmekte, haber yazım süreçleri, ideolojik olarak belirlenen, kontrollü ve yapısal stratejiler içermektedir. Haber üretimi ve kavrayışında ise kültür, etnisite, toplumsal cinsiyet, ulus, siyasi ideoloji gibi sosyal temsillerin büyük bir önemi bulunmaktadır.²⁹⁹ İdeolojiden etkilenen bu temsillerin yansıtıldığı haberlerde haber alıcıları tarafından bilgi şeklinde görülerek inanç olarak kabul edilmektedir. Bu tür inançlara sahip olanlar, inançlarının standartlarına göre, doğru olduğunu düşünmekte dolayısıyla “onları ideolojik inançlar değil, bilgi olarak” algılamaktadır.³⁰⁰ Bu durumda alınılan bazı haberlerin, ideolojik önyargılar taşıdığı için bilişsel yanılgılar içerdiği varsayılabilir.

Neticede haber metinleri, bilgi olarak görülen, ideolojiyi yansıtan, söylemlerle planlı ve belli bir düzen içerisinde üretilmektedir. Bu düzenin bilgi işlem süreci, bilişsel süreçler ve sosyal özellikler içermektedir. Yani haber, bilgi işleme sürecinin bir sosyal bilgi işleme ve etkileşim süreci olmakta, bilgi, inançlar, tutumlar, dil bilgisi ve diğer tüm paylaşılan bilgiler, sosyal bağlamlardan edinilip kullanılarak değiştirilmektedir.³⁰¹

Gün içerisinde yaşanan deneyimlerin, okunan haberlerin veya izlenen televizyonun zihinsel temsillerine model denilmektedir. Günlük gerçekliği algılama, anlama veya yorumlama şekli, bu tür modellerin inşası veya yeniden yapılandırılması (güncellenmesi veya değiştirilmesi) yoluyla gerçekleşmektedir. Bu temsiller, kabul

²⁹⁶ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 5.

²⁹⁷ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 11.

²⁹⁸ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 14-15.

²⁹⁹ Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, 27.

³⁰⁰ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 19.

³⁰¹ Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International News in the Press*, 25.

edilen tanık olunan veya okunup duyulan olaylarla ilgili fikirleri somutlaştırmaktadır. Böylelikle Bosna ve Kosova'daki iç savaşlarla ilgili gazeteyi okurken olayların zihinsel modellerini oluşturma yanısıra bu haberler savaş suçları ve bu savaşlarda işlenen soykırım hakkındaki olumsuz görüşlerle de ilişkilendirilebilmektedir. Şemalar yardımıyla, olaylar, insanlar, kategorileştirilebilmekte, bu kategorilerden biriyle karşılaşıldığında ise mevcut şema devreye girip hızlıca bilgi akışını sağlayarak yorumlamada veya önyargı geliştirmede dominant rol oynayabilmektedir.³⁰² Genelleştirmeler, önyargılar ve stereotipler, sosyal bilişsel şemalar sayesinde temsil edilebilmekte, bir söylem geliştirirken de bu şemalara başvurulmaktadır.

Modeller, söylem ve ideoloji arasındaki arayüzler olarak görülebilir. Zira Epizodik bellekte temsil edilen modeller, bireyin anılarına, deneyimlerine dair bilgileri içermekte, kalıcı olan bu bilgiler ideolojik bilgiler olmakta dolayısıyla kişinin önyargıları, mensup olunan grubun perspektifinde inşa olmakta veya şekillenmektedir. Bu zihinsel modeller sadece kişisel deneyimler içermemekte aynı zamanda söylem de bu modellerle inşa olarak üretilmektedir.³⁰³ Neticede, söylemin bilişsel temeli bu şekilde izah edilebilir. Bu açıklama ile söylemin sosyal bilişsel temelli bir süreç olduğu varsayılabilir.

Dijk, metni önermelerden oluşan bir yapı olarak görmektedir. Bu yapıdaki bir söylemin anlamını da onun anlamsal temsili olan modelin önermelerinden türetmektedir. Zira bu önermeler, bir söylemden daha çok anlam içerebilmekte, bu bağlamda geliştirmiş olduğu ideolojik kare modeli söylem çözümlemesinde yol gösterici olmaktadır.³⁰⁴ Dijk, “ideolojik (dördül alan) kare” şeklinde tanımladığı dördül alan kavramı ve ilkeleri birçok alana uygulanabilecek ideolojik çözümlemeler olarak görmektedir. Bu ilkeler:³⁰⁵

- A. Bizim hakkımızda olumlu şeyleri vurgulayın,
- B. Onlar hakkında olumsuz şeyleri vurgulayın,
- C. Bizim hakkımızda olumsuz şeyleri vurgulamayın,
- D. Onlar hakkında olumlu şeyleri vurgulamayın şeklindedir.

Söylemde modelin içerdiği anlamlar genelde örtük bırakılmaktadır. Dijk söylemi, bu yönüyle bir buz dağına benzetmekte zira söylemde ufak bir anlam görülmekte, diğer birçok bilgi zımnen varsayılabilir. Bu bilgilere ise o kültürün alıcıları sahip

³⁰² Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 21.

³⁰³ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 24.

³⁰⁴ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 24.

³⁰⁵ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 44.

olabilmektedir. Bu açıklamalara göre, “Söylem metninin sahibi, söyleme hangi bilgileri dâhil edeceğini nereden bilmektedir” sorusu akla gelebilir, bu sorunun cevabı ise: söylem sahibi alıcıların ortak inançlarını bilmekte, söylemlerini de bu inançlar çerçevesinde kurgulamakta veya tarihsel bir çizgiye göre de gidebilmektedir.³⁰⁶ Söylemin çağrıştırdığı anlamlar yani olaylar, kişiler kısaca söyleme dair her türlü bağlantı bağlam olarak tanımlanmaktadır. Bağlam modeli, söylemin yorumlanmasıyla ilgili tüm bilgileri içermekte ve metin bağlamla dinamikleşmekte, aynı zamanda önyargı bu modelle geliştirebilmektedir. Medya ideolojileri ile birlikte, haber düzenleme yollarını kontrol etmekte yani ideoloji sadece ne yazıldığını değil aynı zamanda bunun nasıl yapıldığını da kontrol edebilmektedir.

Günümüzde söylem ve bağlam birlikteliğinin manipülatif anlamda en çok görüldüğü alan medyadır. Zira medya, ideolojiye kontrol gücünü sergilemede, hegemonyasını inşa etmede, sürekli olarak üretmede, akabinde kitleleri manipüle etmede, propaganda yürütmede ve dezenformasyonda yardım eden en etkili araç olmaktadır. Dolayısıyla bu birlikteliklerinin çeşitli pratikleri görülebilmektedir. Özellikle ırkçı veya zenofobik söylem üretip yaymak en cazip pratikleridir. Bu bağlamda, ideoloji, yabancıları hegemonyası için bir tehdit olarak görmekte ve homojen bir toplum için çok kültürlü bir yaşama karşı çıkmaktadır.

Dijk, ırkçı söylemlerin çözülmesi için bir çerçeve sunmakta,³⁰⁷ Batı medyasının, ırkçı – etnik meselelere yaklaşımıyla ilgili ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç olduğunu düşünmektedir.³⁰⁸ Zira göçmenler Avrupa’da istenilmemekte, sınır dışı edilmekte, mülteci alımı da sınırlandırılmakta veya durdurulmaktadır. Ülkedeki göçmenlerin istenilmediği gerek kamuoyunda gerek yerli halkın tutumlarında kendini belli etmektedir. Günümüze birçok göçmen karşıtı olay yaşanmakta, mülteci karşıtı haberler de basında manşetlerde yer almaktadır. Bu haberler, göçmenlerden duyulan rahatsızlıkları, sosya-kültürel çatışmacı bir retorikle yayınlamaktadır.³⁰⁹ Bazı gazeteler, Avrupa’ya sığınmacı olarak gelenleri “sığınmacıların işgali” şeklinde ifade etmekte, bu gruplar halkın gözünde tartışma nesnesi olmaktadır. Örnek olarak, 1985’de, Avrupa’ya sığınmacı olarak gelen Tamil etnik grubunun aldığı tepkiler verilebilir. Bu tepkiler

³⁰⁶ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 25-28.

³⁰⁷ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 38.

³⁰⁸ Van Dijk, *Racism and the Press*, önsöz ix.

³⁰⁹ Van Dijk, *Racism and the Press*, 1-3.

sıralanacak olursa: muhafazakâr bir gazete, onlar için “yaklaşık 3000 Tamil’in işgali” şeklinde haber manşeti yapmıştır. Siyasi elitler bu olayı söylemlerinde, Üçüncü Dünya halklarının tehdidi olarak görüp ahlaki panik ortamına zemin hazırlamıştır. Medya da bu paniğe iştirak ederek yaptığı olumsuz haberlerle, halkın büyük kesimlerini etkilemiş ve beyaz olmayan, yabancı bir grubun tehditkâr varlığına kızmaya kolayca ikna edilmişlerdir. Kamuoyu, özellikle bu Tamil grubunun işsizlik ve konut kıtlığı konusunda kendi refahından pay aldıklarını düşünmüştür. Bu tepkiler daha sonra muhafazakâr basın ve yetkililer tarafından göçmenlik karşıtı politikalarını sürdürmek için bir meşrulaştırma olarak kullanılmıştır. Takip eden yıllarda, Hollanda basını ve diğer Batı Avrupa ülkelerindeki basın, mülteciler konusuna özel bir ilgi göstermeye devam etmiş ve etnik, politik bir sorun haline gelmiştir.³¹⁰ Hollanda basınında yapılan haberler, Müslümanları direkt olarak “total şüpheli” ilan etmekte, bu söylemler merkez partiler tarafından, iktidarı elde tutmak adına kullanılmaktadır.³¹¹ Sabahattin Zaim Üniversitesinin öncülüğünde yapılan bir araştırmada (2014), liberal, solcu-Hristiyan ve Protestan eğilimli üç farklı gazetede, İslam’la ve Müslümanlarla ilgili haberlerin ne sıklıkta geçtiği taranmış, edinilen verilere göre, bu gazetelerde “İslam, cami, entegrasyon, göç, göçmenlik” kavramlarının oldukça sık geçtiği, tespit edilmiştir. Ayrıca “İslam”ın haber konusu olduğu haberlerin önemli bir kısmının, “camiler”le ilgili olduğu bulgulanmıştır.³¹² Bu bağlamda “camiler”in sembolik bir değer taşıyarak ideolojik söylem olarak sürekli tekrar edildiği düşünülebilir.

Dijk’in haber söylem çözümlemesi yöntemi; metnin içeriğini, retorikini, semantiğini, haber şemasını, sosyo-kültürel ve sosyo-bilişsel bağlamını içermektedir. Yöntem, mikro ve makro yapının çözülmesi şeklindedir. Makro yapıya yönelik incelemede, metin bir bütün olarak incelenmektedir. Bu incelemede, Gestalt Psikoloji geleneğinden bazı kavramlar ödünç alınmaktadır. Metnin bütünsel olarak incelenmesi ve bu yapının spesifik olarak yeniden üretilmesi fikri, Gestalt Kuram’dan alınmıştır.³¹³ Böylece metin bir bütün olarak analiz edilmekte, analiz sonunda, yeniden farklı bir gerçeklikle tekrar okunmaktadır. Makro yapı içinde yapılan ilk çözümleme tematik

³¹⁰ Van Dijk, *Racism and the Press*, 2.

³¹¹ Canatan ve Diğerleri, *2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu: İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar*, 111.

³¹² Canatan ve Diğerleri, *2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu: İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar*, 112.

³¹³ Teun, A. Van Dijk, *Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Interaction, and Cognition*, Birinci Basım, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey 1980, preface.

yapıya yönelik analizdir. Tematik yapı bir metnin en önemli bilgisinin ne olduğunu belirlemektedir. Metinde her konu bütün olarak değil de kısımlar olarak verilmekte, en önemli bilgi ilk önce sunulmakta ve okuyucu önemli bilgiyi önce almaktadır.³¹⁴ Bu bağlamda konularda önem derecesine göre hiyerarşik bir yapı oluşturmaktadır. Haber söylem analizinde, konular hiyerarşik olarak sıralanarak ana konu tespit edilmektedir. Örneğin, göçmenlerin katledildiği bir katliam veya suikast saldırısında bu olayların gömülü olduğu siyasi veya tarihsel bağlamlar alt tema olarak kalabilir. Ana konu olarak basının istediği herhangi bir konu ana konu olabilir ve bu konuya odaklanılabilir.³¹⁵ Bazen de daha önce olan olay haber söyleminde daha sonra ifade edilebilmektedir.³¹⁶ Metinde ana konuyu özetleyen işaretleyiciler bulunmaktadır.³¹⁷ Tematik yapı içinde incelenen ilk unsur başlıklar olup başlık bir makro önermeyi ifade etmektedir. Örtük bir yüklemi (olması gereken) ve bir dizi argümanı yani bir aracı, bir konumu ve bir hedefi vardır. Haber söyleminin konuları, başlıklarda belirtilebilmekte ve başlık konunun özeti işlevi görmektedir.³¹⁸ Başlıktan sonra haber girişi incelenmektedir. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir. Haberin ana fikrine, haberdeki her paragraf özetlenerek ve bu özet sayısı azaltılarak ulaşılmaktadır. Mesela, makro yapının M1 olarak belirlenen ilk düzeyi içinde her paragrafın özeti sıralanmakta; daha sonra, makro yapı M2 başlığında daha az sayıda paragraf sayısına indirgenmekte, bir sonraki kısaltmada ortaya çıkan M3 tek cümle olabilmektedir. Bu düzey, haberin en kısa özeti olmaktadır.³¹⁹ Haber girişlerinde 5N1K sorularının cevaplarının olup olmadığı incelenmeli, 5N1K sorularının cevaplarının, haber başlıklarıyla tutarlı olup olmadığı belirlenmelidir.

Tematik analizde, metnin ilk cümlesi de önem arz etmekte, metnin ilk cümlesi görüldüğünde metnin genel veya ilk konusunun ne olabileceği tahmin edilebilmektedir. Zira konu, metnin geri kalanının daha fazla yorumlanmasında ana kontrol örneği olarak hareket etmektedir. Konu zaten bilindiğinden, metnin ilgili cümlelerini anlamak daha kolay olmaktadır.³²⁰

³¹⁴ Van Dijk, *News as Discourse*, 43-44.

³¹⁵ Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, 72-73.

³¹⁶ Van Dijk, *News as Discourse*, 43-44.

³¹⁷ Van Dijk, *News as Discourse*, 34- 35, 37, 39, 40-41.

³¹⁸ Van Dijk, *News as Discourse*, 35-36.

³¹⁹ Van Dijk, *News as Discourse*, 40-41.

³²⁰ Van Dijk, *News as Discourse*, 34.

Makro yapı altında yapılan başka bir çözümlemede, şematik yapıya yönelik analizdir. Haber şeması metindeki sıralamayı belirlemekte, konuları ve tematik yapıyı düzenlemektedir. Bu düzenlemede, konular genellikle, metnin konularının ayrıntılı işlevlerini belirleyen geleneksel kategorileri içeren, özet bir şema ile düzenlenmektedir. Böyle bir şemaya üst yapı denilmektedir. Hiyerarşik bir şema izlenilmekte ve bu hiyerarşik şema; başlık, haber manşeti, ana olay, bağlam, tarihçe ve yorumlar gibi geleneksel kategorilerden oluşmaktadır. Haber öyküsü için özgün olan, bu kategorilerin, metin boyunca “bölümler” şeklinde, kesintili olarak ifade edilmesidir; buna, her bir kategori için en önemli bilginin ilk önce ifade edildiği ve metinle sözde ilgili yapıyı kuran yukarıdan aşağıya stratejisi denilmektedir.³²¹

Şematik yapıya yönelik analizde, başlık ve giriş birlikte haber metnini özetlemekte ve anlamsal makro yapıyı ifade etmektedirler.³²² Ana olayın sunumu ve olay örgüsü, ardaan bilgisi, bağlam bilgisi ve sonuçlar durum bölümünde incelenmektedir. Genellikle, haber söylemindeki ana olaylar alandan ve bağlamdan sonra gelmektedir. Ana olay kategorisinde verilen bilgiler, bağlam (başka olayın haberi içine) kategorisinin içine gömülebilir. Bağlamların genellikle; “...iken”, “sırasında” gibi eş zamanlı ifadelerle verildiği belirtilmektedir. Çoğu zaman bağlam diğer veya önceki haberlerde ana olaydır. Ardaan ve bağlam metindeki ideolojiyi ortaya çıkarmak açısından önemlidir. Bazen ardaan ve bağlamı ayırmak güç olmaktadır. İkisi arasındaki farksa ardaanın bağlamdan daha kapsamlı olması ve olayların sosyal, politik ve tarihsel yönünün daha derin araştırılmasına müsait olmasıdır. Bununla birlikte bağlam içine dâhil edilen önceki olaylar kategorisinin aynı zamanda tarihsel bir boyutu da bulunmaktadır.³²³ Bağlam bilgisi aynı zamanda çözümleme çalışmalarında haber söyleminin çeşitli yapılarını, farklı düzeylerde sistematik olarak çözümlemeye yardımcı olmaktadır. Metinsel yapıların bilişsel ve toplumsal özelliklerini, dolaylı olarak içine gömülü olduğu ekonomik, kültürel ve tarihi nitelikleri bağlam sayesinde analiz edilebilmektedir. Söylemdeki sonuç kategorisinin ciddiyeti, toplumsal ve politik olayların haber değerini belirlemektedir. Gerçek veya olası sonuçları tartışarak bir haber söylemi, haber olaylarına nedensel tutarlılık sağlayabilir. Bazen sonuçlar, ana haber olaylarının kendisinden bile daha önemlidir. Bu durumda, sonuçlar kategorisindeki konular, ana olaylar konularıyla aynı

³²¹ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 114.

³²² Teun A. Van Dijk, *News as Discourse*, 53.

³²³ Teun A. Van Dijk, *News as Discourse*, 54.

hiyerarşik konuma sahip olabilir veya hatta en üst düzey konu haline gelebilir ve başlıkta ifade edilebilir.³²⁴ Şematik yapı içinde ayrıca yorum bölümü bulunmakta, bu bölümde tarafların olayla ilgili yorumları, haber kaynakları ve şahitlerin olaya getirdikleri yorumlar da incelenmektedir.

Mikro yapıya yönelik çözümlemede, sentaktik yapı, bölgesel - küresel uyum, imalar, sözcük seçimleri ve haber retoriğine yönelik inceleme yapılmaktadır. Sentaktik yapının çözümlemesinde, haberin cümle yapıları ve sözdizimleri üzerinde durulmaktadır. Cümle yapılarının basit veya karmaşık olması, etken veya edilgen olması dikkate alınmaktadır. Cümlelerin ve metinsel cümle dizelerinin ses biçimlerine, kelime biçimlerine ve anlamlarına odaklanılmaktadır. Cümlelerin uzun veya kısa yapıları, sözcük ve sözcük öbeklerinin seçimi sentaktik çözümlemede önemlidir.³²⁵ Haber söylemleri genellikle iç içe geçmiş cümleciklerden oluşmakta yani karmaşık yapıda olmaktadır. Söylemde saklı olan anlamlar, çıkarımlar ve ön varsayımlar cümlecikler arasındaki ilişkiden bulunabilmektedir.³²⁶ Zira metindeki sözcüklerin veya cümlelerin dizilişi oluşan anlamı etkilemektedir. Cümlelerin sözdizimi ve anlam arasında sistematik bir ilişki bulunmaktadır.³²⁷ Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması ise haber aktörlerinin cümle içindeki temsilci veya özne pozisyonlarının, gazetenin bu haber aktörlerine yönelik imayı çok fazla açığa çıkarmaktadır. Örnek olarak polis gibi otoriteler olumsuz eylemlerin temsilcileriye, temsilci pozisyonunda görünmeye daha az eğilimlidirler. Pasif bir cümlede edatlı bir yapıyla daha az göze çarpan hale getirilebilirler. ‘Polis tarafından’ söylemi buna örnektir. Temsilcisiz cümle yapısıyla da anlam saklı kalabilir. ‘Çok sayıda gösterici yaralandı’ cümlesi buna örnek olmaktadır. Temsilcisiz cümle yapısı genellikle azınlıklar veya göçmenler için kullanılmaktadır.³²⁸ Ayrıca cümlede edilgen yapı faili gizleyen ideojik bir tutum olarak görülmektedir.³²⁹

Haberlerde kullanılan sözcükler, o sözcüğün çağrıştırdıklarına bağlı olarak anlamı etkilemektedir. Haber söylemlerinde kullanılan sözcükler okurlarda algı yapılandırmakta ve okurun habere dair gerçekliği de bu algı ile inşa edilmektedir. Böylece, okurun edindiği bilgi, değer yargıları ve tutumları kurgulanan haber söylemleri yönünde

³²⁴ Teun A. Van Dijk, *News as Discourse*, 176.

³²⁵ Van Dijk, *News as Discourse*, 25.

³²⁶ Van Dijk, *News as Discourse*, 70-77.

³²⁷ Van Dijk, *News as Discourse*, 56.

³²⁸ Van Dijk, *News as Discourse*, 81.

³²⁹ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 7.

şekillenebilmektedir. Söylemle ideoloji arasındaki bağlantı düşünüldüğünde, seçilen sözcüklerin, belli bir ideolojinin aktarılması veya benimsetilmesi amacıyla etkili bir yol olduğu söylenebilir. Bu şekilde okurun algıları, ideolojinin istediği yönde yapılandırılabilir. Dolayısıyla gazetenin aynı kişiyi anlatmak için terörist mi, yoksa özgürlük savaşçısı mı ifadesini seçeceğini, taşıdığı ideoloji belirlemektedir. Ayrıca sözcüksel biçim retorik stratejilerle kontrol edilebilir. Örneğin bir gazete olumsuz bakış açısına sahip olduğu bir kişinin özelliklerini belirtmek için onunla ilgili basmakalıp bir yargı kullanılabilir. Bir gazete için “güçlü” olarak ifade edilen bir eylem, başka bir gazetenin sözcük seçiminde “saldırgan” olarak ifade edilebilir.³³⁰

Haber analizinde, metin semantiği önermeler açısından ele alınmaktadır. Önerme, bir yüklem ve bir veya daha fazla argümandan oluşan kavramsal bir yapıdır. Örneğin, “Polis çatıştı” önermesi “Polis Afroamerikalı gençlerle çarpıştı” veya “Polis Batı Hintli gençlerle çarpıştı” şeklinde kombine edilebilir. Önermelerdeki çözümlemeler de kelimelerin cümledeki anlamlarının birbirleriyle birleştirilme yollarına da odaklanılmaktadır. Bu bağlamda tümceler ve cümleler arasındaki bağlar, dolaylı anlatımlar ve anlam ilişkilendirmeleri incelenmektedir.³³¹ Küresel tutarlılıkta, konuların küresel olarak anlaşılabilirliği dikkate alınmaktadır. Hiyerarşik konular ve büyük önermeler bütünü metnin tematik veya konusal yapısını oluşturmakta, analizciler bu tür büyük yapıları, bir metni küresel olarak anlamak ve özetlemek için kullanmaktadır. Haber söyleminde, bu büyük yapının üst kısmı başlıkta ve giriş paragrafında ifade edilmektedir. Yerel tutarlılık ise metin önermelerinin zaman, durum, sebep ve sonuç gibi ilişkilerle birbirine bağlı olaylara atıfta bulunmasıdır.³³² Bu aşamada, önermeler arasındaki nedensel, durumsal, zamansal, kavramsal ilişkiler ve işlevsel ifadeler tespit edilmesi önemlidir. Zira anlamların analizinde, doğrudan gerçeklere veya bu gerçekler arasındaki koşullu ilişkilere önermelerin kendi aralarındaki ilişkilerle gidilmektedir. Örneğin, bir önerme önceki bir önermeye göre bir ima, bir belirtim, bir genelleme veya bir karşıtlık olabilir.³³³ Belirli konularda yapılan vurgularla, ideolojik imalar tespit edilebilir.³³⁴ Dijk’e göre;

³³⁰ Van Dijk, *News as Discourse*, 81.

³³¹ Van Dijk, *Racism and the Press*, 178.

³³² Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 112-113.

³³³ Van Dijk, *Racism and the Press*, 178-179.

³³⁴ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 113.

“Söylemde, ideolojiler açık bir şekilde ifade edilebilir ve bu nedenle kolayca fark edilebilirler ancak bu aynı zamanda oldukça dolaylı, sezdirmeli, üstü kapalı bir biçimde, tonlama, duraksama veya bir zamir kullanmak gibi söylemin daha az belirgin yapılarında da meydana gelebilir.”³³⁵

Belirgin olmayan semantik göstergeler olan imalar sayesinde çeşitli çıkarımlarda bulunulabilir. Gazetecilerin ve medya kullanıcılarının dünya hakkında sahip oldukları bilgiler, inançlar ve zihinsel modeller nedeniyle, iletişimde rol oynayan bilgilerin büyük bir kısmı örtük kalmaktadır. Metin, ipucu sözcükler ve cümlelerle ifade edilen bir bilgi buzdağı gibidir. Geri kalanın medya kullanıcılarının bilgi senaryoları ve modelleri tarafından sağlandığı varsayılmakta ve bu nedenle genellikle söylenmeden bırakılmaktadır. Neticede metinde söylenmeyenlerin, örtük kalanın ifade biçimi olan imalar, yazarların taşıdığı ideolojilerin belirlenerek incelenmesinde olanak sağlamaktadır.³³⁶

Metinde aranan ima türleri, varsayımlar, çıkarımlar, belirsizlikler, gereklilikler, çağrışımlar, ayrıntılar ve ilgisizlik şeklindedir. Etnik gruplar veya etnik meseleler hakkında yapılan haberleri kontrol eden ideoloji, imaların analiz edilmesiyle ortaya çıkarılabilir. Irkla ilgili kutuplaşmış habercilikte, ön varsayımlar genellikle ‘onların’ olumsuz özelliklerine ve ‘biz’in olumlu özelliklerine odaklanmaktadır.³³⁷ Bu bağlamda sevilmeyen kişilerin veya dış grup olarak düşünülenlerin kötü şeyleri hakkında alıcıya bilgilendiren herhangi bir bilgi, metin ya da konuşmada açık şekilde ifade edilmeye yatkındır. Sevilen insanların olumlu imajlarıyla uyuşmayan bilgide örtük bırakmaya eğilimlidir. Dış grupların kötü şeyleri hakkında, ayrıntılı, belirli bilgi verilmekte; iç grubun kötü şeyleri hakkında da ayrıntısız, belirsiz bilgi verilmektedir. İç grubun iyi şeyleri abartıyla, kötü şeyleri örtülerek anlatılmaktadır. Benzer şekilde dış grubun iyi şeyleri örtülerek, onların kötü şeyleri ise abartılarak anlatılmaktadır.³³⁸ Dolayısıyla örtüklük, zihinsel bir modeldir. Göçle ilgili tartışmalarda örtüklük, özellikle açık ifadesi önyargılı veya ırkçı olarak yorumlanabilecek anlamları iletmek için bir araç olarak kullanılabilir. Ya da tam tersine, bilgi, genel olarak olumlu kendini sunum stratejisiyle tutarsız olabileceği için tam olarak örtük bırakılabilir. İç grup eylemleriyle ilgili olumsuz ayrıntılar bu nedenle örtük kalma eğilimindedir. Örneğin, Avrupa ülkelerine sığınmacı olarak gelenler, özgürlüklerin korunduğu ülkelere gelmek isteyen kişiler olarak

³³⁵ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 51.

³³⁶ Van Dijk, *Racism and the Press*, 181.

³³⁷ Van Dijk, *Racism and the Press*, 183-185.

³³⁸ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 44, 62.

tanımlanarak gerçek sığınmacı olarak görülmeyebilir³³⁹ ve bu şekilde haberleştirilebilir. Benzer şekilde, mülteciler “sağlıklı erkekler” olarak tanımlandığında, “onların bizim yardımımıza ihtiyacı yok” imasında bulunulabilir.

Anlamda örtüklük veya dolaylılık, belirsizlik şeklini alabilir. Metinlerin bu anlamsal özelliği, metinlerin bu semantik özelliği, olumsuz eylemlerin sorumluluğunu gizlemenin gerekli olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Batı Medyası’nda bu, polislin eylemlerinin anlatıldığı durumdur. Ayrıca ırkçılara yönelik bir saldırıda, yetkililerin sorumluluğunu gizlenmek içinde etkili bir yöntemdir. Sorumluluğu gizlemenin bir yolu, cümlelerin edilgen yapıda kullanılması ya da bir üslubun sözdizimsel özellikleri olan adlaştırmaların veya eksilteli cümlelerin kullanılmasıdır. Haberlerde grup içinin yanlış eylemleri küçümseyip gizlenirken dış grupların hatalı bir davranışında, onların failliğine dikkat çekilmektedir. Bu tür normalleştirmeler çok fazla yapılmaktadır. Örneğin göçmenlere yönelik yapılan bir silahlı saldırı, haberlerde ‘x shoty’ yerine ‘shooting’ şeklinde ifade edilmekte, saldırıyı kimin yaptığı veya kimlerin sorumlu olduğu gerçeği gizlenilmektedir.”³⁴⁰ “*Brixton’un bazı kısımları getto haline geldi. Bunun açıklaması iş piyasasında, konut politikalarında, ırk ayrımcılığında ve Afro-Karayip nüfusunda yatmaktadır*” şeklindeki gettolaşmanın arttığından bahsedilen bu haberde, Afro-Karayip nüfusun bu durumdan sorumlu olduğu direkt olarak görülmektedir. Bu metinde, iş piyasası, konut politikaları ve ayrımcılık ikinci neden olarak gösterilmekte, yalnızca genel terimlerle ima edilmektedir. Siyahları işe almamaktan, onlara kötü konut vermekten veya onlara ayrımcılık yapmaktan kimin sorumlu olduğuna değinilmemektedir.³⁴¹

Metinlerde göçmenlere direkt ötekileştirme yapılmadan, imayla göçe karşı bir pozisyon belirlenebilmektedir. Örneğin, “eğer göç bu şekilde devam ederse işsizlik artabilir” ya da “Az seviyede ırkçılık var, kamooyu göçün durdurulmasını istiyor”³⁴² şeklinde yumuşatılmış ifadeleri de kullanılabilir. Bu haberlerde, aşılarmaya çalışılan göçmen karşıtı ideoloji, alıcıları etkileyerek onlara karşı bir pozisyona geçmesini neden olabilmektedir.³⁴³ Bu şekilde ideolojik şemaları şekillenen halk artık göçmenlerin ülkede sorun olduğunu düşünebilir. Zira onların kaynaklarına ortak olmakta, istihdam olanaklarını sınırlandırmakta ve suçlu profilleriyle ahlaki yapılarını bozmaktadır.

³³⁹ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 74.

³⁴⁰ Van Dijk, *Racism and the Press*, 184-187.

³⁴¹ Van Dijk, *Racism and the Press*, 185.

³⁴² Teun A. Van Dijk, *Racism and the Press*, 189.

³⁴³ Wodak ve Meyer, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, 3.

Dolayısıyla göçmenlerin maruz kaldığı bir saldırı da onlara normal gelebilmektedir. Alıcılarda, “Onlar suçludur ve onlara yönelik bir saldırı da normal karşılanmalıdır” veya “Bu saldırı bir kendini savunma, güvenliğini sağlama saldırısıdır” şeklinde bilişsel yanılı içeren önyargılar gelişebilmektedir.

Başka bir ima türü de ‘ilgisizlik’tir. Genellikle etnik, azınlık gruplar veya etnik meseleler hakkındaki haberlerde aşırı bir tamamlanma, ilgisiz bir açıklama veya ayrıntı eklenebilmektedir. Ancak bu ayrıntı genellikle bu grupların olumsuz tasvirleriyle ilgili olmaktadır. Dış görünüş veya kıyafetle de alakalı olabilir. İlgisiz açıklama stereotipleri veya önyargıları, işaret edebilir, okuyucuya olumsuz görüşler veya partizan bir bakış açısı iletebilir.³⁴⁴ Ayrıca azınlıklarla ilgili haberlerde, suç hikâyelerinde ilgisiz bir şekilde etnik ya da ırksal etiketlerin kullanılarak o ırka karşı negatif bir ima da yapılabilmektedir.³⁴⁵ Metinde, mesafeli anlatım olan “biz” ve “onlar”ın kullanımı kutuplaşma ima eden sözcüklerdir. Bu sosyo-bilişsel araç, örneğin, diğerlerini adlandırmak veya tanımlamak yerine işaret zamirlerinin kullanılmasıyla ifade edilebilir.³⁴⁶ Örneğin, Batı Medyası mültecilerden sıklıkla zamirler kullanmakta, bu gruplardan “o” olarak söz etmektedir.

İmanın başka bir yolu da hiperbollerle birlikte yapılan “dramatikleştirme” veya “kurbanlaştırma”dır. Gerçekler, kendi lehine abartılarak anlatılma yoluna gidilmektedir. Batılı gazeteler, ülkeye mültecileri gelişini, astronomik rakamlarla ifade ederek ülkeyi kurban pozisyonuna düşürmekte, hükümetlerse göçmen kabulünün imkânların sınırlılığından bahsederek ülke için yük olduklarını ima etmektedir. Bu nedenle, göçmenlik tartışmalarında pozisyonlar, kurbanı olunan ulusal bir felaket olarak birkaç bin mültecinin gelişini temsil etme eğilimindedir. Örneğin, göçmenlerin ülkeye girişini kolaylaştıran yasa değişikliği haberi, “*Bayan Gorman, İşçi Partisi’nin mevcut yasayı değiştirme amacı konusunda büyük endişe duyduğunu iddia ediyor ve böyle bir hedefi son derece sorumsuz buluyor.*” şeklinde kurgulanabilmektedir.³⁴⁷

Benzer bir şekilde, ırkçı tutumlarda ya da söylemlerde ötekilerden, onlardan yani göçmenlerden bahsederken genellenmiş ifadeler kullanılarak genelleştirme yapılmaktadır. Göçmelerle ilgili tek tek ve spesifik konuşmak yerine, tüm diğerleri homojenleştirilmektedir. Genelleşmiş ifade olarak “Türkler”, “Türk” örneği verilebilir.

³⁴⁴ Van Dijk, *Racism and the Press*, 185-187.

³⁴⁵ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 114.

³⁴⁶ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 67.

³⁴⁷ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 63-68.

Başka bir deyişle, ideolojik temelli aktör tanımlamaları, ırkçı ideolojilerin ima ettiği sosyal mesafeyi anlamsal olarak yansıtmaktadır.³⁴⁸ Bununla birlikte yasadışı davranan bir göçmenin bu tutumu tüm göçmenlere atfedilerek de genelleştirme yapılmaktadır. Yalnızca o göçmen yasadışı davranan kişi olarak gösterilmemekte, aynı zamanda diğer göçmenler de suçla ilişkilendirilmektedir. “Elli siyahi, yasadışı protestoya katılmaktan gözaltına alındı” söylemi ırksal etiket içerdiği için genelleme yoluyla yapılan bir ima türü olarak düşünülebilir.³⁴⁹

Başka bir ima yolu da yâdsımadır. Cümle, ırkçılığı reddeden bir önermeyle başlamakta, bir sonraki önermede ama bağlacıyla devam ederek göçmenler için olumsuz bir söylemde bulunmaktadır. “Göçmenleri severim ama...” şeklinde ifadeler amadan sonra pek çok olumsuz anlam barındırabilmektedir. Konuşmacı için bu işlem bir çeşit saygınlık koruma şeklidir. Özellikle, gazete ve makalelerde, ırkçı oldukları izlenimi verilmekten kaçınılmaktadır. Örneğin, “çoğu siyahi iyidir” önermesinden “elbette istisnalarda vardır.” anlamı çıkarılabilir. “Türkler vb.” söyleminde de sözde yadsıma ifadesi önyargı içermektedir. Söylemlerde kullanılan bu tarz ifadelerle olumsuz tepki almama adına, yumuşatma, örtme, yadsıma yoluna gidilebilir. Örneğin, bir politikacı ırkçılık yerine “yaygın hoşnutsuzluk” ifadesini kullanabilmekte,³⁵⁰ ırkçılıkla suçlanmamak içinde böyle bir ifadeyi başvurmaktadır. Medyada ve politik söylemde, ırkçılık yerine, “popüler hoşnutsuzluk” veya “kızgınlık” gibi belirsiz terimlerin de kullanıldığı görülmektedir.³⁵¹

Dijk, Mail gazetesindeki bazı haberlerin analizini yaparak ima yoluyla yapılan ırkçı ve ayrımcı söylemleri tespit etmiştir. Örnek olarak, bu haberlerde göstericilerin; devrimcilerle, siyahilerle ve eşcinsellerle ilişkilendirildiğini, bu şekilde ilgisizlik imasının yapıldığını belirtmektedir. Ayrıca aynı haberde göstericiler tarafından kullanılan araçların fiyatlarından söz ederek de ilgisizlik iması yapılmaktadır. Dijk, bu gazetenin başka bir haberinde de Mendis isimli bir protestocu mültecinin negatif imaya sahip olan Marksizm’le birlikte anılarak bu mültecinin daha az güvenilir hale getirilmeye çalışıldığını ifade etmektedir.³⁵²

³⁴⁸ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 51.

³⁴⁹ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 114.

³⁵⁰ Van Dijk, *Racism and the Press*, 187-188.

³⁵¹ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 52.

³⁵² Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 114.

Retorik analizde, yazarları alıcıyı ikna etmek için kullandığı tüm işaretleyiciler dikkate alınmaktadır. Metindeki kelimelerin seçimi, çeşitliliği ve bu kelimeleri düzenleyen cümle kalıpları retorikle ilgilidir. Okuyucunun dikkatini çekmeye yardımcı olan ve bu nedenle öncelikle ikna edici bir amaçla kullanılan aliterasyonlar,³⁵³ metonimi ve metaforlar gibi özel sözlü oyunlarla, ironi ve yetersiz ifadelerle ilgilenmektedir. Bu ipuçları ile yazarların olaylar hakkındaki düşünceleri hakkında çıkarımlar yapmak hedeflenmektedir. Bu bağlamda retorik, anlam ve inançları iletmede en etkili yol olduğu düşünülmektedir. Bir stil analizi, belirli bir durumda veya söylem türünde, anlamı ifade etmek için kelimelerin uygun kullanımının ne olduğunu belirtmektedir. Bir yazarın, yaptığı haberde, haklarını savunan birisi için “gösterici” yerine “haydut” veya “savaşçı” metonimisini seçmesi veya feminist bir aktivist için “isyan kadın” metaforunu seçmesi retorikle ilgili söylemlerdir. Yazarın, o kişi hakkındaki tutumlarını ve bu tutumları altındaki ideolojisini yansıtmaktadır.

Etnik gruplar hakkında yapılan haberlerde, konu dışı atıflarda bulunmak, retorik bir çaba olarak görülmektedir. Örneğin, İngiltere’de doğmuş ve İngiliz vatandaşı olan bir göçmen hakkında haber yapılırken konu dışı olarak onun kökeni hakkında bilgi veren “Batı Hintli” söyleminin kullanılması retorikle ilgilidir. Dolayısıyla kelimelerin kullanımları, kullanıcının sosyal konumuna veya inançlarına bağlı olarak farklı anlamlara bürünebilmekte ve farklı çağrışımlara sahip olabilmektedir.³⁵⁴

Batı Medyası’nda haberler, göçmenlere karşı kutuplaştırıcı bir retorikle yazılma eğilimindedir. Bu retoriksel kurgu, abartılar, imalar, metaforlar ve karşılaştırmalar içermektedir. Haberlere göre, göçmenler genellikle; tren ya da gemi ile değil, büyük gruplar halinde “dalga dalga” gelmekte, “ülkeyi istila etmekte” ve “çığlar” gibi Batı ülkelerine çökmektedir. Burada dalga, çığ sıradan bir söylem olmamakta, oldukça tehditkâr söylemler olarak görülmektedir. Bu nedenle, bu sözcük öbeği ile kullanılan metaforlar, tehdit unsuru oluşturma açısından önemli ifadelerdir.³⁵⁵

Retorik, anlamdan bağımsız ve ideolojik okumalarla ilişkilidir. Dijk, İngiliz Medyası ile ilgili analizinde, belirli retorik özelliklerin, özellikle sağcı basında

³⁵³ Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanmasıdır. Bk. Türk Dil Kurumu Sözlükleri, *aliterasyon*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim 17 Mart 2021/12:09).

³⁵⁴ Van Dijk, *Racism and the Press*, 209-221.

³⁵⁵ Van Dijk, *Racism and Discourse in Spain and Latin America*, Birinci Basım, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam 2005, 8-10; Van Dijk, “Discourse and Racism in Spain” *Apac*, 53, (2005), 21.

kullanıldığını ifade etmektedir. The Guardian ve The Times gibi gazetelerin metaforları manşetlerinde, retorik amaçlı kullandıklarını belirtmektedir. Ayrıca bu yöntemin, en fazla etnik gruplar hakkında haber yapılırken tercih edildiğini bildirmektedir.³⁵⁶ Bu bağlamda, retoriğin sınıfsal farklılıklarını vurgulanmasında ya da statü sınıflamasında bir ölçü olarak kullanıldığı söylenebilir.

Retoriğin, haber kurgusundaki kullanımı, seçkin elitlerin isteği ya da menfaati doğrultusundadır. Genel olarak metinde, elitlerin olumsuz yönleri, söz dizimsel sınıflandırma ve örtüklük tarafından gizlenme eğilimindedir.³⁵⁷ Haberler ideolojik olarak toplumdaki elit grupların, baskın inanç ve düşünce sistemlerinin benimsetilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Sunulan bilgi, ikna amaçlı kullanılmakta, haber söylemi, iddialarında ikna edici olabilmek için bir dizi standart stratejiye başvurmaktadır. Bu stratejiler belirtilecek olursa,

A. Olayların gerçek yapısının vurgulanması:

- a. olayların tanımları,
- b. yakın görgü tanıkları,
- c. diğer güvenilir kaynaklardan alınan kanıtlar, (yetkililer, saygın kişiler, profesyoneller)
- d. geçerli nedenler, sayılar, zaman, olaylar gibi kesinliği ifade eden belirteçler,
- e. kaynaktan görüş bildiren doğrudan alıntılarla yapılmaktadır.

B. Gerçekler için güçlü bir ilişkisel yapı oluşturmak:

- a. önceki olaylardan koşullar veya nedenler olarak bahsederek ve sonraki olayları olası veya gerçek sonuçlar olarak açıklayarak veya tahmin ederek
- b. gerçekleri, yeni olduklarında bile nispeten tanıdık kılan iyi bilinen durum modellerine ekleyerek
- c. bu senaryoya ait iyi bilinen belgeleri ve görüşleri kullanarak
- d. gerçekleri iyi bilinen belirli yapılarda daha fazla organize etmeye çalışarak yapılmaktadır.

C. Duygusal ve tutumsal boyutlara sahip bilgiler sağlamak: Yoğun duygularla yüklü bir haber, dikkate alınmamaya, bastırmaya ve inanmamaya neden olabilir.³⁵⁸

³⁵⁶ Van Dijk, *Racism and the Press*, 217.

³⁵⁷ Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International News in the Press*, 11.

³⁵⁸ Van Dijk, *News as Discourse*, 83-85.

Neticede Batı Medyası'nda sunulan haberler de bu retorik unsurlarla hazırlanarak alıcıları ikna etme amaçlı kullanılmakta, haberin kurguladığı gerçekliğin inandırıcı olması için kullanılmaktadır.

Haberin söylemsel analizi yalnızca metinsel yapı ile sınırlı değildir. Bu yapıda, geniş bir anlam yelpazesine sahip söylemler yoluyla, fikirler ve ideolojiler ifade edilmekte veya işaret edilmektedir. Bu söylemlerin, metinle bağlantısını ortaya çıkarmak için bilişsel, tarihsel, sosyal, politik ve kültürel bağlamın da analize katılması gerekmektedir. Bilişsel yaklaşım, şu gerçeği temel dayanak olarak almaktadır; metinler anlama “sahip” değildir ve dili kullananın atfettiği anlamlar vardır; bu anlamları ortaya çıkarmada ise dili kullananın bilişsel süreçleri önemlidir. İnsanlar, bağlamsal model denilen, mevcut olan iletişim bağlamıyla ilgili, zihinsel bir modele sahiptir ve bu model söylemin hedefleri, iletişim eylemleri ve hedef kitlenin özellikleri ile ilgili bilgileri ön plana çıkarmaktadır.³⁵⁹ Bu modeller, söylemi işlemede bir tür kontrol mekanizması olup zihinde haber söylemi için neyin önemli olduğunu temsil etmektedir. Böyle bir bağlamsallaştırma olmadan, olay modelleri veya sosyal biliş olan günlük etkileşim ve metnin gereksinimlerine uyaranamamaktadır.³⁶⁰ Örneğin, basında azınlıklar ile ilgili bir söylemde, önyargılı dilin kullanıcıları, genellikle azınlıklar hakkında sadece etnik olayların kendi modellerindeki temsillerinde olduğu gibi olumsuz düşüncelerini ifade etmezler. Aynı zamanda kurdukları cümlelerin peşine, “*Siyahilere (Türlere, mültecilere) karşı değilim ama...*”,³⁶¹ “*Benim onlara karşı hiçbir şeyim yok ama...*” ve “*Elbette çalışkan, barışsever, yasalara saygılı siyahilerde var ama...*” gibi sorumluluklarını reddeden, “ama” gibi bağlaçlar içeren cümleler eklerler.³⁶² Sorumlulukların bu şekilde reddedilmesi, “ırkçılık” gibi kötü bir izlenim uyandırmaktan kaçınmak için konuşmacının kullandığı stratejik bir hamledir. Kısaca bağlamsal model, söylemin etkileşimsel ve iletişimsel taraflarını düzenlemekte, sosyal durum ve yapılarla ilişkilendirmektedir. Bu modeller, habercilerin farklı alıcı türleri arasında ayırım yapmasını dolayısıyla farklı sınıflar için kullanılan teknik kelime dağarcığının ve politikacılar tarafından kullanılan siyasi kelime dağarcığının kullanılmasına olanak tanıyan, sosyal ilişkilerin temsil edilmesini sağlamaktadır.³⁶³

³⁵⁹ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 116-117.

³⁶⁰ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 27.

³⁶¹ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 117.

³⁶² Van Dijk, *Racism and the Press*, 187.

³⁶³ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, 117-118.

Bağlam modelleri yalnızca metnin temsili üzerinden ifade edilen bilgileri ön plana çıkarmamakta aynı zamanda olay hakkında çok daha fazla bilgi vermektedir. Bu bilgiler, okuyucuların kişisel bağlantılarını ve değerlendirmelerini de kapsayabilmektedir. Bu temsil bilgileri, metinde ifade edilememekte ya okuyucular tarafından bilindiği varsayılmakta ya da yazarlar tarafından konu dışı bulunmaktadır. Bu bilgilerin bazıları, senaryolardan türetilmektedir. Bu senaryolar, kültürel olarak paylaşılan, sosyal hayatın iyi bilinen bölümleri hakkındaki geleneksel bilgi temsilleridir. Dolayısıyla modellerin sosyal temsilleri veya sosyal bilişleri temel aldığı söylenebilir. Bu tarz sosyal bilişler, tabloid basın muhabirleri grubu veya daha geniş bir grup olarak İngiltere’deki sağ görüşlü insanlar grubu gibi, bir grubun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır.³⁶⁴

Bu modellerin, ideolojik olarak önyargılı olduğu varsayılabilir. Zira gazetecilerin medya ideolojileri haber, arka plan öyküleri, başyazı yazma veya düzenleme yollarını kontrol etmektedir.³⁶⁵ Eğer bir haber “önyargılı” ise bu genellikle yazarın zihinsel modelinin, olay üzerinden belirli bir ideolojik perspektife meyleden yapıları ve fikirleri ön plana çıkardığı içindir. Örneğin, bir gazetenin göstericiler ve mültecilerle ilgili haberleri incelenerek “ideolojik” olduğu belirlendiğinde, bu gazetede ifade edilen anlamların ve yapıların; öncelikle, bu tekil olay ile ilgili bir birey olarak söz konusu yazarın özgül zihinsel modelindeki yapıları ve içerikleri yansıttığı iddia edilebilir. Ayrıca bu modelin, göstericiler ve mülteciler ile ilgili genel sosyo-bilişsel şemaları (önyargıları) temel aldığını ve son olarak bu şemaların altta yatan grup temelli ideolojiler tarafından izlendiği söylenebilir. Neticede modeller ve sosyal bilişler, metinle bağlam arasındaki arayüzü oluşturmaktadır. Bu modeller, haber toplama rutininde, kaynakların ve kaynak metinlerin, yazarlar tarafından yorumlanışında ve bununla birlikte habere konu olan olayın haber raporundaki açıklamasında kolaylık sağlayan unsurlar olmaktadır.³⁶⁶

Bu tez çalışmasında, bir suçun medyada sunumuna odaklanılmakta dolayısıyla metindeki sosyo-kültürel bağlamların tespit edilmesi önem arz etmektedir. Zira yazarların ideolojinin etkisinde kalarak hazırladığı kurgu, bağlam modelleri sayesinde çözümlenebilmekte, göçmenlerle ilgili, metne yansıyan önyargılar, haksızlığı normalleştirme ya da meşrulaştırma gibi tutumlar tespit edilebilmektedir.

³⁶⁴ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse ”, 117-118.

³⁶⁵ Van Dijk, *Ideology and Discourse Analysis: A Multidisciplinary Introduction*, 28.

³⁶⁶ Van Dijk, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse ”, 118-119.

1.8.1.Fairclough Modeli'ne göre Analiz

ESA'yı benimseyen, N. Fairclough, yeni kapitalizm, sosyal araştırmalar için metne ve analize giriş, eleştirel gerçekçilik içinde söylemin teorileştirilmesi üzerinde çalışmalarda bulunmaktadır.³⁶⁷ Fairclough'un analiz Modeli, üç aşamadan geçmekte, çözümlenin merkezinde metin bulunmaktadır.³⁶⁸ Tanımlama aşamasında, metnin kişi, yer, zaman, olay, anlatıcı yönünden yapısı, gramer ve sentaktik yapısı, metinde kullanılan kelimeler üzerinde durularak ideolojik işaretleyiciler aranmaktadır. Gramer yapının incelenmesinde; cümlenin öğelerinin dizilimi, gizli özne, kullanılan zamirler, işaret sıfatları, cümlelerin etken ya da edilgen, olumlu ya da olumsuz oluşu; sentaktik yapının incelenmesinde, cümlenin basit, bileşik, karmaşık ya da eksiltili yapıda oluşu dikkate alınmaktadır. Ayrıca metindeki metafor ve metominiler, söz sanatları da önemli işaretleyicilerdir. Metnin ideolojik olarak konumlanıp konumlanmadığı seçilen sözcükler ve kurulan cümlelerle anlaşılmakta dolayısıyla metni kurgulayanın ideolojik pozisyonu tespit edilmeye çalışılmaktadır. Yorumlama aşamasında, birinci boyutta ortaya çıkarılan söylem pratiklerinin yorumlanması yapılmakta, çözümlene daha da genişletilmektedir. Metnin gramer ve sentaktik yapısı, seçilen kelimeler değerlendirilmektedir. Söylemde bulunan ideolojik ve sosyokültürel ifadeler yorumlanmakta var olan metin, yapılan yorumla tekrar üretilmektedir. nc boyut, sosyo – kültürel pratiklerin zmlandığı sosyal analiz sürecidir. Metni yorumlamayı sağlayan ve metnin üretimine vasıta olan söylem pratikleri ve sosyo-kültürel pratikler arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Söylemlerin yorumlanmasıyla edinilen verilerden sonuca ulaşılmaktadır. Bu aşamada verilen söylemlerle ne amalanmak istendiği, hangi mesajların verilmek istendiği, söylemlerde yazarın siyasi veya ideolojik yönü olup olmadığı, sosyal bir çözümlemeyle açıklama yapılarak ortaya çıkarılmaktadır. Fairclough'un geliştirdiği üç boyutlu bu model, ESA'nın kullanımına pratiklik sağlamakta, incelenecek birçok gazeteyi toplu olarak değerlendirebilme ve gazetelerden ortak çıkarımlarda bulunabilme firsatı vermektedir.

³⁶⁷ Ruth Wodak and Michael Meyer, (Ed.), *Methods of critical discourse studies*, Sage Publications Ltd, London - Thousand Oaks - New Delhi 2015, vii.

³⁶⁸ Fairclough, *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, 97-98.

BÖLÜM 2: CHRISTCHURCH TERÖR SALDIRISI HABERLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Batı Medyası'na ait Daily Mirror, The Guardian, The Times, The New York Times gazetelerinin 16 Mart 2019 tarihli haberlerinden bazıları ESA ve LSA yöntemlerine göre analiz yapılacaktır. Ayrıca ESA yöntemini kullanan Fairclough tekniğine göre ve bu teknik LSA ile birleştirilerek analiz yapılacaktır.

2.1. THE GUARDIAN GAZETESİ “SİLAHLI ADAM, YENİ ZELANDA'DAKİ KATLİAMDA CAMİLERDEKİ 49 KİŞİYİ ÖLDÜRDÜ” MANŞETLİ HABERİNİN ESA'YA GÖRE ANALİZİ

The Guardian Gazetesi³⁶⁹ “*Silahlı adam, Yeni Zelanda'daki katliamda camilerdeki 49 kişiyi öldürdü*” (*Carnage in New Zealand as gunman kills 49 in Mosques*) manşetli haberi,³⁷⁰ Eleanor Ainge Roy, Harriet Sherwood ve Nazia Parveen tarafından yazılmıştır. Bu metnin, makro yapısına yönelik analizinde metnin tematik ve şematik yapısı; mikro yapısına yönelik analizinde ise cümle yapısı, sentaktik yapısı, bölgesel tutarlılığı, imaları, küresel tutarlılığı, sözcük seçimleri ve haber retorikliği incelenerek çözümleme yapılacaktır.

2.1.1. Makro Yapının Analizi

The Guardian Gazetesi'nde haberin manşeti, “*Silahlı adam, Yeni Zelanda'daki katliamda camilerdeki 49 kişiyi öldürdü*”, birinci alt başlığı, “*Beyaz ırkçı saldırganın hedefi Cuma namazı kılanlar*”, ikinci alt başlığı, “*Saldırının kamera görüntülerinin yayılmasının ardından sosyal medyanın sınırsızlığı eleştirildi*” olup bu başlıkların birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Birinci alt başlıkla manşet arasında nedensel bağlantı bulunmaktadır. Zira bu bağlantı ile “*Beyaz ırkçı olduğu için silahlı adam, katliamda bulundu*” önermesi kurulabilmektedir. Başlıklarda geçen saldırı, katliam, cami silahlı kişi, beyaz ırkçı kavramları arasında da kavramsal bağlantı bulunmaktadır. Bu kavramlar, ideolojik olarak da anahtar kelimeler olmakta, alıcının ideolojik şemasındaki kavramsal haritasını şekillendirmektedir.

³⁶⁹ Bu gazete İngiltere'nin sol - liberal yelpaze içerisindeki en önemli Britanya gazetesidir. 127.000 tirajı bulunmaktadır. *The Guardian*, <https://www.eurotopics.net/tr/148819/the-guardian> (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08)

³⁷⁰ Eleanor Ainge Roy, Harriet Sherwood ve Nazia Parveen, “Christchurch Attack: Suspect Had White-Supremacist Symbols on Weapons”, *The Guardian*, 15 Mart 2019, (Erişim 7 Nisan 2021 18:08) <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/christchurch-shooting-new-zealand-suspect-white-supremacist-symbols-weapons>

Tematik olarak başlık ve metin ilişkisinin sağlanmış olduğu görülmektedir. Haberin manşetinin ve alt başlıkların metnin özeti niteliğinde olduğu söylenebilir. Zira metinde katliamın beyaz ırkçı bir saldırı olduğu ve saldırganın da Yeni Zelanda’da ki camilerde 49 kişiyi öldürdüğü belirtilmektedir. Yazarlar, failin bir terör ideolojisi olan, beyaz ırkçı fanatik olduğunu vurgulamakta, katilin bu eğilimi, katliamın gerekçesi olarak gösterilmektedir. Ayrıca manşette geçen cami kavramı ile beyaz ırkçı kavramı arasında da bağlantı bulunmaktadır. Zira İslam karşıtı eylemlerde bu şovenistlerin baş saldırı mekânı olan camiler, metinde Müslümanları temsil etmektedir.

İlk cümle; *“Yeni Zelanda’daki iki camideki katliamda şüpheli fail, dünyanın dört bir yanındaki camilerdeki güvenliği artıran 49 kişinin öldürüldüğü ölümcül saldırı boyunca beyaz ırkçı semboller sergiledi”* şeklindedir. Bu cümle, başlıkların devamı olarak katliam hakkında ve Müslüman göçmenlerin güvenliğinin tehlikede olduğuna dair daha geniş bilgi vermektedir. Haber girişinde, 5N1K sorularının cevaplarının olup olmadığı incelenmiş ve haber başlıklarıyla tutarlı olarak katliamla ilgili ne, nerede ve nasıl sorularının cevaplandığı görülmüştür. Ancak ne zaman olduğu belirtilmemekte ve kim tarafından öldürüldüğü direkt bildirilmemektedir. Katliamcı, şüpheli fail şeklinde tanımlanmaktadır. Olayın nedenine dair de direkt bir bilgi verilmemektedir. Öldürülen aktörler sayıyla ve metomini ile belirtilerek temsil edilmekte ama Müslüman göçmenler oldukları söylenmemektedir.

Gazetedeki görselin sunumunda ve mizanpajda da başlıklar ve haber girişindeki kurgunun devam ettirildiği görülmektedir. Zira görselde failin fotoğrafı yoktur. Güvenliğin sembolü olarak polis memurları bulunmaktadır. Eliyle işaret eden polisin üzerinde iki tane silah görünmekte, silahla güvenlik çağrıştırılarak metindeki güvenlik söylemi desteklenmektedir.

Mağdur göçmen profilinde ise kurgulanan öteki kurgusu dikkat çekmektedir. Bu kurgu şöyle izah edilebilir. Fotoğraf içinde ortaya çıkan karşıtlıklar ideoloji yüklü olmakta ve yananlamsal örgütlenmeyi sağlamaktadır. Böyle bir örgütlenme ile inşa edilen karşıtlıkların öteki kurgusuna dönüştüğü görülmektedir. Bu fotoğrafta,³⁷¹ karşıtlıkları gözler önüne seren sembolik söylemler ise “Takke, sakal, geniş elbise, yardım eden polis, yaralı” dır.

³⁷¹ Roy, Sherwood ve Parveen, “Christchurch Attack: Suspect Had White-Supremacist Symbols on Weapons”, <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/christchurch-shooting-new-zealand-suspect-white-supremacist-symbols-weapons>

Şekil 1. 1: The Guardian Gazetesi Birinci Sayfası

“Guardian front page, Saturday 16 March 2019: Carnage in New Zealand as gunman kills 49 in mosques”, *The Guardian*, 16 Mart 2019, <https://twitter.com/guardian/status/1106678646692069377> (Erişim 21 Mart 2021/16:18).

Solda takkeli, geniş elbiseli telefonla konuşan bir Müslüman bulunmaktadır. Gazetenin bu kareyi objektife alması karşıtlıkları ve buna bağlı olarak da biz ve onlar ayrımını gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla imaj karşıtlıkları, yansıtan bir araç olmaktadır. Bu söylemden, “Bizim erkeklerimiz modern giyimli, çalışkan, sorumluluk sahibi bireylerdir”, “Onların erkekleri çağdışı giyimli ve bağnazdır” şeklinde önermeler geliştirilebilir. Yerde yatan yaralı olduğu düşünülen Müslüman göçmen ise *hüznü, ölümü, matemi, karanlığı, yokluğu, bilinmezliği, kötülüğü, çaresizliği ve korkuyu* andırmaktadır. Bu çağrışımlardan dolayı objektife alınmadığı varsayılabilir.

Bu fotoğraftan şu şekilde bir ideolojik okuma yapılabilir. Ülkede güven ortamı sağlanmaktadır. Mağdurların sağlık sorunlarıyla da ilgilenilmektedir. Müslüman göçmenler de duruma adapte olmuş görünmektedir. Bu grubun yaşadığı travma için kaygılanmaya gerek yoktur. Görselde, güvenlik teması korunarak farklılıkların başarılı bir şekilde belirginleştirildiği söylenebilir.

Neticede haber şu şekilde özetlenebilir: “Beyaz ırkçı, Yeni Zelanda’da iki camiye silahlı saldırıda bulunarak 49 kişiyi öldürmüştür. Artık Müslüman göçmenlerin tüm dünyada can güvenliği kalmamış, bu tehlike tüm dünyayı sarmıştır. Katliamın sosyal medyada paylaşılması ise kaygı vericidir. Avusturalya’da, (Müslüman göçmenlere yönelik bu tür katliamların engellenmesi için silah yasalarının düzenlenmesi ve ülke genelinde güvenlik önlemlerinin artırılması gibi yaptırımlar), İngiltere’de (polis devriyelerinin artırılması) göçmenlerin güvenliği için tedbirler alınmıştır. BM genel sekreteri de dünyada olabilecek bu tür tehlikeli durumlar için uyarıda bulunmuş ve ivedilikle önlemler alınması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca haberde bazı şahitlerin, Christchurch kentinde acil servisin yavaş işlediğini ve polisin olay yerine geç geldiğini iddia eden bilgiler de aktarılmıştır. Devlet başkanları, katliamı kınayıcı açıklamalarda bulunmuştur. Siyasi elitlerden aktarıldığına göre, dünyada büyük bir üzüntü yaşanmaktadır.” Özetlenen bilgiye göre, temasal kurgu, Müslüman göçmenlerin güvenliğinin tehlikede olduğu konusunda kurulmuş ve haberde inşa edilen gerçeklik algısı oluşturulmuştur. Dolayısıyla kurgulanan gerçekliğe, olay ve kişiler bakımından, kurgunun imkânları doğrultusunda bağlı kalınmıştır.

Şematik yapının analizine göre; “*Carnaga in New Zealand as Gumman Kills 49 in Mosques*” şeklinde olan okuyucunun ilgisini çekebilecek özelliğe sahiptir. Alıcıda cinayetlerin neden işlendiği konusunda merak uyandırmaktadır. Alıcı merak içinde habere ilgi göstererek haberin devamını okuma gayretine girişecektir. Alt başlıkta verilen faili tanımlamak için kullanılan “beyaz ırkçı” metominişi de alıcının ideolojik şemasında katliamın gerekçesi hususunda bir neden oluşmasını sağlayacaktır. Haberde vurgulanan Müslüman göçmenlerin güvenlik tehlikesi konusu ile “öldürme” anlamına gelen ‘kill’ fiili de uyumlu olup beyaz ırkçı tehlikenin önemi sezdirerek metindeki vurguyu karşılayabilecek kapasiteye sahiptir.

Durum değerlendirilmesinde yazarın, kendi ideolojik eğilime göre, “neyi okura göstermekte olduğu ve neleri göz ardı ettiği” sorusu sorulduğunda, şu gerçekler ortaya

çıkarılabilir. Metin alıcıya Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğunu göstermektedir. Okura, söylemleriyle haksızlığa uğrayan Müslüman göçmenlerin tarafında bulunduğu ve göçmenleri koruduğu mesajını vermektedir. Bu kurguyla birlikte, metinde göz ardı edilenler ise Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğunun vurgulanmasının, göçmenleri ve göçmen olmak isteyenleri huzursuz edebileceğidir. Zira onlar tehlikede olduklarını düşündüklerinden dolayı kaygı duyabilirler ve göçmen olarak yaşayabilecekleri hiçbir yerde kendilerini güvende hissedemeyebilirler.

Durum değerlendirmesi için ayrıca şu sorular da sorulabilir:

S: Yazar, haberin inandırıcılığını sağlamak için gerçekliği nasıl kurgulamıştır?

C: Yazar vurgulamaya çalıştığı güvensizleştirme gerçekliğini bilirkişi açıklamaları ve saygın siyasilerin yorumları gibi güvenilir kaynaklardan faydalanarak kurgulamıştır.

S: Kurguda konuların belli bir önem sırasına göre dizilmesi, bazı konuların öne çıkarılması veya görmezden gelinmesi hangi sebeplere dayanmaktadır?

C: Müslüman göçmenlerin güvensizliğinin vurgulanması ideolojik sebeplere dayanmakta, bu vurgu ilk olarak kullanılan başlıklarda görülmektedir. Taşıdığı Liberal eğilimin etkisiyle, toplumun her kesimine ait sorunlara duyarlı olmakta, bu duyarlılığını da metne yansıtmaktadır. Göçmenlerin güvensizliği veya sosyal medyanın sınırsızlığı tehlikesi bu ideolojik eğilim için hassasiyet içermektedir. Dolayısıyla konuların önem sırası da bu hassasiyete göre kurgulanmaktadır.

Ana olayın ilk olarak haber başlıklarında, daha sonra da haber girişinde verildiği görülmektedir. Bu verilerden yola çıkarak haberde ana olayın, “Şüpheli bir saldırganın 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda’da iki camide bulunan Müslüman göçmenlere yönelik yapmış olduğu bir saldırı” olduğu söylenebilir. Ayrıntılı olarak bildirilmesi haberin ortalarına doğrudur. Ana olaya göre, aktör tanımı yapılacak olursa; olayda öldürülenlerin Müslüman göçmen oldukları belirtilmemekte, mağdurlar sadece “41 insan” veya “48 insan” şeklinde sayı ifadesiyle ve birkaç görgü şahidi mağdurun ifadesinde geçmektedir. Haber ortalarında ise sağlık durumları hakkında bilgi verilmektedir. Diğer bir aktör olan Tarrant ise katliamı üstlenmesine rağmen şüpheli fail şeklinde belirtilmektedir. Ana olayın sunumunda mağdurlardan ve görgü şahitlerinden de

yararlanılmaktadır. Onların ifadesiyle katliam detaylandırılarak en ince ayrıntısına kadar anlatılmaktadır.

Olay örgüsü global olarak Müslüman göçmenlerin güvenliğinin tehlikede olduğu söylemiyle kurgulanmaktadır. Siyasi elitler ve bilirkişi açıklamaları ile de bu bilgi doğrulanmaktadır. Yeni Zelanda başta olmak üzere tüm dünyada bu grupların güvenliği için önlemler alındığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte Yeni Zelanda'nın güvenlik ve sağlık hizmetlerinin yavaş oluşu eleştirilmektedir. Mağdurların ve görgü şahitlerinin ifadeleri ile bu bilgi desteklenmekte ve haber güvenlik kaygıları ile sonlandırılmaktadır. Neticede yazar olay örgüsünü, kendi ideolojik duruşuna göre inşa etmiş, ait olduğu sosyokültürel söylem grubunun ideolojisine göre, hareket etmiştir. Haber örgüsünde ideolojisi aşikâr olarak verilmese de temel hak ve özgürlükleri savunan liberal görüşte olduğu anlaşılmaktadır.

Metinde ardalın bilgisi verilmektedir. İlk cümlede ardalanı destekleyen bilgiler bulunmaktadır. Cümlede failin kullandığı silaha vurgu yapılmakta, olay öncesinde yapılmış eylem bilgisi içerdiği içinde ardalan bilgisi olmaktadır. Zira Tarrant katliam öncesinde bu silahı Müslümanlara zarar veren tarihi sembollerle bezendirmekte ve akabinde saldırıyı gerçekleştirmektedir. Cümlede tarihsel bağlamı destekleyen bilgi de silahla sağlanmakta, silahla geçmişteki Müslümanlara yönelik diğer katliamlar ile bu katliam arasında bağlantı kurulmaktadır. Dolayısıyla ardalan bilgisinin ve bağlam bilgisinin birbiri içine gömülü olduğu ve haberdeki kutuplaştırıcı söylemlerin de bu bağlamlarla ortaya çıktığı görülmektedir. Silah tarihi Müslüman – Hristiyan çatışmalarını ve nefret saldırılarını temsil etmekte, bu grupların birbirlerine karşı olumsuz duygu ve düşüncelerle dolu şemalar geliştirmesine aracı olmaktadır. Özellikle silah sembolünün ilk cümlede kullanılması, alıcının ideolojik şemasının kolektif bilinçdışı bilgilerden de beslenmesini sağlamaktadır.

Metinde, bağlamı işaret eden birçok bilgi bulunmaktadır. Bu bilgiler belirtilecek olursa; Başlıkta saldırgan için “beyaz ırkçı” metominişi kullanılmakta, bu metomini failin aşırı sağ kanata ait ideolojiye sahip olduğunu işaret etmektedir. Bu bağlam, göçmen karşıtlığının ve bu gruplara karşı yapılabilecek herhangi bir nefret saldırısının bir işareti olmaktadır.

Olayın sunumunda dikkat çeken bir diğer siyasi bağlamda, yazarların taşıdığı liberal ideolojinin etkisiyle göçmen haklarını savunan bir tutumda bulunmasıdır. Zira

metindeki terör saldırısına ilk müdahale konusunda Yeni Zelanda hükümetini eleştiren söylemler, göçmenlerin haklarını savunucu söylemler olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehdit altında olduğu, onların göçmen olarak istenilmediği algısı yapılandırılmaya çalışılmakta, liberal ideolojiden ödün verilmeyerek de onların hakları savunulmaktadır.

Gazetenin Liberal görüşünün metne yansıdığı başka bir ideolojik işaret de bir İngiliz gazetesi olmasına rağmen haberde İngiliz başbakanının katliamla ilgili yorumuna ancak haberin sonunda yer vermesidir. Ayrıca göçmen Müslümanların güvenliği için alınan veya alınacak önlemlerden bahsederken İngiltere ve ABD birlikte anılmakta, İngiltere başbakanının Müslüman göçmenlerin güvenliği ile ilgili açıklamalara yer verilmemekte, sadece devriye gezecek olan polislerden bahsedilmektedir. Zira iktidardaki parti kendi ideolojisine zıt Sağ – Muhafazakâr parti olmakta dolayısıyla haberde başbakanın ülkedeki güvenlik önlemleriyle ilgili yorumlarına yer verilmesi bu partinin lehine olmaktadır. Metinde sıkça Trump'ın göçmen Müslümanların güvenliği için aldığı önlemlere veya onun katliamla ilgili yorumlarına yer verilmekte, bu durum gazetenin küresel bir gazete olduğunu göstermektedir.

Metinde yazarlar bir korku atmosferi yaymaya çalışmakta dolayısıyla göçmen Müslümanlar için bir korku kültürü inşa edilmektedir. Müslüman göçmenlerin güvenliği konusundaki korku ve kaygı duygusu, güvensizlik algısı yapılandırma gayretleri, yazarların kültürel bağlamı çok kültürlülük karşıtı bir ideolojiyle kurduğunu göstermektedir. Güvensizlik söylemiyle, Müslüman göçmenlerin gözü korkutularak kaynak ülkeyi terk etmeleri gerektiği mesajı verilmekte veya Batı'ya yeni göçmen girişleri engellenmek istenmektedir. Yazarlar gerçekten Müslüman göçmenlerin güvenliği konusunda bir kaygı taşıyorsa sürekli bu söylemleri tekrarlamak yerine alınabilecek önlemlerden bahsedirdi. Bununla birlikte metinde alınan birtakım önlemlerden bahsedilmekte ama bunlar pek kökten çözümler içermemektedir. Zira bu gruplara karşı olabilecek herhangi bir saldırıyı engelleme düzeyinde kalmaktadır. Oysa metinde çok kültürlü yaşamı kolaylaştıracak, hoşgörülü davranmaya teşvik edecek, birbirine karşı saygı duyma mesajı veren söylemlere yer verilebilirdi. Neticede yazarların göçmenlerin güvenliğini koruyan bir tutumda olduğu görünse de global terörizm söylemiyle bir korku atmosferi yayılmaya çalışıldığı görülmektedir. İkinci cümlede de geçen bu söylem, siyasi bağlamı da kurmakta, zaten göçmen olarak bulundukları hiçbir

ülkede istenmeyen Müslüman göçmenlerin uluslararası siyasi bir sorun olduğu ima edilmektedir. Zira bu göçmen grupları için dünyanın hiçbir yeri güvenli olmamakta, bir kaos ortamına maruz kalmaktadırlar.

Metinde üçüncü başlık olan, *“Saldırının kamera görüntülerinin yayılmasının ardından sosyal medyanın sınırsızlığı eleştirildi”* cümlesiyle de sosyo - kültürel bağlam kurulmaktadır. Saldırının görüntülerinin sosyal medyada yayılması, bu âlemin kontrolsüz kullanımının ortaya çıkardığı bir sorun olarak görülmektedir. Zira bu sorun etik kuralları ihlal etmekte, toplumda nefret tohumlarının ekilmesine aracı olabilmektedir. Christchurch Terör Saldırısı da bu nefret ekiminin bir sonucu olmaktadır.

Tarrant ile ilgili bilgi verirken tarihsel, politik ve kültürel bağlam kurulmaktadır. Tarrant'ın katliamını kutsayan Behring Breivik'ten söz edilmesi kültürel bağlam olarak görülebilir. Zira göçmen Müslüman karşıtı bir kültür yapılanması, Breivik'in çok kültürlülük karşıtı şahsiyetiyle de sağlanmakta ve bu kültür duyurularak yaygınlaştırma gayretine girilmektedir. Failin katliamda kullandığı silah, önceden de bahsedildiği gibi tarihsel bağlam olmakta dolayısıyla kolektif hafızadaki, nefret içerikli bilişsel şemalara, günümüzde de geçerliliğini koruyabilecek bir nitelik kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yeni Zelanda'da yaşanan bu olaydan bağımsız olarak kurgulamaya çalışılan haber kurgusunda şu söylemlere başvurulmuştur:

“İnternette yayınlanan 74 sayfalık bir belgede Tarrant, Müslümanlara karşı bir korku atmosferi yaratmak istediğini söyledi ve Norveçli beyaz üstünlükçü ve katil Anders Behring Breivik'in zulmü kutsadığını iddia etti” cümlesinde failin manifestosundan bahsedilmesi önemli bir ardaalan bilgisi olabilir ama katliam için gereksiz bir ayrıntıdır. Zira bu ifadeler göçmenlerin güvenlik kaygısını daha da arttırmakta, dünyanın hiçbir yerinde güvenlik içinde yaşayamayacakları konusunda paniğe kapılmaktadırlar.

Haberde ana kaynak yazardır. Bilirkişi açıklamaları, bir mağdurun olayı anlatışı, saygın siyasilerin ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı yetkililerin görüşleri diğer haber kaynaklarıdır. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar belirtilecek olursa:

Tarrant'ın, bu saldırıyı halkının güvenliği için yaptığını ifade etmesi,

Mağdurlardan birisinin olay yerine polisin geç gelmesinden şikâyet ederek olayın şehrin ortasında, trafiğin olmadığı bir bölgede geçtiğini söylemesi dolayısıyla istenseydi kısa bir sürede gelebileceklerini ima etmesi,

Bir şahidin, failin cinayeti nasıl işlediğini anlatmasıdır.

Görgü tanıklarının ifadeleri ise:

Carl Pomare'nin insanların caminin dışına koşarak çıktığını, çıkan insanların üzerine ateş açıldığını ve sırtından vurulduklarını söylemesi,

Syed Mazharuddin'in, caminin bakımını yapan gencin, saldırganla nasıl mücadele ettiğini anlatarak silahını elinden aldığını ifade etmesi,

Halid Al-Nobani, Al Noor camisine bir adamın biri pompalı silah olmak üzere iki tüfekle girdiğini ve gençler, yaşlı kadınlarda dâhil olmak üzere herkesi vurmaya başladığını söylemesidir. Ayrıca bu şahit polisin olay yerine geç geldiğini de ifade etmektedir.

Haberde nesnelliğin sağlanması amacıyla meydana gelen olayla ilgili siyasi elitlerin ve bilirkişilerin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Haberde genel kanı, bu olayın beyaz ırkçı bir saldırı olduğu ve göçmen Müslümanların güvenliğinin küresel olarak tehlikede olduğudur. Olayı eleştireci ve kınayıcı birçok yoruma atıf yapıldığı görülmektedir. Bu yorumlar belirtilecek olursa:

Arden'nin silahlı saldırının olağanüstü ve benzeri görülmemiş bir terör saldırısı olduğunu söylemesi ve katliam gününü “*en karanlık gün*” şeklinde yorumlaması,

Papanın olayı kınayarak, ölenler için dua ettiğini ifade etmesi,

İngiltere başbakanının olayı mide bulandırıcı bulması,

Trump'ın “*Masum insanlar öldü, ABD yapabileceğimiz her şey için Yeni Zelanda'nın yanında duruyor.*” şeklinde tweet atmasıdır.

Bu tefsirler gazetenin olaydan dolayı duyulan üzüntüyü ifade ettiği ve tekrarlanmaması için alınan önlemlerden bahsettiği için alıcıya gazetenin katliama karşı duyarsız olmadığına inandırmaktadır.

Yazarlar kendi ideolojik söylemini güçlendirebilmek için, ideolojik düşüncesine yakın taraftarların yorumlarına fazla yer vermekte, özellikle de yorumlarda Müslüman göçmenlerin tehlikede olduğu önemle belirtilmektedir. Mağdurların yorumlarına da yer verilmektedir. Bu durum göçmen yanlısı bir tutumda olduğunun göstergesi olabilir. Yazarların bu tutumu, metin boyunca devam etmektedir. Diğer bir ifadeyle, haberin şematik üst yapı organizasyonu, ait olduğu ideoloji grubunun duruşu ile tutarlıdır.

Bu metinde, ciddiyeti vurgulanan konu, toplumsal ve politik açıdan önem arz etmektedir. Zira habere göre, göçmen Müslümanların güvenliği küresel olarak tehlikededir. Bu gruplara karşı psikolojik ve fizyolojik şiddet içeren olaylar artmaktadır.

Çok kültürlülüğe karşı olan beyaz ırkçıların yaptığı saldırılara en çok maruz kalan topluluk ise göçmen Müslümanlar olmaktadır. Bu bağlamda haberde ana olay ile konular arasında konu bütünlüğü sağlanmaktadır. Zira mültecilerin güvenliğinin dünya genelinde tehlikede olduğu aşikârdır.

Müslüman göçmenlerin mağdur oldukları ve bu tür katliamlara yönelik alınacak önlemler haberin temel konusudur. Haberin başından itibaren siyasi elitlerin bu konuyla ilgili söylemlerine yer verilmektedir. Bununla birlikte bu önlemler herhangi acil bir duruma yönelik olmakta, güvenlik sorununu temelden çözebilecek, tedbirler içermemektedir.

2.1.2. Mikro Yapının Analizi

Metnin sentaktik yapısı analiz edildiğinde, karmaşık yapıda uzun cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu özellik, olayın hafızalarda kalıcılığını azaltma yönünde bir eylem olarak görülebilir. Zira yazarlar, olayla ilgili birçok ayrıntıyı bir cümlede vermekte, bu tarz bir cümle yapısına başvurması da alıcıların dikkatini ana olaya değil de olayla ilgili başka ayrıntılara çekebilmektedir. Örnek olarak ilk cümlede, şüphelinin katliam boyunca beyaz ırkçı semboller sergilemesinden bahsedilerek cümle uzatılmakta, alıcının dikkati ideolojik boyuta yani “beyaz ırkçı” oluşuna kaydırılmaya çalışılmaktadır.

Saldırıya ilişkin detaylar “öldürüldü”, “vuruldu” gibi edilgen yapı cümleler ile aktarılmaktadır. Benzer şekilde saldırgana ait olayla ilgili detaylarda, “öldürüldü”, “başlatılan saldırı”, “yayınlandı”, “paylaşıldı”, “kopyalandı” şeklinde pasif yapı cümlelerle aktarılmakta, bu durum failden taraf olmakta, katliamı da meşrulaştırmaktadır. Bununla birlikte göçmen Müslümanların güvenliğinin tehlikede olduğunu bildiren ifadelerde aktif yapı kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu durum kararlılığı işaret etmektedir. Dolayısıyla bu cümlelerde kullanılan aktif yapı da gazetenin bu grupların güvenliğinin tehlikede olduğu düşüncesinde kati olduğunu ifade etmektedir. Fail için sıkça kullanılan kelimeler, “beyaz ırkçı, şüpheli, silahlı adam”dır. Terör saldırısı için kullanılan kelimeler ise “katliam, toplu saldırı, camiye saldırı, cinayet” şeklindedir. Haberde en çok geçen kelime ise “güvenlik” olup bu kelime, haber kurgusunda kavramsal olarak tutarlılık sağlamakta, Müslüman göçmenlerin güvenliği konusundaki kaygıyı sezdirmektedir.

Haberde öğelerin dizilişinin veya kişilerin özne veya nesne oluşunun, belli bir amaca yönelik olduğu sezinlenmektedir. Bu amaç ise Tarrant’ı olumlamak olarak

görülebilir. “*Başlatılan saldırı failin üzerine bağlanan bir kamera aracılığıyla, canlı olarak yayınlandı*” cümlesinde öncelikle edilgen yapılar kullanılmakta, bu şekilde fail suçtan pasifize edilmektedir. Cümlede aslında nesne olması gereken kamera özneleştirilerek sanki failin kamerası kaydedip yayınlamış gibi bir algı inşa edilmeye çalışılmaktadır. Nesne olan kameranın özneleştirilmesiyle suçu işleyende kamera olmaktadır. Burada faile gizli bir *olumlama* söz konusu olmakta, suçu hafifletilmekte veya hiçleştirilmektedir. “*İnsanların korkunç görüntüleri kopyalandı, twitter, facebook ve youtube gibi sosyal paylaşım sitelerinden paylaşıldı*” cümlesinde de pasif yapı kullanılmakta, yaptığı eylem olumlanmaktadır. “*Yedi kişinin vurularak öldürüldüğü Linwood İslam Merkezi'ne 4 mil gitmeden önce 41 kişiyi öldürdü*” cümlesinde merkezdeki insanları da Tarrant öldürmesine rağmen pasif yapı kullanılmakta, edilgen yapı kullanılarak eylemi meşrulaştırılmaktadır. Cümlemin devamında 41 kişiyi Tarrant’ın öldürdüğü belirtilse de cümle yapısında gizli bir illüzyon görülmektedir. Zira “yedi (seven)” sayısı harfle, “41” sayısı rakamla verilmektedir. Sanki görsel olarak *yedi* daha çok görülmekte dolayısıyla edilgen yapı olan öldürüldü etken yapılı *41*’den daha çok gibi durmaktadır. Bu durum, bir algı yanılgısı oluşturma çabası olarak düşünülebilir.

Metindeki, “biz ve onlar” ayrımının, “öteki” kurgusunun cümle yapılarında başarıyla kurulduğu söylenebilir. Haberde failin öldürdüğü 49 kişinin adı geçmemekte, saldırıya uğrayan 400 kişiden sadece ikisinin adı geçmekte ve ifadesine yer verilmektedir. İfadesine yer verilen yoldan geçen muhtemelen yerli halktan biri olan görgü şahidinin ismi verilmekte, devam eden cümlelerde onun için zamir kullanılmamaktadır. Oysa göçmen mağdurların ifadesinde sıkça zamir kullanılmaktadır. Bu durum ötekileştirme çabası olarak görülmekte, mağdurlar önemsizleştirilmeye çalışılmaktadır. Neticede metinde, aktarım fiillerinin sıkça kullanıldığı ve edilgen yapılı cümleler üzerinden bir anlatımın oluşturulduğu görülmektedir. Dolayısıyla gazete, haber metninde kullandığı anlatım tarzı ile saldırıyı nesnel bir tutumla aktarmaktadır.

Haber metninde, nedensel, durumsal, zamansal ve kavramsal ilişkiler tespit edilmiştir. Bu ilişkiler belirtilecek olursa: Haberin giriş paragrafında birbiriyle zamansal (sonra) ve nedensel bağı (dolaylı) bulunan “Dünyanın dört bir yanında güvenliği arttıran saldırıda kullandığı silahla beyaz ırkçı sembolleri sergiledi” şeklinde iki önerme görülmektedir. Bu bağlantılara göre, metin semantiğinde yerel tutarlılığın sağlandığı söylenebilir. Zira katliamdan sonra (zamansal) ve katliam nedeniyle (nedensel) güvenlik

önlemleri arttırılmıştır. Ayrıca failin silahtaki sembolleri sergilemesi de bir zamansal bağlantı olarak görülebilir. Metnin tamamını özetleyebilen girişte, yerel tutarlılığın olması, bütün metinde bu tutarlılığın olabileceği anlamına gelmektedir. Nitekim metinde de ideolojik şemayla örtüşen, kurgulanan gerçekliğe uyumlu katliamın nedensel bağlantıları olabilecek, önermeler göze çarpmaktadır. “Göçmen Müslümanların güvenliğinin tehlikede olduğunu” söyleyen her söylemin, bu iddianın gerekçelerini destekleyen söylemlerle veya siyasi elitlerin ifadeleriyle yinelenmesi, nedensel tutarlılığın haber şemasında sağlandığını göstermektedir.

Metinde önermeler arasında katılım yönünden de bağlantı kurulmakta dolayısıyla olayın sunumu aynı kişinin anlatımıyla devam ettirilmektedir. Önermeler arasında genel olarak kavramsal olarak da bağlantı bulunmaktadır. Metnin girişindeki cümle analiz edildiğinde, iki önerme olduğu görülmektedir. *“Yeni Zelanda’daki iki camideki katliamda şüpheli fail, dünyanın dört bir yanındaki camilerdeki güvenliği artıran 49 kişinin öldürüldüğü ölümcül saldırı boyunca beyaz ırkçı semboller sergiledi”* önermelerin geçtiği cümlede, aynı kişiden bahsettiği için katılım yönünden bağlantı kurulmaktadır. Bununla birlikte bu önermeler kavramsal olarak da bağlantılıdır. Katliam, şüpheli, fail, öldürme, saldırı kavramları birbiriyle bağlantılı kavramlar olmaktadır. Ayrıca metnin genelinde önermeler kavramsal olarak bağlantılıdır. Önermeler arasında zamansal ilişkilerde sağlanmıştır. Göçmen Müslümanların global anlamda tehlikede olduğu alt başlık ve girişten başka metin içinde alıntılmalarda da yer verilmiş, dolayısıyla saldırı, güvenlik, önlem arasında nedensel bağlantı kurulmuştur.

Metinde işlevsellik içeren cümleler de görülmektedir. Bu cümleler: *“Olası katliamlar için önlemler alınması”*, *“Tarrant’ta dâhil olmak üzere bazı şüphelilerin polis tarafından ifadelerinin alınması”*, *“Yeni Zelanda başbakanının ateşli silahlar konusunda yasal düzenlemelere gideceğini söylemesi”*, *“Müslüman göçmenlerin yaşadığı bazı Batı ülkelerinde ve ABD’de polis devriyelerinin gezmesi”* şeklinde belirtilebilir.

Haberde geçen imalar belirtilecek olursa: Olay saldırı, toplu saldırı veya katliam şeklinde tanımlanmakta, terör katliamı olduğu belirtilmemektedir. Terör saldırısının söylenmeyerek örtük söylem olarak kalmaktadır. Bu tutum, yazarların katliamı terör saldırısı olarak görmediğini göstermektedir. Bu kurgu, haberin manşetinde başlamakta, saldırıdan katliam olarak failden saldırgan olarak söz edilmektedir. Dolayısıyla yazarların bu tutumu katliamı yumuşatma çabasıdır. Manşette, saldırıyı kimin yaptığı da

belirtilmemekte, failin suçu örtölmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde davranarak fail olumlanmakta, katliam da meşrulaştırılmaktadır. Metin içerisinde de failin kimliği tanımlandığı ve suçunu itiraf ettiği halde Tarrant'tan şüpheli olarak söz edilmektedir.

Haberin aktör tanımına göre, Müslüman göçmenler söylenilmeyen olarak kalmakta, örtükleştirilmekte ve belirsizleştirilmektedir. Bu şekilde bir eğilim, onları önemsiz, gereksiz bir alt grup kategorisine yerleştirilmektedir. Saldırıya uğrayanların göçmen Müslümanlar olduğu ancak haberde geçen cami söyleminde anlaşılmakta, kimlik olarak bildirilmemekte sadece saldırıya uğrayan birkaç göçmenin ifadesine yer verilerek adları geçmektedir. Ayrıca manşette, bu grubun "49" şeklinde sadece sayı ifadesi ile belirtilmesi, Müslüman göçmenleri değersizleştirmekte ve sıradanlaştırmaktadır. Bu gruplar, metinde yer yer yine sayı ifadesiyle belirtilerek bu değersizleştirme derinleştirilmektedir.

Tarrant'ın gerçekleştirdiği katliam için genellikle "öldürüldü", "vuruldu", "paylaşıldı" şeklinde pasif yapı kullanılmakta dolayısıyla bu tutum faili bir aklandırma, suçunu hafifletme çabası olarak görölmekte, yaptığı eylemi meşrulaştırmaktadır. Ayrıca saldırgan terörist olarak tanımlanmak yerine, "beyaz ırkçı" veya "silahlı" şeklindeki söylemlerle ifade edilmektedir. Beyaz ırkçı metominisinin kullanılması, katliamcının ideolojisini öne çıkararak terörist kimliğini gizlenmekte, gerçekleştirdiği katliamı yüceltmektedir. *"Norveçli beyaz üstünlükçü ve katil Anders Behring Breivik'in zulmü kutsadığını iddia etti"* cümlesinde geçen kutsama ifadesi de onu ideolojisine göre hareket ettiği için yüceltmektedir. Haberde, Tarrant'ın kendisini tanımladığı "sıradan bir aileden gelen, halkının geleceğini garanti altına almaya karar veren beyaz adam" cümlesiyle de failin eylemi yumuşatılmakta, eylemi ideolojikleştirilerek yüceltilmektedir. Zira Tarrant'ın halkının geleceğini düşünmesi sanki kutsal bir iş yapıyor iması vermektedir. "Sıradan bir aileden gelen" söylemi de iyi aile çocuğu çağrışımı yapmaktadır. Neticede yazarların, faili duyarlı bir vatandaş olarak gösterme çabasında olduğu sezilmektedir.

Haber teması, göçmen Müslümanların güvenliğinin tehlikede olduğu söylemiyle gelişmekte ve devam etmektedir. Bu söylem, haberde sık sık tekrar edilmektedir. Haberin ilk cümlesi güvenlik söylemiyle başlamakta, dikkatleri güvenlik konusuna çekmektedir. Cümledeki beyaz ırkçı metominisi de güvenlik konusundaki kaygıyı arttırmakta, göçmen Müslümanlar için tüm dünyayı saran bir korku atmosferi yapılandırılmaktadır. Ayrıca katliamda beyaz ırkçı sembollerin sergilenmesi söylemi de korku katsayısını daha da

arttırmaktadır. “*İnternette yayınlanan 74 sayfalık bir belgede Tarrant, Müslümanlara karşı bir korku atmosferi yaratmak istediğini söyledi*” cümlesi de güvenlik kaygısını arttıran söylemlerden biridir. Haberde Breivik'ten bahsedilmesi bu tür saldırıların yaygınlaştığı ve çok kültürlülüğe karşı bir kültürün yükselişte olduğu izlenimini vermektedir. Göçmen Müslümanları yok etmek veya göçmen olarak başka ülkede yaşamalarını engellemek için organize bir çalışma olduğu iması yapılmaktadır.

Haberin ilk cümlesinde geçen katliamda, “*beyaz ırkçı sembollerin sergilendiği*” söylemi gereksiz bir ayrıntıdır. Zira böyle bir söylem, katliamı beyaz ırkçı sembollerin sergilenmesine araç olan, basit bir olay olarak göstermektedir. Aynı zamanda cümlede dolaylılık yapılarak katliam dolaylı yoldan duyurulmaktadır. Saldırı ve mağdurları, bu tutumla nesneleştirilmekte ve önemsizleştirilmektedir. Başka bir gereksiz ayrıntı da metinde saldırganın insanları nasıl öldürdüğü hakkında gereğinden fazla bilgi verilmesidir. Olayla ilgili hem şahitlerden alınan bilgiler hem de saldırıya uğrayanların ifadelerinde gereksiz ayrıntılara girilmesi gereksiz bilgidir.

Haberde geçen başka bir ima da bir bilginin aktarılma sıralaması ile ilgilidir. The Guardian gazetesi bir İngiliz gazetesi olmasına rağmen İngiltere başbakanının olayla ilgili yorumlarına ancak haberin sonunda yer vermektedir. Ayrıca hükümetin göçmen Müslümanların güvenliği konusundaki çabalarına yer verilmemektedir. Bu tutumunun nedeni, The Guardian gazetesinin liberal görüşlü olması başbakanın da sağ eğilimli olmasıdır. Dolayısıyla yazarlar, zıt siyasi ideolojide olması nedeniyle başbakanının açıklamasını en son sırada vermekte, başka gazetelerde bildiridiği halde, hükümetin göçmen Müslümanların güvenliği ile ilgili bilgilere değinmemektedir.

Metinde, belli bir hiyerarşik düzene göre, sıralanan konular arasında küresel tutarlılık sağlanmıştır. Konularda kullanılan kavramlar, küresel tutarlılığı sağlayabilecek kapasitedir. Günümüzde beyaz ırkçıların Müslümanlara karşı nefret saldırılarının arttığı düşünüldüğünde, bu durum karşısında alınacak önlemlerden bahsedilmesi, haberin ele alınışı, kurgu, konuların şematik olarak düzeni metni küresel olarak anlaşılır kılmaktadır. Beyaz ırkçılık, global tehdit, güvenlik gibi kavramlar ise, bu küresel tutarlılığı sağlayan kavramlar olmaktadır.

Yazarlar, hazırladığı metin kurgusuyla alıcıları, Müslüman göçmenlerin kendi dinini benimseyen ülkeler hariç dünyanın hiçbir yerinde özellikle Batı’da, güvenliklerinin kalmadığı konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Okura, beyaz ırkçı saldırıların artacağı

ve özellikle de camilerde ibadet etmenin artık çok tehlikeli olacağı mesajı, söylemlerle verilmeye çabalanmaktadır. Müslüman göçmenlerin gözünü korkutabilecek bu söylemler felaket kâhinliği olarak görülebilir. Haberde, sürekli olarak bu bilgileri destekleyecek argümanlar sunulmakta, siyasi elitlerin görüşleri bu bilgilerin önemini doğrulayarak beslemektedir.

Haberde, Müslümanlara karşı global bir terörizmden bahsedilmekle birlikte metinde saldırının terör saldırısı olduğu direkt olarak ifade edilmemektedir. Katliam anlamına gelen “carnage, mass shooting” gibi sözcükler kullanılmakta, terör olduğunu belirtme konusunda temkinli davranılmaktadır. Bu tutum, toplumda panik ortamı oluşmasını engelleme ve katliamı sıradan bir seri cinayet saldırısı olarak gösterme çabası olarak görülebilir.

Haberde başka bir retorik unsur da saldırganın beyaz ırkçı sembollerle dolu silahıdır. Metinde “*beyaz ırkçı sembolü saldırgan*” veya “*saldırgan beyaz ırkçı sembolleri sergiledi*” gibi söylemler, tekrar edilerek vurgulanmaktadır. Bu retorikle alıcının, failin fanatik bir beyaz ırkçı olduğu konusunda ikna edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Metinde ikna edilmeye çalışılan başka bir konuda, Yeni Zelanda yetkililerinin olaya duyarsız kalışıdır. Zira camiler şehrin merkezinde olmasına rağmen polis ve ambulans olay yerine geç gelmiştir. Bu konuda şahitlerin ifadelerine başvurularak iddia kanıtlanmaya çalışılmaktadır.

Haberde önemli bir diğer retorik unsorda “öteki” kurgusunun nasıl kurulduğudur. Aslında metinde keskin bir “biz ve onlar” ayrımı dikkat çekmemektedir. Nesnelliğe uyularak çerçevelenmiştir. Ama metinde ve görselde öteki kurgusu sezdirilmektedir. Öteki kurgusunun, görseldeki fotoğrafla başarılı bir şekilde verildiği görülmektedir. Zira geniş elbiseli, takkeli, sakallı mağdur göçmen fotoğrafı, onu, öteki kategorisine yerleştirmektedir. Bu fotoğraftaki başka bir önemli hususta, Yeni Zelanda’da genel olarak rahat ve huzur içinde yaşayan Müslüman göçmenler, eğitim düzeyleri ve ekonomik durumları iyi olmasına rağmen sadece iş bulma konusunda kıyafet tarzları ile ilgili sorun yaşamaktadırlar.³⁷² Bu durum, fotoğrafta vurgulanarak dış görünüşlerindeki farklılığa dikkat çekmek ve bu sorunu hatırlatmak amacıyla mizanpaja alınmaktadır. Ayrıca fotoğrafta mağdur yaralılarından birinin yerde yattığı sezdirilmeye çalışılmakta ama bu

³⁷² Ayşenur Albayrak, “Yeni Zelanda Müslümanları”, *İNSAMER Rapor*, İstanbul 2021, 1-3.

durum, fotoğraf karesine alınmamaktadır. Bu tutum, mağduru önemsizleştirme ve ilgi göstermeyi gerektirmeyecek bir insan olarak sunma çabası olabilir.

Görselle dikkat çeken öteki kurgusu, metinde de sürdürülmekte ve Müslüman göçmenlerin öteki olduğuna alıcı ikna edilmeye çalışılmaktadır. Bu öteki kurgusu ise bu grupları metinde sayılar, metaforlarla ifade ederek ya da onlardan çok az bahsederek ya da hiç bahsetmeyerek yapılmaktadır. Ayrıca bu önemsizleştirici, küçük düşürücü, değersizleştirici stratejiler, haberin aktör sunumunda nesnel olmadığını göstermektedir. Bu sunumlarla göçmenlerin olumsuzlanarak alıcıların göçmenlerle ilgili şemasında, olumsuz algı yapılandırılmaya çalışıldığı varsayılabilir.

Haberde genel bir değerlendirme yapılacak olursa, yazarlar, metinde alıcıların ideolojik şemalarını etkileyebilecek yerine kendi ideolojik şemalarını koyabilecek bir gerçeklik tasarlamıştır. Bu tasarımla, dil etkin bir şekilde kullanılarak kodlanmıştır. Kurgulanan gerçeklik kasti olarak organize edilmiş, düzenlenmiş ve yeniden inşa edilmiştir. Bu kurgu alıcıları, göçmen Müslümanların güvenliğinin tehlikede olduğuna ikna edebilecek görülmektedir.

2.2. DAILY MIRROR GAZETESİ “CAMİLERDE KATLİAM” MANŞETLİ HABERİNİN ESA’YA GÖRE ANALİZİ

Daily Mirror Gazetesi,³⁷³ “*Camilerde katliam*” (*Massacre at the Mosques*) manşetli haberi, Matthew Young tarafından yazılmıştır. Bu haberin makro yapısına yönelik analizinde, metnin tematik ve şematik yapısı; mikro yapısına yönelik analizinde ise cümle yapısı, sentaktik yapısı, bölgesel tutarlılığı, imaları, küresel tutarlılığı, sözcük seçimleri ve haber retoriği incelenerek çözümlenecektir.

2.2.1. Makro Yapının Analizi

Tematik yapı analizinde, Daily Mirror gazetesinin³⁷⁴ “*Camilerde katliam*” manşetli haberinin başlıkları, giriş cümlesi ve görselde yer alan fotoğraf incelenecektir. Tematik olarak hiyerarşik bir düzlemde gidilerek analiz yapılacaktır.

³⁷³ Trinity Mirror basın grubuna aittir. Londra merkezli İngiliz gazetesi, Merkez Sol görüşlü olup İşçi Partisi’ni desteklemektedir. Trajî 1058000’dir. Wikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/Daily_Mirror (Erişim 26 Mart 2021/14:27)

³⁷⁴ Matthew Young, “Boy Who Grew into Evil Far-Right Mass Killer as 49 Murdered at Prayers”, *Daily Mirror*, 15 Mart 2019, <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/new-zealand-shooting-brenton-tarrant-14142703> (Erişim 27 Mart 2021/14:23)

Haberin manşeti, “*Camilerde katliam*”, birinci başlık, “*Şeytan bir aşırı sağcı katile dönüşen melek çocuk*”, ikinci başlık, “*Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü*” şeklindedir. Manşette eksik kalan katliam bilgisi, ikinci başlıkta tamamlanmakta, katliam hakkındaki belirsizlik ortadan kaldırılmaktadır. Manşetle birinci başlık arasında nedensel bağlantı bulunmaktadır. Alıcının zihnindeki haberle ilgili tematik şema kurulmaktadır. Bu başlıkların, birbiriyle uyumlu, kavramlarında tutarlı olduğu görülmektedir. Zira kullanılan “katliam, aşırı sağ, katil, cami, namaz” gibi kavramlar başlıklarda sıralanarak alıcının verilecek kavramsal harita oluşturulmuştur.

Başlık ve metin ilişkisinin sağlanmış olduğu görülmektedir. Haberin manşeti ve başlıklar, metnin özeti niteliğindedir. Zira bu unsurlar, katliam bilgisi ve fail hakkında bilgi verilmektedir. Şahitlerin ve tanıkların yorumları, açıklamaları ile bu bilgiler desteklenmektedir.

Konu, haberlerde en belirgin biçimiyle haber başlıkları ve başlangıç paragrafında yer almaktadır. Haberın şematik bir düzenle sıralanışı, öne çıkarılanlar ile ayrıntı kabul edilenler arasında bir hiyerarşinin göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir.

Haberin giriş cümlesi, “*Polis geçen akşam aşırı bir sağcıya dönüşen fitnes koçunu sıkı bir çalışmayla bulmaya çalıştı*” şeklindedir. Bu cümle başlıkların devamı olarak Tarrant hakkında daha geniş bir açıklama vermekte, polisin faili aramasından bahsedilerek habere işlevsellik katılmaktadır. Bu haber girişinin, katliam hakkında bilgi vermek yerine Tarrant hakkında yeni bilgiler verdiği görülmektedir.

Haber girişinde 5N1K sorularının cevaplarının olup olmadığı incelenmiş ve haber başlıklarıyla tutarlı olarak 5N1K sorularının çoğunun cevaplandığı görülmüştür. Metnin tamamında bu sorular cevaplanmakta ama kim, neden ve niçin sorularının cevabı direkt olarak verilmemektedir. Fail “aşırı sağcı, manyak” gibi metomilerle gizlenmektedir. Sıkça planlanmış bir saldırı olduğu vurgulanmakta, fanatik bir sağcı oluşu göçmenlere karşı saldırı eyleminde bulunmasına neden olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Mağdurların birkaçının ismi verilmekte, sayıyla da belirtildiği görülmektedir. Nasıl, sorusunun cevabının ise ayrıntılı olarak bildirilmesi dikkat çekmektedir.

Haber şu şekilde özetlenebilir. “Aşırı sağcı, 28 yaşındaki Avusturyalı, camilerde silahlı saldırıda bulunmuştur. Polis saldırganı bulmaya çalışmıştır. Haberın yazarı, katliamı korkunç bir saldırı olarak görmektedir. Siyasiler ve bilirkişiler de katliamı kınamaktadır. Saldırganın aşırı sağcılarla olan bağlantısı onu dönüştürmüştür. Fail

katliama uzun yolculuğu sırasında karar vermiştir. Aslında o normal bir ailede büyümüş, milli değerlere sahip iyi bir artrönördür.” Özetlenen bu bilgiye göre, temasal kurgu, ana olay olan katliama karşı duyarlı olarak hazırlanmış görülmekte ama katliamcının geçmişteki iyi özelliklerinden bahsederek suçu örtülmeye çalışılmaktadır. Haberde inşa edilen gerçeklikte bu yönde kurgulanmış olup kurgulanan gerçekliğe de olay ve kişiler bakımından, kurgunun imkânları doğrultusunda bağlı kalınmıştır.

Haberin konusu toplumsal ve politik açıdan önem arz etmektedir. Zira metinde vurgulanan konu, aşırı sağ düşünceden etkilenerek dönüşüm yaşayan beyaz ırkçının, Müslüman göçmenlere karşı acımasız bir katliam yapmasıdır. Bu konu ciddi bir toplumsal sorundur. Hatta küresel bir yayılım göstermektedir. Bununla birlikte metinde Tarrant’ın hayatı konulaştırılmaktadır. Bu durum, ana olay ile konular arasında konu bütünlüğünü bozmakta, önemli olabilecek başka bir konuya dikkat çekmektedir. Tarrant’ın aşırı sağ fikirlerden etkilenerek seri katile dönüşümü olan diğer konu da toplumsal olarak önemli olmakta, bu dönüşümün topluma büyük zararları bulunmaktadır.

Tematik analize, görseldeki fotoğrafta³⁷⁵ katkı sağlamaktadır. Haber görselinde, Tarrant’ın bebeklik fotoğrafının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Gestalt Kuramı’na göre, görselde şekil Tarrant’ın bebekliği ve babası, zemin Tarrant’ın şimdiki halidir. Aynı zamanda katliamın bildirildiği manşette zemin, failin masum bebekliğinden bahsedilen birinci başlıkta şekildir. Şekil-zemin ilkesine göre, şekil alıcının dikkatini çekmekte, katliamla ilgili bilişsel şeması da şekle göre şekillenmektedir. Dolayısıyla alıcının ilgisi katliama değil de Tarrant’ın hayatına yönelmekte, görselde kutucuk içinde verilen spot haberde artrönör olduğu aktarılarak hayatına dair bilgi desteklenmektedir. Ortada daire içinde duran zemin konumundaki failin şimdiki hali de şekil içinde yani Tarrant’ın bebekliğiyle tamamlanarak bir bütün olarak algılanacak, alıcının dikkati bebek ve babanın olduğu fotoğrafta toplanacaktır. Bu görsel kurgusunun katliamcıyı olumlama ve aklama çabasında olduğu varsayılabilir. Haber kurgusuyla uyumlu olarak hazırlandığı söylenebilir.

³⁷⁵ Young, “Boy Who Grew into Evil Far-Right Mass Killer as 49 Murdered at Prayers”.

Şekil 1. 2: Daily Mirror Gazetesi Birinci Sayfası

Failin bebeklik fotoğrafının görselde kullanılması, ana konuyu çarpıtmaktadır. Zira ana olay “Tarrant’ın Müslüman göçmenleri öldürmesi” iken görselde katilin bebeklik fotoğrafı yer almaktadır. Üstelik bu fotoğraf, haberin birinci sayfasının yarısını kaplamakta, bu mizanpaja göre, haberde en önemli görsel olmaktadır. Bu haber dizaynından bazı çıkarımlarda bulunulabilir. Görselde katilin bebeklik fotoğrafının büyük olarak yer alması katliamın bastırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Zira kocaman masum, şirin bebek fotoğrafı ile Tarrant’ı topluma şirin göstermek, katiamcı olduğu gerçekliğini yumuşatarak değiştirmek amaçlanmaktadır.

Neticede bu fotoğraf dizaynı, Tarrant hakkında olumlu şeyler söylemekte, katliama uğrayan Müslümanlar hakkında hiçbir şey söylememektedir. Onlar örtük söylem olarak kalmakta, değersizleştirilmektedirler. Aynı zamanda bu fotoğrafta biz ve onlar ayrımı da net olarak anlaşılmaktadır. “Bizim katilimiz, melek çocuk”, “sizin camide ibadet ederken şiddete maruz kalan insanlarınız haber tasarımıımızın görselinde yok”, önermeleri fotoğraftan okunabilmektedir. Tarrant, melek çocuk olarak görülerek ibadet ederken öldürülen Müslümanların günahsızlığı, masumiyeti, mağduriyeti gözden kaçmaktadır.

Haberin şematik yapıya yönelik analizinde; başlıklar, alt başlıklar, ana olay, ardaalan, bağlam bilgisi gibi unsurlar incelenecektir. Metinde, bu unsurların, alıcıların ideolojik şemalarını etkileyebilecek şekilde kurgulandığı dikkat çekmektedir. Manşetin alıcının dikkatini çekebilecek, merakını uyandırabilecek ve haberin devamını

okutturabilecek özellikte olduğu söylenebilir. Zira “*Massacre at the mosques*” şeklinde olan manşette, alıcının ilgisini çekmek için “m” ve “s” sesi ile aliterasyon yapılmakta ve bu ses oyunuyla cümlelerin alıcının zihnindeki kalıcılığı artırılmaktadır. İlgiyle haberi okuyamaya devam eden alıcı, katliamın merakında iken ikinci başlıktaki fail için kullanılan aşırı sağcı söylemiyle karşılaşmakta ve Tarrant’la ilgili ideolojik şeması bu söylemle şekillendirmektedir. Zira o göçmen karşıtı fanatik bir sağcıdır. Nitekim giriş cümlesinde de onun ırkçı olduğu belirtilmekte, yazarın göçmenleri koruyucu sol eğilimi habere yansımaktadır. Ayrıca bu ideolojinin etkisi olarak katliam, acımasız bulunmakta, kınanmaktadır. Bununla birlikte haber şemasında işlenen konular arasındaki ironi dikkat çekmektedir. Bir taraftan katliam kınanmakta bir taraftan da failin katliamdan önceki hayatı yüceltilerek Tarrant olumlamaktadır.

Durum değerlendirilmesinde, yazarın, kendi ideolojik eğilime göre, neyi okura göstermekte olduğu ve neleri göz ardı ettiği? sorusu sorulduğunda, şu gerçekler ortaya çıkmaktadır. Gazete sol eğilimli İşçi Partisi’nin destekleyen bir siyasi görüşe sahip olmakla dolayısıyla söylemleriyle haksızlığa uğrayan Müslüman göçmenlerin tarafında bulunmaktadır. Bu bağlamda nesnel bir tutumda olduğu söylenebilir. Sahip olduğu sol ideoloji aşırı sağ görüşe karşı olmakta ve aşırı sağ görüşlü failin göçmenlere karşı saldırısı şiddetle tepki görmekte ve kınanmaktadır. Bununla birlikte Tarrant hakkında gereğinden fazla ayrıntılı bilgi verildiği için ana olay sıradan bir saldırı olarak kalmaktadır. Neticede bu tutumu nedeniyle de ideolojisinden sapma görülmektedir. Bu bağlamda gazetenin göçmen yanlısı sol cenahta tam olarak yer aldığı söylenemez.

Durum değerlendirmesi için ayrıca şu sorular da sorulabilir:

S: Yazar, haberin inandırıcılığını sağlamak için gerçekliği nasıl kurgulamıştır?

C: Göçmenlerin hakları konusunda duyarlı olduğuna ve onları koruduğuna okuru ikna etmeye çalışmaktadır. Katliam detaylı bir şekilde aktararak olay kınanarak ve elit kişilerin açıklamalarına yer verilerek göçmen yanlısı tutum, alıcıya sezdirilmektedir. Ama diğer taraftan haberde verilen Tarrant’ın çocukluk bilgisi ve iyi bir antrenör olduğu bilgisi, metnin konusunu dağıtarak konu bütünlüğünü bozmaktadır. Bu bağlamda yazarın vurgulamaya çalıştığı gerçekliğin, tezatlık içerdiği görülmektedir. Bir taraftan sol tutumuyla göçmenleri korumaya çalışmakta, katliamın korkunçluğundan bahseden ifadelerde bulunmakta, bir taraftan da Tarrant’ı olumlayıcı olarak nitelendirebilecek, bebekliğinin masumiyeti ve iyi bir antrenör olduğuna dair inandırıcı bilgiler vermekte,

onu değiştiren yolculuktan bahsetmektedir. Dolayısıyla kurgudaki tezatlık dikkat çekmektedir.

S: Yazarın böyle bir tezatlıkta olmasının ideolojik nedeni nedir?

C: Bu durum oy kaygısından kaynaklanıyor olabilir. Zira sağ partiler son yıllarda göçmen karşıtı propagandaları sayesinde seçmen sayısını arttırarak yükselişe geçmektedir. Dolayısıyla bu avantajdan sol bir partide faydalanmak isteyebilir. Bunun içinde sol partiyi destekleyen bu gazete, direkt olmasa da dolaylı olarak göçmen karşıtlılığını ifade edebilecek bir pozisyonda haber hazırlayabilir. Ayrıca olayın faili beyaz yakalı bir emekçidir. Onun, bu sınıfa mensup olması da gazetenin sahip olduğu görüşün etkisiyle, emekçiden yana bir tavır sergilemesine neden olabilir.

S: Kurguda konuların belli bir önem sırasına göre dizilmesi, bazı konuların öne çıkarılması veya görmezden gelinmesi hangi sebeplere dayanmaktadır?

C: İncelenen metinde, konuların belli bir sıraya göre kurgulanması, ideolojik sebeplere dayanmaktadır. Yazar, çelişki içeren bir ideolojik şema kurgulamakta dolayısıyla konuları da bu şemaya göre sıralamaktadır. Bir taraftan sol ideolojinin göçmen haklarını koruyuculuğu öne çıkarılmakta bir taraftanda bu konu bastırılarak failin hayatı ya da onun dönüşümü öne çıkarılmaktadır. Üst şemalar olan hiyerarşik yapılar irdelenerek bu iddialar doğrulanabilir. Bu amaçla da önce haber başlıklar ele alınabilir.

Haberin başlıklarının hiyerarşik düzeni:

Manşet “*Camilerde katliam*”,

Birinci başlık, “*şeytan bir aşırı sağcı katile dönüşen melek çocuk*”,

İkinci başlık “*Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü*” şeklindedir. Başlıklardaki ideolojik söylemler dikkat çekmektedir. İlk olarak birinci başlıkta ideolojik şema “dönüştürölüyor” diyerek okuyucuya sezdirilmiştir. Anlaşıldığına göre, bu katliam bir dönüşüm sonucunda gerçekişmiştir. Bu bağlamda, metinde en önemli bilgi bu olmaktadır. Sadece miktar olarak ifade edilen göçmenler, terör olayı olarak nitelendirilmeyen bir katliam faile dair verilen bilgilerin yanında önemsiz kalmaktadır. Dolayısıyla göçmenlere karşı görece olarak daha dengeli ve tarafsız bir dil kullanan sol görüşlü bir gazetelenin de sağ ideolojiye sahip bir gazete kadar göçmen karşıtı bir tutumda olabileceği görölmektedir.

Başlıkların hiyerarşik sıralamasından, fail hakkındaki bilgilerin önemi daha da netleşmekte, alıcıda katliamın önemine dair ideolojik bir şema değilde failin dönüşümüne

dair bir şema oluşmaktadır. Yazar, manşette katliamı sadece duyurmakta ve birinci başlıkta ise kendi kurguladığı gerçekliği alıcıya aşılama ancak ideolojik şema inşa edildikten sonra “*Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturalyalı tarafından öldürüldü*” şeklinde olan ikinci başlıkta ana olay bilgisi verilmektedir.

Bu haberde ana olay, yardımsever bir antrenör olan Avusturalyalı Tarrant’ın, yaptığı bir yolculuk sırasında aşırı sağcı bir fenatığe dönüşerek göçmenlere yönelik katliam planı yapması ve bu katliamı Yeni Zelanda’da iki camide gerçekleştirmesidir.

Haberde sıkça saldırıya uğrayanların Müslüman olduğu ve elim bir katliama uğradıklarına belirtilmektedir. Olay yer yer ince ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Ama araya sıkça Tarrant’ın katliam öncesi, temiz ve dürüst hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Bu anlatımlarda şahitlerin açıklamalarına da yer verilerek bu kurgu kuvvetlendirilmektedir. Neticede metinde çelişkili bir kurgu olduğu görülmektedir. Açıkçası haber alıcıları hangi gerçekliğe inanacakları konusunda bir bocalama yaşayabilir. Habere dair ideolojik şemasıda kompleks olarak yapılabilir.

Metinde failin hayatı hakkında verilen kesit kesit bilgiler, bu haber kurgusunun önemli bir parçası olan ardalan bilgisi olmaktadır. Birinci başlıkta, Tarrant’ın bebekliğinden bahsedilmesi ve ilk cümlede çocuklar için ücretsiz atletik programlar yürüten sevimli ve kendini adanmış bir antrenör olduğundan bahsedilmesi ardalan bilgisidir. Bu bilgi eski antrenör arkadaşının onun ücretsiz ders veren iyi bir antrenör olduğu bilgisiyle de desteklenmektedir. Normal bir ailesi olduğu, orta sınıfa mensup olduğu, eğitime önem vermediği, babasının hastalanarak öldüğü, kıtalar arası yolculuk yaptığı ve bir manifesto yazdığı bilgileri de ardalan bilgisidir. Metinde gereğinden fazla ardalan bilgisi verildiği dikkat çekmekte, bu durum ana olayı dağıtmakta, alıcının dikkatini olayla ilgisiz başka konulara çekmektedir.

Yazarın, eşitlikçi eğiliminin etkisi metne yansımakta, bu tutumu, siyasi bağlamı işaret etmektedir. Başka bir siyasi bağlamda katili olumlayıcı, sevimli gösterici söylemlerde bulunmasıdır. Zira bu tutumun nedeni oy kaygısı olabilir. The Guardian gazetesi İşçi Partisi’ni desteklemekte, bu kanada oy toplamak içinde göçmen karşıtı bir pozisyonda gibi davranarak emekçi Tarrant’ı olumlamaktadır. Dolayısıyla gazetenin bu tutumu göçmen karşıtı seçmenlerin takdirini almaktadır. Göçmen karşıtlığının etkisiyle de yükselişe geçen sağ partiler gibi davranarak seçmen sayısını arttırmayı

hedeflemektedir. Ayrıca failin emekçi oluşu da gazetenin, onu olumlama nedenlerinden olmaktadır.

Tarrant'ın katliamı planlarken ilham aldığı, başta Breivik olmak üzere Roof gibi göçmenlere karşı saldırıda bulunan şahsiyetlerin haber kurgusuna alınması kültürel bağlamı işaret etmektedir. Bu durum, bir nefret kültürü yapılandırma çabası olarak görülebilir. Bu kültür yapılanmasının felaket çanları çalınmakta, bu felaketi yapan kişilerde duyurulmaktadır. Çok kültürlü hayatı zorlaştıracak ortam ve koşullar hazırlayabilecek bu tarz söylemler, Müslüman göçmen karşıtı ideoloji yayarak toplum da kutuplaştırmalara neden olabilir.

Metinde Tarrant'ın kendisi ve gerçekleştirmeyi planladığı Christchurch Terör Saldırısı hakkında bilgi verdiği 72 sayfalık manifestosundan bahsedilmektedir. Bu manifesto ile de sosyo – kültürel ve tarihi bağlam kurulmaktadır. Zira mevzubahis manifestoda göçmenlere karşı duyduğu nefretin gerekçelerini açıklamaktadır. Müslümanlara karşı duyduğu nefretin tarihsel kökleri de bulunmakta dolayısıyla bu durum, tarihsel bağlamı da işaret etmektedir. Tarrant, katliamları, tarihte Müslümanların yaptığı istilaların ve kıyımların da intikamını almak için yaptığını belirtmektedir. Dolayısıyla bu bağlamsal bilgilerin haberde yer alması, alıcıların bilişsel şemalarına Müslüman göçmenlere karşı nefreti inşa edebilecek gerekçelerin de yerleşmesini sağlayacaktır.

Yeni Zelanda'da yaşanan bu olaydan bağımsız olarak kurgulamaya çalışılan haber kurgusunda şu söylemlere başvurulmuştur:

Olaydan bağımsız olarak kurgulanan gerçekliğe göre, Tarrant katliamdan önce iyi işler yapan, kendini işine ve topluma adanmış, normal bir hayatı olan problemsiz bir insandır. Kıta aşırı yolculuk geçirdikten sonra bir değişim yaşamış, aşırı sağ ideolojiden etkilenecek bu katliamı planlamıştır.

Haberde ana kaynak yazarlardır. Mağdurların ve diğer şahitlerin olayı anlatışı diğer haber kaynaklarıdır. Olay taraflarından biri olan Tarrant, bu saldırının halkı için olduğunu ifade etmekte, Avrupa yolculuğu yaparken Müslümanları öldürmeyi planladığını söylemektedir.

Haberde nesnelliğin sağlanması amacıyla meydana gelen olayı gören şahitlerin, bilirkişilerin ve şahitlerin görüşlerine yer verildiği görülmektedir.

Görgü tanıklarının ifadeleri:

Ramzan Ali isimli mağdurun, “*O geldi ve ateş etmeye başladı*”, “*Onu görmedim, bankta uzanmıştım. Ayağa kalkarsam vurulacağımı düşünüyordum*”, “*Kan üzerime sıçradı ve aman Allah’ım, şimdi bana ne olacak? diye düşündüm*” cümleleri,

Tanık Len Penaha isimli şahitin, “*Her yerde ölü insanlar gördüm*” ifadesi, caminin önünden geçen 66 yaşındaki Jill Keats’in, “*Birdenbire insanlar düşmeye başladı, biri arabamın soluna, biri de sağa düştü*” söylemi,

Syed Mazharuddin kahraman olarak nitelendirdiği bir mağdurdan, “*Onun bir fırsat bulup, silahını aldığını ve üzerine atladığını gördüm. Kahraman onu takip etti ama tetiği bulamadı, arkasından koştu ama arabada onu bekleyenler vardı ve kaçtı*” şeklinde bahsetmesidir.

Haberde nesnelliğin sağlanması amacıyla meydana gelen olayla ilgili siyasi elitlerin ve bilirkişilerin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Bu açıklamalar:

Başbakan Jacinda Ardern’in, trajik olayın “*Yeni Zelanda’nın en karanlık günlerinden biri*” olduğunu söylemesi,

Komiser Mike Bush’un, ikiz saldırıları “*çok iyi planlanmış bir olay*” olarak nitelendirmesi şeklindedir.

Olayı eleştirci ve kınayıcı birçok yoruma atıf yapıldığı görülmektedir. Bu yorumlar belirtilecek olursa: Theresa May, Jeremy Corbyn, Kraliçe ve Amerikan başkanı Donald Trump da dâhil olmak üzere devlet liderlerinin saldırıları kınamasıdır.

2.2.2. Mikro Yapının Analizi

Haberin manşetinde yapılan aliterasyon dikkat çekmektedir. Bu ses oyunu, “*Massacre at the mosques*” cümlesinde “m” ve “s” sesleri ile yapılmakta bu sayede manşet alıcının dikkatini çekebilecek ve hafızasında kalıcı olabilecektir.

Cümlelerde genel olarak basit yapılı cümleler kullanılmaktadır. Ama karmaşık yapılı cümleler de bulunmaktadır. Söylemlerdeki pasif cümle yapı kullanılımını dikkat çekmektedir. “*Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü*” şeklindeki üçüncü başlık bu kullanıma bir örnektir. Yazar, pasif cümle yapısı ile olumsuz bir eylemde bulunan faili gizlemek istemektedir. Lehteki durumların aktif birinci kişi ile anlatılması da sentaktik bir stratejidir. Tarrant’ın antrenör arkadaşının onun hakkında söyledikleri ve Tarrant’ın kendi hakkında verdiği bilgiler, buna örnek verilebilir.

Eksilteli cümle yapısı, Müslüman göçmenlere karşı kullanılan zamirler de dikkat çekmektedir. Eksilteli cümle yapısında, örnek olarak manşet verilebilir. Bu kullanım,

katliamı önemsizleştirmektedir. Müslüman göçmenlerin yerine kullanılan sayı sıfatları ve zamirler de göçmenleri önemsizleştirmektedir.

“...Nişan alacak zaman bile yoktu, o kadar çok hedef vardı ki ” cümlesinde aktör olan Müslüman göçmenler yerine hedef metomini kullanılarak bu gruplar, nesneleştirilmektedir. Bu kullanımla Müslüman göçmenler değersizleştirmekte ve önemsizleştirilmektedir.

Neticede haberin metinleştirilmesinde açık ve net ifadelerin tercih edildiği, aktarım fiilleri üzerinden bir anlatımın oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda gazete, haber metninde kullandığı anlatım tarzı ile saldırıyı nesnel bir tutumla aktardığı izlenimini vermektedir.

Haber metninde nedensel, zamansal ve kavramsal ilişkiler tespit edilmiştir. Haberin manşeti olan “*camilerde katliam*” cümlesi ile birinci başlık olan “*şeytan bir aşırı sağcı katile dönüşen melek çocuk*” cümleleri arasında nedensel bağlantı bulunmaktadır. Bu cümleler birleştirildiğinde katile dönüştüğü için katliamı yaptığı anlaşılmaktadır. Buna benzer nedensel bağlantıların metinde sıkça kurulduğu görülmektedir. Antrenör arkadaşının, denizaşırı seyahatlerde geçirdiği yıllar boyunca onda bir şeyler değiştiğini söylemesi, Breivik ile temas kurarak ondan ilham aldığını ifade etmesi ve Müslümanlara yönelik saldırıları iki yıl önce planladığını anlatması nedensel bilgilerdir. Kısacası katliam öncesinde aktarılan bilgilerle katliam arasında nedensel bağlantı kurulmakta, bu bilgiler katliamın nedeni olarak gösterilmektedir.

Failin hayatından eylemleriyle ilgili bilgi verilirken ve yaptığı katliamdan bahsedilirken eylemleri aynı kişi yaptığı için katılım yönünden bağlantı kurulmaktadır. Bununla birlikte metinde genel olarak önermeler arasında kavramsal bağlantılar kurulmaktadır. Katliam, kan banyosu, manyak, hasta, öldürme, saldırı, dönüşüm, değişim, iyi, melek kavramları bu bağlantılara örnek verilebilir. Ayrıca önermeler arasında zamansal ilişkilerde sağlanmıştır.

Metinde işlevsellik içeren cümleler: “ *Polisin aşırı bir sağcıya dönüşen fitness koçunu sıkı bir çalışmayla bulmaya çalışması*”, “*Şüphelilenin polis tarafından yakalanması*”, “*bir mağdurun Tarrant’ın silahını alarak onu etkisiz hale getirmesi*”, “*Üçü erkek ve biri kadın dört şüphelinin tutuklanması*”, “*Polis memurlarının olay yerinden 200 mil ötedeki bir mülkü araması*” şeklinde belirtilebilir.

Haber kurgusunda, terör olayı saldırı veya katliam şeklinde tanımlanmakta, terör katliamı olduğu belirtilmemektedir. Terör saldırısı söylenmeyerek örtük söylem olarak kalmaktadır. Bununla birlikte korkunç saldırı, alçak saldırı ve kan banyosu şeklinde nitelendirilmektedir.

“*Camide katliam*” şeklindeki haber manşetinde, kısa ve ayrıntıya girilmeden bilgi verilmekte, bu durum terör eylemini örtük bırakma çabası olarak görülmekte ve bu çaba haberin tümüne yansımaktadır. Metin mizanpajında bu manşet, ikinci manşetten daha küçük punto ile ve kısa olarak verilmekte, bu düzenle ana olay bilgisi önemsizleştirilmektedir. Bu manşetteki başka bir işaretleyici de eksiltili cümle yapısı kullanılarak adlaştırma yapılmasıdır. Metinde, bu cümle yapısının kullanılması, saldırıyı kimin yaptığının veya kimlerin sorumlu olduğunun gizlenmeye çabası olarak görülmektedir. Manşette, aktörlerden olan mağdur Müslümanlara yer verilmemekte, onların saldırıya uğradıkları ancak cami söyleminden anlaşılmaktadır. Bu söylemle dini kimlikleriyle konumlandırılmaktadırlar. Başka bir aktör olan fail ise “*Şeytan bir aşırı sağcı katile dönüşen melek çocuk*” şeklindeki ikinci başlıkta büyük punto ile verilmekte, onun masum temsili dikkat çekmektedir. Bu başlık, Tarrant’ın bebekliğini öne çıkarmakta, sonra aşırı sağcıya dönüştüğü belirtilmektedir. “Melek çocuk, kötülükten uzak” söylemleri ile onun terörist kimliği yumuşatılmaya çalışılmaktadır. Zira bu bilgi onun masumiyetini, temizliğini, günahsızlığını temsil etmekte, bu metaforun kullanılması onu işlediği suçtan arındırmakta, aklandırmakta bu şekilde katil olumlanmaktadır. Dolayısıyla katliamdan şahsı değilde dönüşmesine neden olan ideolojik duruşu suçlanmaktadır. Aşırı Sağcı katliamcı söylemiyle Tarrant’ın etkilendiği ideoloji belirtilmekte, ideolojisi uğruna yapılmış bir katliam olduğu vurgulanmakta, bu şekilde katliamcı yüceltilerek olumlanmaktadır.

Birinci alt başlık “*Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü*” şeklindedir. Aktör tanımına göre, fail Avusturyalı olarak ifade edilmekte, bu kullanım onun milliyetini öne çıkartarak terörist kimliğini gizlemektedir. Diğer aktörler olan Müslümanlar da “namazda 49 kişi” şeklinde belirtilmektedir. Kullanılan sayı sıfatı kullanılarak onların sayı ile söylem bulmaları, bu grupları belirsizleştirme, önemsizleştirme, değersizleştirme ve küçük görme çabası olarak görülmektedir. Bu şekilde bir eğilimle onlar, önemsiz, gereksiz bir alt grup kategorisine yerleştirilmektedir.

Tarrant'ın gerçekleştirdiği katliam için genellikle “öldürüldü”, “vuruldu”, “paylaşıldı” şeklinde pasif yapı kullanılmakta dolayısıyla bu tutum faili bir aklandırma, suçunu hafifletme gayreti olarak görülmekte, yaptığı eylemi meşrulaştırmaktadır. Ayrıca saldırgan terörist olarak tanımlanmamakta, failden “beyaz ırkçı”, “Avusturyalı” ve “manyak” şeklinde bahsedilmektedir. Beyaz ırkçı metominisi, katliamcının ideolojisini öne çıkartarak terörist kimliği gizlenmekte, gerçekleştirdiği katliam yüceltilmektedir.

Tarrant hakkında bilgi veren, “*Çocuklar için ücretsiz spor programları veren sevimli bir kişisel antrenördü*”, “*ancak son yıllarda yaptığı seyahatler sırasında bir şeyler onu değiştirdi*” cümlelerinde, ima yapılmaktadır. Bu imalar faili olumlamakta, yaptığı terörist eylem örtülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca eski bir meslektaşına ait:

“Kendisini çok işine adanmış bir kişisel antrenördü. Sanırım deniz aşırı seyahatlerde geçirdiği yıllar boyunca onda bir şeyler değişmiş olmalı. Dürüst olmak gerekirse muhtemelen her gün iş yaptığım, sohbet ettiğim ve etkileşimde bulunduğum birinin bu kadar uç bir şey yapabileceğine inanamıyorum.”

cümlelerinin de benzer ima bilgisi içerdiği dikkat çekmektedir. Bu bilgilerde, kaynak olarak eski arkadaşları kullanılmakta, bu kullanımla habere nesnellik katılmaktadır. Bu söylemler, Tarrant'ı olumlamakta, şirin ve masum göstermektedir. Kısacası teröristliği örtülmeye çalışılmakta, failin geçmişinden, onu aklayıcı, masumlaştırıcı bilgiler, alıcıya alımlanmak üzere aktarılmaktadır. “*Bir şeyler onu değiştirdi*” söylemi de sanki değişen kendisi değil de başka birileri onu kötü bir hale getirdi, iması verilmektedir. Ayrıca metinde Tarrant'a atfedilen “seri katil”, “manyak” ve “hasta” gibi söylemlerle de failin, psikiyatrik bir hasta olduğu vurgulanmakta, teröristliği bu hasta kimliğinin sonucunda ortaya çıkmış irade dışı bir eylem olarak gösterilmektedir. Metinde geçen yüceltme yapılan imalardan biri de Norveçli katliamcı Breivik'in, Tarrant'ı kutsadığı ifadesi olmakta, bu söylemle yaptığı eylem kutsallaştırılıp yüceltilerek suçu hafifletilmeye çalışılmaktadır.

“...Nişan alacak zaman bile yoktu, o kadar çok hedef vardı ki ” şeklindeki Tarrant'tan alıntılanan bu cümlede, Müslüman göçmenlerin sayısının çok olduğu ima edilmektedir. Gazetenin, bu imaya yer vermesi de alıcılara, ülkede çok fazla göçmen olduğu konusunda algı yapılandırma gayreti olarak yorumlanabilir.

Metinde dikkat çeken başka bir ima da ana olay anlatımının hikâyeleştirilmesi ve magazinleştirilmesidir. Haber kurgusu, failin macera dolu hayatını alıcıya aktarıyor görülmektedir. Dolayısıyla bu durum katliam haberinin önemsizleştirilmesine neden

olmaktadır. Magazin havasındaki olay örgüsü, alıcının ilgisini çekebilmekte lakin haberin değerinin düşürülmesine neden olabilmektedir.

Günümüzde dünyada Müslümanlara karşı nefret saldırılarının arttığı düşünüldüğünde, haberin ele alınışı küresel olarak tutarlıdır. Haber kurgusu çelişkili söylemlerle hazırlandığı için metinde konuların şematik olarak düzeni sağlanamamaktadır. Ama ana konu küresel bir konu olduğu, temada yer yer işlendiği için güncelliğin sağlandığı ve küresel tutarlığın korunmaya çalışıldığı söylenebilir. Haberin ideolojik şemasında, bütünsellik korunamamakla birlikte, okur, yazarın göçmenleri koruduğu konusunda ikna edilebilmektedir. Metinde, kullanılan beyaz ırkçılık, Müslüman göçmenlere karşı öfke, değişim, dönüşüm gibi kavramlar ise bu küresel tutarlılığı sağlayan kavramlar olmaktadır. Dolayısıyla bu kurguyla hazırlanan haberde, alıcıların ideolojik şemaları, haberin ideolojik şemasıyla değiştirilebilir.

Haberde fail için kullanılan sözcükler “beyaz ırkçı, masum, şirin, sevimli ve manyak”tır. Bu sözcükler, temiz hayatını ve ideali için adanmışlığını çağrıştırmaktadır. Faile sorumluluk yükleyen etken olarak kullanılan fiiller, “öldürdü, yayınladı, yaraladı ve adadı”dır. Ona katliam dışında idealinin sorumluluğu da yüklenilmektedir. Müslümanlar için “*masum Müslüman ve ibadet eden*” kelimeleri kullanılmaktadır. Bu kelimelerin kullanılması, yazarların göçmen haklarını savunucu tutumunun etkisi olarak görülebilir. Terör saldırısı için tercih edilen söylemler ise “*katliam, seri cinayet, saldırı ve cinayet*”dir. Bu sözcüklerle, katliamın, sıradan bir cinayet olduğu sezdirilmektedir. Haberde dikkat çeken ve tekrar eden başka kelimeler “*değişim ve dönüşüm*”dür. Seçilen bu kelimeler, alıcıyı, failin masumiyetine ikna etme çabası olarak görülebilir. Zira bu kelime seçimleri, alıcıya, “o aslında temiz bir geçmişe sahiptir, aşırı sağcı ideolojinin etkisiyle değişim yaşamış ve katile dönüşmüştür” şeklinde bir mesaj verebilmektedir.

Yazar, göçmen haklarını savunduğuna ve onları koruyan bir pozisyonda bulunduğu okuru ikna etmeye çalışmaktadır. Saldırıdan korkunç saldırı veya alçak saldırı şeklinde bahsedilmekte, failden merhametsiz, manyak diye söz edilmekte, onun masum müslümanları acımasızca öldürdüğü belirtilmektedir. Dolayısıyla tüm bu söylemler alıcıya yazarın göçmen yanlısı tutumunu göstermektedir. Ayrıca son cümlede verilen, Yeni Zelanda'da 2007-17 yılları arasında ortalama yıllık cinayet oranının katliamda öldürülenlerin sayısından daha az olduğu bilgisi de, katliamın vahimliğini işaret

etmektedir. Bu bilgi verilerek de alıcı, saldırıya ve göçmenlere önem verildiğine inandırılmaya çabalanmaktadır.

“*Camilerde katliam*” manşeti, saldırının bir terör saldırısı olarak kabul edilmediği anlamına gelmekte ve alıcıda, bu gerçekliğe ikna edilmeye çalışılmaktadır. İkna sürecinde çeşitli stratejiler kullanılmaktadır. Öncelikle saldırıya sıradan bir katliam izlenimi verilmektedir. “*Şeytan bir aşırı sağcı seri katile dönüşen melek çocuk*” şeklinde verilen ikinci başlıkta geçen, “seri katil” metomini teröristi “seri katil” yapmakta, terör saldırısını da sıradan bir “seri cinayet” haline getirmektedir. Dolayısıyla alıcının bilişsel şemasında normal bir seri cinayet şeması çizilmekte ve alıcı kurgulanan bu gerçekliğe ikna olabilecek kapasiteye getirilmektedir. Bu retorik, haber boyunca sürdürülmektedir. Metinde, sıkça planlanmış bir saldırı olduğu vurgulanmakta ve Tarrant’ın katliam planını duyurduğu manifestosuna atıf yapılmaktadır. Manifestonun vurgulanması ayrıca okura, failin idealist bir insan olduğu izlenimi vermektedir. Avrupa’nın geleceği için kendini tehlikeye atan, ideolojisi için savaşan, Batı’yı göçmen tehditinden kurtarmayı amaçlayan fedakâr bir çocuk tiplmesi çizilmektedir. Dolayısıyla Tarrant için kullanılan bu imajlar, yaptığı katliamı yüceltmekte ve yumuşatmakta, alıcı katliamın onun suçu olmadığına inandırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca okur, fail için kullanılan manyak, seri katil, hasta gibi söylemlerle de onun psikiyatrik bir hastalığı olabileceği konusunda da ikna edilmeye çalışılmakta, onun bu hastalığının etkisiyle bir buhrana düştüğü sezdirilmektedir.

Melek çocuk metaforunda, birçok retorik strateji olduğu dikkat çekmektedir. Alıcı, bu metaforla failin masumiyetine inandırılmaya çalışılmaktadır. Bu kurgu, metin boyunca da sürdürülmektedir. Çocuklar için ücretsiz atletik programlar yürüten sevimli ve kendini adanmış bir kişisel antrenör olması, normal bir ailede yetişmiş olması, halkının ölümüne neden olan yabancı işgalcilerin intikamını almak istemesi onun masumiyetinin gösteren söylemlere örnek olarak verilebilir. Tarrant’ın eski meslektaşının onun bu cinayetleri işleyebileceğine inanmadığını söylemesiyle de okuru, failin masumiyetine inandırılma çabası olarak düşünülmektedir. Aynı kişinin, başka bir ifadesi de “*denizaşırı seyahatlerde geçirdiği yıllar boyunca onda bir şeylerin değişmiş olduğu*”dur. Bu ifade ile Tarrant’ta ki dönüşümden bahseden birinci başlık arasında bağlantı kurulmakta, onu değiştiren nesne yani aşırı sağ görüş suçlanılmaktadır. Onun, bu değişimi göstermeden önce, fedakâr, topluma faydalı bir insan olduğundan söz edilmektedir. Dolayısıyla alıcı tüm bu söylemlerle katliamcının masumiyetine inandırılmaya çalışılmaktadır.

Fail manifestosunda, bu saldırıyı gerçekleştirmeyi planladığını bildirmektedir. Ayrıca polisin “*iyi planlanmış bir olay*” şeklindeki yorumuna da yer verilmekte dolayısıyla alıcı, iyi planlanmış bir saldırı olduğu konusunda da ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Habere genel bir değerlendirme yapılacak olursa: gazete, göçmen haklarını korumakta, saldırının önemini belirtmekte ve kınamaktadır. Bununla birlikte haber kurgusunda ana olayla birlikte kesitler şeklinde verilen Tarrant’ın hayatına ait bilgiler, ana olay konusunu dağıtmaktadır. Bu nedenle, alıcının haberle ilgili ideolojik şeması net olarak oluşmamakta, dikkati saldırıyla bağlantılı, katliam için pek de önemi olmayan başka bir konuya yönlendirilmektedir. Ayrıca katliamın terör olayı olarak tanımlanmaması, sıradan bir seri cinayet olarak görülmesi, saldırıya gereken önemi verilmediğini göstermektedir.

2.3. THE NEWYORK TIMES GAZETESİ “AŞIRI NEFRET KATLİAMI YENİ ZELANDA’DA Kİ CAMİLERİ YAKTI” MANŞETLİ HABERİNİN ESA’YA GÖRE ANALİZ

The Newyork Times gazetesi, “*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*” (*Extremist hate fuels New Zealand massacre*) manşetli haberi,³⁷⁶ Richard Perez, Kevin Roose, Damien Cave, Graham Mclay ve Benjamin Mueller tarafından yazılarak üç bölüm halinde hazırlanmıştır. ESA, haberin bütünsel olarak incelenmesine önem verdiği için, bu haber metni, ayrı bölümler şeklinde değil de bütün olarak analiz edilecektir. *The Newyork Times* gazetesi³⁷⁷ nin, haber metninin makro yapısına yönelik analizinde, tematik ve şematik yapısı; mikro yapısına yönelik analizinde ise cümle yapısı, sentaktik yapısı, yerel tutarlılığı, imaları, küresel ve yerel tutarlılığı, sözcük seçimleri ve haber retoriği incelenerek çözümlenecektir.

³⁷⁶ Richard Perez, “Two New Zealand Mosques, a Hate-Filled Massacre Designed for Its Time”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/14:27).

<https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/australia/new-zealand-mosque-shooting.html>; Kevin Roose, “A Mass Murder of, and for, the Internet”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/15:29) <https://www.nytimes.com/2019/03/15/technology/facebook-youtube-christchurch-shooting.html>; Damien Cave, Graham McLay ve Benjamin Mueller, “New Zealand Muslims Await Word From Mosque Attacks: ‘Everybody Knew Each Other’”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 28 Mayıs 2021/15:01) <https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/asia/muslims-in-new-zealand.html>

³⁷⁷ Wikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/The_New_York_Times, (Erişim 26 Mart 2021/14:27).

2.3.1. Makro Yapının Analizi

“*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*” manşetli haberin, ilk olarak başlıkları, ilk cümlesi ve paragraflar gibi “makro yapıları” tema ile ilişkileri bağlamında incelenecektir. Tematik olarak hiyerarşik bir düzlemde gidilerek önce söylem analizinde büyük bir önem atfedilen manşet ve başlıklar incelenecektir.

Haberin manşeti, “*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*”, birinci alt başlığı, “*Camide öldürülen 49 kişi*”, ikinci alt başlığı, “*Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti*”, üçüncü alt başlığı, “*Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı*”, dördüncü başlığı, “*Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular*” şeklindedir. Bu başlıkların birbiriyle bağlantıları bulunmaktadır.

Manşetle birinci başlık arasında nedensel bağlantı kurulmaktadır. Birinci başlıkta, nefret katliamı nedeniyle camilerde 49 kişinin öldürüldüğü bildirilmektedir. Ayrıca iki cümle arasında kavramsal bağlantı da bulunmaktadır. İdeolojik olarak anahtar kelimeler olan nefret katliamı, öldüren ve cami söylemleri başlıklarda sıralanarak alıcının kavramsal haritası tasarlanmıştır. Bu şekilde alıcının zihninde makro tematik şema kurulmakta ve ideolojik şeması, haberin ideolojik şemasına göre şekillenebilecek görülmektedir.

Başlık ve metin ilişkisi sağlanmıştır. Haberin manşetinin metnin özeti niteliğinde olduğu söylenebilir. Zira manşet, beyaz ırkçı nefret saldırısının internet üzerinden temellenip yayılmasının vurgulanması ile başlamakta, metin bu kurgu ile devam etmektedir. Konu, haberlerde en belirgin biçimiyle haber başlığı ve başlangıç paragrafında yer almaktadır.

Haber giriş cümlesi, “*Yaralılar sürünerek uzaklaşmaya ya da hareketsiz yatmaya çalışırken diğerleri ölümlerin arkasına çömeldi ya da kaçtı ama silahlı adam tetiği çekmeye devam etti*” şeklindedir. Bu cümle manşetin devamı olarak saldırı hakkında daha geniş bilgi vermektedir. Dolayısıyla haber girişi ana olay hakkında bilgi vermekte ve olaya yeni açıklamalar eklemektedir.

Haber girişinde, 5N1K sorularının cevaplarının olup olmadığı incelenmiş ve haber başlıklarıyla tutarlı olarak 5N1K sorularının çoğunun cevaplandığı görülmüştür. Katliamın ne, nerede, ne zaman ve nasıl olduğu bildirilmektedir. Neden veya niçin olduğu ise aşırı nefret intikamı, aşırı sağ milliyetçiliği gibi sözcüklerle ima edilmektedir.

Metin şu şekilde özetlenebilir: Aşırı sağ milliyetçisi Tarrant, Yeni Zelanda'daki iki camiye silahlı saldırıda bulunmuştur. Saldırı fail tarafından internet üzerinden canlı olarak bir Youtube oyunu aracılığı ile geniş bir kitleye sunulmuştur. İnternet artık nefret tohumlarının ekildiği tehlikeli bir ortamdır. Sorun sadece bu yıkıcı duyguların internet ortamında ekilmesi ya da yayılması değildir. Gerçek sorun, aşırı sağ milliyetçiliğin Müslüman göçmenlere zarar vermesi ve bu grupların hayatını tehdit etmesidir. Her ne kadar Yeni Zelanda'da Müslüman göçmenler aşırı nefret saldırısına uğramış olsa da bu ülke mlteiler için güvenli bir yerdir." zetlenen bilgiye göre, temasal kurgu, katliamı ciddiye almakta, Müslüman göçmenlerin güvenliği konusunda kaygılanmamak gerektiği mesajı vermektedir. Haberde inşa edilen gerçeklik algısı bu şekilde oluşturulmaktadır.

"All the News
That's Fit to Print"

The New York Times

Late Edition

Today, partly sunny, breezy, much cooler, high 50. Tonight, clear skies, colder, diminishing winds, low 32. Tomorrow, mostly sunny, chilly, high 44. Weather map, Page C8.

VOL. CLXVIII ... No. 58,268

© 2019 The New York Times Company

NEW YORK, SATURDAY, MARCH 16, 2019

\$3.00

EXTREMIST HATE FUELS NEW ZEALAND MASSACRE

Officers searching the area near Al Noor mosque, one of two houses of worship that were attacked in Christchurch, New Zealand.

49 Killed at Mosques — Australian Charged in a Spree Calculated to Reverberate

By RICHARD PÉREZ-PEÑA

The wounded tried to crawl away or lie still, while others ran or crouched behind the dead, but the gunman kept pulling the trigger.

He shot fleeing women and girls, and pumped bullet after bullet into piles of motionless men and boys in a house of worship.

The man accused of carrying out the worst mass murder in New Zealand's modern history, one that left 49 people dead and more than 40 others wounded at two mosques in Christchurch, was identified in court documents on Saturday as Brenton Harrison Tarrant, 28. The suspect, who officials said is an Australian citizen, was charged with one count of murder, and more were expected to come.

Three other people were detained by the police, though one was released hours later. An 18-year-old local man was charged with "intent to excite hostility or ill-will," but court officials would not elaborate.

The horror was designed specifically for an era that has married social media and racism — a massacre apparently motivated by white extremist hatred, streamed live on Facebook and calculated to go viral.

The shooting represented a staggering corruption of a form of communication, used innocently

by millions, that promised to draw people together but has also helped pry them apart into warring camps. It also shattered a veneer of civility and security in one of the safest and most highly developed countries in the world.

A man at the door to the Al Noor mosque on Deans Avenue called out "hello, brother," just before the approaching killer opened fire with a semiautomatic rifle. Seconds later, a wounded man, trying to crawl away, was shot again at point-blank range.

Within moments, terror and chaos gripped the people gathered at the mosque for Friday Prayer, as they ran, screamed and tried to climb the walls around the building. Parents tried to shield their children, others ducked behind or under parked cars, and at least one nearby resident opened her home to shelter people fleeing the mayhem.

The Facebook video, shot from the killer's helmet-mounted camera, and a 74-page statement that the authorities said was written by the gunman, point to an array of possible rule models, from racist mass murderers to Oswald Mosley, the 20th century British fascist.

Standard white supremacist and far-right nationalist tropes, like fears of a "white genocide,"

Continued on Page A10

A Shooting Disturbingly Rooted in the Internet

By KEVIN ROOSE

Before entering a mosque in Christchurch, New Zealand, the site of one of the deadliest mass murders in the country's history, a gunman paused to endorse a YouTube star in a video that appeared to capture the shooting.

"Remember, lads, subscribe to PewDiePie," he said.

To an untrained eye, this would have seemed like a bizarre detour.

But the people watching the video stream recognized it as something entirely different: a meme.

Like many of the things done before the attack on Friday —

THE SHIFT

like the posting of a 74-page manifesto that named a specific internet figure — the PewDiePie endorsement served two purposes. For followers of the killer's livestream, it was a kind of satirical Easter egg. "Subscribe to PewDiePie," which began as a grass-roots online attempt to keep the popular YouTube entertainer from being dethroned as the site's most-followed account, has morphed into a kind of all-purpose cultural bat signal for the young and internet-absorbed.

For everyone else, it was a booby trap, a joke designed to ensnare unsuspecting people and members of the media into tak-

ing it too literally. The goal, if there was one, may have been to pull a popular internet figure into a fractious blame game and inflame political tensions everywhere.

In a tweet early Friday morning, PewDiePie, whose real name is Felix Kjellberg, said, "I feel absolutely sickened having my name uttered by this person."

New Zealand authorities have identified an accused gunman as Brenton Harrison Tarrant, 28, but it remains unclear if he acted alone.

The details that have emerged about the Christchurch shooting — at least 49 were killed in an attack on two mosques — are

Continued on Page A12

They Found a Haven From Strife, Only to Mourn

This article is by Charlotte Graham-McLay, Damien Cave and Benjamin Mueller.

WELLINGTON, New Zealand — They arrived in New Zealand from across the Middle East and Asia, forming a tightly bound community of Muslims whose roots stretch to the mid-19th century. In recent years, migrants came to attend universities, open restaurants or to escape wars in Syria, Afghanistan and Iraq.

It felt as if everyone knew everyone. Mosques were not for Pakistanis or Somalis or Bangladeshis, but for anyone in town. So when a gunman stormed two mosques in the city of Christchurch during Friday Prayer,

Close-Knit Community of Muslims Grapples With Unthinkable

er, killing 49 people, the news moved quickly through New Zealand's nearly 50,000 Muslims and the wider Islamic world.

Throughout the Middle East, Asia and Oceania, families frantically sought visas so they could race to the bed sides of the injured. And they tried to get someone in New Zealand to answer their calls.

"Nobody's answering their phones," said Nasreen Hanif, a

spokeswoman for the Islamic Women's Council of New Zealand, which is based in Auckland, an 85-minute flight from Christchurch.

"We don't know if they're at the hospital or out of reach," she said. "Some have posted that they are safe, but others have not."

She said one set of parents was waiting to hear from their son, who was supposed to have lunch with him after prayers," she said.

Muslim leaders in New Zealand said mosques across the country, including the two that were attacked, tended to attract a multi-ethnic group of worshippers. Early reports suggested that those injured and killed reflected these di-

Continued on Page A11

Şekil 1. 3: The Newyork Times Gazetesi Birinci Sayfası

Haberin görselinde yer alan fotoğrafta,³⁷⁸ ülkenin güvenliğinin sağlandığı algısı inşa edici görülmektedir. Bu görsel tematik olarak incelendiğinde, ilk olarak fotoğrattaki polisin güvenliği sağlamak için çalıştığı dikkat çekmektedir. Bu görselle, alıcının bilişsel şemasında güvende olduğu veya güvenliğin polis tarafından sağlandığı düşüncesi şekillenebilir. Fotoğrafın altında yazan, "*Christchurch saldırısına maruz kalan, ibadethanelerden biri olan Al-Noor camisinin yakınındaki bölgeyi polis arıyor*" cümlesiyle de fotoğrafta verilen mesaj desteklenmektedir. Ayrıca metinde verilen Ms.

³⁷⁸ Perez, "Two New Zealand Mosques, a Hate-Filled Massacre Designed for Its Time", Roose; "A Mass Murder of, and for, the Internet"; Cave, McLay ve Mueller, "New Zealand Muslims Await Word From Mosque Attacks: 'Everybody Knew Each Other'".

Ardern'ın, Yeni Zelenda'nın göçmenler için güvenli bir yer olduğu açıklamasıyla da görseldeki kurgu doğrulanmaktadır.

Haber şemasına dair analizde, başlık, alt başlık, ana olay, ardaan ve bağlam gibi unsurlar inceleneyecektir. Haberin “*Ekstremist hate fuels New Zealand massacre*” şeklindeki manşetinde ki aliterasyon dikkat çekmektedir. Bu cümlede, “e” ve “s” sesi ile aliterasyon yapılmakta ve bu ses oyunuyla cümlelerin, alıcının ideolojik şemasındaki kalıcılığı sağlamaya çalışılmaktadır. “*Fuel*” fiili de “yakma, ateşe verme” gibi anlamlara gelen metindeki vurguyu karşılayabilecek, kapasiteye sahip bir fiildir. Dolayısıyla manşet dikkati çekebilecek, metinle örtüşebilecek ve okurun zihinsel şemasında kalabilecek bir özelliğe sahiptir.

Ses yapısı incelenen ana başlık, çeviride “*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*” şeklinde olup semantik olarak alıcının dikkatini çekebilecek kapasiteye sahiptir. Zira “aşırı nefret katliamı” söylemi, alıcıda, “kimin katledildiği” konusunda merak uyandırılmakta ve haberin devamını okuması konusunda etkili olabilmektedir.

Durum değerlendirilmesinde, yazarın, kendi ideolojik eğilime göre, neyi okura göstermekte olduğu ve neleri göz ardı ettiği? sorusu sorulabilir ve şu gerçekler ortaya çıkarılabilir. *The Newyork Times* gazetesi Liberal – Sol görüşlüdür. Bu ideolojisini de metne yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu gazete için katliamda mağdur olan Müslüman göçmenlerin yaşadığı travmaya duyarlı olmak gereklidir. Müslüman göçmenlerin acısı derinden hissedilmeli ve aşırı sağ ideoloji anlaşılmalı çalışılmalıdır.

Durum değerlendirmesi için ayrıca şu sorular da sorulabilir:

S: Yazarlar, haberin inandırıcılığını sağlamak için gerçekliği nasıl kurgulamıştır?

C: Haberde kurgulanan gerçekliğe göre, Müslüman göçmenler dünyanın en güvenli ülkelerinden birinde korkunç bir saldırıya uğramıştır. Yazarlar metinde bu gerçekliği bilirkşi açıklamaları ve saygın siyasilerin açıklamaları gibi güvenilir kaynaklardan faydalanarak kanıtlandırma çabasına girişmiştir. Ayrıca katliamcının da haber kurgusunu destekleyen ifadelerinden de yararlanılmıştır. Bu bağlamda kurgulanan gerçeklik nesnel bir zemine oturtulmuştur.

S: Haberde gerçekliğin kurgulanmasında dikkat çeken ideolojik nedenler nelerdir?

C: Liberal – Sol düşünceye sahip The Newyork Times gazetesi söylemleriyle Yeni Zelanda'nın iktidarda olan İşçi Partisi'ni desteklemektedir. Haber, gazetenin bu yanlı tutumunun etkisiyle katliama rağmen Yeni Zelanda'nın halen göçmenler için güvenli bir yer olduğuna dair bilgiler vererek kurgulanmaktadır. Ardern'in, ülkesindeki göçmenlerin haklarının korunduğu, onların huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi için her türlü imkânının sağlandığına dair açıklamaları dikkat çekmektedir. Ayrıca Yeni Zelanda'da ateşli silahlarla ilgili yasal düzenlemelere gidildiği bilgisi de verilmektedir. Dolayısıyla haber kurgusunda, bu bilgiler öne çıkarılmaktadır.

S: Kurguda, konuların belli bir önem sırasına göre dizilmesi, bazı konuların öne çıkarılması veya görmezden gelinmesi hangi sebeplere dayanmaktadır?

C: İncelenen metinde konuların belli bir sıraya göre kurgulanması ideolojik sebeplere dayanmaktadır. Zira The Newyork Times gazetesi sahip olduğu Liberal – Sol düşüncenin etkisiyle konuları hiyerarşik bir sıraya göre düzenlemiştir. Dolayısıyla göçmen yanlısı tutumunun etkisiyle katliamın ciddiyeti, nasıl geliştiği birinci konu durumundadır. Üst şemalar olan hiyerarşik yapılar irdelenerek konuların belli bir önem sırasına göre, nasıl sıralandığı izah edilebilir. İlk olarak başlıkların hiyerarşik düzenini incelemek önem arz etmektedir. Haberin manşeti, *“Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda'da ki camileri yaktı”*, birinci alt başlığı, *“Camide öldürülen 49 kişi”*, ikinci alt başlığı, *“Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti”*, üçüncü alt başlık, *“Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı”*, dördüncü başlık, *“Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular”* şeklindedir. Başlıklardaki ve manşetteki ideolojik doku dikkat çekmektedir. Okura, katliamın önemi, göçmenlerin elim bir saldırıya maruz kaldığı sezdirilmektedir. Dolayısıyla Liberal – sol düşünceyle şekillenmiş ideolojik şema alıcıya, alımlanmak üzere hazırlanmıştır.

“Yaralıları sürünerek uzaklaşmaya ya da hareketsiz yatmaya çalışırken diğerleri ölümlerin arkasına çömeldi ya da kaçtı ama silahlı adam tetiği çekmeye devam etti” şeklinde olan giriş cümlesi, ana olaya ve başlığa uyumludur. Katliamı, ince ayrıntılarla anlatan haber kurgusunu yansıtmakta ve okura ana fikri sunmaktadır. İdeolojik şema kalıbının, metnin girişinde de işlevsel olduğu görülmektedir. Zira gazetenin göçmenlere karşı duyarlılığı anlaşılmakta dolayısıyla bu kalıpla, alıcının haberle ilgili ideolojik şemaları da netleşerek şekillenmektedir. Ayrıca haber şemasının, bu konu üzerine oturduğu da netleşmekte, haberin devamında da kesit kesit katliam nasıl geliştiğine ve

göçmenlerin durumuna dair yeni bilgiler eklenerek haber devam ettirilmekte, alıcının ideolojik şeması haberin değiştirmek istediği ideolojik şemaya doğru evrilebilmektedir.

Bu haberde ana olay, Brenton Tarrant'ın, 15 Mart 2019 tarihinde, Yeni Zelanda'da iki camide Müslüman göçmenlere karşı gerçekleştirdiği, internet üzerinden temellenen ve yayılan acımasız saldırıdır. Ana olayın ilk olarak manşette, başlıklarda, daha sonra da haber girişinde verildiği görülmektedir. Ayrıca ayrıntılı olarak bildirilmesi de giriş cümlesinden itibaren başlamaktadır.

Ana olayın sunumunda, şahitlerin açıklamalarına ve siyasi elitlerin söylemlerine dayanan bir olay örgüsü dikkat çekmektedir. Detaylı bir ana olay sunumu, haber kurgusunda hâkimdir. Yazarlar olay örgüsünü, kendi ideolojik konumuna göre, inşa etmiş, ait olduğu sosyokültürel söylem grubunun ideolojisine göre, hareket etmiştir. Haber örgüsünde, kendi konumunu belirtmese de alıcı metnin ipuçlarını değerlendirerek onun göçmen haklarını gözeten sol görüşlü bir parti olduğunu sezecektir.

Metinde, geniş olarak ardalın bilgisi ve bağlam bilgisi bulunmaktadır. İlk olarak siyasi bağlama değinilecek olursa: Liberal – sol düşüncenin göçmen yanlısı tutumunu yansıtan her cümlemin, siyasi bağlamı işaret ettiği söylenebilir. Saldırıyı acımasız, korkunç bir saldırı olarak nitelendirmesinde, faili merhametsiz olarak görmesinde ve Yeni Zelanda'da yaşayan Müslümanlar hakkında detaylı bilgi vermesinde ideolojik düşüncesinin etkili olduğu varsayılabilir. Ayrıca yazarlar kendi ideolojik düşüncesine yakın olan Yeni Zelanda Hükümeti'nin, göçmenlere karşı olumlu tutumunu belirtmesi de siyasi bağlamı kurmaktadır. Bu söylemlere göre, Yeni Zelanda, göçmenler için güvenli bir ülkedir. İktidar partisi de bu durumu korumak için elinden geleni yapmaktadır. Bu bağlamı kuvvetlendiren Ardern'in açıklamalarına göre de katliamcı, bu ülkeyi, nefret, ırkçılık veya aşırıcılıktan uzak bir sığınak olduğu için seçmiştir. Başka bir siyasi bağlamda, Yeni Zelanda hükümetinin, ülke genelinde aldığı güvenlik önlemleridir. Tarrant'ın aranması ve tutuklanması çabaları buna örnek olarak verilebilir. Ayrıca çıkartılacak olan yeni silah yasalarından bahsedilmesi, katliamda öldürülenlerin çoğunun yaşlı olduğunun belirtilmesi ya da çocukların güvende olduğunun vurgulanması Yeni Zelanda hükümetini destekleyici söylemlerdir.

Haberde fail ve mağdurlar hakkında ardalın bilgisi verildiği görülmektedir. Göçmenlerin Yeni Zelanda'daki durumuyla ilgili geniş bilgi verilmesi ardalın bilgisidir. Mültecilerin çoğu, savaştan kaçmak, çalışmak ya da eğitim almak amacıyla ülkeye

gelmiştir. Ayrıca Yeni Zelanda'ya gelişleri, 1800'lü yıllara dayanan Müslüman göçmenler de bulunmaktadır. Bu güne kadar yerli halkla barış ve birlik halinde yaşamışlar, aile hayatlarını koruyarak nesillerini devam ettirmişlerdir. Bu bilgilerle tarihsel bağlamın da kurulduğu görülmektedir.

Failin yayınladığı manifestosundan bahsedilmesi de ardaan bilgisidir. Mevzubahis manifesto, saldırganın yapmayı planladığı katliamları haber vermektedir. Ayrıca haberde geçen Tarrant'ın Avrupa yolculuğu ve Tarrant'ın katliamı internet üzerinden yaymasında ardaan bilgisidir. Fail, bu faaliyetini, youtube aracılığı ile yapmış, katliam görüntüleri, takipçilerine bir youtube oyunu olarak sunulmuştur.

Gazetenin, tarihsel bağlamla kurulan, Hristiyan – Müslüman çatışmalarını hatırlatan bazı söylemlere de yer verdiği görülmektedir. Tarrant'ın Deans Avenue camisinde, soykırım ve savaş suçlarından hüküm giyen eski Bosnalı Sırp lider Radovan Karadzic'i anmak için yüksek sesle bir propaganda şarkısı çaldığı bilgisi buna örnek olarak verilebilir. Metinde, Tarrant'ın yaptığı terör eylemine benzer eylemlerde bulunan şahısların isimleri geçmesiyle sosyo – kültürel bağlam da kurulmaktadır. Bu kişilerden birisi olan ırkçı seri katil Oswald Mosley olmakta ve onun Tarrant'a rol modelliğinden bahsedilmektedir. Gazetenini bu söylemlere yer vermesi Müslüman göçmenlere karşı sosyo – kültürel bir akım oluşturma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Müslüman göçmenlere karşı nefret kültürünün yapılanmasına aracı olduğu söylenebilir.

Yeni Zelanda'da yaşanan bu olaydan bağımsız olarak kurgulamaya çalışılan haber kurgusunda şu söylemlere başvurulmuştur:

Yeni Zelanda'nın katliama rağmen halen Müslüman göçmenler için güvenli bir yer olduğu gerçekliğinin kurgulanmaya çalışılmaktadır. Haberin fotoğrafının verdiği mesaj ve görselinin altındaki yazı bu kurgunun bir parçasıdır.

Yeni Zelanda'da bulunan Müslüman göçmenlerin sosyo – kültürel ve ekonomik durumu hakkında geniş bilgi verilmekte, bu kurgu ülkenin Müslüman göçmenlerin yaşaması için güvenli bir yer olduğu kurgusuyla da bağlantılı olmaktadır. Zira bu gruplar Yeni Zelanda'daki uzun yıllardır sosyo – ekonomik ve kültürel hayatlarını problemsizce yaşamakta, bu ülke onlar için güvenli bir sığınak olmaktadır. Ayrıca Yeni Zelanda'daki Müslüman göçmenlerin durumu hakkında bilgi verirken bu grupların nüfusunun ülkede yoğun olduğu ve yıldan yıla hızlı bir şekilde artış gösterdiği bilgisi oldukça kapsamlı olarak kurguya dâhil edilmektedir.

Haberde katliamın internetle olan bağlantısına da geniş bir yer verilmektedir. PewDiePie isimli bir oyun aracılığıyla yayıldığı, insanların provoke edilmeye çalışıldığı kurgusu, üç bölümden oluşan haberin bir bölümünün tamamında anlatılmaktadır. Bu kurgu da katliamdan internet sorumlu tutulmakta, Yeni Zelanda'nın Müslüman göçmenler için halen güvenli bir yer olduğu kurgusu kuvvetlendirilmektedir.

Haber kaynakları belirtilecek olursa; haberde ana kaynak yazarlardır. Mağdurların ve şahitlerin olayı anlatışı, saygın siyasilerin ve yetkililerin görüşleri diğer haber kaynaklarıdır.

Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar, Yeni Zelanda'daki Müslüman liderlerin, *“Saldırıların ülke için karakter dışı olduğunu”* vurgulaması, mağdurlardan biri olan Mulki Abdiwahab'ın, *“Yeni Zelanda'da daha önce hiç silah sesi duymadım, ilk başta birinin cama vurduğunu sandım”* şeklindeki ifadesi verilebilir.

Haberde nesnelliğin sağlanması amacıyla meydana gelen olayla ilgili iki liderin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Yeni Zelanda Başbakanı Ardern'in yorumlarına geniş yer verilmektedir. Analizin diğer bölümlerinde, bu söylemlere değinildiği için tekrar verilmemektedir. Haberde Ardern dışında söylem bulan lider, Türkiye Cumhuriyeti Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'dır. Erdoğan'ın, saldırıyı Twitter'da, *“Yükselen ırkçılık ve İslamofobinin son örneği”* olarak nitelendirdiği, şeklindeki açıklaması aktarılmaktadır. Yazarlar kendi söylemini güçlendirebilmek için ideolojik düşüncesine yakın olan Ms. Ardern'nin yorumlarına fazlaca yer vermektedir.

Analiz edilen metinde, yazarların saldırının Yeni Zelanda hükümetinin sorumluluğunda gelişmediğini vurgulayan tutumu, metin boyunca devam etmektedir. Diğer bir ifadeyle, haberin şematik üst yapı organizasyonu, ait olduğu ideoloji grubunun duruşu ile tutarlıdır.

Şematik yapının analizinden, olayın toplumsal ve politik değerinin olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Özellikle hazırlanan haber şeması, alıcıya yapılandırmak istenen ideolojik şemayı verebilecek kapasitedir. Haber kurgusunda, ciddiyeti vurgulanan konu Yeni Zelanda'da yaşayan Müslüman göçmenlerin korkunç bir saldırıya uğradığı, bu saldırının ülkenin yetkililerinin kontrolü dışında geliştiği ve hükümetin, bu grupların güvenliğini sağlamaya çalıştığıdır. Bu konunun, toplumsal olarak önemi, Yeni Zelanda'da yaşayan Müslüman göçmenlerin güvenlikleri için kaygılanarak ülkeden

gitmelerine gerek yoktur. Geçmişte olduğu gibi topluma entegre olmuş bir şekilde, sosyo – ekonomik ve kültürel hayatlarını sürdürebilirler.

2.3.2. Mikro Yapının Analizi

Metinde genel olarak aktarım cümlelerinin basit yapıda, yazarların hazırladığı cümlelerde birleşik yapıda kullanıldığı görülmektedir. Özellikle failin eylemlerini içeren pasif yapı cümle kullanımları dikkat çekmektedir. Bunlardan biri olan, “*Rahatsız edici saldırı internetten temellendi*” şeklindeki üçüncü alt başlıkta, “x shoty” yerine saldırı anlamına gelen “shooting” fiili kullanılmakta, saldırının bu şekilde söylem bulması, saldırıyı kimin yaptığını veya kimlerin yaptığını gizlemektedir. Ayrıca aynı başlıkta, terör saldırısı için rahatsız edici saldırı veya huzur bozucu ifadesi kullanılmıştır. Saldırıya ilişkin detaylar da “öldürüldü”, “vuruldu” gibi edilgen yapı cümleler ile aktarılmaktadır. “*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*” şeklindeki manşette ise kullanılan özne ve nesne dikkat çekmektedir. Terör katliamı için aşırı nefret metominisi, mağdur olan Müslümanlar içinde cami metominisi kullanılmaktadır. Ana olayın öznesi olan Tarrant manşette yer almamaktadır. “*Camide öldürülen 49 kişi*” alt başlığında eksilteli cümle olmakta, bu defa da Müslümanlar sayı sıfatı ile ifade edilmektedir.

Haberin metinleştirilmesinde açık ve net ifadelerin tercih edildiği, aktarım fiilleri üzerinden bir anlatımın oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda gazete, haber metninde kullandığı anlatım tarzı ile saldırıyı nesnel bir tutumla aktardığını alıcının şemasına yerleştirmektedir.

Haber metninde, nedensel, durumsal, zamansal ve kavramsal ilişkiler tespit edilmiştir. Manşet ve başlıklar metnin özeti niteliğinde olduğu için bu bölümde sadece başlıklardaki ilişkiler incelenecektir. Bunlar:

Haberin manşeti olan, “*Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı*” ile birinci alt başlığı olan “*Camide öldürülen 49 kişi*” arasında zamansal (sonra) ve nedensel (dolaylı olarak) bağlantı bulunmaktadır. Katliamdan sonra ölümler gerçekleştiği için zamansal bağlantı kurulmaktadır. Camilerdeki katliam nedeniyle de 49 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu önermede manşet ile birinci alt başlık arasında nedensel bağlantı olduğunu göstermektedir. “*Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti*” ikinci alt başlığı ile “*Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı*” üçüncü alt başlığı arasında da durumsal bağlantı bulunmaktadır. Her iki başlıkta internetle bağlantılıdır. “*Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular*” şeklinde olan dördüncü

başlığında, diğer başlıklarla nedensel bağlantısı bulunmaktadır. Zira mağdurlar katliama uğradıkları için ölmüşler ve geride kalanlarda yas tutmaktadır. Ayrıca manşet ve başlıklar arasında kavramsal bağlantı da bulunmaktadır. Anahtar kelimeler olan nefret katliamı, öldürülen, internet ve camiler söylemleri başlıklarda sıralanarak alıcının kavramsal haritası tasarlanmaktadır.

Metinde işlevsellik içeren cümleler görülmektedir. Bu cümleler:

Polis ekibinin suçluyu araması,

Yeni Zelanda hükümetinin silah yasaları çıkarılmaya karar vermesi,

Facebook'un, failin Facebook ve Instagram hesaplarını ve videosunu hızla kaldırdırması ve çekim için övgü veya destek örneklerini kaldırması,

YouTube'un, saldırının şiddet içeren görüntüleri kaldırmak için dikkatli bir şekilde çalışması,

Reddit'in katliamı gösteren video akışını ve manifestoya bağlantılar içeren içeriği kaldırması,

Cuma günü saldırıya uğrayan her iki camide cenaze organizasyonu planları yapılması şeklinde sıralanabilir.

Bu metinde direkt olarak göçmenlere karşı ötekileştirme yapılmamakta ve saldırı önemsizleştirilmemektedir. Bununla birlikte yapılan bazı imalardan ötekileştirme yapıldığı ve saldırının önemsizleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu imalar belirtilecek olursa:

Haber, *"Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda'daki camileri yaktı"*, manşetiyle başlamakta, bu manşette, Müslümanlar söylenilmeyen, ima edilen formunda kalmaktadır. Ancak kullanılan cami metominişi ile öldürülenlerin Müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda onlar önemsiz, gereksiz alt grup kategorisine yerleştirilmektedir. Diğer alt başlıklarda geçen sayı ifadeleri de Müslüman göçmenlerin, önemsizleştirildiğini veya alt gruba indirgendiğini işaret etmektedir. Aynı manşette ve başlıklarda diğer aktör olan Tarrant'ta söylenilmeyen kategorisinde olup suçu gizlenilmektedir. Ayrıca haberin manşeti, başka imalarda içermektedir. Bu manşette, olay katliam olarak tanımlanmakta, terör katliamı olduğu belirtilmemekte, sadece alt başlıklardan birinde rahatsız edici saldırı ifadesi kullanılmaktadır. Terör saldırısı olduğu söylenmeyerek örtük söylem olarak kalmakta dolayısıyla terör olayı yumuşatılmaktadır. Ayrıca katliam söylemi saldırı olayını sıradanlaştırmaktadır. Benzer şekilde failde, direkt terörist olarak ifade edilmemekte, onun için kullanılan "şüpheli", "aşırı sağcı", "beyaz ırkçı milliyetçi",

“tetikçi” ve “silahlı kişi” söylemleriyle Tarrant’ın terörist kimliği yumuşatılmaktadır. Sadece ilerleyen bölümlerde, saldırı anını kasdederek kullanılan “*terör ve kaos hakim oldu*” söylemi dikkat çekmektedir. Bu ifade de terörün sorumlusu ya da sorumluları belirtilmemektedir.

“*Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti*” ve “*Rahatsız edici saldırı internetten temellendi*” şeklindeki alt başlıklarda, internet tehlikesine vurgu yapılmakta, sanki terör katliamının sorumlusu gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Hatta gazetede interneti terör saldırısının sorumlusu olarak sezdiren bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümün yazarı saldırıyı, beyaz aşırılık yanlısı nefretin motive ettiği, sosyal medya ve ırkçılığın birleşmesiyle tasarlanan bir saldırı şeklinde yorumlamaktadır. Kurgulanan tüm bu söylemlerle, suçlu Tarrant’ın ve Yeni Zelanda hükümetinin saldırıdan sorumlu olmadığı ima edilmektedir. Ayrıca aynı bölümde yazar,

“Christchurch saldırısıyla ilgili şaşırtıcı olan şeyin, şiddetin ne kadar net bir şekilde çevrimiçi olduğu ve video akışındaki tetikçinin, eyleminin farklı internet alt kültürleri tarafından nasıl görüleceği ve yorumlanacağı konusunda ne kadar bilinçli olduğu”

şeklinde bir yorumda bulunmaktadır. Bu yorumla katliam nesneleştirilmekte, bir internet tehlikesine aracı olduğu ima edilmektedir. Bununla birlikte failin yaptığı planı dâhice hazırlayışı ve internet üzerinden profesyonelce uygulayışı yüceltilmekte, IQ’su takdir edilmektedir.

Metinde aktörlere karşı kullanılan imalar da belirtilecek olursa: Tarrant’ın yerine Beyaz ırkçı metonimisi kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu metomini kullanılarak saldırganın bir terörist olduğu gizlenilmekte, saldırıya ırkçılık süsü verilip ideolojik yanıyla yaptığı katliam yüceltilerek hafifletilmeye çalışılmaktadır. Diğer bir aktör olan Müslüman göçmenler başta başlık olmak üzere yer yer sayısal ifadelerle temsil edilmektedir. Örnek olarak “Öldürülen 49 kişi”, “41 yaralı”, ifadeleri verilebilir. Bu sayı ifadeleri de göçmenlere karşı değersizleştirme işaretidir. “*Yeni Zelanda büyükelçisine göre en az bir Filistinli öldü ve birkaç kişi de yaralandı*” şeklindeki cümlede geçen, “en az bir” ve “birkaç kişi” zamirleri de göçmenleri nesneleştirmekte dolayısıyla da önemsizleştirmektedir. “*Hindistan hükümeti Hint uyruklu veya kökenli dokuz kişinin kayıp olduğunu söyledi*” cümlesinde de göçmenler hakkında hem belirsiz hem de gereksiz ayrıntı içeren bilgi verilmektedir. Bu söylemde göçmenler değersizleştirmektedir.

Yetkili Ali Akil tarafından aktarılan, *“Suriye’de ölüm ve işkenceden kaçtılar, Yeni Zelanda’ya geldiler ve burada öldürüldüler”* şeklindeki cümlede ismi verilmeyen bir mülteciden bahsedilmekte, savaştan kaçtıkları belirtilmektedir. Bu söylem göçmenleri savaştan kaçan, korkak, ülkesini sevmeyen vatandaş pozisyonuna düşürmektedir. *“Suriye, Afganistan ve Irak’taki savaşıardan kaçmak için geldiler”* şeklinde ki benzer bir cümlede de göçmenler korkak olarak ima edilerek yerilmektedir. Yeni Zelanda’daki Müslüman göçmenlerin nüfusunu bildirmek için kullanılan *“Yaklaşık 50.000 Müslüman”* söylemiyle onların sayıca çok olduğu ima edilmektedir. Zira Müslüman göçmenlerin nüfusu fazla olarak verilmektedir. *“Kayıp olarak kaydedilen düzinelerce kişi”* ifadesi de onların sayıca çok olduğunu sezdirmektedir. *“Büyük ölçekli Müslüman göçü, 1970’lerde Pasifik adalarından ailelerin ve öğrencilerin gelmesiyle başladı. Christchurch’i içeren Canterbury bölgesi, istikrarlı bir büyüme alanı olmuştur”* cümlesinde geçen *“büyük ölçekli Müslüman göçü”* söylemiyle ve göç ettikleri bölgenin büyümesinin ima edilmesiyle de bu grupların nüfusunun çok olduğu işaret edilmektedir. Ayrıca yetkili bir kişiden aktarılan bilgilerle de bu söylemler doğrulanmaktadır. Aktarılan *“İki yıl önce Yeni Zelanda’da Müslüman göçü tarihini tamamlayan bir bilim adamı olan Abdullah Drury, Canterbury’deki Müslüman nüfusun, 1977 yılına kadar resmi bir dernek kaydedilip organize edilebileceği kadar büyüdüğünü söyledi”* şeklindeki cümle ülkede Müslüman göçmen yoğunluğunun yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca gazete de verilen:

“Müslüman göçü 1990’larda ve 2000’lerde Irak ve Afganistan gibi savaşın parçaladığı ülkelerden gelenlerle hızlandı. 2013 nüfus sayımı, 2006 yılına göre yaklaşık yüzde 30’luk bir artışla, Müslüman olarak tanımlanan 46.000’den fazla kişi de dâhil olmak üzere 4,2 milyondan fazla ulusal nüfusa sahipti.”

cümlesiyle Müslüman göçünün büyük oranda ivme kazandığı belirtilmektedir. Dolayısıyla alıcıya, bu grupların, nüfusunun arttığı ve artmaya devam edebileceği sezdirilmekte, artış ve fazla sözcüklerinin sıkça kullanılması ile de bu büyümenin korku vermesi amaçlanmaktadır. Zira cümlede geçen, *“46.000’den fazla kişi, 4,2 milyondan fazla ulusal nüfusa sahip”* söylemleri bu amacı göstermektedir.

Yazarlar, Yeni Zelanda’da yaşayan Müslümanların Sünni, Şii, Ahmedi gibi farklı gruplardan oluştuğunu dolayısıyla Müslümanların kendi içinde parçalandığını, birlik içinde olmadıklarını ima etmektedir. Yeni Zelanda İslami Kadınlar Konseyi’nden Bayan Hanif’ten aktarılan, *“Yakın bir topluluğun daha da yakınlaşması gerektiğini söyledi”* açıklamasıyla da Müslümanların kendi içinde yeterince yakın olmadığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu bilgiler, gereksiz ayrıntı da olmakta, katliam konusu için bir önem arz etmemektedir. *“Müslüman liderler, saldırıya uğrayan ikisi de dâhil olmak üzere ülke genelindeki camilerin, çok ırklı bir grup ibadetçiyi çekme eğiliminde olduğunu söyledi”* şeklindeki cümlede de Müslüman liderlerin misyoner faaliyetlerde bulundukları okura sezdirilmektedir.

Gazetenin kurguladığı, Yeni Zelanda’nın güvenli bir ülke olduğu gerçekliği, imayla da sezdirilmektedir. Örnek olarak, *“Yeni Zelanda’daki Müslüman liderler, saldırıların ülke için karakter dışı olduğunu vurguladılar”* şeklindeki cümle verilebilir. Yeni Zelanda’nın göçmenler için güvenli bir sığınak olduğunu ima eden başka cümlelerde bulunmaktadır. Al Mustafa Jamia Mescidi’nin sekreteri Ibrar Sheikh’in, *“Müslümanlar uzun süredir Yeni Zelanda’dalar ve Müslümanların Yeni Zelanda’da hiçbir zaman sorunları olmadı”, “Bir ya da iki kişinin bu tavrı benimsemesi, Yeni Zelanda’da yaşayan insanlara bir saldırı olduğu anlamına gelmez”* şeklindeki cümleleri de bu imalara örnek olarak verilebilir.

Metinde, belli bir hiyerarşik düzene göre sıralanan konular arasında küresel tutarlılık sağlanmıştır. Konularda kullanılan kavramlar, küresel tutarlılığı sağlayabilecek kapasitededir. Günümüzde, Batı’da Müslümanlara karşı nefret saldırılarının arttığı düşünüldüğünde, haberin kurgusu, konuların şematik düzeni, metni küresel olarak güncel kılmaktadır. Aşırı sağ, beyaz ırkçı milliyetçilik, Müslüman göçmen nefreti gibi kavramlar ise bu küresel tutarlılığı sağlayan kavramlar olmaktadır. Metinde işlenen başka bir küresel tutarlılıkta, Yeni Zelanda’nın suç oranlarının düşük, halkının güvenliğini sağlayan müreffeh bir ülke olduğudur. Aynı şekilde bu ülke göçmenler içinde güvenli bir ülkedir. Haber bu gerçekliği kurgulamakta dolayısıyla küresel tutarlılığı da sağlamaktadır. Metinde, diğer bir küresel tutarlılıkta, internetten köklenen ve yayılan Müslüman nefretine yer verilmesidir. Haberin ideolojik şemasında, bütünsellik ve küresel tutarlılık korunmakta dolayısıyla haberin gerçeklik algısı inşa edilebilmektedir. Böylece alıcıların ideolojik şemalarını, haberin ideolojik şemasıyla değiştirebilme başarısı yüksek görülmektedir.

Saldırıyı, “katliam” olarak tanımlayan gazete, haberin metinleştirilmesinde tercih ettiği kelimelerle ve ilişkili cümlelerle haber metninde üretilmek istenen söylemi desteklemektedir. Dolayısıyla da haber başlıklarında ve içeriğinde kullanılan “katliam”, “rahatsız edici saldırı”, “nefret saldırısı” gibi niteleyici kelime seçimleri ile katliamı

bildirmektedir. Katliamı tanımlamak için seçilen bu sözcükler, gazetenin okuru göçmen yanlısı tutumuna ikna etme çabasıdır. Gazete, saldırıyı, direkt terör olayı olarak tanımlamamakta ama sol eğilimine temkinli bir tutum sergileyerek katliam anında camide terörün hâkim olduğunu bildirmektedir. Haberde sıkça, katliamla ilgili “beyaz ırkçılık”, “aşırılık” gibi söylemler, Tarrant içinde “tetikçi”, “silahlı adam”, “aşırıcı” gibi söylemler geçmektedir. Bu sözcükler, beyaz ırkçı ideolojinin etkisiyle gerçekleşmiş bir katliam çağrışımı yapmaktadır. Yazarlar, kuvvetli kanıtlarla Yeni Zelanda’daki göçmen nüfusun yoğunluğundan ve hızla yükselmesinden bahsetmektedir. Bu iddialarını istatistiksel verilerle doğrularken de “fazla” ve “artış” sözcüklerini sıkça kullanmaktadır. Bu sözcüklerin sıkça tekrar edilmesi, okuru Yeni Zelanda’daki Müslüman göçmen nüfusun çokluğuna ikna etme çabasıdır.

Anti - pozitif bir bakış olan retoriksel yorumla metin kurgulanandan farklı anlamlar kazanabilmektedir. Bu metinde de retorik unsurlar dikkat çekmekte dolayısıyla bu unsurları yorumlamak önem arz etmektedir. Haber, öncelikli olarak okuru, katliama karşı duyarlı olduğuna ve göçmenlere önem verdiğine ikna etmeye çalışmaktadır. Saldırı, en ince ayrıntısına kadar anlatılmakta, saldırının öncesinde ve sonrasında göçmenlerin neler yaşadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca Yeni Zelanda’da yaşayan göçmenlerin durumu hakkında da geniş bilgi vermektedir. Onların bu ülkeye nasıl geldikleri, ne işlerle meşgul oldukları, sosyo – kültürel hayatları anlatılmaktadır. Tüm bu bilgilerde yazarların göçmenlerle ilgilendiğini ve onların deneyimlediği saldırıya karşı hassasiyetini göstermektedir.

Haberde dikkat çeken başka bir retorik unsurda, Yeni Zelanda’nın katliamdan dolayı sorumlu olmadığına, alıcının ikna edilmeye çalışılmasıdır. Bunun içinde çeşitli söylemler kullanılmaktadır. Bu söylemler belirtilecek olursa:

Yeni Zelanda’nın suç oranları düşük bir ülke olduğunun, istatistiksel rakamlarla doğrulanması dolayısıyla olağandışı bir saldırı olduğu ima edilmesi,

Çok iyi planlanmış bir katliam olduğunun bilirkişi açıklamaları verilerek ve failin manifestosundan söz ederek bildirilmesi,

Nefret tohumlarının internet üzerinden ekildiğinin ve yayıldığına ifade edilmesi,

Yeni Zelanda’nın güvenli bir ülke olduğu için fail tarafından tercih edildiğinin belirtilmesidir.

Yeni Zelanda'nın, göçmenler için son derece güvenli bir ülke olduğuna, bu güvenin sarsılamayacağına, ülkenin bunun için imkânlarını kullandığına ve kullanacağına okur ikna edilmeye çalışılmaktadır. Çıkarılacak olan silah yasaları, polis ekiplerinin faili aramaya girişmesi ve yakalaması bunu doğrulayabilecek söylemlerdir. Bu durumu doğrulayabilecek başka söylemler de bulunmaktadır. Saldırıda ölenler arasında çocuk olmadığının bildirilmesi bu söylemlere örnek olabilir. Bu bilgi verilerek Yeni Zelanda'da göçmenlerin aile hayatlarının korunduğu ve nesillerinin devamlılığının sağlanabileceği mesajı verilmektedir. Ardern'in *"Birçoğu için burası doğdukları yer olmayabilir"* söylemi, *"Birçoğu için Yeni Zelanda onların seçimiydi, gelmeyi seçtikleri ve kendilerini adadıkları yer, ailelerini yetiştirmek için seçtikleri yeri"* şeklindeki açıklaması da bu ülkede aile hayatının güvenliğinin sağlandığı bilgisini doğrulamaktadır.

Ayrıca Bayan Ardern'in, *"Yeni Zelanda'nın nefret, ırkçılık veya aşırıcılıktan uzak bir sığınak olduğunu ve bu yüzden hedef haline geldiğini"* ifade ettiği cümlesi, *"Bunların hiçbirisi olmadığımız için seçildik", "Çünkü çeşitliliği, nezaketi, şefkati, değerlerimizi paylaşanlar için bir yuva, ihtiyacı olanlar için bir sığınağı temsil ediyoruz. Bu değerler bu saldırıyla sarsılmaz ve sarsılmaz"* şeklindeki açıklamalarına yer verilerekte alıcı, Yeni Zelanda'nın Müslüman göçmenler için halen güvenli bir sığınak olduğu konusunda inandırılmaya çalışılmaktadır.

Metinde önemli bir diğer unsurda "öteki" kurgusunun nasıl kurulduğudur? Aslında metinde keskin bir "biz ve onlar" ayrımı dikkat çekmemektedir. Haber nesnellığe uyularak çerçevelenmiş, göçmenler aktör olarak metinde söylem bulmuştur. Bununla birlikte mağdur olan Müslüman göçmenlerin sayılarla temsil edilmesi, önemsizleştirici, küçük düşürücü, değersizleştirici pratikler olarak görülebilir. Bu bağlamda okurların göçmenlerin önemsiz alt gruplar olduğuna ikna edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Metinde ilgi çeken bir diğer retoriksel strateji de Tarrant'ın saldırıyı kameraya çekerek sosyal medyada paylaşmasının, hatta oyun olarak takipçilerine sunmasının haberin üç bölümden biri olarak kurguya dâhil olmasıdır. Bu eylemin, haberde bölüm olarak yer alması, saldırının internet oyunu gibi gösterildiğine, okuru inandırma çabasıdır.

Bu haber söyleminde, fotoğraf da bir ikna aracı olmaktadır. Haberdeki fotoğraf, alıcıyı, Yeni Zelanda hükümetinin, ülkenin güvenliği için çabaladığına ikna etmektedir. Gayet aydınlık bir tonlama ile verilen renk kalitesi yüksek fotoğrafta, polis ekipleri suçluya aramakta, hükümetin güvenlik konusundaki gayretini doğrulamaktadır. Bu

fotoğrafın, alıcının, ideolojik şemalarına verilebilecek mesaj belirtilecek olursa, bu ülke güvenli bir ülkedir ve halkın güvenlik konusunda endişenmesine gerek yoktur.

Yapılan analize göre, bir değerlendirme yapılacak olursa, yazarlar, metinde alıcıların ideolojik şemalarını değiştirerek yerine kendi ideolojik şemalarının konulabileceği bir gerçeklik tasarlamıştır. Bu amaçla, söylem stratejileri de başarıyla kullanılmıştır. Öteki kurgusu, habere direkt yansıtılmamış, ima, retorik gibi çeşitli stratejilerle alıcıya sezdirilmiştir. Manşet ve başlıklarda, ideolojik üst yapı belirginleşerek metinde ideolojik bütünlük korunmuştur. Dil kodlama sayesinde ideolojik işlevini yerine getirmiş, Yeni Zelanda hükümeti için olumlu bir portre çizilmiştir. Neticede bu ülkede, bir terör saldırısı yaşanmıştır ama Müslüman göçmenlerin fazla endişe duymasına gerek yoktur. Çünkü Yeni Zelanda halen Müslüman göçmenler için güvenli bir yerdir. Onlar, yerli halkla birlikte uzun yıllardan beri barış ve refah içinde yaşamıştır. Bu ortam, katliam olmasına rağmen korunmaya devam etmektedir. Zaten katliam da bu ülke, liberal değerlere sahip olduğu için yaşanmıştır. Metin, bu tarz, liberal söylemlerle kurgulanarak geliştirilmiş ve yine bu söylemlerle nihayete erdirilmiştir.

Haber, yeniden okunduğunda, metinde hâkim olan liberal ideolojinin, birçok söyleme yansıtıldığı dikkat çekmektedir. Gazete, kendi ideolojisine yakın olan Yeni Zelanda hükümetinin, katliamdan dolayı suçlanmasını engellemek için çalışmakta, onu koruyucu bir politika izlemektedir. Yeni Zelanda hükümetinin, ülkenin güvenliğini sağlamak için elinden geleni yapmış olduğu ve halende yapmakta olduğu mesajı verilmektedir. Ülkeyi aklamak içinde katliamcının saldırı için çok donanımlı olması, youtube, tweeter veya facebook gibi birçok internet kanalından beslenmesi ve çok iyi bir plan yapmış olması gibi gerekçeler katliamın nedenleri olarak gösterilmektedir.

2.4. THE TIMES GAZETESİ “M15 SERİ KATLİAMI ARAŞTIRIYOR” MANŞETLİ HABERİNİN ESA’YA GÖRE ANALİZİ

The Times gazetesi,³⁷⁹ “M15 seri katliamı araştırıyor” (*M15 investigates Mass Shooter*) manşetli haberi, B. Lagan Syned, David Brown, Fariha Karim ve John Simpson tarafından yazılmıştır. Bu metnin, makro yapısına yönelik analizinde, metnin tematik ve şematik yapısı; mikro yapısına yönelik analizinde ise cümle yapısı, sentaktik yapısı,

³⁷⁹ B. Lagan Syned, David Brown, Fariha Karim ve John Simpson, “M15 investigates mass shooter”, *The Times*, 16 Mart 2019, <https://www.thetimes.co.uk/article/mi5-investigates-new-zealand-shooter-qcnl03ck8> (Erişim 8 Temmuz 2020/16:33).

bölgesel tutarlılığı ve imaları, küresel tutarlılığı, sözcük seçimleri ve haber retorikği incelenerek çözümlenecektir.

2.4.1. Makro Yapının Analizi

The Times gazetesi, “*M15 seri katliamı araştırıyor*” manşetli haberinin, ilk olarak ana başlık, giriş ve paragraflar gibi makro yapıları, tema ile ilişkileri bağlamında incelenecektir. Tematik olarak hiyerarşik bir düzlemde giderek söylem analizinde büyük bir önem atfedilen manşet ve başlıklar incelenerek veri analizine başlanacaktır.

Haberin manşeti, “*M15 toplu saldırıyı araştırıyor*”, birinci alt başlığı, “*Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü*”, ikinci alt başlığı, “*Katilin İngiltere sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor*” şeklinde olup bu başlıkların birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. İkinci başlıkla, manşette eksik söylem olan, neyin araştırıldığı belirsizliği ortadan kaldırılmakta, saldırganın aşırı sağ kanat³⁸⁰ ile bağlantısı belirtilerek kavramsal bağlantı sağlanmaktadır. Birinci alt başlıkta ise diğer üst başlıklarla nedensel bağlantı kurulmaktadır. Bu bağlamda alıcının zihnindeki makro tematik şemanın kurulmaya başladığı ve alıcının ideolojik şemasında haberin ideolojik söylemini alımlayacak altyapının sağlandığı görülmektedir. İdeolojik olarak anahtar kelimeler olan toplu saldırı, aşırı sağ, beyaz ırkçı ve cami söylemleri başlıklarda sıralanarak alıcının kavramsal haritası tasarlanmıştır. Metnin devamında da kurgulanan anlamsal bütünlüğün korunması beklenilmektedir.

Manşetin, metnin özeti niteliğinde olduğu söylenebilir. Zira manşet, saldırının araştırılmasının vurgulanması ile başlamakta, metin de bu kurgu ile devam etmektedir.

³⁸⁰ İngiltere’de aktif olarak eylemlerde bulunan terörist bir gruptur. Bu grup göçmenlere özellikle de Müslüman göçmenlere karşı nefret söylemleri ve saldırıları ile bilinmektedir. Bugüne kadar aktif olarak göçmenler karşı birçok eylemde bulunmuşlardır. Bu düşünceyi temsil eden birkaç alt grup bulunmakta, bunlardan en çok Önce Britanya grubu popüler görülmektedir. İngiltere’de bu gruplar tehdit olarak görülmekle birlikte, yaygınlığı, müdahimleri artmaktadır. Aşırı sağdaki bu canlanmanın öncüsü İngiliz Ulusal Partisi’dir (“British National Party” – BNP). 1990’lı yıllarda kendisini meşru bir siyasi parti olarak yeniden dizayn eden BNP, yoksulluğun fazla olduğu ve önemli oranda Müslüman nüfusun yaşadığı bölgelerdeki “hoşnutsuz beyaz işçi” sınıfına hitap etmiştir. “İngiltere’de İslam’a yer yok” ve “İslam Referandum Günü” adlı kampanyalarla BNP beyaz, işçi sınıfın toplumsal sorunlarından Müslümanları sorumlu tutmuştur. Örneğin belediye fonlarının yerel konutlar ya da okullar inşa etmek yerine cami inşaatlarında kullanıldığını iddia etmiştir. 2007 ile 2010 yılları arasındaki belediye seçimlerinde, öncesinde görülmemiş bir başarı yakalayarak, İngiltere siyasetinde muhalefet partisi statüsünü elde eden ilk aşırı sağcı grup olmuştur. Bununla birlikte 2009’daki Avrupa seçimlerinde iki sandalye elde ederken, Londra Meclisinde bir sandalye kazandı. Manifestolarındaki taahhütleri yerine getirmemeleri, grup içi tartışmalardan dolayı siyasal varlığını kaybetmiştir. Mali zorluklarla da karşılaşmaları üzerine siyasetten çekilmiş ama küçük alt gruplar olarak tehdit saçmakta, terörist saldırılarda bulunmaktadır. Chris Allen, “Hortlayan Aşırı Sağ: Ana Akım Siyasetten Sokak Protestolarına”, 2 Mart 2018, *Perspektif*, <https://perspektif.eu/2018/03/02/ingiltere-hortlayan-asiri-sag/>, (Erişim 21 Mart 2011/16:18).

Katliamcının aşırı sağ ile bağlantısının araştırılmasına dair bilirkişi açıklamaları ve siyasi elitlerin bu konudaki yorumları ile bu bilgiler desteklenmektedir. Konu, haberlerde en belirgin biçimiyle haber başlığı ve başlangıç paragrafında yer almaktadır. Haberin şematik bir düzenle sıralanışı, öne çıkarılanlar ile ayrıntı kabul edilenler arasında bir hiyerarşinin göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir. Haberin giriş cümlesi, *“Camiye saldıran 49 kişiyi öldüren beyaz ırkçının Britanya aşırı sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor”* şeklindedir. Bu cümlede, başlığın devamı olarak saldırının Britanya grubu ile bağlantısının daha geniş bir açıklamasına yer verilmektedir. Haber girişi, ana olay hakkında bilgi vermekte ve olayı özetlemektedir.

Haber girişinde 5N1K sorularının cevaplarının olup olmadığı incelenmiş ve haber başlıklarıyla tutarlı olarak 5N1K sorularının çoğunun cevaplandığı görülmüştür. Katliamın ne, nerede ve nasıl olduğu bildirilmektedir. Ancak ne zaman olduğu belirtilmemekte ve kim tarafından öldürüldüğü direkt bildirilmemektedir. Beyaz ırkçı metominisiyle gizlenmektedir. Olayın nedenine dair bilgi de verilmemektedir. Öldürülen aktörler sayıyla belirtilerek temsil edilmekte ama Müslüman göçmenler oldukları belirtilmemektedir.

Metin şu şekilde özetlenebilir: Aşırı sağ ile bağlantısı olduğu düşünülen, 28 yaşındaki beyaz ırkçı, Yeni Zelanda’da iki camiye silahlı saldırıda bulunmuştur. Olayın, aşırı sağ ile bağlantısı araştırılmaktadır. İngiltere, ülke genelinde olabilecek herhangi bir İslamofobik saldırı için gerekli önlemleri almış, saldırganda tutuklanmıştır. Siyasilerin ve bilirkişilerin yaptığı açıklamalara göre, katliamcı aşırı sağcı, beyaz ırkçı, İslamofobik bir teröristtir. Siyasi elitlerden aktarıldığına göre, dünyada büyük bir üzüntü yaşanmaktadır. Özetlenen bilgiye göre, temasal kurgu ile ana olay olan katliam unutturulmaya çalışılmış ve haberde inşa edilen gerçeklik algısı oluşturulmuştur. Dolayısıyla kurgulanan gerçekliğe, olay ve kişiler bakımından, kurgunun imkânları doğrultusunda bağlı kalınmıştır.

Tematik yapının analizinde, fotoğraf da önem arz etmektedir. Zira görsellik okuyucunun dikkatini çekmekte, ideolojik şemasının değişmesine yardımcı olmaktadır. ESA, metni veya görseli bütünsel yapısının korunarak incelemek gerektiği düşüncesini ve bu yapının spesifik olarak yeniden üretilmesi fikrini Gestalt Kuramı’ndan almakta, haberi bütünsel olarak inceleyerek gerçekleri yeniden üretmektedir. Bu bağlamda

Gestalt'e ait bazı önemli kuralları, fotoğraf analizinde kullanmanın bu çalışmaya fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 1. 4: The Times Gazetesi Birinci Sayfası

Metne işlenen ana temanın, fotoğrafta da³⁸¹ korunduğu görülmektedir. Görsel fotoğraf yerleşimine ve fotoğraf boyutuna göre, değerlendirildiğinde bu anlaşılabilir. Sağ orta tarafta, saldırganın fotoğrafı bulunmakta, ortada bir mağdur fotoğrafı, onun hemen altında ise saldırganın cinayette kullandığı silahın fotoğrafı görülmektedir. Genel olarak insanın algısı ilk olarak sağına ya da solunda değil de ortadaki şekle yönelmektedir. Dolayısıyla görsele göre, Tarrant'ın fotoğrafı değil de ortadaki şekil yani mağdur ve tüfek dikkat çekmektedir. Gestalt Kuramı'nın, şekil zemin ilişkisine göre değerlendirilecek olursa alıcının dikkatinin silaha ve mağdura yöneltilmeye çalışıldığı fark edilmektedir. Zira bu fotoğraflar, failin fotoğrafından daha büyüktür ve şekil konumundadır.

³⁸¹ Syned, Brown, Karim ve Simpson, "MI5 investigates mass shooter".

Saldırganın fotoğrafıda zemin konumunda olduğu için dikkat çekmemekte dolayısıyla temada gizlenen failin görselde de örtüklüğü korunmaktadır.

Temada işlenen, saldırının veya saldırganın aşırı sağ bağlantısının verildiği siyasi mesaj, silah sembolüyle de verilmeye çalışılmaktadır. Zira silah aşırı sağın, ideolojik görüşünü temsil etmektedir. Üzerindeki tarihsel simgeler, işaretlemeler yani tarihsel kodlar, aşırı sağın tarihsel köklere dayanan İslam ve Müslüman düşmanlığını çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla haberin temasında kurgulanan bütünlük silahın taşıdığı sembollerle de korunmaktadır.

Görseldeki en büyük fotoğraf olan şekil konumundaki mağdur fotoğrafıyla, dikkatler, kaygılı, korkmuş bir yüz ifadesine, eksik kıyafetli bir insana odaklanmaktadır. Gestalt'ın tamamlama ilkesine göre, algıladığı nesneleri eğer eksikse tamamlama gayretinde olan insan, üst tarafı çıplak olan mağduru da zihinsel şemasında tamamlayacaktır. Bu insan nasıl tamamlanabilir? sorusu akla gelebilir. Çıplak, kaygılı bir göçmen fotoğrafı, problemli, büyük olasılıkla işsiz bir göçmen imajı canlandırılabilir. Gestalt'ın, insanın algıladıkları o ana dayanır prensibine göre, alıcıların zihinlerinde sorunlu göçmen imajı katliamla ilgili algılarına yerleşmiştir. Alttaki silah fotoğrafıyla da alıcının algılama süreci tamamlanmıştır. Dolayısıyla daha sağdaki failin küçük fotoğrafı alıcının dikkatinden kaçabilmekte, katliamla ilgili algıların geliştiği o anda söylem dışı kalabilmektedir. Bu bağlamda fail görselde yok olarak tasarlanarak katliamdaki sorumluluğu pasifize edilmekte, göçmenlerin sorunlarıyla alıcıların algısı şekillenmektedir.

Metinde büyük fotoğraftaki mağdur şahsın kimliği hakkında bilgi verilmemekte ama fotoğrafı sayfanın neredeyse yarısını kaplamaktadır. Önem verilmeyen, konu dışı olan bir kişinin büyük bir fotoğrafının görselde ön planda yer alması mağdurlar için “Biz aslında fotoğrafını sayfaya yerleştirerek onlarla ilgileniyoruz ama onlardan söz etmek istemiyoruz” şeklinde belirsizlik içermektedir. “Bu belirsizlik nasıl doldurulabilir” sorusu sorulabilir. Dijk'e göre, göçmenlerle ilgili bilgi verirken eksik olarak bilgi verilebilmektedir. Metindeki temada göçmenlere yönelik eksik bilgi olarak işlenen kurgu, fotoğraf temasında da güncelliğini korumaktadır. Fotoğrafta göçmenlerin mağduriyetini ifade eden, telefonla konuşan mağdur dışında herhangi bir kare bulunmamaktadır. Yani göçmenler önemsizleştirilmeye, hiçleştirilmeye devam edilmektedir.

Metin temasındaki ideolojik şema oluşturma çabasının, fotoğraf temasında da devam ettirildiği dikkat çekmektedir. Zira alıcıların cinayetle ilgili ideolojik şemaları, mağdur ve silah fotoğrafıyla ve onların taşıdığı ideolojik kodlarla değiştirilmektedir. Bu değiştirme şu şekilde açıklanabilir: ESA'ya göre, fotoğrafların büyüklük derecesi konuya verilen önemi yansıtmaktadır. Bu bağlamda görseldeki fotoğraflar değerlendirildiğinde, mağdurun büyük fotoğrafı dikkat çekmekte, önem derecesine göre ilk sıraya yerleşmektedir. Aynı şekilde silah fotoğrafı da bütünsellik içinde büyük fotoğrafın altında yer almaktadır. Metin temasında işlenen aşırı sağ bağlantısı, göçmen mağdur ve silah fotoğrafı ile sağlanmaktadır. Zira aşırı sağ kanatın, göçmen karşıtı tutumları dikkat çekmekte, benzer şekilde silahta da yer alan İslam karşıtı simgeler, tarihsel düşmanlık kodlarının temsili olmaktadır. Geçmişte Müslümanlara katliam yapan, tarihsel kimliklerle donatılmış olan bu silah, tarihsel bir utanç kaynağı olarak da gazetede orta büyüklükte bir fotoğrafla ifşa edilmektedir. Dolayısıyla alıcının metin temasıyla değiştirilmek istenilen ideolojik şeması bu görselden de beslenmektedir.

Gazetenin görselindeki faile ait en küçük fotoğrafın mizanpajından, katilin suçunun hafifletilmeye çalışıldığı anlamı çıkarılabilir. Zira bu görsel iletide, çerçeveleme failin yüzüne odaklanarak profilden, aydınlık olarak çekilmekte, aydınlık renk tonlaması ile okuyucunun katile karşı algısı olumlu yönde yapılandırılmaya çalışılmaktadır.

Haber şemasının analizinde, başlık, alt başlık, ana olay, ardaan, bağlam ve yorum gibi unsurlar, incelenmektedir. Başlıkta, alıcının ilgisini çekmek için yapılan aliterasyon dikkat çekmektedir. Haberin ana başlığı olan “M15 investigates mass shotter” cümlesinde “m” ve “s” sesleri ile aliterasyon yapılmakta ve bu ses oyunuyla cümlenin, alıcının bilişsel şemasındaki kalıcılığı arttırılmaktadır. Investigate fiilide “araştırma, soruşturma, inceleme” gibi anlamlara gelen metindeki vurguyu karşılayabilecek kapasiteye sahip bir fiildir. Dolayısıyla başlık dikkati çekebilecek, metinle örtüşebilecek ve okurun zihinsel şemasında kalabilecek bir özelliğe sahiptir. Metindeki başlığın ve giriş paragrafının, alıcıya olayın işleniş biçimini sezdirebilecek ve metinde ne anlatılabileceğini kavratırabilecek kapasitede olduğu görülmektedir.

Ses yapısı incelenen ana başlık, çeviride, “*M15 toplu saldırıyı araştırıyor*” şeklinde olup semantik olarak da alıcının dikkatini çekebilecek kapasiteye sahiptir. Zira “araştırılıyor” söylemi alıcıda “neyin araştırıldığı” merakı uyandırılmakta, alıcının ilgisini çekip merakını uyandırmak başarıldığında ise habere karşı ideolojik eğilimi

olmasa dahi haberin devamını okuyabilmektedir. Bu anlamda başlıktaki semantik çok önemli olmakta, haberin alımlanma derecesini arttırabilmektedir.

Bu aşamalardan geçerek haberi okuyamaya devam eden alıcı, neyin araştırıldığı merakında iken ikinci başlık olan “*Aşırı sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor*” söylemini okuduğunda ise “aşırı sağ” ideolojik söylemiyle karşılaşacak ve ideolojik şeması şekillenmeye başlayacaktır. O halde, haber metni açısından ana olayın ele alınışı ve öne çıkarılmaya çalışılan aşırı sağ bağlantısının araştırılmasının vurgulanması açısından ana başlık seçiminin belirleyici ve tamamlayıcı olduğu söylenebilir.

Durum değerlendirilmesinde, yazarın, kendi ideolojik eğilime göre, neyi okura göstermekte olduğu ve neleri göz ardı ettiği sorusu sorularak şu gerçekler ortaya çıkarılabilir. Metin alıcıya saldırının, aşırı sağ bağlantısının araştırılmasının önemini göstermekte, katliamda mağdur olan Müslüman göçmenlerin yaşadığı travmayı göz ardı etmektedir. Onlarla ilgili herhangi bir soruna değinilmemesi, saldırıyı sıradan bir saldırı olarak gördüğünü işaret etmektedir.

Durum değerlendirmesi için ayrıca şu sorular da sorulabilir:

S: Yazar, haberin inandırıcılığını sağlamak için gerçekliği nasıl kurgulamıştır?

C: Yazarın vurgulamaya çalıştığı gerçeklik, saldırının aşırı sağ ile bağlantısı ve bu bağlantının araştırılmasıdır. Bu gerçekliğe alıcıları inandırmak için metinde, bilirkişi açıklamaları ve saygın siyasilerin yorumları gibi güvenilir kaynaklardan faydalanmaktadır. Katliamcının kendi ağzından nakledilen bazı ipuçları ile de aşırı sağ ile bağlantısı olabileceği bilgisi desteklenmektedir. Bu ipuçları ise failin manifestosundan edinilmektedir. Haberde kesit kesit olarak verilen bu manifestoda, saldırganın ezeli Hristiyan – Müslüman düşmanlığını hatırlatan, İslam ve Müslüman nefretiyle dolu söylemleri bulunmaktadır. Dolayısıyla onun bu söylemleri ile Müslüman göçmenlere ve İslam dinine karşı menfi tutumu olan aşırı sağ arasında bağlantı kurulabilir.

S: Kurguda konuların belli bir önem sırasına göre dizilmesi, bazı konuların öne çıkarılması veya görmezden gelinmesi hangi sebeplere dayanmaktadır?

C: Metnin konuların belli bir sıraya göre dizilerek kurgulanması ideolojik sebeplere dayanmaktadır. Önce üst şemalar olan hiyerarşik yapılar irdelenerek metindeki ideolojik dokular ortaya çıkarılabilir ve kurguda konuların ideolojik kaygılardan dolayı belli bir önem sırasına göre dizildiği izah edilebilir. İlk olarak başlıkların hiyerarşik düzenini incelemek önem arz etmektedir. Başlıkların hiyerarşik olarak düzeni,

Manşet, “*M15 Toplu Saldırıyı Araştırıyor.*”

Birinci alt başlık, “*Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü.*”

İkinci alt başlık, “*Katilin İngiltere sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor.*” şeklindedir.

Başlıklardaki ideolojik doku dikkat çekmektedir. İlk olarak manşette, ideolojik şema “araştırıyor” diyerek sezdirilmiştir. İkinci alt başlıkta ise araştırılan bağlantı açıklanmıştır. Anlaşıldığına göre, bu ideolojik şema, saldırının sağ kanat ile bağlantısının araştırılmasıdır. Bu bağlamda, metinde en önemli bilgi bu olmaktadır. Başlıkların hiyerarşik sıralamasından da bu bilginin önemi daha da netleşmekte, alıcının ideolojik şemasıyla değiştirebilecek şema özelliği kazanmaktadır. Birinci alt başlıkta da ana olay bilgisi verilmektedir.

“*Camiye saldıran 49 kişiyi öldüren Beyaz ırkçının Aşırı Sağ ile bağlantısı araştırılıyor*” şeklinde olan giriş cümlesi ana olaya ve başlığa uyumludur. Manşet bilgisine, daha geniş bir yer verilmekte ve ana fikri sunmaktadır. İdeolojik şema kalıbının, metnin girişinde de işlevsel olduğu görülmektedir. Bu kalıpla, alıcının haberle ilgili ideolojik şemaları da netleşmektedir. Ayrıca haber şemasının, bu konu üzerine oturduğu da netleşmekte, haberin devamında da kesit kesit bu bağlantıya yeni bilgiler eklenerek, haber devam ettirilmekte, alıcının ideolojik şeması haberin değiştirmek istediği ideolojik şemaya doğru evrilebilmektedir.

Bu haberde, ana olay, Brenton Tarrant’ın 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda’da iki camiye Müslüman göçmenlere yapmış olduğu saldırıdır. Ana olayın, ilk olarak haber başlıklarında, daha sonra da haber girişinde verildiği görülmektedir. Bununla birlikte ayrıntılı olarak bildirilmesi beşinci paragrafta bulunan “*Onun atışı, AL Noor Camisi’nde ibadet edenlerden 41’ini öldürdü. Diğer sekizi de Linwood Camisi’nde öldürüldü*” cümleleriyle.

Ana olayın sunumunda, bilirkişi açıklamalarına ve siyasi elitlerin söylemlerine dayanan bir olay örgüsü dikkat çekmektedir. Önemli detaylar içermeyen ana olay sunumu haber kurgusunda hâkimdir. Ancak mağdurlardan birinin gözlemlerini anlatımı, katliamcının olay anında yaşadığı hedefleme probleminin alıntılanması ana olayın gereksiz ayrıntılar içeren detaylı birer anlatımı olarak görülebilir.

Olay örgüsünde, saldırının aşırı sağla olan bağlantısı bölümler şeklinde, yer yer ifade edilmekte dolayısıyla haberin saldırının veya saldırganın aşırı sağ kanatla olan bağlantısı üzerinden kurgulandığı anlaşılmaktadır. Neticede yazar, olay örgüsünü, kendi

ideolojik konumuna göre, inşa etmiş, ait olduğu sosyokültürel söylem grubunun ideolojisini yansıtmıştır. Haber örgüsünde, kendi konumunu belirtmese de alıcı metnin ipuçlarını değerlendirerek onun İngiltere’de bilinen söylem gruplarından hangisine ait olduğunu sezecektir. The Times gazetesi, Muhafazakâr - Merkez sağ parti eğilimindedir. Bu parti, isminden de anlaşıldığı gibi sağ ve sol arasında bir çizgide bulunan, iktidar partisidir. İlmli politikalar izleyen bu parti, ülkede güvenliği korumak, istikrarlı bir düzen sağlamak için çalışmakta, ülkeyi gergin, kaos içeren ortamlara sürükleyebilecek, durumlara karşı önlemler almaktadır. Bununla birlikte son zamanlarda, İslamofobiyi destekleyebilecek politikaları desteklemekle suçlanmaktadır.³⁸² Yazar, haberde, bu algıyı yıkmak için Müslüman göçmen karşıtı eylemleriyle tanınan Aşırı sağ grupları, Christchurch Terör Saldırısını yapmakla suçlamaktadır. Onun bu tavrı, sahip olduğu ideolojik eğilimin İslam karşıtı tutumları desteklemediğini göstermekte, suçlamadan aklama çabası olarak görülmektedir.

Metinde, ilk ardalın bilgisi Tarrant’ın manifestosundan söz edildiği ikinci paragrafta geçmektedir. Bu manifesto, saldırganın yapmayı planladığı katliamları haber vermektedir. Haberin ortalarında da bu manifestodan bahsedilmekte, bu ifadelerde katilin Avrupa yolculuğu yaparken Müslüman göçmenleri öldürme planları yaptığı bilgisi verilmektedir. Başka bir ardalın bilgisi de failin katliamı sosyal medyadan duyurduğu bilgisidir. Bununla birlikte haberin devamında saldırının gerekçelerine dair herhangi bir ardalın bilgisine yer verilmemekte dolayısıyla sezinlenerek kavrananlar dışında, nedensel yönden haberin genelinde yeterli bir ardalın bilgisi sağlanamamaktadır.

Haberde, birçok bağlam bilgisinin bulunduğu görülmektedir. Failin, aşırı sağ ile olan bağlantısı ve bu bağlantının araştırılması haberin temel siyasi bağlamını oluşturmaktadır. Bu bağlamla gazetenin siyasi eğilimi aynı zamanda iktidar partisi olan Muhafazakâr Parti’nin ülkede güvenliği sağlamaya çalıştığı alıcıya sezdirilmektedir. Zira Avrupa’da aşırı sağ terörün yükselmesi ve göçmenlere yönelik ırkçı saldırılarda bulunması, Merkez sağ partisinin ülkede güvenliği sağlayamama konusunda kaygı yaşamasına neden olabilmektedir. Ayrıca bu parti son günlerde, İslam karşıtı olayları desteklemekle de suçlanmaktan dolayı kaygı duymaktadır. Bu bağlamda gazetenin, bu problemlerini gidermek için olayın aşırı sağ kanat bağlantısına dair değerlendirmelerine

³⁸² Tayfun Salcı, “İngiltere’de İktidar Partisine İslamofobi Tepkisi”, *Anadolu Ajansı*, 5 Mart 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-iktidar-partisine-islamofobi-tepkisi/1409830>, (Erişim 8 Mart 2020/16:33).

yer verdiği, ciddiyetini vurguladığı, bu durumu tehdit edici unsur olarak algıladığı veya en azından bu algıyı vermeye çalıştığı söylenebilir.

Haberde iktidarın güvenlik konusundaki kaygısını gidermek için kullanılan bir diğer söylemlerde, hükümetin ülke genelinde güvenlik önlemleri aldığı, polisin olayın bağlantılarının çözümlenmesinde elinden geleni yaptığı, adalet sisteminin kusursuz bir şekilde işlediği ve güvenliği tehdit edecek unsurların sorgulandığıdır. Zira başlıkta, olayı M15'in araştırdığı belirtilmekte, İngiltere'nin güvenlik konusundaki sorumluluğu yerine getirdiği vurgulanmaktadır.

Tarrant'tan alıntılar verilerek tarihsel, politik ve kültürel bağlam kurulmaktadır. Bu amaçla olayın planlanmasında ilham aldığı, tetikleyici kişiler ve olaylar belirtilmekte, şiddet, nefret ve öfke içeren geçmiş canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Katilin tarihte, Müslümanlara zulmeden insanlara hayranlık duyduğu göstern cümleler aktarılmaktadır. Göçmenler ve Batılılar arasında kutuplaşmalara, ayrılıklara neden olabilecek bu cümleler, topluma öfke tohumları ekebilmekte ve çok kültürlü hayatı zorlaştıracak ortam ve koşullar hazırlayabilmektedir. Dolayısıyla kolektif hafızadaki, nefret içerikli bilişsel şemalara, günümüzde de geçerliliğini koruyabilecek bir nitelik kazandırılmaktadır.

Haberde, mağdurlardan birisinin cinayet yöntemini anlatışına yer verilmesi sosyo-kültürel bağlam olarak düşünülebilir. Zira katliamın bu kadar ince ayrıntılarla anlatılması, Tarrant gibi, göçmenlere karşı sadist planları olan veya bu planları gerçekleştiren insanların birbirlerinin katliam yöntemlerini örnek almasını ve birbiyleriyle bir sosyo – kültürel bağlantı kurulmasını sağlayabilir. Nitekim metinde de Tarrant'ın manifestosundan “*O, Darren Osborne’a hayran olduğunu açıkladı*” şeklinde bir kesit verilerek bu kişinin Finsbury Park’ı cami saldırısını gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Kesitin devamında, “*Benim inançlarım Britanya Aşırı sağ kanat’ın faşist liderinin inançlarına çok yakındır*” şeklinde de bir bilgi verilerek Müslümanlara karşı nefret eylemleri yapan sadist kimlikler arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Bu Müslüman göçmenlere karşı nefret kültürü oluşturma çabası olarak değerlendirilebilir. Metinde Darren Osborne’ın adının geçmesiyle de başka bir sosyo - kültürel bağlantı daha kurulmaktadır. Bu şahıs, nefret tohumlarını internet üzerinden yaymakta, bu özelliği ile de Tarrant arasında benzerlik görülmektedir. Müslümanlarla ilgili nefret yaymaya kararlı olanlar internet üzerinden hızla radikalleşmekte, İslam karşıtı ideoloji yayarak bir nefret

kültürü inşa edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla daha önceki örneklerde dikkate alınarak haberde de bu bağlamın pekiştirilmeye çalışıldığı iddia edilebilir.

Ayrıca haberdeki fotoğraflarda yer alan Tarrant'ın kullandığı silah da bağlam bilgisine dâhil edilebilir. Tarihsel bir bağlantı kurulabilecek olan bu silahta geçmişte Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında yaşanan çatışmaların, yapılan savaşların bir kaydı bulunmaktadır. Hristiyanların, Müslümanlara karşı kazandığı zaferler ve Müslümanları katleden tarihi kişiliklerin isimleri yer almaktadır. Gazetenin Hristiyan – Müslüman çatışmalarını hatırlatan, sembolik temsiller dolu bu silaha görselde yer vermesi, alıcıların kolektif bilinçdışına, Müslüman göçmenlere karşı duyulan nefret içeriklerini yerleştirme çabası olarak görülebilir. Bu söylemlerle aynı zamanda kültürel bağlam da desteklenmektedir. Zira uzun yıllardan beri korunmaya çalışılan beyaz ırkçı ekofaşist yaşam, çok kültürlü yaşantıya kapılarını kapatmakta, göçmenleri sahip oldukları çevreden uzaklaştırmaktadır. Göçmenler bu çevreden uzaklaşmadıkları takdirde ise nefret söylemleri veya saldırılarına uğrayabilmektedir.

Haber kurgusunda ana olaydan bağımsız olan söylemler de bulunmaktadır. Bu söylemler:

“Tarrant katliamdan kısa süre önce Londra’da bir camiye İslamofobik bir saldırıda bulunacağını bildiren bir manifesto yayınladı” söyleminde manifestodan bahsetmek ardaan bilgisi yönünden önemli olabilir ama aynı zamanda gereksiz bir bilgilendirmedir. Zira Tarrant, yetkililerin dikkatini başka yöne çekmek için hedef şaşırtması yapmış ve katliamını binlerce km uzaktaki başka bir ülkede gerçekleştirmiştir. Haberin ilerleyen bölümlerinde yine manifestodan alıntılar aktarılmaktadır. Tarrant kendisini “Müslümanları öldüren bir ekofaşist” olarak tanımlamaktadır. Bu tarz söylemler, toplumsal hafızaya, Müslüman – Hristiyan çatışmalarını gündem de tutacak, geçmişteki nefret duygularını yeniden yeşertecek bilgiler eklemekte, çok kültürlü yaşamı olumsuz biçimde etkilemektedir.

Tarrant'ın alıntılanan başka bir cümlede, onun camiden ayrılırken hedefin çok olduğu halde zaman olmadığı için öldürememesinden şikâyet ettiği aktarılmaktadır. Bu cümlede ana olayın sunumunu bozan, kurguyu dağıtan bir söylem olarak görülebilir. Zira bu söylemle ülkede çok sayıda kitleler halinde Müslüman olduğu ima edilerek küçültücü, basitleştirici bir göçmen temsili de yapılmaktadır. Bir yandan olayın üzücü yönüne dair bir algı yapılandırılmaya çalışılırken bir yandan da sanki öldürülebilecek o kadar çok

göçmen var ki algısı geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca katilin hedef alınması, öldürülmesi gerekli varlıkları öldüremediği için pişmanlık duyduğu bilgisinin verilmesi de bu menfi algı yapılandırılmasına dâhil edilebilir.

Büyük fotoğrafın altındaki alt yazıda “*Bir erkek cami saldırısının kurbanları ile ilgili haberleri aktarıyor*” şeklinde bir söylem geçmekte, bu söylemde mağdurun kimliğinin yok sayıldığı, söylenilmediği dikkat çekmektedir. Bu kadar önemsiz bir kişinin büyük fotoğrafla görselde yer alması da alıcıların şemasında karışıklığa neden olabilmekte dolayısıyla haber şemasına bozabilecek bir söylem olarak görülebilmektedir.

Haber kaynakları belirtilecek olursa; haberde ana kaynak yazarlardır. Bilirkişi açıklamaları, bir mağdurun olayı anlatışı, saygın siyasilerin ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı yetkililerin görüşleri diğer haber kaynaklarıdır. Ayrıca olay taraflarından biri olan Tarrant, bu saldırının Avrupa için olduğunu bildirmekte, kendisini ekofaşist olarak tanımlayarak Avrupa yolculuğu yaparken içine Müslümanları öldürme ilhamı geldiğini söylemektedir. Mağdurlardan birisi de failin cinayet yöntemini anlatmaktadır. Bir görgü tanığının ifadesi de “*Elbisesi ile kanları örten şahitlerden biri, saldırganın odadan odaya hareket ederek, nasıl metot kullandığını anlattı*” şeklindedir.

Haberde nesnelliğin sağlanması amacıyla meydana gelen olayla ilgili elitlerin ve bilirkişilerin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Haberde genel kanı, olayın aşırı sağ bağlantısı olan, beyaz ırkçı bir saldırı olduğudur. Olayı eleştirci ve kınayıcı birçok yoruma atıf yapılmaktadır. Bu yorumlar belirtilecek olursa:

Yeni Zelanda Başbakanı Ardern’in saldırıyı “*Ülkenin en kara günlerden biri*” şeklindeki çarpıcı yorumu,

İngiltere Kraliçe’sinin Ardern’e ilettiği “*Korkunç olaydan ötürü üzüldüğü*”nü belirttiği mesajı,

Avusturya başbakanının Tarrant’ı “*Aşırı sağ kanat bir terörist*” şeklinde tanımlaması,

Mr. Khan’ın katil profili tanımlamalarında Tarrant’ı üç “*profilli yüksek düşman tanımlamalarından biri*” olarak belirtmesi ayrıca “*İngiltere’nin camilerde herhangi bir Müslüman karşıtı düşmanlık teşebbüsü için gereken önlemleri aldığı*”nı ifade etmesi,

Komiser yardımcısı Basu’nun olayı “*Akil dışı bularak, görmezden gelinmemesi gerektiğini*” belirtmesi ve “*artmakta olan cami olaylarına, yenisinin eklendiğini*” söylemesi.

Bu yorumlar, gazetenin olaydan dolayı duyulan üzüntü içeren ve tekrarlanmaması için alınan önlemlerden bahseden ifadeler olduğu için alıcıya gazetenin katliama karşı duyarsız olmadığını göstermektedir. Yazar, kendi söylemini güçlendirebilmek için, ideolojik düşüncesine yakın taraftarların yorumlarına fazla yer vermekte, özellikle de yorumlardaki aşırı sağ vurgusu dikkat çekmektedir. Haberin şematik üst yapı organizasyonu, semantik ve ideolojik tutarlılığa sahiptir.

Haberde, sunulan olayın, toplumsal ve politik değeri bulunmaktadır. En önemli konu olarak seçilen saldırının bağlantısının araştırılması da toplumsal olarak önemlidir. Zira araştırılan aşırı sağ kanat radikal ideolojik düşüncelere sahiptir ve Yeni Zelanda saldırısı benzeri katliamlar yapma eğilimindedir. Bu kanatın, göçmenlere karşı olumsuz tutumu, sert ifadeleri de bilinmektedir. Dolayısıyla bu grupların, eylemlerine maruz kalmak istemeyen Müslüman göçmenler yerli halktan izole olarak yaşamayı seçmekte, bu yaşam tarzı da onların radikalleşmesi suçlamalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu suçlamalar ise Müslümanlara yönelik engelleyici veya yasaklayıcı politikalara, yaptırımlara kapı açabilmektedir. Neticede bu konu hem politik olarak hem de toplumsal olarak önem teşkil etmektedir.

2.4.2. Mikro Yapının Analizi

“M15 investigates mass shooter” şeklindeki manşette “m” ve “s” sesleri ile aliterasyon yapılmaktadır. Bu ses oyunu, haberin, alıcının dikkatini çekmesini sağlamaktadır. Ayrıca manşette geçen araştırma anlamına gelen “investigate” fiili de alıcının merakına uyandırarak haberi okumasını sağlayabilecek kapasiteye sahiptir. Metinde genellikle karmaşık yapıli cümleler kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, *“Yeni Zelanda’da bir camide beyaz ırkçı tarafından başlatılan en az 49 kişinin öldürüldüğü silahlı saldırının, Aşırı sağ kanat Britanya ile bağlantısı araştırılıyor”* cümlesi haberin ilk cümlesidir. Bu cümlede kullanılan karmaşık yapı ile alıcının dikkatinin ana olaya çekilmesi engellenmekte, katliamın araştırılmasına odaklanması sağlanmaktadır.

Saldırıya ilişkin detaylar, “öldürüldü”, “vuruldu” gibi edilgen yapıli cümleler ile aktarılmaktadır. Benzer şekilde saldırgana ait olayla ilgili detaylarda “öldürüldü”, “ateşlenildi”, “vuruldu” şeklinde pasif yapıli cümlelerle aktarılmakta, bu durum failden taraf olmakta, katliamı da meşrulaştırmaktadır. Bununla birlikte katliamın aşırı sağ kanat ile bağlantısının araştırıldığını bildiren ifadelerde aktif yapı kullanıldığı dikkat

çekmektedir. Bu durum kararlılığı işaret etmektedir. Dolayısıyla bu cümlelerde kullanılan aktif yapı da İngiltere'nin ülkenin güvenliği konusundaki kararlılığını ifade etmektedir.

Haberde öğelerin dizilişinin veya kişilerin özne veya nesne oluşunun, belli bir amaca yönelik olduğu sezinlenmektedir. “*Onun ateşi ibadet eden 41 kişiyi el-Nur camisinde diğer sekizini Linwood camisinde öldürdü*” cümlesinde geçen “onun ateşi veya silahı” söylemiyle sanki failin silahı öldürmüş gibi bir anlam inşa edilmeye çalışılmaktadır. Nesne olan silah özneleştirilmekte dolayısıyla suçu işleyende silah olmaktadır. Burada faile gizli bir olumlama söz konusu olmakta, suçu hafifletilmekte veya hiçleştirilmektedir.

“*O camiden ayrılırken şikâyet etti. Öyle çok hedef vardı ki ama hedef alacak zaman yoktu*” cümlesinde aktör olan Tarrant yargının öznesi, hedefler ise nesnesi yapılmaktadır. Bu durumda, yapan konumunda bulunan faile gizli bir olumlama yapılırken nesne konumunda olan Müslüman göçmenlere bir edilgenlik ve nesneleştirme yüklenilmektedir. Nesneleştirmek ise bir değersizleştirme veya önemsizleştirme ifadesi olmaktadır. Dolayısıyla Müslümanlar öteki konumuna getirilerek alt grup statüsüne yerleştirilmektedir. Ayrıca haberin metinleştirilmesinde açık ve net ifadelerin tercih edildiği, aktarım fiilleri ve edilgen yapı cümleler üzerinden bir anlatımın oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda gazete, haber metninde kullandığı anlatım tarzı ile saldırıyı nesnel bir tutumla aktardığı izlenimini oluşturmaktadır.

Haber metninde nedensel, durumsal, zamansal ve kavramsal ilişkiler tespit edilmiştir. Metnin girişinde, “*Camiye saldıran 49 kişiyi öldüren Beyaz ırkçının Britanya Aşırı Sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor*” cümlesinde birbiriyle zamansal (sonra) ve nedensel (dolaylı olarak) bağı bulunan, “*Beyaz ırkçı 49 kişiyi öldürdüğü için Aşırı Sağ ile bağlantısı araştırılıyor*” şeklinde iki önerme görülmektedir. Sonraki cümle, “*Kısa bir süre önce Londra’da bir camiye İslamofobik bir saldırıda bulunacağını söylediği bir manifesto yayınladı*” şeklindedir. Bir önceki önermede ve bu önermede aynı kişiden bahsettiği için katılım yönünden bağlantı kurulmaktadır. Bu önermeler kavramsal olarak da bağlantılıdır. *Katliam, öldürme, saldırı* gibi kavramlarla bu bağlantı kurulmuştur. Ayrıca önermeler arasında zamansal ilişkilerde sağlanmıştır. Nitekim metinde ideolojik şemayla örtüşen, kurgulanan gerçekliğe uyumlu katliamın nedensel bağlantıları olabilecek başka önermeler de göze çarpmaktadır. Haberde “*Fail aşırı sağcı olduğu için katliamı gerçekleştirdiği*” önermesi yinelemekte, nedensel tutarlılık, haber şemasında

sağlanmaktadır. Ayrıca bu söyleme türdeş olabilecek “beyaz ırkçı” söylemi ve kendisini *ekofaşist*³⁸³ tanımlaması bu söylemlere benzer, ideoloji yüklü söylemler olarak görülebilir ve nedensel bağlantı olarak değerlendirilebilir.

Metinde işlevsellik içeren cümleler görülmektedir. Bu cümleler: “*Katliamın araştırılması*”, “*Katliamın Aşırı Sağ kanat ile bağlantısının araştırılması*”, “*Tarrant’ın silahını teslim ettikten sonra tutuklanması*” şeklinde belirtilebilir.

Bu metinde direkt ötekileştirme yapılmadığı için imalar önem arz etmektedir. Zira ima, “söylenmeyen”in çözümlenmesinde açıklayıcı olabilmektedir. Ayrıca metinde bazı ideolojik imaların da haber aktörleri hakkında ilgisiz çok sayıda bilginin ya da ayrıntının verilmesiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Bu imalar açıklanacak olursa:

“*M15 toplu saldırıyı araştırıyor*” manşetinde, olay “*toplu saldırı*” olarak tanımlanmakta, terör katliamı olduğu belirtilmemektedir. Terör saldırısı söylenmeyerek örtük söylem olarak kalmaktadır. Saldırının toplu saldırı olarak tanımlanması ve bu tanımda metomini kullanılması olayı sıradanlaştırmakta, bir çeşit seri katil çağrışımı yapmaktadır. Oysa bu saldırı dini kimliklere karşı yapılmış, bir nefret saldırısıdır. Bu manşette aktör tanımına göre, Müslümanlar söylenmeyen aktör olarak kalmakta, önemsiz, gereksiz bir grup kategorisine yerleştirilmektedir. Toplu saldırı kullanılması, aynı zamanda bu saldırıya uğrayan Müslümanları da ima yoluyla homojen, basit bir alt gruba indirgemektedir. Katliamın manşette sunumunda ise Tarrant söylenilmeyen kategorisinde olmakta gizlenerek katilliği görmezden gelinmektedir.

“*Katilin İngiltere sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor*” (alt başlık) cümlesinde, katliamın nedeni, sorumlusu sanki sağ kanatmış gibi bir algı yapılandırılmaya çalışılmaktadır. “Araştırılması gereken katilin bağlantısıdır” iması yapılarak alıcının bilişsel şemasına “olayda sağ kanat suçludur” düşüncesi yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

“*Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü*” (alt başlık) cümlesinde, Tarrant’ın yerine kullanılan beyaz ırkçı metonimisi dikkat çekmektedir. Bu metomini kullanımı ile saldırganın bir terörist olduğunu gizlenmekte, saldırıya ırkçılık süsü verilerek ideolojik yanıyla katliam hafifletilmeye ve yüceltilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca başlıkta ki “onlarca” sıfatı Müslüman göçmenlerin sayıca çok olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır. Buna benzer bir ima aynı zamanda Tarrant’ın alıntılanan “*öyle çok*

³⁸³ Ekofaşist, Aşırı sağ kanatın göçmenleri kendi eko sistemlerinde istemediklerini vurgulayan, ırkçı bir söylemdir.

hedef vardı ki”, ifadesinde de yapılmaktadır. Bu ifadeler, aşağılayıcı ve küçük düşürücü bir anlam içermekte, Müslümanları rencide edebilmektedir. Bu söylemler, Müslümanları sayıca çok olarak niteleyerek ülkedeki göçmen Müslüman nüfusunun çokluğu stereotipini de beslemekte, alıcıların bu konudaki kaygısının daha da artmasına neden olabilmektedir. Bu sahte gerçeklik, gündemde tutulmaya çalışılarak mültecilerin sayıca çok olduğu algısı alıcıların şemalarında canlı tutulmaktadır.

Metinde, Müslüman göçmenler genel olarak sayısal ifadelerle temsil edilmekte, onlarla ilgili herhangi bir kimlik bilgisine yer verilmemektedir. Örnek olarak “48 kişi öldürüldü”, “İbadet eden 48 kişi”, “Onun ateşi ibadet eden 41 kişiyi el-Nur camisinde diğerlerini Linwood camisinde öldürdü” cümleleri verilebilir. Bu söylemler de önemsizleştirme ve değersizleştirme ifadesi olarak görülmektedir.

“Onun ateşi ibadet eden 41 kişiyi el-Nur camisinde diğer sekizini Linwood camisinde öldürdü” cümlesinde Tarrant için “onun” zamiri kullanılmasıyla, failin kendisi değil de yaptığı ateşleme eylemi önemsiz gösterilmektedir. Cümledeki bir diğer ima da “diğer sekizi” söylemidir. Bu ifade öldürülen Müslümanları nesneleştirerek değersizleştirilmektedir.

“Elbisesi ile kanları örten şahitlerden biri, saldırganın odadan odaya hareket ederek nasıl metot kullandığını anlattı” cümlesinde geçen “biri” belgesiz zamiri şahidi önemsizleştirmektedir. Şahidin kimliği hakkında hiçbir bilgi verilmemekte, sadece elbisesi ile kanları örttüğü ve katilin metodunu anlatılmasıyla söylem bulmaktadır. Bu da şahit kimliği ve katliam hakkında gayet önemsiz bir ayrıntı olmaktadır. Ayrıca katliamın ince ayrıntıyla anlatılması da gereksiz bilgi olarak görülebilir.

Tarrant’ın sosyal medyada katliamı yayınladığı paylaşımı “Bu Avrupa için” söylemiyle başlamaktadır. Bu mesajın, haberin ilk paragraflarında yer alması, failin eylemini olumlamakta ve yüceltmektedir. Katliam, hafifletilmek için ideolojinin azizliğine sığınmakta, yaptığı sanki kutsal bir eyleymiş gibi lanse edilmektedir. Nitekim bu eylem benzer eylemler için sosyal etki oluşturarak kelebek etkisi yapabilir. Bu söylemle Tarrant gibi göçmenlere karşı sadist planları olan diğer insanlar arasında bağlantı oluşturulabilir ve nefret kültürü yapılanmasına zemin hazırlayabilir.

Bu tespitlerden yola çıkarak “biz ve onlar” ayrımının, “öteki” kurgusunun söylemsel stratejilerden yararlanarak bizin olumlayıcı, ötekini olumsuzlayıcı atıfların haberin kurguladığı gerçekliğe göre, inşa edildiği söylenebilir. Öteki olan Müslüman

göçmenler başarıyla olumsuzlanmış, alıcıların şemalarındaki kalıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Biz olan Tarrant'ta olumlanmış, alıcının şemasında terörist olarak değil de ideolojisi için savaşı bir aktivist olarak kalması sağlanmıştır.

Metinde, belli bir hiyerarşik düzene göre, sıralanan konular arasında küresel tutarlılık sağlanmıştır. Konularda kullanılan *aşırı sağ, beyaz ırkçılık, ekofaşist, Müslüman göçmen nefreti* gibi kavramlar küresel tutarlılığı sağlayabilecek kapasitedir. Günümüzde Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselmesiyle Müslümanlara karşı nefret saldırılarının eş zamanlı olarak arttığı düşünüldüğünde, haberin ele alınışı, kurgu, konuların şematik olarak düzeni, metni küresel olarak anlaşılır ve önemli kılmaktadır. Dolayısıyla aşırı sağ partilerin yükselmesi ve artan göçmen karşıtı olaylar göz ardı edilemez küresel sorunlardır. Saldırganın manifestosunda kullandığı göçmen karşıtı söylemler, ekofaşist ideolojik eğilimi, Müslüman göçmenleri, Avrupa'dan kovma çabası; aşırı sağ partilerin Müslümanlara karşı ideolojik tutumuyla tutarlılık sağlamakta, onlarla aynı tarafta yer almaktadırlar. Haberin ideolojik şemasında, bütünsellik korunarak haberin gerçeklik algısı inşa edilebilmektedir. Böylece alıcıların ideolojik şemalarını, haberin ideolojik şemasıyla değiştirebilme başarısı yüksek görülmektedir.

Saldırısı, "*toplu katliam*" olarak tanımlayan gazete, haberin metinleştirilmesinde tercih ettiği kelimelerle ve ilişkili cümlelerle haber metninde üretilmek istenen söylemi desteklemektedir. Bu bağlamda haber başlıklarında ve içeriğinde kullanılan "*katliam*", "*ateşleme*", "*silah*" "*saldırı*", "*vurucu*" gibi niteleyici kelime seçimleri ile haberin söylemi birbirini tamamlayıcı bir şekilde inşa ettiği görülmektedir. Gazete, saldırıyı terör olayı olarak tanımlamamakta ama resmi kişiler veya bilirkişilerden alıntı yaptığı cümlelerde terörist, terörizm kelimeleri geçmektedir.

Metinde "*araştırma*" kelimesi çok fazla kullanımıyla dikkat çekmektedir. Bu şekilde ilk olarak manşette vurgulanan, katliamın araştırılması konusu öne çıkarılmakta, tüm metinde de "*araştırma*" kelimesi tekrarlanarak konu bütünlüğü korunmaktadır. Alıcının haberin katliamla ilgili ideolojik şeması da bu konunun önemiyle şekillenmektedir. Fail için kullanılan beyaz ırkçı metominişi metinde sıkça geçmekte, tekrarlayan bu metomini ile Tarrant, Avrupa'nın geleceği için savaşı bir idealist olarak sezdirilmektedir. Ana olay ifade edilirken de Müslüman göçmenler yerine kullanılan ibadet eden anlamına gelen "*Worshipper*" kelimesinin kullanımı dikkat çekmekte dolayısıyla Müslüman göçmenler dini kimlikleriyle metinde söylem bulmaktadır.

Haberin, okuru iddia edilen içeriğe ikna etmek amacıyla çok iyi tasarlandığı söylenebilir. Daha önce izah edildiği gibi ikna etmeye çalışılan konu, “katliamın aşırı sağ kanat ile olası bağlantısı”nın araştırılmasıdır. Haberde sürekli olarak bu bilgiyi destekleyecek argümanlar sunulmakta, verilen bilirkşi ve siyasi elitlerin görüşleri bu bilginin önemini doğrulayarak desteklemektedir. Bu araştırma ile ülkenin güvenliğinin korunması arasında bağlantı kurulabilir. Zira İngiltere’nin camilerinin önlemlerle korunduğu ve ülke genelinde güvenliğin sağlandığı konusunda halk ikna edilmelidir ki iktidarda bulunan Merkez Sağ partiye yönelik suçlamalar söylem bulmasın ve iktidar bu konudaki kaygılarından kurtulabilsin.

Haberde, ikna edilmeye çalışılan başka bir konu da saldırının daha önceden planlanmış olduğudur. Bunun için Tarrant’ın hazırlayarak yayınladığı manifestosu kanıt olarak gösterilmektedir. Söz konusu, manifestoda fail yapmayı tasarladığı katliamları duyurmaktadır. Bu durum ayrıca Tarrant’ın katliam konusundaki kararlılığını da ifade ederek, planlanma konusunun ikna gücünü arttırmaktadır. Ayrıca haberde manifesto söylemi kullanılarak geçmişle bir bağlantı kurulmakta, aşırı sağ bir görüşle yazılan bu bildiri ile aşırı sağ kanatla da bağlantı kurularak metindeki Aşırı sağ ile bağlantı söyleminin ikna gücü artırılmaktadır.

Metinde keskin bir biz ve onlar ayrımı dikkat çekmemektedir. Nesnelliğe uyularak çerçevelenmiştir. Ama metinde sezilenler veya sezdirilmeye çalışılanlar, kurgunun hiç de o kadar masum olmadığını göstermektedir. Çünkü mağdur olan Müslüman göçmenler rakamlar, metafor ya da metominiyle anılmakta veya söylem dışı kalmaktadır. Bu önemsizleştirici, küçük düşürücü, değersizleştirici stratejiler, haberin Müslüman göçmenlerle ilgili aktör sunumunda nesnel olmadığını göstermektedir. Sadece göçmen oldukları için şiddete uğrayan psikolojik ve fiziksel travmalar yaşayan, camide dini vecibelerini yerine getirmek için bulunan masum insanlar haberin dışında kalmaktadır. Kısaca haberde aktör sunumunda göçmenlerin olumsuzlandığı ve alıcıların göçmenlerle ilgili şemasında, olumsuz algı yapılandırılmaya çalışıldığı varsayılabilir.

Haberdeki bir diğer aktör olan Tarrant, katliam sunumunda ya söylem dışıdır ya pasif yapıdadır ya da kendisi değil de onun silahı insanları öldürmüştür. Yazarın bu tutumu, onun failden bir tarafta olduğunu işaret etmekte, katilin masumluluğu konusunda alıcıyı ikna etmeye çalıştığı ve olumlandığı düşünülmektedir.

Metinde ilgi çeken bir diğer retoriksel strateji de Tarrant'ın saldırıyı kameraya çekerek sosyal medyada paylaşmasıdır. Bu eylemin haberin şemasında ve haberin başlarında yer alması, saldırıyı sinema filmi gibi göstermekte, ana olayın değerini düşürebilmektedir. Saldırının filmleştirilmesi aynı zamanda alıcının katliamı sinema filmi gibi algılamasına da neden olabilmektedir.

Bu haber söyleminde fotoğraflarda bir ikna aracı olmaktadır. Haberdeki görselin sıralanışı daha öncede belirtildiği gibi mağdur, silah ortada, sağda küçük fotoğraf ise Tarrant'a aittir. Failin küçük, parlak, aydınlık bir tonlama ile verilen görüntü ve renk kalitesi yüksek fotoğrafının, masum olduğuna inandırmak için tasarlanmış bir görsel olduğu varsayılabilir. Zira bir katil fotoğrafından daha çok, seyahat eden, temiz yüzlü, sıradan bir vatandaş algısı uyandırabilmektedir. Kamera çekim açısına göre, profil duruşu, sadece yüzünün fotoğraf karesinde olması sanki bir katil fotoğrafı değil de resmi bir amaçla çekilmiş bir fotoğraf havası vermektedir. Kısaca görsel kurguda, failin masumane bir şekilde sunulduğu düşünülebilir.

Mağdur fotoğrafı karanlık bir tonlama ile verilmekte dolayısıyla görüntü ve renk kalitesi düşmektedir. Bundan dolayı yüzünün ve bedeninin yarısı karanlık kalmakta, bu durum ise bilinmezliği ve karamsarlığı çağrıştırabilmektedir. Eğik duruşu, jest ve mimikleri, yüz ifadesi ise yaşadığı acıyı yansıtmaktadır. Bedeninin üst tarafının çıplak oluşu da yaşadığı sıkıntıyı işaret etmektedir. Kısaca görsel kurguda alıcıya, mağdurun ya da Müslüman göçmenlerin, “perişan, çaresiz, yalnız bir halde” olduğu sezdirilmektedir. Zira kendi imkânlarını paylaştıklarını düşündükleri yerli halk onları istememektedir. Bu saldırılar da yerli halkın çaresizliğinden kaynaklanmaktadır. Göçmenlerin neden olduğu bu tarz olaylar, ülkenin güvenliğini olumsuz yönde etkilemekte, halkın huzurunu kaçırmaktadır. Dolayısıyla bu görsel kurguyla Müslüman göçmenlerin bulundukları ülkede istenmediği ve ülke istikrarını olumsuz yönde etkilediği konusunda, alıcı, ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Haberde, olumsuz Müslüman göçmen algısı ve imajı inşa etmede, retoriğin ikna edici gücünün işlevsel bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu süreçte, alıcılara verilen öteki kurgusu sayesinde göçmenler bulundukları ülkelerde gerginlik veya kutuplaşma gibi çatışmalı durumlarla karşı karşıya kalabilecek, yerli halk tarafından uygulanacak her türlü saldırıya da maruz kalabilecektir. Neticede yazarlar, metinde alıcıların ideolojik şemalarını etkileyebilecek yerine kendi ideolojik şemalarını koyabilecek bir gerçeklik

tasarlamıştır. Manşet ve başlıklarda, ideolojik üst yapı belirginleşerek metinde ideolojik bütünlük korunmuştur. Ana olayın, aşırı sağ ile bağlantısı anlamı öne çıkarılmış, hâkim konu olarak kurgulanarak alıcının dikkatinin ve ilgisinin ana olaya odaklanması engellenmeye çalışılmıştır. Faile, olumlu bir portre çizilmiş, ülkedeki güvenliği garantileme ve göçmenlerle ilgili bir problem olmayacağı algısı alımlanmak üzere alıcıya sunulmuştur. Bu amaçla söylem stratejileri de başarıyla uygulanmıştır.

2.5. FAİRCLOUGH TEKNİĞİNE GÖRE ANALİZ

İncelenen haberlerdeki ortak konu, “Christchurch Terör Saldırısı”dır.

a. Tanımlama: Haberlerde terör saldırısı için nefret saldırısı, katliam, toplu katliam, beyaz ırkçı saldırı metafor ve metominileri kullanılmakta, terör saldırısı olduğu belirtilmemektedir. Ayrıca failin terörist olduğu söylenmemekte, onun için saldırgan, silahlı, beyaz ırkçı, aşırı sağcı metafor ve metominileri kullanılmaktadır. Kullanılan söylemler korku ve endişe ifadeleri içermemektedir. Katliama uğrayanlar zamirler, sayı sıfatları ya da metominiyle ifade edilmekte ya da hiç söylenmemektedir. Bu ifadeler ima stratejileri olarak görülmektedir. The Newyork Times, The Times ve Daily Mirror gazetelerinde aliterasyon yapıldığı görülmektedir. The Newyork Times ve Daily Mirror gazetelerinde, eksilteli cümle yapısı kullanıldığı dikkat çekmektedir. Genelde fail için kullanılan söylemlerde cümle yapısı pasiftir. Sadece birkaç haberde, katilin cinayeti işleyişi aktif yapıda verilmiştir. Dily Mirror gazetesinde, Tarrant’ın iyi nitelikleri vurgulanmaktadır. Haberlerde ağırlıklı olarak saldırı, saldırgan, aşırı sağcı, beyaz ırkçı, sosyal paylaşım söylemleri geçmektedir. Gazetelerde katliamla ilgili ama katliam ya da katliama uğrayanlar için pekte önemi olmayan, başka konularda kurguya alınmaktadır. Bu konular belirtilecek olursa: The Times gazetesi; katliamın araştırılmasını, The Guardian gazetesi; Müslümanlar için göçmenliğin küresel olarak güvenli olmadığını, Daily Mirror gazetesi Tarrant’ın aşırı sağ ideolojinin etkisiyle yaşadığı dönüşümü, The Newyork Times gazetesi Yeni Zelanda’nın göçmenlerin genel durumunu ve beyaz ırkçılığın internet üzerinden mükemmel bir şekilde yayıldığını vurgulamaktadır.

Olay Örgüsü: Tarrant isimli bir İslam karşıtı beyaz ırkçının Yeni Zelanda’daki iki camide Müslüman göçmenlere silahlı saldırıda bulunması.

Başlıkların sıralanması:

“*M15 toplu saldırısının Britanya ile ilgisini araştırıyor.*” birinci başlık (The Times gazetesi)

“Katilin İngiltere sağ kanat ile bağlantısı araştırılıyor.” ikinci başlık (The Times gazetesi)

“Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü.” ikinci başlık (The Times gazetesi)

“Silahlı adam, Yeni Zelanda’daki katliamda camilerdeki 49 kişiyi öldürdü.” birinci başlık (The Guardian gazetesi)

“Beyaz ırkçı silahlı, Cuma namazını hedef aldı.” (The Guardian gazetesi)

“Saldırının kamera görüntülerinin yayılmasının ardından sosyal medyanın sınırsızlığı eleştirildi. (The Guardian gazetesi)

“Camide katliam”, (Daily Mirror gazetesi)

“Şeytan bir Aşırı Sağcı toplu katliamcıya dönüşen melek çocuk”, ikinci başlık (Daily Mirror gazetesi)

“Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda’da ki camileri yaktı.” (The Newyork Times gazetesi),

“Camide öldürülen 49 kişi” (The Newyork Times gazetesi),

“Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti.” (The Newyork Times gazetesi),

“Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı.” (The Newyork Times gazetesi),

“Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular.” (The Newyork Times gazetesi) şeklindedir.

b. Yorumlama:

1. Başlıkların yorumlanması:

Başlıklarda Christchurch saldırısı, terör katliamı olarak tanımlanmamaktadır. Bu durum katliamın sıradan bir katliam olarak kabul edildiğini göstermektedir. Daily Mirror gazetesi başlıklarında, ana olayla ilgili bilgi verilmemekte, diğer gazetelerde verilmektedir. The Guardian ve Newyork Times gazetesinde yer bilgisi verilmekle diğer iki gazetede verilmemektedir. Hiçbir başlıkta zaman bilgisi verilmemektedir. Başlıklarda bu bilgilere yer verilmemesi, katliamın önemsizmediği anlamına gelmektedir. Bu yapılarda, katliam ve Müslüman göçmenler çin kullanılan eksilteli cümle yapıları da bu olayı ve mağdurlarını önemsizleştirme çabası şeklinde yorumlanmaktadır.

Şehit olan Müslüman göçmenler, Newyork Times, The Guardian ve The Times gazetelerinde sayılarla ifade edilmektedir. Daily Mirror gazetesinde ise hiç ifade edilmemektedir. Mağdurların, sayıyla belirtilmeleri ya da hiç belirtilmemeleri, önemsizleştirilmenin, küçümsemenin ve sıradanlaştırmanın bir ifadesi olarak

görülmektedir. The Guardian gazetesi hariç diğer gazetelerin birinci başlıklarında, failin katliamı gerçekleştirdiği bildirilmemektedir. Diğer başlıklarda da fail metaforlarla söylem bulmakta direkt kimliği belirtilmemektedir. Bu durum saldırganı suçundan sorumlu tutmama veya suçunu hafifletme çabasıdır.

2. Benzerliklerin Yorumlanması:

Haberlerde katliama terör saldırısı denilmekten kaçınılması ve olay sıradan bir katliam şeklinde duyurulması, olayın önemsizleştirilmesi ve sıradanlaştırılması olarak yorumlanmaktadır. Katliamcı, aşırı sağcı, beyaz ırkçı, göçmen karşıtı şeklinde tanımlanmakta, bu niteliklerinin ön plana çıkartılmasıyla, terörist oluşu örtük söylem olarak kalmakta dolayısıyla gizlenmektedir. Haberde failin cinayet eyleminin pasif yapıları cümlelerle belirtilmesi veya katilin hiç vurgulamadan katliamın sunulması, gazetelerin kıyımları meşrulaştırdığı anlamına gelmektedir. Katliama uğrayan Müslüman göçmenlerin söylenmeyerek örtük söylem olarak kalması veya ima yoluyla zamirlerle, sıfatlarla belirtilmesi, bu grupların önemsenmemesi, değersizleştirilmesi şeklinde yorumlanmaktadır.

Haber girişlerinde 5N1K sorularının çoğunun cevaplandığı görülmüştür. Katliamın nerede, nasıl ve ne zaman olduğu bildirilmektedir. Ancak kim tarafından öldürüldüğü direkt bildirilmemektedir. Bu tutum katliamcının suçunu meşrulaştırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Olayın nedenine dair direkt bilgi de verilmemekte, alıcıya imalarla sezdirilmekte, bu bilgiler siyasi, tarihsel ve kültürel bağlamla desteklenilmektedir. Ortak siyasi bağlam, failin aşırı sağcı bir beyaz ırkçı olduğu bilgisiyle kurulmaktadır. Bu tutum, failin suçunu gizleme ve katliamın sorumlusu olabilecek yetkileri aklama çabası olarak görülebilir. Tarihsel bağlam, Tarrant'ın manifestosuyla ve onun silahıyla kurulmaktadır. Bu bağlamlar, ezeli Hristiyan – Müslüman düşmanlıklarını hatırlatmaktadır. Kültürel bağlam, geçmişten günümüze Müslümanları katleden kişiliklerin faille arasındaki benzerliğinde söz edilerek kurulmaktadır. Bu tutum, Müslüman göçmenlere karşı bir nefret kültürü inşa etme çabası olarak yorumlanabilir.

3. Farklılıkların Yorumlanması:

Daily Mirror gazetesinde ve The New York Times gazetesinde geniş bir ardaan bilgisi verilmektedir. Bu durum, kurgunun ana olaydan bağımsızlaşarak dağılmasına neden olmaktadır. Daily Mirror gazetesinde ardaan bilgisi, Tarrant'ın hayatıyla ilgili onu

olumlayıcı özelliklerinden bahsedilmesidir. Failin olumlu niteliklerinin vurgulanması, onu masum gösterme gayretidir. The New York Times gazetesinde ardaan bilgisi, Yeni Zelanda'da ki göçmenler hakkında ayrıntıya girebilecek geniş bilgi verilmesi ve bu grupların nüfus yoğunluğuna vurgu yapılmasıdır. Bu vurgu, gazetenin göçmenlerin nüfusunun çok olduğunu aktarma çabasıdır.

Metinlerde farklı siyasi bağlamlarda bulunmaktadır. Bu bağlamlar, The New York Times gazetesinin, haberde kendi siyasi görüşüne yakın olan Yeni Zelanda hükümetini koruması, The Guardian gazetesinin, liberal görüşünün etkisiyle göçmen yanlısı bir tutumda bulunması, Muhafazakâr görüşteki The Times gazetesinin, İngiltere'nin katliamın bağlantılarının araştırılması için çalıştığını vurgulayarak Muhafazakâr Parti'den yana bir tutum sergilemesi şeklindedir. Bununla birlikte İşçi Partisi'ni destekleyen Daily Mirror gazetesinin, göçmen yanlısı ideolojisinden ödün vererek failden yana bir duruş sergilediği görülmektedir. Bu tutumu, göçmen karşıtı seçmenlerin oylarını toplama çabası şeklinde yorumlanabilir ve siyasi kaygılarından dolayı ideolojisinden ödün verdiği söylenebilir.

Haber temalarında, ana olayla ilintilendirilmiş farklı konuların öne çıkarıldığı, öne çıkarılan konularda da devamlılık sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu çabalar, okurun bilişsel süreçlerini etkileyerek kendi taşıdıkları ideolojiyi alıcıya benimsetmek içindir. Gestalt Kuramı'na göre, alıcıların bilişsel süreçlerini etkileyen, şekil zemin ilişkisi, tamamlama ilkesi, devamlılık ilkesi gibi ilkeler³⁸⁴ kullanılarak metin kurgulanmaktadır. Metindeki konular haber şemasında şekil zemin ilişkisi³⁸⁵ kuralına göre, konumlandırılmakta, bazı konular şekil olarak öne çıkarılmakta, bazı konularsa önemszenmeyerek zemine indirgenmektedir. Bu çalışmada, analiz yapılan gazetelerde ana olay olan Yeni Zelanda katliamının zemin konumuna düşürülmeye çalışıldığı görülmektedir. Tamamlama ilkesi de metinde özellikle göçmenlerle ilgili eksik bırakılan söylemlerde görülmektedir. Devamlılık ilkesi ise haber kurgusunda işlenen temada, metnin tamamında bütünlük sağlamak açısından kullanılmaktadır. İncelenilen üç gazetede, metinde devamlılık ilkesinin korunduğu görülmekte, sadece Daily Mirror gazetesinde haber kurgusunda devamlılık ilkesinin korunmadığı dolayısıyla konu bütünlüğünün sağlanamadığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu durumun, alıcıların,

³⁸⁴ Füsün Akkoyun, *Gestalt Terapi*, İkinci Baskı, Nobel Yayıncılık, İstanbul 2005, 29.

³⁸⁵ İnsan dünyayı o andaki ilgisine göre şekil ve zemin olarak algılamaktadır. Dikkatin yöneltildiği şey şekil, bu şeklin arkası da zemindir. Bk. Akkoyun, *Gestalt Terapi*, 29.

katliam ve Müslüman göçmenlerle ilgili ideolojik şemalarında paradoksal bir yapılanmaya neden olabileceği söylenebilir.

c. Sosyal çözümleme - Sonuç: Aşırı sağcı, beyaz ırkçı bir fanatiğin Müslüman göçmenlere yönelik saldırısı büyük bir sorun olarak görülmektedir. Kurgu bu gerçekliği alıcının ideolojik şemasına yerleştirebilecek şekilde hazırlanmıştır. “*Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü.*” (The Times gazetesi), “*Beyaz ırkçı silahlı, Cuma namazını hedef aldı.*” (The Guardian gazetesi) “*Şeytan bir Aşırı Sağcı toplu katliamcıya dönüşen melek çocuk*”, (Daily Mirror gazetesi), “*Yeni Zelanda katliamı aşırı nefret yakıyor*” (The Newyork Times gazetesi) başlıklarıyla beyaz ırkçı ideolojinin göçmenlere verdiği zarar sezdirilmekte, metnin gelişen bölümlerinde de bu kurgu devam ettirilmektedir. Sosyo – kültürel bir yapılanma olan beyaz ırkçılığa ve bu yapılanmanın internet üzerindeki yayılımına dikkat çekilmektedir. “*Saldırının kamera görüntülerinin yayılmasının ardından sosyal medyanın sınırsızlığı eleştirildi*” (The Guardian gazetesi), “*Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı.*” (The Newyork Times gazetesi), “*Fail saldırı görüntülerini sosyal medyada paylaştı ve “Bu Avrupa için” dedi*” (The Times gazetesi), “*Hasta Tarrant iki camiye yapılan korkunç saldırıyı sosyal medyadan canlı olarak bile yayınladı*” (Daily Mirror gazetesi) cümleleri internet üzerinden köklenen ve yayılan beyaz ırkçı tehlikeye vurgu yapmaktadır.

Beyaz ırkçı sorun, internetin sınırsızlığı ve yaşanan katliam ciddi bir şekilde eleştirilmekte ama katliam terör saldırısı olarak görülmemekte, gazetelerde verilen *katliam, toplu saldırı, beyaz ırkçı saldırı, aşırı ırkçı saldırı* şeklindeki sözcüklerle bu mesaj alıcıya verilmektedir. Bu anahtar sözcüklerle sosyo – kültürel bağlam kurulmaktadır. Bu bağlaman işaret ettiği toplumsal gerçeklik ise beyaz ırkçılıkla beslenen bir sosyo – kültürel yapı inşa etme çabasıdır. Ayrıca Tarrant’ın katliam planını anlattığı manifesto ile tarihsel bağlam kurulmakta, tarihi düşmanlıklar, kutuplaşmalar, kolektif bilinçdışında canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Gazetelerin farklı siyasi eğilimleri ve ideolojik yapıları bulunmakta, bu unsurlar kurguda işlenmektedir. Ana olay dışında gazete için önem taşıyan ana olayla ilgili başka konulara odaklanılmaktadır. Bu durum okurun katliamla ilgili ideolojik şemasının bütünlüğünü bozmakta, alıcının dikkatinin başka konulara odaklanmasına neden olmaktadır. Haberlerdeki bu kurgu düzeni, katliama verilen önemi hafifletmekte, alıcılara “Müslüman göçmenler için fazla endişe duymaya gerek yoktur” şeklinde bir

düşünce kalıbı hazırlamakta ve toplumsal hafızaya sunulmaktadır. Ayrıca terör olayının aşırı sağcı beyaz ırkçının göçmen karşıtı saldırısı veya seri katil saldırısı şeklinde ifade edilmesiyle de Christchurch Terör Saldırısının kaygı duyulacak kadar ciddiyet taşımadığı, normal hayatın sorunsuzca devam ettiği mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla olayın olumsuz havasını yumuşatma yoluna gidilmektedir.

Katliamın toplumsal gerçekliği ise aşırı sağcıların bu gruplara karşı düzenledikleri şiddet olaylarının gün geçtikçe artarak çok kültürlü yaşamı tehdit etmesidir. Batı Medyası'nda hazırlanan bazı haberlerde bu kutuplaşmayı arttırmakta veya bu olaylara zemin hazırlayıcı olabilmektedir. Zira metinlerde göçmenler genellikle öteki olarak kurgulanmakta, bu kurgu, toplumdaki ötekileştirmeye aracı olabilmektedir. Bu kurumlar göçmenlerin ve mültecilerin olumsuz temsillerini yeniden üreterek Avrupa ve Kuzey Amerika'da Üçüncü Dünya insanlarına karşı hoşgörüsüzlük, tahammülsüzlük, önyargı ve ayrımcılığın artmasına katkıda bulunmaktadır.³⁸⁶ Hatta onların küresel anlamda yayın yapan gazeteler olduğu düşünüldüğünde, bu olumsuz tutumların dünya genelinde yaygınlaştığı iddia edilebilir. Bu kurumların, ötekileştirici kurgusunda, göçmen gruplar içinde aktör olarak en fazla Müslüman göçmenleri seçtiği dikkat çekmektedir. Dolayısıyla Batı Medyası'nın Müslüman göçmenlere yönelik ötekileştirici söylemleri, bu grupların yaşamında pek çok olumsuz etkiye neden olabilmektedir. Zira hazırlanan haberlerle farklılıklar belirginleştirilerek kültürler arasına geçilemez duvarlar örülmekte, toplumda geçişkenlik azaltılmaktadır. Farklılıkların vurgulanması, yerli halkın bu gruplardan tedirgin olmasına neden olabilmekte, kaygı seviyesini yükseltebilmekte ve halkı panik durumuna getirebilmektedir. Bu durum, haber alıcıları tarafından kültürel asimilasyon veya vatanlarını fiili bir ele geçirme girişimi olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla bu gruplara antipati duyulmakta, sevilmemekte, Müslüman göçmenlerin de dahil olacağı çok kültürlü yaşam alanları kurulamamaktadır.

2.6. LSA'YA GÖRE ANALİZ

LSA'da, katliamın ve Müslüman göçmenlerin nasıl temsil edildiğine odaklanmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, metindeki birtakım işaretleyicilerden yola çıkarak sosyo-kültürel süreçlerin metinle bağlantısı kurulacaktır. Bu süreçlerin birbiriyle etkileşimi dikkate alınarak ideolojinin etkisindeki söylemlerin nasıl üretildiği ve neden

³⁸⁶ Van Dijk, *Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse*, 3.

üretildiği ortaya çıkarılacaktır. Öncelikle Müslüman göçmenlerin hazırlanan haberlerdeki aktör tanımları incelenerek çeşitli önermeler geliştirilecektir.

“Özne eksiktir (\$) ve dil tarafından bölünmüştür.”³⁸⁷

“Özne(\$) eksiktir ve Gerçek’in simgeselleştirilmesi ile doğacaktır.”

“Öznenin (\$) eksikliği öteki üzerinden yapılanmaktadır.” önermelerinden yola çıkarak öznenin Batı Medyası veya bu kuruluşlara bağlı yazarlar olduğu, ötekinin Müslümanlar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Batı Medyası’nın gerçekliğini, öteki konumundaki Müslümanlar üzerinden simgeleştirilmelerle kuracağı çıkarımında bulunulabilir. Bununla birlikte Lacan’da simgesel sadece düşüncüyü değil duyguları da yansıtmakta dolayısıyla metinde Müslüman göçmenlere karşı simgelerle ifade edilen şeyler, sadece Batı’nın düşüncelerini değil duygularını da ifade etmektedir. O halde hazırlanan metinlerde Müslümanların aktör olarak olmamasında veya eksik söylem olarak kalmasında, Batılıların onlara karşı taşıdığı düşünce ve duyguların etkisinin olduğu söylenebilir.

Bu çıkarımlar üzerinden “*Batılılar Müslümanlar karşısında kendilerini eksik hissetmektedir*” önermesi geliştirilebilir. Batı’nın Müslümanlar karşısında eksiklik hissetmesi Müslümanları öteki konumuna yerleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla metinde de onun için Müslümanlar eksik söylem olarak kalmaktadır. Bu varsayımlar, incelenen metinlerde Müslüman göçmenlerin neden olmadığını, eksik söylem olarak kaldığını veya hiçleştirildiğini izah etmek açısından önem taşımaktadır. Böylece “Müslüman göçmenler metin söylemlerinde niye yok” sorusunun cevabı açıklanabilir.

Öznenin yani Batı’nın eksikliği Müslümanların sahip olduklarından kaynaklanmaktadır. Batı Müslümanların sahip olduklarına sahip olmadığı için kompleks³⁸⁸ duymaktadır. Zira onlarda Müslümanların sahip olduklarına, sahip olmak

³⁸⁷ Öznenin üzeri çiziktir. Öznenin üzerindeki bu çizgi sebebiyle hakikat her zaman eksiktir ve her zaman başka bir yerde gerçekleşecektir. Bölünmüş özneyi etkili kılsa dildeki gösterenlerdir. Bk. Clero, *Lacan Sözlüğü*, 44.

³⁸⁸ Kompleks Kuramı, C. Gustav Jung tarafından ortaya atılmıştır. Kompleksler, bilincin kontrolünden kaçıp psişede patolojik bir duruma neden olan dolayısıyla tıkanıklık oluşturan psişik varlıklardır. Bu tıkanıklık düşünce, duygu, sezgi gibi bilişsel unsurlar arasındaki akış sırasında meydana gelmektedir. Algıları etkileyebilen bu yapı, özneyi kompleksin değişen durumlarına göre hareket etmeye zorlamaktadır. Kompleksler, bilinçaltı psişe’nin canlı birimleri olmakta, bunlar aracılığıyla bilinçaltı psişenin varlığını ve karmaşıklığını anlaşılmaktadır. Jung’a göre, eğer kompleksler olmasaydı, bilinçaltı gölgelenmiş, karanlıklaşıp belirtiler olmaktan öteye geçemeyecekti. Bk. Carl Gustav Jung, *İnsan Ruhuna Yöneliş*, Engin Büyükinall (çev.), İstanbul: Say Yayınları, 2001, 151-154. Kompleksler, bilinçdışı davranışların

istemekte, arzu duymaktadır. Analiz edilen gazete metinlerinde, Müslüman göçmenlerin statülerinin yok sayılmaları onların yaşadıkları bu kompleksten kaynaklanmaktadır. Lacanyen analize göre, haz ilkesi ruhsal tipolojideki gerginliği azaltmak için, metindeki göstergeleri arttırır. Batılıların Müslümanlar karşısında yaşadığı kompleks bir durum olan eksiklik duygusu ruhsal tipolojilerinde gerginliğe neden olabilmektedir. Bu gerginliği azaltmak için de yazdıkları metinlerde birçok gösterge kullanmaktadırlar. Gösterge burada kendini bölen bir simge olarak korunmaktadır.³⁸⁹ Korunan bu simgeler, onların Müslümanlar karşısında eksikliklerini bastırmakta ve bu simgeleri belirtmek, ruhsal dengelerini korumalarını sağlamaktadır. Bilinçdışında bastırılan ama boşluklarla, deliklerle metne dökülen gösterenler olan işaretleyiciler onların savunma mekanizmasının bir çeşiti olan “bastırma mekanizması”dır. Simgeler öznenin kendi başarısızlığı üzerine kurulmakta, boşluk ve deliklerle kendini ele vermektedir. Zira özne anlamı kurmada başarılı olsaydı, metinde boşluk ve delikler ortaya çıkmayacaktı.

Batılıların kompleks durumu olan eksiklik duygusunun temeline inebilmek için bir zaman tüneline girmek gerekmektedir. Ancak geçmiş ve şimdi birlikte değerlendirilerek sağlıklı bir metin analizi yapılabilir. Hristiyanların başarısızlıklarının ne olabileceği irdelenerek de bazı ipuçları sağlanabilir. Geçmişte, Hristiyanlarla Müslümanların karşılaşmaları tarihsel işaretleyicilerdir. Zira travmalar, sancılar bu dönemlerde başlamış, semptomlar ilk izlerini göstermiştir. Semptomun gösteren olarak algılandığı Lacanyen yaklaşımda, bir söylemin ters yüzü olan semptomu, gizli düşünceleri ortaya çıkarabilmektedir. O halde, Batılıların kendilerini Müslümanlar karşısında eksik hissetmelerinin dolayısıyla kompleks duymalarının nedeni ne olabilir? Neden kendilerini Müslümanların karşısında başarısız olarak görüyorlar? soruları sorulabilir. Bu sorulara birçok cevap bulmak mümkündür. Önce Müslümanların geçmişten beri sahip oldukları ve Batılılarında sahip olmak istedikleri ama olamadıkları, onların arzulamış olabilecekleri şeyler düşünebilir. “Onların yani müslümanların sahip olduklarına sahip olabilmek için Batı arzu duymaktadır” şeklinde bir önerme geliştirilebilir. O halde Batıların arzu duyabileceği şeyler izah edebilir.

Batılılar Hristiyanlığın ilk yayılmaya başladığı coğrafyaya yani Müslümanların sahip olduğu topraklara sahip olabilmek için arzu duymaktadırlar. Onlar için dini öneme

kökenlerini saptayıcı bir işlev görürler. O halde ötekinin söylemi olan metinde öznenin komplekslerinin büyük bir etkisinin olduğu ve bu etkinin de izlerinin görüldüğü söylenebilir.

³⁸⁹ Clero, *Lacan Sözlüğü*, 43.

sahip bölgeler olan Göksel Kudüs, Anadolu ve İstanbul gibi kutsal topraklar Müslümanların elindedir. Hristiyanlık havariler ve Pavlus tarafından Anadolu'da yayılmaya başlamıştır. İlk yeraltı kiliseleri, önemli konsüllerin yapıldığı şehirler, İstanbul'da dâhil olmak üzere Anadolu'dadır.

Ekonomik olarak stratejik öneme sahip noktalar, petrol, doğal gaz gibi önemli doğal kaynaklar Müslümanlara aittir. Batı sanayi sektörünü canlı tutabilmek için, enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Kendi sınırlı kaynakları ile bu ihtiyaçlarını karşılayamamakta dolayısıyla bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için arayışta bulunmaktadır. En önemli ihtiyaçları olan petrol ve türevleri de Orta Doğu'da yani Müslümanların elindedir.

Batılıların Müslümanlar karşısında eksiklik duymasının başka bir nedeni de Batı'nın demografiğinin yıldan yıla yaşlanması, Müslüman göçmenlerin ise genç bir nüfus potansiyeline sahip olmasıdır. Genç nüfus oranları azalan Batılılar, genç nüfus oranları yüksek göçmenlere karşı eksiklik duymakta, onlarda genç nüfusa sahip olmak istemektedirler. Müslüman göçmenlerin, doğum oranları normal, boşanma oranları düşük, aile bağları çok kuvvetlidir. Dinsel örüntülerini de göç ettikleri ülkelerde ülkeleriyle aynı formda devam ettirmektedirler.³⁹⁰ Sosyal dayanışma ağları ya da dini organizasyonları kuvvetli olan bu gruplar, kimlik ve aidiyet duygularını kaybetmeden göç ettikleri kaynak ülkeye uyum sağlayabilmekte, özgül bir sosyalleşme sergileyebilmektedir.³⁹¹ Kendi içinde ve ev sahibi ülke içinde uyumlu olan Müslüman göçmenlerin, nüfus oranları normal bir büyüme göstermekte, bulundukları ülkelerde sayıları kısa bir sürede artabilmektedir. Buna karşılık, Batı da genç nüfusun sayısı hızla azalmakta, doğum oranları ve evlilik oranları düşmekte, parçalanmış aileler artmaktadır. Nesillerinin tükendiğini, toplumlarının yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını düşünmektedirler hatta göçmenler karşısında azınlığa düşmekten kaygılanmaktadırlar. Bu durum, onların Müslümanların, sahip olduğu soy ve kültürel devamlılık, kuvvetli aile ve akraba bağlarından dolayı komplekse kapılmalarına neden olabilmektedir.

Batılılar sadece nesillerinin tükenmesi sorunu yaşamamakta aynı zamanda kültürel yozlaşmaya da maruz kalmaktadırlar. Gün geçtikçe kültürel değerlerini

³⁹⁰ Yakup Çoştı, *İngiltere'de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, Birinci Basım, Araştırma Yayınları, Ankara 2018, 142.

³⁹¹ Bu gruplarda sosyal dayanışma ağlarının kuvvetli oluşu, ev sahibi kaynak ülkeyi benimseyerek vatan edindiklerinin ve bu ülkede artık kalıcı olduklarının, bir göstergesi olarak görülmektedir. Bk. Çoştı, *İngiltere'de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, 78.

kaybetmekte, Müslümanların sahip olduğu kültürel ve dini değerler nedeniyle kompleks duyarak bu değerlere arzu duymaktadırlar. Müslümanlar aynı zamanda göçmen olarak bulundukları ülkelerde dini organizasyonlarla hemşerilerine destek sağlayabilmektedir.³⁹² Tüm bu sosyal yetiler, Batılılar için gıpta edilecek nitelikler olmaktadır. Ayrıca İslam dininin taşıdığı değerler, evrensel bir etiği de temsil etmekte, Müslümanları ahlaki davranışlara yönlendirmektedir. Sahip oldukları merhamet, sevgi, kardeşlik gibi duygular; yardımlaşma, hoşgörü, tevazu, edep, hayâ gibi tutumlar onlara suç oranlarının az olduğu toplumsal bir düzeni sağlamaktadır.³⁹³ Batılılar ise bu duygu ve değerlerin eksikliği içinde olmakta, toplumsal bir ahlaki çöküntü içinde bulunmaktadır. Uyuşturucu, fuhuş, yabancılaşma, parçalanmış aileler, intihar gibi sorunlar, Batı toplumunu kültürel bir uçuruma sürüklemektedir. Ayrıca Batı’da Müslümanlara oranla Hristiyan nüfusun yıldan yıla azaldığı görülmekte hatta 2050’ye gelindiğinde Müslüman nüfusun, Hristiyan nüfusa eşitleneceği ya da geçeceği tahmin edilmektedir.³⁹⁴ Dolayısıyla Batılılar Müslümanların sahip olduğu dini ve ahlaki değerlere sahip olabilmek için arzu duymaktadırlar.

Batılılar retorik, karikatür, sinema, bilgisayar oyunları gibi alanlarda İslam dininin değerlerine, Hz. Muhammed’e nahoş bir üslupla davranabilmektedir. Batı Medya’sı da İslam’a ve Müslümanlara karşı aşağılayıcı, kötüleyici sembol, metafor ve metonimi kullanarak onlara karşı taşıdıkları tüm semptomları sergileyebilmektedirler. Metafor ve metonimler birer bastırma mekanizması olmaktadır. Lacan “yer değiştirme” ve “yoğunlaştırma” mekanizmalarını, “metonimi” ve “metafor” kavramlarına çevirmektedir. Bu yaklaşıma göre, metinde söylenemeyen düşünceler, bu mecazlarla başka şekildeki düşüncelerle ifade edilmektedir. Batı’da “Metonimi” ve “metafor” bastırma mekanizmalarının, Müslümanlar için kullanıldığı bir çok örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden en bariz olanlarından biri “cami” terimidir. Cami, Müslümanların ibadet yeri kutsal mekânı, göçmen Müslümanlar için de aynı zamanda eğitsel ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü sosyal mekânlar olmaktadır.³⁹⁵ Ama “cami” Batılılar için

³⁹² Çoştı, *İngiltere’de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, 142.

³⁹³ Batı’da Müslüman göçmenlerin durumu bölümünde, Batı’daki Müslüman göçmenlerin suç oranlarının düşük olduğunu, istatistiksel verileri ve bu konuda yapılmış araştırma sonuçlarını kullanarak belirtmiştik.

³⁹⁴ Masci, “Europe projected to retain its Christian majority, but religious minorities will grow”.

³⁹⁵ Çoştı, *İngiltere’de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, 132-133.

karargâh, cephane, füze gibi anlamlar da taşımakta, gerçek anlamının içi boşaltılarak tehditkâr ve korkutucu bir anlam inşa edilmektedir.³⁹⁶

Batı Medyası'ndaki haberlerde, "Cami" terimini metominin amaçlı kullandığı düşünülebilir. Bu kullanım analiz edilecek olursa: camide Müslümanlara yönelik bir katliam olduğunda, bu olay medyada, "cami katliamı, cami saldırısı" şeklinde ifade edilerek cami sözcüğü Müslümanların yerine kullanılmaktadır. Nitekim incelediğimiz gazetelerde de bu kullanımlar bulunmaktadır. Camiye yüklenen olumsuz anlamlar düşünüldüğünde, camideki Müslümanlara yönelik saldırıların sanki savunma savaşı ya da Batı'nın kendini tehlikeye karşı koruması şeklinde gösterilmeye çalışıldığı iddia edilebilir.

Batı Medyası'nda, cami terimi mitsel bir kurgu olarak da kullanılmaktadır. Son günlerde Batı ülkelerinde "cami miti" yayılmaktadır. Örnek olarak "911 Camisi miti" verilebilir. Daha önce mitler bölümünde bu mit açıklanmıştı. Bu mitsel kurguda, cami canavar olarak tasvir edilmektedir.³⁹⁷ Bu mit ve metominilerden anlaşıldığı kadarıyla "cami" terimi şiddet ve terörizmle ilişkilendirilmektedir. Haberde Müslümanların yerine bu terim kullanıldığı için Müslümanlar da terörist yaftası almakta dolayısıyla bu grupları teröristler olarak göstermek için ortam hazırlanmaktadır. Zira bu çalışmada, analiz edilen gazetelerde de cami sözcüğünün Müslümanlar yerine kullanıldığı düşünüldüğünde, inşa edilen mitsel kurgu Müslümanları da içine almaktadır. Bu kullanımla Müslümanların İslamodum saldırılarına uğraması da meşrulaştırılmaktadır. Zira bu saldırılar, Batılıların güvenliklerini sağlamak, kendilerini teröristlere karşı korumak amaçlı yapılmaktadır. Yani bu normal bir tutum olmaktadır.

Aslında Batı'da yaşanan nefret saldırıları göz önüne alındığında caminin gerçekten Müslümanları ve İslam'ı sembolize ettiği için saldırı nesnesi olarak seçildiği düşünülebilir. Cami binasına zarar verilmekte veya camiye Müslümanlar için nefret içeren, tehdit içerikli mesajlar veya tehlikeli patlayıcılar bırakılmakta, camiye, giden veya çıkan, içinde ibadet eden Müslümanlara karşı saldırılarda bulunmaktadır. Bu saldırıların dünyanın birçok yerinde çeşitli örnekleri mevcuttur. Bu çalışmaya konu olan örnek olayın haber analizi de iki camiye gerçekleştirilen saldırıyla ilgilidir. Artık Batılı ırkçı bir holigan olan Tarrant'ın saldırıda bulunmak için neden camiye seçtiği, cami

³⁹⁶ Murat Sadullah Çebi, "İsviçre'deki Minare Karşıtı Referandum", *Bilig*, 73, (Bahar 2015), 114.

³⁹⁷ Çebi, "İsviçre'deki Minare Karşıtı Referandum", 118.

saldırıların toplumda neden sürekli tekrarlandığı, Batı Medyası'ndaki haberlerde de cami söyleminin neden sürekli Müslümanların yerine kullanıldığı anlaşılabilir. Batı Medyası'nın Müslümanlara karşı menfi tutumu genel olarak bu şekilde izah edilebilir. Bu medya grubuna ait dört gazete haberi, LSA'ya göre, analizi edilerek de bu varsayımlara katkı sağlanabilir.

Öncelikle haberlerin başlıkları incelenerek analize başlanmaktadır. Zira yazarın ilk söylemleri olan başlıklarda delik veya boşluklar kendini göstermektedir.

Daily Mirror gazetesi:

“Camilerde katliam”,

“Şeytan bir Aşırı Sağcı katliamcıya dönüşen MELEK çocuk”,

“Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü.”

The Guardian gazetesi:

“Yeni Zelanda da bir katliamda silahlı kişi 49 kişiyi camide öldürdü.”,

“Beyaz ırkçı saldırganın hedefi Cuma namazı”,

“Saldırıyı kameraya çektikten sonra sosyal medyada yayılması (dolaştırılması) eleştirildi.”,

The Times gazetesi:

“M15 investigates Mass Shooter” (M15 saldırının Britanya ile ilgisini araştırıyor),

“Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü.”,

“Camiye saldıran 49 kişiyi öldüren Beyaz ırkçının Aşırı Sağ ile olası bağlantısı araştırılıyor.”,

The New York Times gazetesi:

“Aşırı nefret katliamı Yeni Zelanda'da ki camileri yaktı.”,

“Camide öldürülen 49 kişi”,

“Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti”,

“Rahatsız edici saldırı internetten kök saldı”,

“Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular” şeklindedir.

Başlıklar çok fazla delik (söylenilmeyen) içermekte, Müslüman göçmenler ya eksik kalmakta ya da söylenilmemektedir. Ayrıca bu gruplar metomini, metaforik anlatımla temsil edilmektedir. Başlıklarda Müslüman göçmenlere karşı kullanılan sayı ifadeleri de dikkat çekmektedir. Onların sayısal değerlerle temsil edilmesi yani nesneleştirme, önemsizleştirme işareti olmaktadır.

Haberlerde tespit edilen ortak unsurlar aşağıda belirtilmektedir.

a. Ortak Konu: “Müslüman göçmenleri hedef alan Christchurch Terör Saldırısı”

b. Yok sayılanlar, delikler, çukurlar, söylenilmeyenler: Bu çalışmada incelenen gazetelerde, katledilen veya yaralanan Müslümanların yok sayıldığı dikkat çekmektedir. LSA’da söylenilmeyenler büyük bir öneme sahip olmakta, yazarın öteki karşısındaki eksikliklerini ya da başarısızlıklarını belirtmektedir. Öncelikle metinde ötekinin mağdur olduğu olay olan terör olayı söylenilmemekte, seri katliam, nefret saldırısı gibi metominiler kullanılarak gizlenilmektedir (Bu yer değiştirme oyunu, delikleri metinde pekiştirmektedir). Bunun nedeni, kendi tedbirsizliklerinden, eksikliklerinden, başarısızlıklarından kaynaklanmakta dolayısıyla metinde terör olayı örtülmektedir. Bu şekilde, sorumluların ya da yetkililerin, Müslüman göçmenlerin güvenliğine karşı duyarsızlığı gizlenilmektedir. Birinci başlıklarda ve ikinci başlıklarda, Tarrant hakkında kimliğini belirleyici bilgi verilmemekte, bir terörist olduğu söylenmemektedir. Katliamın terör saldırısı olduğunun gizlenmesi gibi bu delik de yetkililerin saldırıdan dolayı sorumluluğunu gizleme çabasıdır. Ayrıca failin terörist kimliğinin gizlenmeye çalışılması, saldırıyı önemsizleştirerek meşrulaştırılma gayreti olarak görülebilir.

Müslüman göçmenlerin gerek başlıklarda gerekse metinde söylenmemesi, aktör olarak yok sayılması, onları statü olarak önemsiz bir alt gruba dâhil etme girişimidir. Oysa Müslümanlar katliamın gerçekleştiği Yeni Zelanda’da yerli halkla birlik ve beraber içinde çok kültürlü yaşamın bir parçası olarak yaşamakta, kendi içinde de sivil toplum örgütleri aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Onlar sorunlu alt gruplar olmamakta, çoğu yüksek hayat standardına sahip bulunmaktadır. Müslüman göçmenler, Yeni Zelanda’da, çeşitli dini organizasyonlar aracılığı ile eğitsel ve kültürel etkinlikler düzenlemektedirler. Bu kuruluşlardan biri olan FIANZ ve benzeri kuruluşlar, Yeni Zelanda’da yaşayan Müslümanların entegrasyonu açısından kritik öneme sahiptir. Bu kuruluşlar, Yeni Zelanda Müslüman toplumu ile diğer tüm Yeni Zelanda vatandaşları arasında iyi ilişkilerin teşvik edilmesi, Yeni Zelanda toplumuna entegrasyona yardımcı olunması ve ülkedeki diğer dinî ve etnik gruplarla olumlu, iş birliğine dayalı bir yaşamın sürdürülmesi için önemli çalışmalar yapmaktadır.³⁹⁸ Bu İslam merkezlerinde, başta ev sahibi ülkenin dili olmak üzere çeşitli dil kursları ve benzer öğretici programlar verilmektedir. Yeni Zelanda’ya ilk Müslüman göçmenlerin ülkeye gelişleri 1800’lü yıllara dayanmaktadır. Şu

³⁹⁸ Ayşenur Albayrak, “Yeni Zelanda Müslümanları”, *İNSAMER Rapor*, İstanbul 2021, 1-3.

anki Müslüman göçmenlerin % 23 kadarı Yeni Zelanda doğumludur. Bu gruplar, Yeni Zelanda Parlamentosu'nda birkaç milletvekili ile temsil edilmektedirler. Ayrıca ülkedeki Müslümanlar, 1988'den itibaren yılda 3 veya 4 sayı çıkan Al-Mujaddid adlı bir haber bülteni yayımlamaktadırlar.³⁹⁹ Kısaca ülkedeki Müslümanlar, çok kültürlü Yeni Zelanda toplumunun bir parçası olarak varlıklarını sürdürmekte, çok iyi koşullarda -münferit olaylar haricinde- herhangi bir baskı ve ayrımcılığa uğramadan hayatlarına devam etmektedirler. Bununla birlikte Yeni Zelandalı Müslümanlar iş bulma konusunda, sadece giyim tarzları ve isim tercihleri nedeniyle sorun yaşayabilmektedirler. Bu gruplar üzerine Waikato Üniversitesi İslami Araştırmalar Merkezi'nde yapılan bir incelemede, Müslümanların ülkedeki Hristiyan nüfusa göre daha nitelikli, eğitilmiş ve donanımlı olduğu ancak isimleri ve giyim tarzları nedeniyle iş bulmakta zorlandıkları belirtilmiştir.⁴⁰⁰

Yeni Zelanda'daki Müslüman göçmen grupların, çok kültürlü için uyumlu özellikleri sadece bu ülkeye özgü değildir. Batı'da başka ülkelerde de örnekleri bulunmaktadır. Bu ülkelerden biri İngiltere'dir. Bu ülkede, Göçmen Müslümanlar topluma, benliklerini yitirmeden kendilerine özgü yaşam tarzlarıyla entegre olmakta böylece çok kültürlü yaşamın parçası olmaktadır. Onların İngiltere'ye entegrasyonlarında ise dini organizasyonların büyük payı bulunmaktadır. Ayrıca son yıllarda Müslüman göçmenlerin, yerel yönetimde ve İngiliz Parlamentosu'nda temsilcilerinin sayısı artmaktadır. Bu ve benzeri gelişmeler, bu grupların, İngiliz sosyokültürel hayatının temel bileşenlerinden biri olduğunu göstermektedir.⁴⁰¹

Newyork Times gazetesinde Yeni Zelanda'daki Müslüman göçmenlerin durumu hakkında bilgi verilmekte ama onların sosyo-ekonomik durumlarının iyi ve eğitim seviyelerinin oldukça yüksek olduğu söylenilmemektedir. Kuvvetli delillerle artan nüfuslarından söz edilmekte, bu durumdan kaygı duyulması gerektiği sezdirilmektedir. Müslüman göçmenlerin bu ülkedeki iyi hallerinden bahsedilmemesi, sayıları hızla artan bu gruplardan endişe duyulmasından, Batılı ülkelerin yerli halkının imkânlarına ortak olma ihtimallerinden korkmalarından kaynaklanmaktadır.

c. Konudaki kopukluklar: Katliam hakkında bilgi verilirken kurguya saldırıyla

³⁹⁹ “145 yıllık tarih... Yeni Zelanda'daki Müslümanlarla ilgili 6 soru 6 cevap”, *Independent Türkçe*, 16 Mart 2019, <https://www.indyturk.com/node/19376/d%C3%BCnya/145-y%C4%B1l%C4%B1k-tarih-yeni-zelandadaki-m%C3%BCsl%C3%BCmanlarla-ilgili-6-soru-6-cevap> (Erişim 21 Ekim 2021/16:18).

⁴⁰⁰ Albayrak, “Yeni Zelanda Müslümanları”, 3.

⁴⁰¹ Çoştur, *İngiltere'de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, 169.

ilintili gösterilen ama aslında katliamın duyurulmasında önemli olmayan konular dahil edilmektedir. Bu durum, saldırıya önem verdiğini sezdirmeye çalışan gazetelerin aslında niyetlerinin bu olmadığını göstermektedir. Daily Mirror gazetesinin metinlerinde hikâye bazında bir kurgu hâkim olmakta, ana konu kopuk kopuk ve küçük parçalar halinde anlatılmaktadır. Haber, katliamla ilgili sunuluyor gibi gösterilmekte ama faili olumlayıcı bilgilerle metin donatılmakta, okurun dikkati Tarrant'ın önceki temiz hayatına yoğunlaştırılmaya çalışılmaktadır. Diğer gazetelerde, kesit kesit Tarrant'ın manifestosu, silahı ve beyaz ırkçılarla olan bağlantısı ile ilgili bilgi verilerek tarihsel ve kültürel işaretleyiciler metne yerleştirilmektedir. Bu şekilde, tarihte var olan günümüzde de halen devam etmekte olan, Müslüman – Hıristiyan düşmanlıkları okura sezdirilerek nefret kültürü canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

d. Karşıtlıklar - kutuplaştırmalar: Biz ve onlar ya da ötekileştirme ayrımı direkt yapılmamakta bununla birlikte Müslüman göçmenler aktör olarak yok sayılmakta, eksik söylem olarak kalmakta veya kişi olarak belirtilmemektedir. Bu tutumda, onları öteki konumuna getirebilmektedir. Newyork Times gazetesinde, bazı göçmenlerin kimlik bilgisi veya kısa bir özgeçmişi verilmekte ama bu bilgiler verilirken göçmenlerin sayıca çok oldukları sıkça vurgulanmakta ve kuvvetli kanıtlarla belirtilmektedir. Dolayısıyla yoğun bir nüfusa olan bu gruplar, kişisel bilgileri verilse de nüfuslarının çokluğunun vurgulanması, haber alıcılarının gözünü korkutabilmektedir. The Guardian gazetesinin fotoğrafında, İslam'a özgü kıyafetiyle kareye alınan Müslüman göçmen dikkat çekmektedir. Yeni Zelanda'da İslami kıyafetleriyle ilgili problem yaşayan bu grupların İslam'a özgü giyim tarzıyla görsel mizanpaja alınması, farklılığın pekiştirilmesi için etkili olmaktadır. Metindeki bu ayrıntılar, çok kültürlü yaşam için kutuplaştırıcı bir etkiye sahip olabilecek önemli işaretleyiciler olmaktadır.

e. Metafor ve metomini kullanımı: Ortak olan metomini, Tarrant'ı tanıtmak için kullanılan “beyaz ırkçı, beyaz üstünlükçü, aşırı sağcı, sağ-kanat yanlısı, silahlı saldırgan, tetikçi” söylemleridir. Müslüman göçmenler için de “mosque, worshipper” metomini kullanılmaktadır. “Beyaz ırkçı” ya da “aşırı sağcı metominileriyle bir terör saldırısı olduğu gizlenmekte sanki etnik temizlik gibi gösterilmektedir. Ayrıca bu söylemle fail için bir idealist algısı geliştirilmekte, metin içinde de bu metomini tekrar edilerek algı geliştirme çabası devam ettirilmektedir. Bu bağlamda beyaz ırkçı ifadesi, bir işaretleyici olup temsil çapasıdır. Beyaz ırkçı Tarrant'ın masum insanları katletmesi, idealist bir

söylemle yüceltilmektedir. Müslüman göçmenlerin yerine kullanılılan cami metominisi de bu analizin başında ifade edildiği gibi bu gruplara karşı terörist etiketi yapıştırmak için kullanılmaktadır.

f. Tekrarlar: LSA’da tekrar eden söylemler, ‘matema’ olarak tanımlanmaktadır. Yazarlar, metni sahip olduğu ideolojinin etkisiyle kurgulamakta, bu kurguda ise kendi ideolojisine uygun olarak seçtiği bir konuyu veya bu konuyu oluşturan kavramları tekrarlamaktadır. Bu konuyla ana olay arasında da bağlantı kurulmaktadır. Gazetelerdeki tekrarlar yani matemalar:

The Times gazetesi, konu olarak, katliamın veya failin Aşırı sağ-kanat bağlantısının araştırılmasına odaklanmakta, metinde “araştırma” kelimesi sıkça tekrar edilmektedir. Bu durum bastırma ile açıklanabilir. “Saldırının veya saldırganın Aşırı Sağ ile olası bağlantısının araştırılması” bastırma mekanizmasıyla devreye giren matema olmakta, bu işaretleyiciler diğer işaretleyicilerle birlikte ilişki kuran temsil çapası olarak görülmektedir. Nitekim bu çapayla retorik mecaz yapılabilmekte, alıcıları bu bağlantının doğruluğuna ikna etmek amacıyla, metinde aralıklarla tekrar edilmektedir. Öyle ki bu kelimelerin bu kadar çok tekrar edilmesi, bu konuyla ilgili bir eksikliği işaret etmektedir. Zira bu gazete iktidar parti tarafında bulunmakta, bu partinin de güvenlik konusunda bir eksikliği bulunmaktadır. Muhafazakâr Parti hükümeti Müslüman göçmenlerin güvenliğini sağlayamadığı için eleştirilmekte ve suçlanılmakta, bu eleştirileri bastırmak için de araştırma konusu metinde tekrar edilerek alıcılar güvenliğin sağlandığı konusunda ikna edilmeye çalışılmaktadır.

The Guardian gazetesi, Liberal görüşe sahiptir. Göçmen yanlısı bir tutum sergileme çabasındadır. Konu olarak Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğuna odaklanmakta, kurguyu sürekli bu konuyu tekrarlayarak derinleştirmektedir. Bu durum bastırma olarak görülmektedir. Zira gazete metin kurgusunda Müslüman göçmenler öteki olarak kurgulanmakta, bu durumu bastırmak içinde onlardan taraf bir pozisyona girmekte ve güvenliklerine önem vermektedir. Dolayısıyla bu konu da sürekli tekrar edilmektedir.

Daily Mirror gazetesi Liberal görüşe sahiptir. Bu görüşüne ve katliamı kınayan tutumuna rağmen failden taraf bir pozisyonda bulunmakta, metin kurgusunda onun olumlu niteliklerini sürekli tekrarlamaktadır. Onun değişiminden ve dönüşümünden bahsetmektedir. Liberal görüşüne rağmen onun failin olumlu niteliklerini öne çıkararak

göçmenlere karşı işlediği bir suçu yumuşatmaya çalışması, Müslüman göçmenlerin uğradığı katliamın önemini bastırma ve onları yok sayma çabasıdır.

The New York Times gazetesi, kendi ideolojik görüşüne yakın olan Yeni Zelanda hükümetinden tarafta bulunmakta, bu ülkenin Müslüman göçmenler için güvenli bir ülke olduğu bilgisini sürekli tekrarlamaktadır. Bu amaçla, katliamdan farklı mecraları sorumlu tutmakta, Yeni Zelanda hükümetinin katliamdan sorumlu olduğunu bastırmaktadır. Nitekim tekrarların gazetelerin ideolojileriyle bağlantılı olduğu görülmektedir.

The New York Times gazetesi, göçmenlerin sayısı verilirken fazla, artış sözcükleri sıkça kullanılmaktadır. The Times gazetesinin başlığında öldürülenler “onlarca Müslüman” şeklinde ifade edilmektedir. Gerçek sayının söylenilmemesi, okuyucuya ters mesaj etkisi yaparak, “çok sayıda göçmen var.” mesajı vermektedir.

The Times gazetesinde Tarrant’ın ifadesiyle verilen, “*O camiden ayrılırken şikâyet etti. Öyle çok hedef vardı ki ama hedef alacak zaman yoktu*” cümlesinde geçen “öyle çok hedef vardı ki” ifadesi göçmenlerin nüfusunun çok olduğunu ima etmektedir. Hedef kelimesi eşanlamlı kullanımıyla iki defa tekrar edilerek Müslümanlar için kullanılan bu sözcüğün alıcının hafızasında kalıcılığı sağlanmaktadır. İkinci kez kullanılan hedef kelimesi metonimi olmakta Müslümanların yerine kullanılmaktadır. Söylemlerdeki gerçek düşüncesi mecazla anlatılmaktadır. Müslümanlar onlar için öldürülmesi gereken hedef konumunda olmaktadır. Ayrıca gazetenin Tarrant’ın bu söylemini haberde bildirmesi, onların Müslüman göçmenlerle ilgili bu düşüncüyü ifşa ederek, meşrulaştırmaya çalıştığını göstermektedir. Zira “Onların nüfusu çok, ülkeyi istila edebilirler, ülkemizi elimizden alabilirler, en iyisi onları öldürülmesi gereken hedefler olarak görerek, sayılarının azalması için çalışmak”, şeklinde bir düşüncüyü çağrıştırmaktadır. Aslında bu söylemlerden yola çıkıldığında, metinlerde söylenilmeyen birçok şey olduğu görülmektedir. Batı’ya baştan işçi göçmen topluluklar olarak gelen Müslüman göçmenlerin, kültürel-siyasî ve ekonomik olarak güçlenerek, üstün konuma gelmeleri Batılıları kaygılandırmaktadır. Müslüman göçmenlerin toplumları ve kültürleri için bir tehdit olduğu düşünülmektedir. Zira Muhafazakâr partiler veya aşırı sağ gruplar bunu söylemleriyle ifade etmekte, bu ideolojilerden etkilenen metinlerde de alıcıya sezdirilmektedir.

Gazetelerin ideolojik kaygıları da belirtilecek olursa:

The New York Times gazetesi, haberi kendi ideolojik görüşüne yakın olan Yeni Zelanda hükümetinin katliamdan sorumlu olmadığını gösterecek bir şekilde kurgulamakta, bu hükümeti korumaya çalışmaktadır. Zira sol görüşlü bir partinin suçlanmasından kaygı duymakta, onun suçlanmasını engellemeye çalışmaktadır. Ayrıca kaygılanabileceği başka bir şeyde, eğer bu kadar yoğun bir nüfusa sahip göçmen, Yeni Zelanda'da huzurunu kaybederse, başka bir ülkeye göç etmek isteyebilir. Bu ülkeden birisi de Amerika olabilir. Dolayısıyla bu göçmenlerin Amerika'ya gelebilmesi konusunda kaygı duyulmakta, bu ihtimali ortadan kaldırmak içinde, Yeni Zelanda'nın halen güvenli bir ülke olduğu konusu, haber kurgusunun bel kemiğini oluşturmaktadır.

Daily Mirror gazetesi sahip olduğu sol görüşün etkisiyle katliamı kınayıcı bir tutumda bulunmaktadır. Buna rağmen kurguda failden taraf bir duruş sergilemekte, onun suçunu hafifletici stratejilere başvurmaktadır. Zira bu gazete İşçi Partisi'ni desteklemekte, ailesi işçi sınıfından gelen faili de olumlama yoluna gitmektedir. Onun toplum tarafından kötü olarak algılanmasından kaygı duyulmakta dolayısıyla katili olumlayıcı bir duruş sergilenilmektedir. Ayrıca gazetenin Tarrant'ı olumlayıcı bir tutumda olması gazetenin oy kaygısından kaynaklanıyor olabilir. Zira göçmen karşıtı bir duruş partilere oy kazandırmakta, seçmen sayısını arttırmaktadır. Daily Mirror gazetesi de bu avantajı kullanarak ideolojisini taşıyan partinin oy kazanmasını istemektedir.

The Times gazetesi, Muhafazakâr görüşte olup, kendisiyle aynı ideolojide aynı zamanda iktidarda olan Muhafazakâr Parti' (İngiltere) yi tutucu bir pozisyonda bulunmaktadır. Bu amaçla haberi İngiltere'nin katliamın veya failin Aşırı sağ-kanat bağlantısının araştırılmasına vurgulayacak şekilde kurgulamakta, hükümetin göçmenlerin güvenliği konusunda duyarlı olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Zira bu parti son günlerde göçmenlere karşı haksızlık yaptığı konusunda suçlanmaktadır. The Times gazeteside bu suçlamanın partiye zarar vermesinden kaygı duymaktadır. Dolayısıyla hazırladığı haber kurgusu da kendi ideolojisini taşıyan partiyi koruyucu şekilde tasarlanmakta ve sunulmaktadır.

The Guardian gazetesi, haberde Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğunu vurgulayarak göçmen yanlısı liberal – sol arasında değişen çizgisini korumaya çalışmaktadır. Bu amaçla, kendi ideolojisine yakın görüşteki Yeni Zelanda hükümetinin katliam sonrası geç müdahalede bulunduğunu ifşa etmekte, göçmenlerin uğradığı haksızlığı gözler önüne sermektedir. Yeni Zelanda hükümetini

eleştirmesi, liberal görüşünün zedelenmesi konusunda kaygı yaşamasından kaynaklanmaktadır. Küresel olarak yayın yapan bu gazete, güçlü bir finansmana sahip bulunmakta, 1821'den beri yayın yapmaktadır. Üzerindeki siyasi ve ekonomik baskılara dirençli olan The Guardian gazetesi Scott Vakfı'ndan destek almaktadır. Araştırmacı gazetecilik ve güçlü gazetecilik geleneğini küresel alanda haber yaparak sürdürmek istemektedir. Bunun için küresel olarak kabul gören gerçeklikleri haber kurgusuna yerleştirmektedir. Zira Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olması global bir gerçeklik olmakta, onların göçmen olmaları tüm dünyaya zarar vermektedir. Eğer bu grupların göçmen olmalarını engelleyecek, onları bu deneyimden korkutacak haberler yapılırsa, tüm dünyayı kaygılandıran göçmen krizi ortadan kalkacaktır. Ayrıca Yeni Zelanda hükümetinin katliam anına müdahalesinin araştırması da bu gazetenin araştırmacı gazetecilik misyonundan kaynaklanmaktadır. Bu misyonun zedelenmesinden kaygı duyduğu için, araştırmaya önem vermektedir.

2.7. ESA VE LSA BİRLİKTE KULLANILARAK YAPILAN ANALİZ

Ortak Konu: "Müslüman Göçmenlere Yönelik Christchurch Terör Saldırısı"

Analize ilk olarak başlıklar incelenerek başlanacaktır.

Daily Mirror gazetesi başlıkları,

"Camilerde katliam",

"Şeytan bir Aşırı Sağcı katliamcıya dönüşen melek çocuk",

"Namazda 49 kişi 28 yaşındaki Avusturyalı tarafından öldürüldü",

The Guardian gazetesi başlıkları,

"Yeni Zelanda da bir katliamda silahlı kişi 49 kişiyi camide öldürdü",

"Beyaz ırkçı saldırganın hedefi Cuma namazı",

"Saldırıyı kameraya çektikten sonra sosyal medyada yayılması (dolaştırılması) eleştirildi",

The Times gazetesi başlıkları,

"M15 saldırının Britanya ile ilgisini araştırıyor",

"Beyaz ırkçı Yeni Zelanda da camide onlarca Müslümanı öldürdü",

"Camiye saldıran 49 kişiyi öldüren Beyaz ırkçının Aşırı Sağ ile olası bağlantısı araştırılıyor",

The New York Times gazetesi başlıkları,

"Camide 49 ölü",

“Aşırı nefret katliamı”,

“Camide 49 kişi öldürüldü”,

“Bir âlemden yansıyanlarla Avusturalya değişti”

“Sadece yas tutmayı, çatışmadan bir sığınak buldular”.

Analiz Fairclough’un üç boyutlu söylem çözümlemesi modeli kullanılarak aşamalı olarak yapılacaktır. Bu aşamalar tanımlama, yorumlama ve sosyal çözümleme şeklindedir.

Tanımlama: Bu aşama aşağıdaki sorular cevaplanarak yapılacaktır.

S: Metinlerde aktör ve ana olayın tanımı nasıl yapılmıştır?

C: Aktörlerden biri olan Tarrant beyaz ırkçı, aşırı sağcı, katliamcı şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer aktörler olan Müslüman göçmenlerin bariz bir tanımı bulunmamakta, direkt söylem olarak geçmemekte, kullanılan ibadet eden ya da cami metominisinden bu gruplar olduğu anlaşılmaktadır. Terör olayı ise katliam, toplu saldırı, toplu cinayet, nefret saldırısı şeklinde tanımlanmaktadır.

S: Metinde kullanılan dilbilimsel araçlar veya oyunlar nelerdir?

C: Metomini, metafor, aliterasyon.

S: Metinde kullanılan işaretleyici araçlar veya oyunlar nelerdir?

C: Delik, matema veya tekrar, ima.

S: Aktörlere atfedilen nitelikler ve karakteristik özellikler nelerdir?

C: Faile atfedilen ortak nitelik beyaz ırkçı ve aşırı sağcı metominisidir. Ayrıca Daily Mirror gazetesinde terörist için melek çocuk, manyak, seri katil, hasta metominisini ve fedakar antrenör metaforunu kullanmaktadır. Bu gazetede Tarrant işçi sınıfına mensup iyi bir aileden gelen fedakar bir antrenör olarak tanıtılmaktadır.

Müslüman göçmenler metinlerde genel olarak yok sayıldıkları için nitelikleri de söylem bulamamaktadır. The Newyork Times gazetesinde savaştan kaçan ya da çalışmak için gelen ya da öğrenim amaçlı gelen insanlar olarak tanıtılmaktadır.

S: Olumlu ya da olumsuz fikirlerini doğrulamak ve bu fikirlerine meşruiyet kazandırmak amacıyla kullanılan ikna etme stratejileri ve kanıtlar nelerdir?

C:Haberde nesnelliği korumak açısından elitlerin veya bilirkişilerin açıklamaları, fotoğraflar, sayısal veriler kullanılmaktadır.

S: Söylemsel ifadenin gücünü artırmak amacıyla abartma ya da yumuşatma ifadeleri kullanılmış mıdır?

C: Abartma söylemleri Müslüman göçmenler için kullanılmıştır. The Guardian gazetesinde bu grupların global olarak güvenliklerinin tehlikede olduğu abartılmakta, bu durum çözülemeyecek bir sorun gibi gösterilmektedir. The Newyork Times gazetesi Müslüman göçmenlerin nüfuslarının çok yoğun olduğunu ve sayılarının yıldan yıla arttığını vurgulamakta, bu vurguyu kullandığı fazla, artış gibi kelimelerle pekiştirmektedir. Yumuşatma söylemleri ise katliam ve fail için kullanılmaktadır.

Yorumlama: Metinde fail için kullanılan metomini veya metafor gibi dilbilgisi sanatları failin suçunu yumuşatma çabasıdır. Katliamcının suçu bastırılmaya çalışılmakta kullanılan beyaz ırkçı veya aşırı sağcı metominileri ile halkının geleceği için savaştan bir aktivist olarak gösterilmektedir. Başlıklarda kullanılan aliterasyon oyunu alıcının dikkatini çekme çabasıdır.

Gazetelerde kullanılan delik, matema veya tekrar, ima gibi işaretleyiciler yapılan bu karma analizde önem arz etmektedir. Bu işaretleyiciler, ESA'da tekrar, LSA'da matema şeklinde geçmektedir. LSA için bir işaretleyici olan delik, yazarın metne yansıttığı göçmenlere yönelik ideolojisini ele vermektedir. Zira metindeki delikler fazla önemsenmeyen katliamı ve yok sayılan göçmenleri ifade etmektedir. Metindeki delikler veya çukurlar bu gazetelerin öteki konumuna yerleştirdiği Müslüman göçmenlere karşı duyduğu eksiklik kompleksinden kaynaklanmaktadır. Delik ESA'da, imaya karşılık gelmektedir. Zira göçmenler metinde yok sayılan, söylenilmeyen olmakta, bu durumda ima olarak görülmekte ve önemsenmemek olarak yorumlanmaktadır. Her iki söylem analizi yöntemi içinde metindeki tekrarlar, alıcıya verilmek istenilen ideolojik mesajı aşılacaktır. LSA'da matema, ESA'da direkt tekrar olarak geçen bu işaretleyiciler metin kurgusunda öne çıkarılmaya çalışılan, önem atfedilen konuyu veya kurgulanan gerçekliği sezdirmektedir. Zira önem verilen konular veya alıcının bilişsel şemasına, bilinçaltına yerleştirmek istenilen meseleler tekrar edilmektedir. Tekrar edilen söylemler The New York Times gazetesinde, Yeni Zelanda'nın Müslüman göçmenler için güvenli bir ülke olduğu, The Times gazetesinde, katliamın veya failin Aşırı sağ-kanat bağlantısının araştırılması, The Guardian gazetesinde, Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğu, Daily Mirror gazetesinde, failin olumlu nitelikleri, değişimi ve dönüşümüdür.

Fail için kullanılan metafor ve metominiler, onun terörist olduğunu gizlemektedir. Bu söylemlerle o yüceltilmekte veya küçültülmekte, terörist kimliği yumuşatılmaktadır. Terör olayı olduğu söylenmeyerek katliam yumuşatılmaktadır.

Müslüman göçmenler metinlerde genel olarak yok sayıldıkları için nitelikleri de söylem bulamamaktadır. Bu tutum onların önemsizleştirilmesi şeklinde yorumlanmaktadır. The Newyork Times gazetesinde savaştan kaçan insanlar olarak tanıtılmakta, bu nitelikte onları küçük düşürücü söylem olarak görülmektedir.

Gazetelerde siyasi elitlerin, bilirkişilerin açıklamalarını ve şahitlerin ifadelerine alıcı ikna edilmek amacıyla çokça yer verilmektedir. Bu çaba, yazarların nesnellik konusundaki kaygısını açığa çıkarmaktadır. Haberlerin inandırıcılığı arttırmak için kanıtlara ihtiyaç duyulmakta, bu sayede haberin retoriği kuvvetlendirilmektedir.

Sosyal çözümleme: Analiz yapılan gazeteler metinleri Tarrant'ın eylemini terör saldırısı olarak tanımamakta, Müslüman göçmenleri sorunlu alt gruplar olarak görmektedir. Bu tutum çok kültürlü yaşam için büyük bir tehdittir. Zira onların varlıklarına saygı duyulmaması, alıcıların gözünde saygınlıklarını engellemekte ve topluma entegrasyonları zorlaştırmaktadır. Bu grupların Batıda büyüyen, sayıları artan topluluklar olarak gösterilmesi, onları hükümetlere yük olan ve yerli halkın iş alanlarını elinden alan insanlar olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu durum Müslüman göçmenlerin yerli halkla kaynaşmasını engellemekte, hatta onlara karşı nefret duyguları gelişmesine neden olabilmektedir. Nefretle dolan, manipüle olan bazı pasif haber alıcıları da bu gruplara karşı fiziksel veya psikolojik şiddette bulunabilmektedir. Neticede Müslüman göçmenlerin yaşamları tehdit altında kalabilmektedir. Bu durumda onlar da gettolarda yaşamayı tercih etmektedir.

Oysa Müslüman göçmenlerin sosyal hayatta aktif olarak var olması, yaşanmakta olan Batı'nın nüfusunu gençleştirmek açısından bir şans olabilir. Zira Avrupa'daki Müslüman göçmen gruplar genç nüfusa sahiptir. Eğer topluma entegrasyonları sağlanırsa, bu durum Avrupa nüfusunu dinamik tutabilir ve işlevsel çok kültürlü bir toplum kurulabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Batı Medyası'nın, Müslümanların mağdur olduğu saldırı haberlerinde, bu gruplara ve bu grupların benimsediği İslam dinine karşı sübjektif bir tutumda olduğu tespit edilmiştir. Zira katliam ve katliamın mağduru Müslümanlar olumsuz bir şekilde temsil edilmektedir. En önemli olumsuzluk ise Müslüman göçmenlerin metinde, manşetlerde ve alt başlıklarda yeterince temsil edilmemesi, statülerinin yok sayılmasıdır. Metinde söylem bulan temsilleri de sadece miktar belirterek ya da onlarla ilgili gereksiz ayrıntılar verilerek yapılmaktadır. Christchurch terör katliamı ise gerek başlıklarda gerekse ilk cümle ve tüm metinde sıradan, seri cinayet olarak tanımlanmakta, terör olayı şeklinde tanımlanmamaktadır. Bu durumlar, mevzubahis terör katliamının ve bu katliamın kurbanlarının önemsenmediği anlamına gelmektedir. Öyleyse Batı Medyası'na ait bu kurumların ve yazarların, İslam dini ve Müslüman göçmenler hakkında hazırladıkları haber kurgularının, ideolojik temelli olduğu düşünülerek bazı çıkarımlarda bulunulabilir.

Batı Medyası Müslüman göçmenlerle ilgili haber hazırlama sürecinde, alıcıların haberle ilgili ideolojik şemalarını şekillendirebilmek ya da değiştirebilmek için birtakım stratejiler kullanmaktadır. Bu stratejiler, Batı Medyası için çalışan yazarların, İslam dini ve Müslüman göçmenler hakkında hazırladıkları haber kurgularının, ideolojik temelli olduğunu göstermektedir. Kullanılan stratejilerin, başlıklarda, ilk cümlede ve tüm metinde; tematik, şematik yapıyla, imalarla ve retorikle alıcıya sezdirilmeye çalışıldığı görülmektedir. İşlenen konuların hiyerarşik olarak sıralamasında, katliam ve Müslüman göçmenlerin mağduriyeti değilde onların ideolojik çıkarlarına uygun ana olay ile ilintilendirilmiş konular öne çıkarılmakta, okuyucunun dikkati katliamla ilgili başka konulara çekilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde ana konu dağıtılmakta veya kompleks bir forma getirilmekte sanki bu konular daha önemliymiş gibi gösterilmeye çabalanmaktadır. Gazetelerin öne çıkardığı konular;

- a. Daily Mirror gazetesinde Tarrant'ın olumlanması,
- b. The Times gazetesinde katliamın aşırı sağ ile bağlantısının araştırılması,
- c. Newyork Times gazetesinde internetin sınırsızlığı tehlikesi ve Yeni Zelanda'daki yoğun bir nüfusa sahip olan Müslüman göçmenlerin güvende oluşu,
- d. The Guardian gazetesinde Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğu ve Yeni Zelanda'nın bu grupların güvenliğini sağlayamamasıdır.

Konular arasındaki ironi dikkat çekmekte, bu durum, alıcıların zihninde katliam hakkında belirsiz ya da kompleks bir ideolojik şema şekillenmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla konuların kendi ideolojilerini destekleyebilecek şekilde hiyerarşik olarak sıralandığı görülmekte, alıcıların katliam ve mağdurları ile ilgili ideolojik şemalarının, kendi ideolojileri doğrultusunda evrilmeye çalışıldığı düşünülmektedir. Metinlerde kavramsal bağlantılarında, alıcıya benimsetilmeye çalışılan ideolojik şemaya uygun olarak tasarlanmış olduğu dikkat çekmektedir.

Bu ideolojik şemaların kurulmasında bağlam ve ard alan bilgisi işlevsel bir şekilde kullanılmıştır. En fazla ard alan bilgisi, ana konu olarak Tarrant'ın hayatına odaklanan Daily Mirror gazetesindedir. Manşetle ve spot haberle başlayan bu bilgilendirme, haberin sonuna kadar devam etmektedir. Bu durum, ana olayı dağıtmakta, alıcının dikkatini olayla ilgisiz başka konulara çekmekte dolayısıyla okurun haberle ilgili ideolojik şeması kompleks bir hal alabilmektedir. Bütün gazetelerdeki ortak ardalın bilgilerinden biri, failin manifestosundan kesitler verilerek bahsedilmesidir. Planlanmış bir saldırı olduğu da bu kesitlerden birisidir. Failin tarihte Müslümanları katledenlerin isimleriyle bezendirdiği silahtan söz edilmesi de başka bir ortak ardalın bilgisidir. Metinlerde, fail hakkında aşırı sağcı ve beyaz ırkçı olduğu ard alan bilgisi de verilmekte, bu bilgilerle nedensel bağlantı kurulmakta ya da saldırının gerekçesi bildirilmektedir. Bu söylemlerle aynı zamanda siyasi bağlam, tarihsel bağlam ve sosyo – kültürel bağlam da kurulmaktadır. Zira failin kullandığı silahta beyaz ırkçı sembollerin olduğu bildirilmekte ya da direkt silahtaki Müslümanlara kıyım yapan şahsiyetlerden bahsedip geçmişteki ve günümüzdeki Müslüman – Hristiyan çatışmaları çağrıştırılarak gündemde tutulmaya çalışılmaktadır. Bu söylemler aynı zamanda katliamcılığı ideolojisi için savaşan bir aktivist olarak da göstermektedir.

Metinlerde, ideolojik olan birçok söylemi, siyasi bağlam olarak görülebilir. Gazetelerin tamamı, göçmenleri koruyucu, saldırıyı kınayıcı bir tavır sergilemekte, bu da siyasi bağlamı işaret etmektedir. Başka siyasi bağlam olabilecek söylemler de metinlerde sıkça kullanılan beyaz ırkçı, aşırı sağcı metominiler bir ideolojik bir duruşu temsil etmekte dolayısıyla siyasi bağlamı işaret etmektedir. Genel olarak gazetelerin siyasi menfaatleri doğrultusunda haberleri kurguladıkları ve metni siyasi eğilimlerine uygun olarak kurguladıkları söylenebilir.

Metinlerin sentaktik yapısı, gramer yapısı ve kullanılan sözcükler, haber kurgusunda aşılana çalışılan ideolojik şemayla uyumludur. Zira saldırıya ilişkin detaylar, “öldürüldü”, “vuruldu” gibi edilgen yapıları cümleler ile aktarılmaktadır. The Guardian gazetesi hariç saldırganı ait olayla ilgili detaylarda “öldürüldü”, “ateşlenildi”, “vuruldu” şeklinde pasif yapıları cümlelerle aktarılmakta, bu durum failden tarafta olduğu ve katliamın da meşru olarak görüldüğü anlamına gelmektedir. Bununla birlikte gazetelerde öne çıkarılan konular, The Times’da aşırı sağ kanat ile bağlantısının araştırıldığını bildiren ifadelerde, The Guardian’da Müslüman göçmenlerin güvenliğinin tehlikede olduğunu bildiren ifadelerde, Daily Mirror’da Tarrant’ın önceki hayatına yönelik söylemlerde, The New York Times’da Yeni Zelanda’daki göçmenlerin durumuna ve katliamın internetten yayılmasına yönelik ifadelerde aktif yapı kullanılmakta. Bu durum, iddia edilen konulardaki kararlılığa işaret etmektedir. Bazı manşetlerde veya başlıklarda kullanılan eksiltili cümle yapısı, katliamı önemsizleştirmektedir. “*Camilerde katliam*”, “*Aşırı sağcı katile dönüşen melek çocuk*” (Daily Mirror), “*Beyaz ırkçı saldırganın hedefi Cuma namazı kılanlar*” (The Guardian) söylemleri, bu kullanımlara örnek olarak verilebilir. Metinlerde karmaşık yapıları cümlelerin kullanıldığı dikkat çekmekte, bu kullanım alıcının dikkatinin ana olaya yönelmesini engelleyebilmektedir.

Metinde tespit edilen imaların, belirsizlik, gereksiz ayrıntılar, çağrışımlar şeklinde olduğu görülmektedir. En önemli belirsizlik, metinde Müslüman göçmenlerin temsil edilmemesi, statülerinin yok sayılmasıdır. Bu ima, Müslüman göçmenleri önemsizleştirmektedir. Başka bir belirsizlikte, failin katliamı yapan kişi olarak vurgulanmaması, vurgulansa dahi cümlede pasif yapıyla verilmesidir. Bu durum, katliamcının suçunu yumuşatma çabasıdır. Katliamın terör saldırısı olduğunun söylenmemesi de bir belirsizlik örneğidir. Bu durumun göstergesi, saldırının, seri katliam ve nefret saldırısı söylemlerine gizlenerek sunulmasıdır. Onların bu tutumu, alıcıların saldırıları normal olarak algılamasına veya bir şiddet dininin sadist müdavimlerine karşı bir savunma olarak yorumlamasına neden olabilmektedir. Ayrıca Christchurch Terör Saldırısı’nın dini kimlikleri hedef alan bir saldırı olduğu da belirtilmemekte, mağdurların göçmen oluşu öne çıkarılmaktadır. Bu tutum, Müslüman göçmenlerin dini kimliklerinin önemsenmediği anlamına gelmektedir.

ESA’da kullanılan bu belirsizlik imaları, LSA’da delikler olarak geçmekte ve yazarların ya da Batı Medyası’nı yöneten ideolojinin, Müslüman göçmenler karşısındaki

eksiklerini yansıtmaktadır. Zira LSA'ya göre, yazar, öteki karşısında eksiktir. Batı Medyası'nın yazarları da Müslüman göçmenleri öteki olarak konumlandırmakta dolayısıyla bu gruplar karşısında eksik olmaktadır. Aynı zamanda özne eksik olduğu için de gerçek, metinde daima gizlidir. Analist, analizinde, gizli olan bu deliklerin gerçek anlamlarını ortaya çıkarabilir. Öyleyse yazarların söylemlerine gizlenen Müslüman göçmenler karşısındaki eksikleri de ilk olarak katliamın neden söylenilmediği irdelenerek belirtilebilir.

- a. Terör katliamı olduğunun söylenmemesi, kendi tedbirsizliklerinin ve başarısızlıklarının ortaya çıkmasından endişelenmelerinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı terör olayı söylemi gizlenmektedir.
- b. Müslüman göçmenlerin güvenliği için alınan önlemlerden ya da alınacak önlemlerden tekrar edilerek bahsedilmesi de güvenlik konusundaki eksikliklerinde kaynaklanmaktadır. Batı'da Müslüman göçmenlerin güvenliği sağlanamamakta, sık sık Yeni Zelanda'da yaşanan Christchurch terör katliamına benzer saldırılar yaşanmaktadır. Üstelik Müslüman göçmenlerin güvenliği konusunda bahsedilen önlemler de yüzeysel çözümler sunmaktadır.
- c. Batı'nın Müslüman göçmenler karşısındaki eksikleri, Müslüman göçmenlerin Batı'dan daha fazla genç ve dinamik nüfusa sahip olması dolayısıyla iş potansiyeli taşımasıdır. Zira Batı nüfusu yaşlanmakta, işgücü ihtiyacını karşılayamamakta, yaşlanan nüfustan da maddi kayba uğramaktadır.

Metindeki gereksiz ayrıntılar şeklinde görülen imalar, Daily Mirror gazetesinin Tarrant'ın hayatıyla ilgili verdiği olumlayıcı bilgi, Newyork Times gazetesinin saldırının internetten temellenerek yayılması ve Yeni Zelanda'da yaşayan Müslümanların durumu hakkında verdiği bilgi, The Guardian gazetesinin saldırganın insanları nasıl öldürdüğü hakkında verdiği bilgidir. Daily Mirror gazetesinin Tarrant'ın hayatıyla ilgili verdiği bilgi aynı zamanda ard alan bilgisi olmakta, gereksiz ayrıntıya dönüşmektedir.

Haberde çağrışım yoluyla yapılan imalar, manifesto, silah ve Müslümanlara yönelik kırımlar yapan kişiliklerdir. Bu imalar, ezeli nefret olaylarını ve söylemlerini çağrıştırmaktadır. Metinde hiperbolle, abartı yoluyla da imalar yapılmaktadır. Katliam abartılarak anlatılmakta, bu toplumsal sorun çözümlenemeyecek, komplike bir problem olarak gösterilmektedir. Örneğin, The Guardian gazetesi kurgusunda, Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğunu abartmaktadır. Newyork

Times gazetesinde de Yeni Zelanda'da Müslüman göçmenlerin nüfusu ve yoğunluğu abartılarak anlatılmaktadır. Mültecilerin sayılarının çokluğundan bahsederek ev sahibi ülkeler kurban pozisyonuna düşürülmektedir.

Metinlerde kullanılan metofo ve metominiler hem ESA'da hem de LSA'da önemli işaretleyicilerdir. Dolayısıyla edebi sanatların her iki çözümleme içinde önem arz ettiği söylenebilir. Zira bu işaretleyiciler, metinde ötekine karşı konumlanan ideolojiyi ele vermektedir. Sık sık tekrar edilen beyaz ırkçı ya da aşırı sağcı söylemleri Müslüman göçmenleri öteki konumuna oturtmaktadır. Bu işaretleyicilerin tekrar edilmesi de metindeki ideolojik dokuyu daha da kuvvetlendirmektedir.

Metindeki retorik unsurlar ise kurgulanan haberin gerçekliğine, alıcıyı ikna etme çabalarıdır. Siyasilerin, elitlerin ve bilirkişilerin açıklamalarıyla kurgu desteklenmekte, haberin inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu bölümde belirtilen imaların çoğu, haberin gerçekliğine okuru ikna etmek için kullanılmaktadır. Metonimi ve metaforlar gibi özel sözlü oyunlarla, ironi ve yetersiz ifadelerle, katliamın ve Müslüman göçmenlerin önemsizliğine, failin suçsuzluğuna ve ilgililerin katliamdan sorumsuz olduğuna okur inandırılmaya çalışılmaktadır.

Analizde kullanılan LSA ve ESA yöntemleri, Müslüman göçmenlerin, Batı'da uğradığı haksızlığı, Batı'nın eşitsiz toplum yapısını gözler önüne sermektedir. Bu eşitsizliğin iz düşümlerinden biri de Batı Medyası'dır. Haberlerin kurgusunda kullanılan stratejiler ve kurulan bağlam ile Müslüman göçmenleri öteki konumuna yerleştirebilmekte ve biz ve onlar ayrımı metne ve haberin görseline yansıtılabilmektedir. Müslüman göçmenleri ve uğradıkları katliamı önemsizleştirme stratejileri, onları bir alt sınıfa indirgeme çabası olarak görülebilir. Dolayısıyla Müslüman göçmenler dinsel bir ötekileştirme tutumu ile karşı karşıya kalmakta, bu durum onları potansiyel bir düşman konumuna getirebilmektedir. Bu bağlamda metin kurgusu, alıcıların kolektif bilinçdışını, Ortaçağ Avrupa'sına ve ezeli düşmanlıklara götürebilmektedir. Tarrant'ın kullandığı silahtan ve üzerindeki sembollerden bahsederek geçmişteki düşmanlıklar çağrıştırılmaya çalışılmaktadır.

Haberlerdeki beyaz ırkçı ya da aşırı sağcı söylemleri de ezeli bir İslam düşmanlığını işaret etmektedir. Bu metominiler aynı zamanda katliamın nedeni olarak da imayla gösterilmektedir. Zira bu gruplar, Müslüman göçmenleri ülkelerinde istememekte, bu durumuda onlara yönelik saldırılarla ifade etmektedirler. Vahim olan ise bu saldırıların

gün geçtikçe artmasıdır. Christchurch Terör Saldırısı da benzer şiddet eylemleri için ilham kaynağı ve aşırı ırkçı rol modeli olabilmektedir. Nitekim bu saldırıdan sonra Müslüman göçmen karşıtı eylemlerde artış görülmektedir. Dolayısıyla Müslüman göçmenler topluma entegre olamamakta, içine kapanarak bu tür olaylara maruz kalmaktan korunmaktadır. Bu durum onların yaşam standartlarını düşürmekte, bulundukları ülke de sosyal yaşamda görünürlik kazanamamakta, ekonomik özgürlükleri de kısıtlanmaktadır. Ayrıca kendi içine kapanan, gettolarda yaşamak zorunda kalan Müslüman göçmenler dinine ve din kardeşlerine daha da bağlanmakta, camiler sosyalleşme merkezleri haline gelmektedir. Her ne kadar bu mekânlarda dini ritüeller gerçekleştirilse de Müslüman gençler bu ortamlarda radikalleşmekle ya da terör örgütlerine üye olmakla suçlanmaktadır. Bu şekilde içe dönük, kapalı ve kutuplaştırılmış bir toplum, açık toplumun aksine daha fazla düşmanlık ve şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesine zemin oluşturabilir. Sosyal hayatın güven ortamından uzaklaşmasına yol açabilir. Bunların oluşumu toplumsal çatışmanın ortaya çıkışını kolaylaştırabilir. Bu bağlamda dünyanın her bir köşesinde özellikle Avrupa'da Müslümanlara karşı gerçekleştirilen şiddet olaylarındaki ciddi artış oranları bu durumun belirgin göstergelerinden birisi olarak kabul edilebilir.

İncelenen gazeteler yaptıkları haber kurgusunda, Christchurch terör katliamına ve benzeri olaylara dair alınabilecek önlemlere kısaca değinmektedir. Katliamın internette yayınlanmasının kınanması veya aşırı sağcı ırkçılığın gün geçtikçe artması veya Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olması gibi birtakım farkındalıklar vurgulanmaktadır. Ama Müslüman göçmenlerin çok kültürlü yaşamı kolaylaştırıcı çözümler sunulmamaktadır. Hatta gazetelerde ima yoluyla alıcıya sezdirilmeye çalışılan ötekileştirici söylemler, toplumdaki kutuplaşmaların daha da artmasına zemin hazırlayıcı olabilmektedir. Gazetelerdeki çok kültürlü yaşamın inşa edilmesini engelleyebilecek ya da bozabilecek bazı söylemler aşağıda belirtilmektedir.

Bazı gazetelerde Müslüman göçmenlerin sayıca çok olduğu vurgulanmakta veya ima edilmektedir. Bazıların da ise bulundukları yerde nüfus yoğunluklarının fazla olduğu ve bu nüfusun gençlerden oluştuğu belirtilmektedir. Bu söylemler mültecileri haber alıcılarına toplumlarına yönelik bir tehdit olarak gösterebilmektedir. Dolayısıyla haber alıcılarında, Müslüman göçmenlerin toplumlarına yönelik bir tehdit olduğu algısı gelişebilmektedir. Haber alıcılarının ideolojik şemalarında, kendi nüfusları Müslüman

göçmenler karşısında azalacak, eriyip yok olacak ya da iş sahaları mültecilerin istilasına uğrayacak ya da ülkeleri bu gruplar tarafından işgal edilecek tarzında düşünceler inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Yeni Zelanda terör katliamının suçlusu olan Tarrant'ta, Müslüman göçmenlere karşı menfi tutumunu ve onları tehdit unsuru olarak gördüğü söylemlerini, manifestosunda bildirmektedir. Nitekim İslam ve Müslümanlara karşı bir nefret kültürü yapılanmakta, Batı Medyası'nda bu yapılanmaya öncülük etmekte veya aracı olmaktadır. Analiz yapılan gazetelerde Tarrant'ın manifestosundan ve onun örnek aldığı rol modellerden bahsedilmektedir. Bu rol modeller, Müslüman göçmenleri katleden acımasız insanlardır. Üstelik Tarrant'ın bu katillerden ilham aldığı ve onu kutsadığı da belirtilmektedir. Nitekim Müslüman göçmenlere karşı bir nefret kültürü inşa olmakta ve tüm dünya da yaygınlaşmakta, Batı Medyası'nda bu yapılanmanın müsebbibi olmaktadır.

Çok kültürlü yaşamı tehdit edebilecek başka bir söylemde terör eyleminin sıradan bir seri katliam, katilin ise seri katil olarak ifade edilmesidir. Bu söylemler katlini meşrulaştırmakta ve normalleştirmekte, çok kültürlü yaşamın istikrarını bozmaktadır. Zira yerli halk ve yabancılar birlik, beraberlik ve barış içinde yaşayamamakta, kaynaşamamaktadır. Öldürülmelerinin normal kabul edildiği Müslüman göçmenler, kendilerini azınlık olarak bulundukları ülkelerde rahat ve güvende hissedememektedirler. Katliamı normalleştiren bu söylemlerin yanı sıra Müslüman göçmenlerin güvenliğinin küresel anlamda tehlikede olduğunu ifade eden söylemlerde bulunmaktadır. Bu söylemler de onları korkutarak göçmen olarak yaşama cesaretini kırabilmektedir.

İncelenen gazetelerde, Müslüman göçmenlerin temsil şekli de çok kültürlü yaşamı zorlaştırıcı söylemler olarak görülebilir. Bu gazetelerde Müslüman temsilleri çeşitlilik arz etmektedir. Bu temsiller savaştan kaçan veya ülkesinin çalışma koşullarından memnun olmadıkları için kaynak ülkelere göç eden veya çaresiz, perişan, vasıfsız insanlar şeklinde belirtilebilir. Ama bu temsiller içinde en çok sorun teşkil edecek temsil de, temsilsizlikleridir. Zira metinlerde onlar söylenilmemekte ya da sayıca belirtilmekte, ufak ayrıntılarla anılan sıradan insanlar şeklinde geçmektedir. Müslüman göçmenlerin metinlerde böyle söylem bulması, bu grupların alıcılar tarafından önemsiz alt gruplar olarak sezilmesine neden olabilmektedir. Neticede tespit edilen tüm bu söylemler, hedef kitlede, İslam ve Müslüman göçmenlere karşı menfi tutumlar gelişmesine neden olabilmektedir.

Bu tez çalışmasında Batı Medyası'nın çok kültürlü yaşamı engelleyici ya da bozucu söylemler kısmen irdelenmeye çalışılmıştır. Bu tarz söylemlerin çok kültürlü yapılanmaya en önemli zararlarından birisinin de entegrasyon problemi olduğu söylenebilir. Zira kutuplaşmaları arttırabilecek ve kültürler arası kaynaşmayı engelleyici söylemler, Avrupa'da bulunan Müslüman göçmenler için hazırlanan Euro İslam gibi entegrasyon projelerinin de hayata geçirilmesini geciktirmektedir.

ESA yöntemi ile incelenen gazetelerin Müslüman göçmenleri veya katliamın neden önemsizleştirdiği net olarak tespit edilememiştir. Bu çalışmada kullanılan, bir diğer yöntem olan LSA, bu önemsizleştirmenin tespiti konusunda, yardımcı olmuştur. Dolayısıyla her iki yöntem kullanarak yapılan analizler, araştırmanın varsayımlarına ulaşmayı sağlamış, problem olarak seçilen önermeler cevaplanmıştır. LSA yönteminde yazarların bilinçdışı süreçleri dikkate alınarak çözümleme yapılmıştır. Bu çözümlemede delik, metafor, metomini ve matema gibi işaretleyicilerden faydalanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Batı Medyası'nın, haber yapımcıları, onların sayılarının artmasından ve genç işgücü potansiyeline sahip olmasından endişe duymaktadırlar. Dolayısıyla Müslüman göçmenler, artan bu nüfus hızı nedeniyle ülkelerini tehdit edebilecek, potansiyel gruplar olarak görülmektedir. Hâlbuki bu gruplarda astronomik bir nüfus artışı görülmemekte, normal bir büyüme göstermektedirler. Bu büyümenin Batı nüfusu karşısında dikkat çekmesinin nedeni, Batı'nın doğum oranlarının gün geçtikçe düşmesi ve yaşlı nüfusun yükselmesidir.

Bu tez çalışması, araştırmanın ana varsayımına ve alt problemlerine cevap bulmuştur. Dolayısıyla kullanılan yöntemler, araştırmanın varsayımlarının cevaplanmasına katkı sağlamıştır. Özellikle medyada zenofobik söylemleri tespiti yönelik araştırmalar yapan analistler için LSA'nın ve ESA'nın birlikte kullanılarak birtakım veriler elde edilmelidir. Ama bu tespitite, yazarların sosyo- kültürel bağlamlarının ve sosyo-bilişsel bağlamlarının titizlikle irdelenmesi gerekmektedir. Zira bu bağlamların yeterince irdelenmemesi, araştırmanın verilerini kısıtlayabilir.

Başka bir önemli hususta, ülkemizde LSA'nın ve ESA'nın Din Sosyolojisi alanında kullanılmadığı dikkat çekmekte, yapılan bu tez çalışmasının özellikle bu disiplinde medya alanında yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Zira bu çalışma, İslam dininin müdavimleri olan Müslüman kimliğindeki insanların maruz kaldığı bir saldırının, Batı Medyası'ndaki temsiline

odaklanarak İslamodium'un nasıl yeniden inşa edildiğini, kutuplaştırıcı kodların metinlerde alıcıya mesaj olarak verildiğini göstermeye çalışmaktadır. Bu konu din sosyolojisi açısından önem arz etmektedir. İslam dini ve Müslümanlar metinlerde menfi bir şekilde temsil edilmektedir. Bu konuda farkındalık kazandırmak amacıyla yapılacak çalışmalar, mültecilerin yaşadığı problemlere karşı çözüm oluşturabilir. Farkındalığı yakalayan bir toplumda çok kültürlü yaşamı kolaylaştıracak çözümler üretebilir. Bu çözümlere örnek olarak Euro - İslam Projesi verilebilir.

Neticede Batı Medyası'nın hazırladığı haberleri, toplumda kutuplaşmalara neden olmayacak, yabancı düşmanlığı üretmeyecek onlara karşı olumsuz algı yapılandırmayacak şekilde çerçevelemesi gerekmektedir. Böyle bir tutuma yönelmeleri, toplumsal bir sorumluluktur. Müslüman göçmenlerde kendileri ile ilgili inşa edilen sahte gerçeklikleri yıkmak için toplumda görünürlük kazanarak kitlelere barışçı, ilerici, üretici ve işbirlikçi insanlar olduklarını gösterebilir. Bunlara ek olarak medya okuryazarlığının kazanılması, Batı Medyası'nın olumsuz Müslüman algısı ve imajı üreten pratiklerinin topluma zarar vermesini engelleyebilir ve böylece bu tarz zenofobik anlatının önüne geçilebilir.

KAYNAKLAR

- ACAR, M. Sadık, “Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 18, 2, (2003), 33-42.
- AKIN, Şeyma, “Darbeler ve Batı Medyası: 28 Şubat Darbesi Üzerinden Bir Analiz”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 21, 84, (Güz 2016), 35-56.
- AKKOYUN, Füsün, *Gestalt Terapi*, İkinci Baskı, Nobel Yayıncılık, İstanbul 2005.
- AKTAŞ, Murat, “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 13, 1, (2014), 31-54.
- ALBAYRAK, Ayşenur, “Yeni Zelanda Müslümanları”, *İNSAMER Rapor*, İstanbul 2021.
- ALİ, Wajahat, CLİFTON, Eli, DUSS, Matthew, FANG, Lee, KEYES, Scott, SHAKİR, Faiz “The Roots of the Islamophobia Network in America”, CAP, Center for the American Progress.
- ALLEN, Chris, “Hortlayan Aşırı Sağ: Ana Akım Siyasetten Sokak Protestolarına”, 2 Mart 2018, *Perspektif*, <https://perspektif.eu/2018/03/02/ingiltere-hortlayan-asiri-sag/>, (Erişim 21 Mart 2021/16:18).
- ALTHUSSER, Louis, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Yusuf Alp - Mahmut Özışık (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- AMİN, Samir, *Avrupa Merkezilik*, İkinci Baskı, Mehmet Sert (çev.), Chiviyazıları Yayınları, İstanbul 2006.
- ARAL, Berdal, “Soğuk Savaş Sonrasında ‘Siyasallaşan’ Uluslararası Hukuk ve Başlıca Mağdurları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 1,4 (1998), 37-57.
- Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü*, “imaj”, Anı Yayıncılık, Ankara 2012.
- BADİOU, Alain, Elisabeth, Roudinesco, *Dün Bugün Jacques Lacan*, Akın Terzi (çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 2016.
- BAL, Hüseyin, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Birinci Baskı, Sentez Yayıncılık, İstanbul 2016.
- BALLY, Charles ve SECHEHAYE, Albert (Ed.), *Course in general linguistics*, Wade Baskın (çev.), Philosophical Library, New York 1974.
- BARTLES, Roland, *Yazı ve Yorum*, Tahsin Yücel (çev.), Metis Yayıncılık, İstanbul 1990.
- BARTLES, Roland, *Dilin Çalışma Sesi*, Ayşe Ece, Necmettin Kâmil Sevil ve Elif Gökteke, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.
- BARTLES, Roland, *Göstergebilimsel Serüven*, Mehmet Rifat ve Sema Rifat (çev.), Yapı

- Kredi Yayınları, İstanbul 1993.
- BAYRAKLI, Enes ve HAFEZ, Farıd, *Islamophobia Report 2018*, SETA, 2018.
- BAYRAKLI, Enes ve HAFEZ, Farıd, “The State of Islamophobia in Europe” *European Islamophobia Report 2018*, SETA, İstanbul - Washington 2019.
- BECK, T. Aaron, *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*, Veysel Öztürk (çev.), Litera Yayıncılık, İstanbul 2011.
- BORDALO, Pedro, COFFMAN, Katherine, GENNAİOLİ, Nicola ve SHLEİFER, Andrei, *Quarterly Journal of Economics*, 131,4 (October 2016), 1753-1794.
- BOSTANCI, Meltem, *Medya Okuryazarlığı*, Birinci Basım, Nobel Yayınevi, İstanbul 2019.
- BUNGLAWALA, Shenaz, “What’s in a Name?”, *Islamophobia Still A Challenge for Us All*, Farah Elahi ve Omar Khan (Ed.) Runnymede, Londra 2017.
- BUZAN, Barry ve HANSEN, Lane, *The Evolution of International Security Studies*, Birinci Basım, Cambridge, Cambridge University Press 2009.
- CANATAN, Kadir, YÜKLEYEN, Ahmet, SERBEST, Fatih, OKUMUŞ, Fatih, “İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar”, *2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu*, İZÜ Yayın, İstanbul 2015.
- CANGÖZ, İncilay ve Diğerleri, “İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar”, *İletişim Sosyolojisi*, Hayati Tüfekçioğlu (Ed.), TC Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2017.
- CANİKOĞLU, Erhan, “Körfez Savaşları’nda İsrail ve Yahudi Lobilerinin Rolü”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi* 5, 4, (2013), 185.
- CAVE, Damien, MCLAY, Graham ve MUELLER, Benjamin, “New Zealand Muslims Await Word From Mosque Attacks: ‘Everybody Knew Each Other’”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 28 Mayıs 2021/15:01) <https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/asia/muslims-in-new-zealand.html>
- CEBE, Bahar ve CEYLAN, Haluk, “2021 Hollanda Seçimleri ve Seçim Programları”, *GAV Göç Araştırmaları Vakfı*, 14, (Mart 2012), 1-18. https://gocvakfi.org/wp-content/uploads/2021/03/Sayi-14_GAV-Analiz.pdf
- CESARİ, Jocelyne, “Use of the Term “Islamophobia” In European Societies”, *Securitization and Religious Divides in Europe*, Jocelyne Cesari (Ed.), GSRL-Paris and Harvard University: 6th PCRD of European Commission, 2006.

- CHENG, W. John, MITOMO, Hitoshi, OTSUKA, Tokio ve JEON, Y.Stefan ,“Media’s Effects on People’s Perceptions and Intentions in Post-Disaster Recovery—a Case Study of the Great East Japan Earthquake”, *26th European Regional Conference of the International Telecommunications Society (ITS): What Next for European Telecommunications?*, Madrid, 24th-27th June, 2015.
- CLERO, Jean-Pierre, *Lacan Sözlüğü*, 1. Baskı, Özge Soysal (çev.), Say Yayınları, İstanbul 2011.
- COHEN, Stanley, *Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler*, Deniz Türker (çev.), Heretik Basın Yayın, Ankara 2019.
- Courrier international*, “Médias “Le dictateur: la couverture du “Point” sur Erdogan fait scandale en Turquie” <https://www.courrierinternational.com/article/medias-le-dictateur-la-couverture-du-point-sur-erdogan-fait-scandale-en-turquie>, (Erişim: 30.12.2020/14: 57).
- CHRİSTOPHER, Paul ve MATTHEWS, Miriam, “The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model”, *Rand Corporation* (2016), 198-OSD.
- ÇAKIR, Abdülhamit, *Söylem Analizi Ne Demek İstiyorsun?*, Birinci Basım, Palet Yayınları, Konya 2014, 11.
- ÇEBİ, Murat, Sadullah, “İsviçre’deki Minare Karşıtı Referandum”, *Bilig*, 73, (Bahar 2015), 99-140.
- ÇELİK, Nur, Betül, *Marx ve İdeoloji*, Birinci Basım, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2005.
- ÇOŞTU, Yakup, *İngiltere’de Türkler Dinsel Yapı ve Organizasyonlar*, Birinci Basım, Araştırma Yayınları, Ankara 2018.
- DAĞLI, Tarık, “Batı Medyasının Kronik Hastalığı: Türkiye Karşıtlığı”, *Kriter*, 2, 13, 2017, (18 Ocak 2021/17:44) <https://kriterdergi.com/dosya/bati-medyasinin-kronik-hastaligi-turkiye-karsitligi>
- DEMİR, Remzi, *Batı’daki İslam Algısı Çerçevesinde Paris Saldırılarının Türk Medyasındaki Görünümü*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü DR Tezi, Çorum 2020.
- DEVİRAN, Yusuf, *Haber, Söylem, İdeoloji*, Birinci Basım, İstanbul Başlık Yayın Gurubu, 2010.
- DUALI, Şir, Muhammed, “II. Vatikan Konsili ve Dinler Arası Diyalog Üzerine”, *Bakü*

- Devlet Üniversitesi İlmî Mecmuası* (Aralık 2011), 129-148.
- DUMAN, Mehmet Akif, *Retorikten Belâgate Mecâzdan Metafora*, Birinci Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2019.
- DURHAM, Gigi, Mennaskhi ve KELLNER, M. Douglas (Ed.), *Media and Cultural Studies*, Blackwell Publishing, Oxford - Malden 2012, 257.
- DUSS, Matthew, TAEB, Yasmine, GUDE, Ken ve SOFER, Ken “The Islamophobia Network’s Efforts to Manufacture Hate in America”, *CAP, Center for the American Progress*, (Erişim 11 Şubat 2021).
<https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2015/02/FearInc-report2.11.pdf>
- DW, “Sığınmacılar suç oranını artırıyor mu?”, 3 Ocak 2018, (Erişim: 8 Nisan 2021 18:15),<https://www.dw.com/tr/s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar-su%C3%A7-oran%C4%B1n%C4%B1-art%C4%B1r%C4%B1yor-mu/a-42019424>
- ELAHİ, Farah ve KHAN, Omar, “What is Islamophobia?”, *Islamophobia Still A Challenge for Us All*, (Ed.) Farah Elahi ve Omar Khan, Runnymede, Londra 2017.
- EL-SHINQITI, M. El-moctar, “İlk Dönem Amerikalıların İslam Algısı”, *Bilim ve Toplum*, 3, 5, (Bahar 2013), 35-64.
- ERCAN, Eren, Ekin ve DEMİR, Fatma, Nur “Yetiştirme Kuramı: Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi’nde Yapılan Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Üniversitesi Elektronik Dergisi* 3,1 (Mart-2015), 127-144.
- EROL, Kevser, “Yeni Zelanda Terör Saldırısı ve Avrupa Bağlantıları”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı Raporu*, SETA Yayınları, İstanbul 2019.
- ESKİCİOĞLU, Yiğit, Cem, “Avusturya’da İslamofobik Siyasi Söylemler ve Müslümanlara Karşı Irkçı Saldırıları”, *DİAM*, (Haziran-Temmuz-Ağustos 2020), 1-28.
- ETE, Hatem ve Taştan, Coşkun, *Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri*, Birinci Baskı, SETA Yayınları, Ankara 2013.
- EUROSTAT, Migrant integration statistics - labour market indicators, 2017, (Erişim: 08.04.2018, 00:53), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_%E2%80%93_labour_market_indicators

EUROSTAT, Unemployment Rates, 2018, (Erişim: 08.04.2018, 00:53),

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=File:Unemployment_rates_EU-28_EA_19_US_and_Japan_seasonally_adjusted_January_2000_February_2018.png#file_history

EUROSTAT, “Ageing Europe - statistics on population developments”, 2021, (Erişim 01 Mart 2021),

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Ageing_Europe_statistics_on_population_developments#Older_people_.E2.80.94_population_overview

EUROSTAT, “Fertility statistics”, 2021, (Erişim 01 Mart 2021),

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics

EUROSTAT, “Population structure and ageing”, 2021, (Erişim 01 Mart 2021),

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Population_structure_and_ageing#The_share_of_elderly_people_continues_to_increase

FAIRCLOUGH, Norman, *Critical Discourse Analysis: The Critical Study Of Language*, Birinci Basım, Longman Publishing, New York 1995.

FAIRCLOUGH, Norman, *Language and Power*, Birinci Basım, Longman Publishing, New York 1989.

FİŞHER, Max, “The Brussels Attack is Europe's New Reality”, Vox, 22 March 2016, <https://www.vox.com/2016/3/22/11284558/brussels-attack-europe-isis-terrorism> (22 Ocak 2020/12:50 pm).

FOUCAULT, Michel, *Söylemin Düzeni*, Turhan Ilgaz (çev.), İstanbul Hil Yayın, 1987.

FOUCAULT, Michel, *Bilginin Arkeolojisi*, Veli Urhan (çev.), Birey Yayıncılık, İstanbul 1999.

FREUD, Sigmund, *Düşlerin Yorumu I*, Emre Kapkın (çev.), Payel Yayınevi, İstanbul 1996.

FRIEDLAND, Elliot, *Fact Sheet The Islamic State (ISIS, ISIL)*, The Clarion Project, 2015.

GEÇTAN, Engin, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, Onüçüncü Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1997.

GİDDENS, Anthony ve SUTTON, W. Philip, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, (çev.) Ali

- Esgin Phoenix Yayınevi, Ankara 2018.
- GİLLOT, Pascale, *Althusser ve Psikanaliz*, Nami Başer (çev.), Epos Yayınları, Ankara 2009.
- GÖKMEN, Hasan, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’ın “Fitna” Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamofobi”, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1,1 (2018), 84-98.
- GÖLCÜ, Abdulkadir, AYDIN, VAROL, F. Betül, “Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 1,1, (Haziran 2018), 71-99.
- GRAMSCI, Antonia, *Hapishane Defterleri*, Birinci Basım, Kenan Somer (çev.), Onur Yayınları, İstanbul 1986.
- GOFFMAN, Erving, *Frame Analysis: An Essay On The Organization of Experience*, Northeastern University Press, Boston 1986.
- HABERMAS, Jürgen, “Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak - Siyaset Kuramı Yazıları, Altıncı Baskı, İlknur Aka (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.
- HALL, Stuart, CRITCHER, Chas, JEFFERSON, Tony, CLARKE ve John, ROBERTS, Brian, *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*, Beşinci Basım, The Macmillan Press, Londra – Basingstoke 1982.
- HACKETT, Conrad, CONNOR, Phillip, STONAWSKI, Marcin ve POTANČOKOVÁ, Michaela, “Europe’s growing Muslim population”, *Pew Research Center*, 2017.
- JOWETT, S. Garth ve O’DONNELL, Victoria *Propaganda and Persuasion*, Birinci Baskı, SAGE Publications, Londra – New Delhi 2012, 2-7.
- JUNG, Carl, Gustav, *Jung Psikolojisi ve Tasavvuf*, Kemal Yazıcı ve Ramazan Kutlu (çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- JUNG, Carl, Gustav, *Dört Arketip*, Zehra Aksu Yılmaz (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2009.
- JUNG, Carl, Gustav, *İnsan Ruhuna Yöneliş*, Engin Büyükin (çev.), İstanbul: Say Yayınları, 2013.
- Kur’ân Yolu, *Kur’an-ı Kerim*, <https://kuran.diyanet.gov.tr> (Erişim 9 Haziran 2020).
- LACAN, Jacques, *Ecrits*, Bruce Fink (çev.), W. W. Norton & Company, New York, London 2006.
- LACAN, Jacques, *Benim Öğrettiklerim*, Murat Erşen (çev.), Monokl Yayınları, İstanbul

2012.

LACAN, Jacques, *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, Nilüfer Erdem (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2013.

LE BON, Gustave, *Kitleler Psikolojisi*, Fatma Zehra Bayrak (çev.), Hayat Yayınları, İstanbul 1997.

LEVİ-STRAUSS, Claude, *Mit ve Anlam*, Gökhan Yavuz Demir (çev.), İstanbul, İthaki Yayınları 2013.

LİPKA, Michael, “Muslims and Islam: Key findings in the U.S. and around the World”, *Pew Research Center*, 2017, (Erişim 15 Mart 2021).

<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/09/muslims-and-islam-key-findings-in-the-u-s-and-around-the-world/>

“Macron'dan Erdoğan'ı kapağına taşıyan dergiye destek”, *Deutsche Welle*, 29.05.2018, <https://www.dw.com/tr/macron-dan-erdo%C4%9Fan%C4%B1-kapa%C4%9F%C4%B1na-ta%C5%9F%C4%B1yan-dergiye-destek/a-43969565> (Erişim: 30.12.2020 14/57).

MARDİN, Şerif, *İdeoloji*, Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

MASCI, David, “Europe projected to retain its Christian majority, but religious minorities will grow”, *Pew Research Center*, 2015, (Erişim: 08.04. 2020, 00:53). <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/04/15/europe-projected-to-retain-its-christian-majority-but-religious-minorities-will-grow/>

MCLEOD, M. Douglas , WİSE, David ve PERRYMAN, Mallory, “Thinking About the Media: A Review of Theory and Research on Media Perceptions, Media Effects Perceptions, and Their Consequences”, *Review of Communication Research*, 5, 2017, 35-83.

METİN, İsmail, “Tiyatro, Karikatür ve Film Provokasyonları Bağlamında Fransız Basınında İslam ve Hz. Muhammed İmajı”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/4 (2013), 91-104.

MİLL, Rumor, What effect did the record influx of refugees have on jobs and crime in Germany? Not much”, *Quartz*, 2 February 2017, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://qz.com/901076/what-effect-did-the-record-influx-of-refugees-have-on-jobs-and-crime-in-germany-not-much/>

NOMANİ, Q. Asra, “As Muslim Women, We Actually Ask You not to Wear the Hijab

- in the Name of İnterfaith Solidarity”, *Washington Post* (Erişim 21 December 2015).
- “Norveçli Zanlı Tek Başınaydı”, *British Broadcasting Corporation (BBC)*,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/07/110724_norway_update (Erişim, 16 Kasım 2020/00:49).
- OLGUN, Hakan, *Luther ve Reformu Katolisizm’i Protesto*, İkinci Baskı, Eskiyei Yayınları, Ankara 2016.
- OKUMUŞ, Ejder, *Din ve Kùltùr*, Birinci Basım, Maarif Mektepleri Yayınları, Ankara 2017,137.
- ÖZÇAĞLAYAN, Mehmet, “Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğın Geleceğı (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değeriendirme)”, *Marmara İletişim Dergisi* 13,13, (2008), 131-159.
- ÖZER, Ahmet, “11 Eylùl, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma”, *Uluslararası İnsan Bilimleri DergÇisi*,4, 2, (2007), 14-15. Değeriendirme)”, *Marmara İletişim Dergisi* 13,13, (2008), 1-23.
- “Özlem Türeci kimdir, nereli? Liyakat nişanı verilen Uğur şahin - Özlem Türeci hayatı”, *Milliyet Gazetesi*, 20 Mayıs 2021, (Erişim 19 Temmuz 2021/22.43).
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/ugur-sahin-ozlem-tureci-kimdir-nereli-liyakat-nisani-verilen-ugur-sahin-ozlem-tureci-hayati-6351300>
- KIRTEPE, Selçuk ve ÖZTUNÇ, Esra, “İslamofobi Kavramı Yerine İslamodium Kavramı”, *Tokat İlmiyat Dergisi*, 8, 1, (Haziran 2020), 161-197.
- PARKER, Ian, *Qualitative Psychology: Introducing Radical Research*, Birinci Basım, Open University Press, London 2005.
- PARKER, Ian, “Lacanian discourse analysis in psychology: Seven theoretical elements”, *Theory & Psychology*,15, 2, (2005), 163-182.
- PEREZ, Richard, “Two New Zealand Mosques, a Hate-Filled Massacre Designed for Its Time”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/14:27).
<https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/australia/new-zealand-mosque-shooting.html>
- PERRIER, Par, Guillaume, “Le Danger Turc”, *l’Express*,17.05.2016, (Erişim: 30.12.2020 14/57), https://www.lexpress.fr/actualite/monde/erdogan-le-danger-turc_1792819.html

- PEW RESEARCH CENTER, *The Future of World Religions: Population Growth Projections 2010-2050*, Washington 2015, (Erişim 7 Mayıs 2021 18:08), <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>
- REDA, Ghsoon, “Ferdinand de Saussure in the Era of Cognitive Linguistics Studies”, *Language and Semiotic Studies*, 2, 2, (Summer 2016), 89-100.
- RİCHARDSON, Robin, “Islamophobia or Anti - Muslim Racism - or What? – Concepts and Terms Revisited”, *Islamophobia and Religious Discrimination: New Perspectives, Policies and Practices Pointing the Finger: Islam and Muslims in the British Media*, Birmingham 2012.
- ROOSE, Kevin, “A Mass Murder of, and for, the Internet”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/15:29). <https://www.nytimes.com/2019/03/15/technology/facebook-youtube-christchurch-shooting.html>
- ROY, Eleanor, Ainge, SHERWOOD, Harriet ve PARVEEN, Nazia, “Christchurch Attack: Suspect Had White-Supremacist Symbols on Weapons”, *The Guardian*, 15 Mart 2019, (Erişim 7 Nisan 2021 18:08), <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/christchurch-shooting-new-zealand-suspect-white-supremacist-symbols-weapons>
- SAİD, W. Edward, *Haberlerin Ağında İslam*, Birinci Baskı, Alev Alatlđ (çev.), Babil Yayınları, İstanbul 2000.
- SAİD, W. Edward, *şarkiyatçılık*, Yedinci Baskı, Berna Ülner (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2013.
- SALCI, Tayfun, “İngiltere’de İktidar Partisine İslamofobi Tepkisi”, *Anadolu Ajansı*, 5 Mart 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-iktidar-partisine-islamofobi-tepkisi/1409830>, (Erişim 8 Mart 2020/16:33).
- SAUSSURE, Ferdinand de, *Course in general linguistics*, Wade Baskın (çev.), Philosophical Library, New York 1959.
- SAUSSURE, Ferdinand de, *Genel Dil Bilim Dersleri*, Berke Vardar (çev.) Multilingual Yayınları, İstanbul, 1998.
- SCHEUFELE, Bertram, “Framing-Effects Approcach: A Theoretical and Methodological Critique”, *Communications*, 29 (2004), 401-428.
- SHRYOCK, Andrew (Ed.), *Islamophobia/Islamophilia, Beyond The Politics of Enemies*

- and Friends*, Indiana University Press, Bloomington 2010.
- STELLA, Francesco, “Avrupa’da İslam Hakkında Bilinenler”, *Ortaçağ: Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, Umberto Eco (Ed.), Leyla Tonguç Basmacı (çev.), Alfa Yayınları, İstanbul 2014.
- SYNED, B. Lagan, BROWN, David, KARİM, Fariha ve SİMPSON, John, “M15 investigates mass shooter”, *The Times*, 16 Mart 2019, <https://www.thetimes.co.uk/article/mi5-investigates-new-zealand-shooter-qcnl03ck8> (Erişim 8 Temmuz 2020/16:33).
- TİBİ, Bassam, *Islam in Global Politics: Conflict and Cross-Civilizational Bridging*, Birinci Basım, Routledge, London and New York 2012.
- TİBİ, Bassam, *Political İslam, World Politics and Europe: From Jihadist to Institutional İslamism*, Birinci Baskı, Routledge, London 2014.
- THAROOR, Ishaan, “Europe’s Fear of Muslim Refugees Echoes Rhetoric of 1930s Anti-Semitism”, *Washington Post*, (2 Eylül 2015), <https://multiculturalmeanderings.com/2015/09/04/europes-fear-of-muslim-refugees-echoes-rhetoric-of-1930s-anti-semitism-the-washington-post/>, (Erişim 26 Mart 2021/14:27).
- The Guardian*, <https://www.eurotopics.net/tr/148819/the-guardian> (Erişim 7 Nisan 2021 18:08).
- TURUT, Abdullah, “Yusuf Atılgan'ın "Çıkılmayan" Adlı Öyküsünde Gölge Arketipi ve Kitle Psikolojisi”, *Söylem Filoloji Dergisi* 1,2, Aralık 2016, 221-227.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLERİ, *Aliterasyon*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim 17 Mart 2021/12:09).
- TÜRKİYE DİYANET VAKFI, *Müslüman İmajı* (Kutlu Doğum Haftası:1995), Birinci Basım, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996.
- U.S Department of State, *New Zealand 2019 International Religious Freedom Report*, New Zealand 2020, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/NEW-ZEALAND-2019-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf> (Erişim 7 Nisan 2021 18:08).
- ÜŞÜR, Serpil, Sancar, *İdeolojinin Serüveni*, Birinci Basım, İmge Kitabevi, Ankara 1997.
- VAN DİJK, A. Teun, *Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structures*

- in Discourse, Interaction, and Cognition*, Birinci Baskı, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey 1980.
- VAN DİJK, A. Teun, *Communicating Racism*, Birinci Basım, Sage Publications, London – New Delhi 1987.
- VAN DİJK, A. Teun, *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, Birinci Basım, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale - New Jersey 1988.
- VAN DİJK, A. Teun, *News as Discourse*, Birinci Baskı, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale - New Jersey 1988.
- VAN DİJK, A. Teun, *Racism and the Press*, Birinci Baskı, Routledge, London - New York 1991.
- VAN DİJK, A. Teun, “Discourse semantics and ideology”, *Discourse & Society*, 6, 2, (1995), 243-289.
- VAN DİJK, A. Teun, “Ideology Opinions and Ideologies in the Press”, *Approaches to Media Discourse*, Allan Bell and Peter Garrett (Ed.), Blackwell, Oxford-Malden 1998, 21-62.
- VAN DİJK, A. Teun, “Media Contents the Interdisciplinary Study of News as Discourse”, *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*, Klaus Bruhn Jensen, Nicholas W. Jankowski (Ed.), Routledge, London and New York 2002, 122-134.
- VAN DİJK, A. Teun, *Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Approach*, Üçüncü Baskı, SAGE Publications, London 2004.
- VAN DİJK, A. Teun, *Racism and Discourse in Spain and Latin America*, Birinci Basım, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam 2005.
- VAN DİJK, A. Teun, “Discourse and Racism in Spain” *Apac*, 53, (2005), 19-25.
- VAN DİJK, A. Teun, “Discourse and Racism in Spain” *Apac*, 53, (2005), 19-25.
- VAN DİJK, A. Teun, “Ideology and Discourse Analysis”, *Journal of Political Ideologies*, 11 (2), (June 2016), 115-140.
- VAN DİJK, A. Teun, “Critical Discourse Analysis”, *The Handbook of Discourse Analysis*, Deborah Tannen ve Diğerleri (Ed.), Bloomsbury Publishing, Oxford 2015, 466-485.
- Wikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/Daily_Mirror (Erişim 26 Mart 2021/14:27).

- Wikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/The_New_York_Times (Erişim 26 Mart 2021/14:27).
- Wikipedi, https://tr.wikipedia.org/wiki/The_Times; (Erişim 26 Mart 2021/14:27).
- WODAK, Ruth and MEYER, Michael (Ed.), *Methods of critical discourse studies*, Sage Publications Ltd, London - Thousand Oaks - New Delhi 2015.
- YILMAZ, Murat, “İşlâmofobinin Beslendiği Kaynaklardan Biri Olarak Medeniyetler Çatışması”, *Orta Asya ’da İşlam Temsilden Fobiye*, Muhammet Savaş Kafkasyalı (Ed.), Ankara-Türkistan: SFN Televizyon Tanıtım Tasarı Yayıncılık, 1, 2012.
- YILMAZ, Mustafa, “1923-1938 İngiliz Basını’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar İndeksi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10, 28, (1923), 157-208.
- “Yeni Zelanda’da 2 camiye silahlı saldırı: 49 ölü”, *British Broadcasting Corporation (BBC)*. 16 Mart 2019. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47578620>, (Erişim, 16 Kasım 2020/00:45).
- “Yeni Zelanda manifestosu! 74 sayfalık manifesto tam oku!”, *Bölge Gündem*. 16 Mart 2019. <https://www.bolgegundem.com/yeni-zelanda-manifestosu-74-sayfalik-manifesto-tam-oku-775726h.htm> (Erişim, 16 Kasım 2020/00:45).
- YOUNG, Matthew, “Boy Who Grew into Evil Far-Right Mass Killer as 49 Murdered at Prayers”, *Daily Mirror*. 15 Mart 2019. <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/new-zealand-shooting-brenton-tarrant-14142703> (Erişim 27 Mart 2021/14:23).
- WAEVER, Ole, “Securitization: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies”, Basılmamış Konferans Tebliği, PIPES, Chicago February 2003, 17.
- WIDDOWSON, G. Henry, *Discourse Analysis*, Birinci Basım, Oxford University Press, Oxford-New York 2007.
- WODAK, Ruth, “Mediation Between Discourse and Society: Assessing Cognitive Approaches in ESA. *Discourse Studies*”, 8,1, 2006, 179-190.
- WODAK, Ruth ve MEYER, Michael, “Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology”, *Methods Of Critical Discourse Analysis*, 2, 2009, 1-33.
- “145 yıllık tarih... Yeni Zelanda’daki Müşlümanlarla ilgili 6 soru 6 cevap”, *Independent*

Türkçe, 16 Mart 2019.
<https://www.indyturk.com/node/19376/d%C3%BCnya/145-y%C4%B1ll%C4%B1k-tarih-yeni-zelandadaki-m%C3%BCsl%C3%BCmanlarla-ilgili-6-soru-6-cevap> (Erişim 21 Ekim 2021/16:18).

EKLER

Ek- 1 - THE GUARDIAN GAZETESİNİN HABER METNİ

Christchurch Attack: Suspect Had White-Supremacist Symbols on Weapons⁴⁰²

Eleanor Ainge Roy, Harriet Sherwood ve Nazia Parveen

Man to appear in court charged with murder after 49 people shot dead at two mosques. The suspected perpetrator of a massacre at two mosques in New Zealand displayed white supremacist symbols during the deadly assault that killed 49 people and triggered heightened security at mosques around the world.

The attack in Christchurch, the worst mass shooting in the nation's history, shattered the illusion that New Zealand was one of the few countries beyond the reach of global terrorism.

The carnage, described by New Zealand's prime minister, Jacinda Ardern, as one of its "darkest days", prompted prayers and vigils around the world, and revulsion that live footage of the atrocity was allowed to circulate on social media.

Ardern said she would consider a total ban on semi-automatic firearms after the alleged gunman obtained five guns legally. "I can tell you one thing right now: our gun laws will change," she told reporters.

Christchurch remained on lockdown on Saturday as the country's security threat level was raised from low to high. Mosques across New Zealand and in other countries were warned to be vigilant.

In the UK and the US, police stepped up patrols in areas with large Muslim populations and around places of worship in direct response to the attack.

⁴⁰² Eleanor Ainge Roy, Harriet Sherwood ve Nazia Parveen, "Christchurch Attack: Suspect Had White-Supremacist Symbols on Weapons", *The Guardian*, 15 Mart 2019, (Erişim 7 Nisan 2021 18:08) <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/15/christchurch-shooting-new-zealand-suspect-white-supremacist-symbols-weapons>

Responding to the attack on Friday, the UN secretary general, António Guterres, warned there was an urgent need to tackle Islamophobia across the world.

A man in his late 20s will appear in court in Christchurch on Saturday morning, charged with murder. Police did not name him or two other suspects who were being questioned, but Brenton Tarrant, a 28-year-old Australian man, identified himself as being behind the attack.

Some witnesses criticised the emergency services for being slow to respond to the shooting, claiming it took up to 20 minutes for the police to arrive on the scene in the largest city in the country's South Island.

The attack, launched during Friday prayers when both mosques were packed, was livestreamed via a camera strapped to the perpetrator.

Horrific images of bloodshed and people desperately trying to evade the gunman were copied and shared on social media sites including YouTube, Facebook and Twitter, which struggled to remove the footage. Mainstream media organisations were criticised for hosting clips.

The gunman arrived at Al Noor mosque at 1.40pm, opening fire on about 400 people. He killed 41 people before driving four miles to the Linwood Islamic Centre, where another seven people were shot dead. One of the 48 people injured in the attacks later died in hospital. A bomb disposal team was called in to dismantle explosive devices found in a stopped car.

At Al Noor mosque, Khaled Al-Nobani said a man entered with two rifles, one a "pump-action [gun]", and "started shooting everyone – young people, old women".

He added: "He shot the first one on the gate, two people in the corridor, and go inside started shooting everyone." One man was killed in front of his three children, Al-Nobani said.

He claimed police took 20 minutes to arrive. "We are in the middle of the city. The middle of Christchurch. There was no traffic about. You need two-minute [maximum] response."

Carl Pomare and a colleague were driving past the mosque at the time of the attack. “I saw lots of people running outside the mosque ... In the next second there was rapid fire and people were being knocked down like tenpins. I saw them being hit from behind, I saw them falling to the ground,” he told the BBC.

The pair stopped to help the injured. “There were lots of bodies and there was no sirens, no police or ambulance because this had just happened ... It was a scene of carnage – we were there for a good 15 or 20 minutes, just civilians, helping these people as much as we could until more support came in,” Pomare added.

A survivor of the attack at Linwood described how a man tackled the shooter. “The young guy who usually takes care of the mosque ... he saw an opportunity and pounced on [the gunman] and took his gun,” Syed Mazharuddin told the New Zealand Herald.

“The hero tried to chase and he couldn’t find the trigger in the gun ... He ran behind him but there were people waiting for him in the car and he fled.”

Images from the gunman’s camera showed weapons and ammunition displaying white-supremacist symbols, including the names of a Swedish child killed in a lorry attack in 2017 and a man hailed for defeating Muslims in an eighth-century battle.

One ammunition clip had the words “For Rotherham”, in an apparent reference to child grooming gangs in the UK town.

In a 74-page document posted online, Tarrant said he wanted to create “an atmosphere of fear” against Muslims and claimed the Norwegian white supremacist and mass murderer Anders Behring Breivik had given his “blessing” to the atrocity.

The document calls for the targeting of Sadiq Khan, mayor of London, along with the German chancellor, Angela Merkel, and the Turkish leader, Recep Tayyip Erdoğan.

Describing himself as a “regular white man from a regular family” who “decided to take a stand to ensure a future for my people”, Tarrant said he wanted his attack to send a message that “nowhere in the world is safe”.

Ardern said the shootings were an extraordinary and unprecedented act of terrorism. Muslim immigrants had “chosen to make New Zealand their home, and it is their home. They are us,” the prime minister said. “The person who has perpetuated this violence is against us is not us. They have no place in New Zealand.”

World leaders expressed sorrow, shock and anger. The Queen – New Zealand’s head of state – sent prayers and condolences to the bereaved, saying she was “saddened by the appalling events in Christchurch”.

Pope Francis denounced the “senseless acts of violence” and offered solidarity and prayers.

Donald Trump expressed his “warmest sympathy and best wishes” to the people of New Zealand after “the horrible massacre in the mosques”. The US president tweeted that “innocent people have so senselessly died” and added: “The US stands by New Zealand for anything we can do.”

The British Prime Minister, Theresa May, called the assault a “sickening act of violence”.

Ek- 2 – DAILY MIRROR GAZETESİNİN HABER METNİ

“Boy Who Grew into Evil Far-Right Mass Killer as 49 Murdered at Prayers”⁴⁰³

Matthew Young

With the shockwaves of Brenton Tarrant’s murderous mosque rampage reverberating around the world yesterday, police were trying to fathom how he became so consumed with racist rage.

A photo released of the killer as a child in the arms of his late father show an angelic boy who former associates revealed was a likeable and dedicated personal trainer running free athletic programmes for kids.

⁴⁰³ Matthew Young, “Boy Who Grew into Evil Far-Right Mass Killer as 49 Murdered at Prayers”, *Daily Mirror*, 15 Mart 2019, <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/new-zealand-shooting-brenton-tarrant-14142703> (Erişim 27 Mart 2021/14:23)

But none of that compassion was on display yesterday as the far-right maniac shot dead 49 innocent Muslims as they worshipped. He left 48 others, including children, injured during the 50-minute bloodbath in Christchurch, New Zealand.

Last night, three-year-old Mucad Ibrahim and a father called Haji-Daoud Nabi were still missing.

Sick Tarrant even live-streamed the gruesome attack on two mosques to social media. It ended when a hero worshipper disarmed him and he fled.

The killer could later be heard complaining he did not stay long enough to “burn the mosque to the ground”. He had the names of places and people he claimed to be carrying out the atrocity for.

One was Rotherham, where large-scale child grooming by Muslim Asian gangs took place in the 80s.

Before the cowardly attack, Australian Tarrant – who was inspired by white supremacist Anders Breivik and Charleston church killer Dylann Roof, posted a 74-page manifesto describing himself and his plan.

He said he wanted to avenge “thousands of deaths caused by foreign invaders”. Tarrant added: “Just a ordinary White man, 28 years old. Born in Australia to a working class, low income family. My parents are of Scottish, Irish and English stock.

“I had a regular childhood, without any great issues. I had little interest in education during my schooling, barely achieving a passing grade.

“I am just a regular white man, from a regular family. Who decided to take a stand to ensure a future for my people.”

Tarrant had travelled through Europe and Asia in 2011 before ending up in New Zealand.

He claimed he chose to carry out the horrific murders there to show that “even in the remotest areas there was nowhere left to go that was safe and free from mass immigration”.

A former colleague of Tarrant's in Australia said: "He was a very dedicated personal trainer.

"I think something must have changed in him during the years he spent travelling overseas.

"I honestly can't believe somebody I have probably had daily dealings with and had shared conversations and interacted with would be capable of something to this extreme."

She also told how Tarrant's father, Rodney, died from an asbestos-related illness when the killer was finishing secondary school, and that he has a surviving mother and sister. Tarrant claimed in his manifesto to have had "brief contact" with Breivik, insisting the Norwegian mass killer gave his "blessing" for his attack.

He added: "I have read the writings of Dylann Roof and many others, but only really took true inspiration from Knight Justiciar Breivik."

Tarrant grew up in the small city of Grafton, New South Wales – which has a population of 19,000 – claimed he began plotting the attacks on Muslims two years ago and chose the targeted locations three months ago.

His rampage started in the Al Noor Mosque at around 1.40pm local time, 12.40am UK time. He killed 41 people there and another eight at nearby Linwood Masjid Mosque.

In his twisted video, Tarrant can be seen dressed in army fatigues while mercilessly firing at men, women and children scrambling to flee.

Worshipper Ramzan Ali said: "He just came in and was shooting.

"I didn't see him, I was just lying down on the bench thinking. 'If I get up I'll get shot.'

"The blood was splashing on me and I thought 'Oh my God, what's going to happen to me now?'"

Witness Len Penaha added: "I saw dead people everywhere." Jill Keats, 66, who was driving past the mosque, said: "All of a sudden people started falling, one fell to the left of my car and one fell to the right."

Two jerry cans of petrol were seen the back of Tarrant's car as he filmed himself changing weapons. He was heard saying: "I left one full magazine back there. There wasn't even time to aim there were so many targets. "

Tarrant's rampage ended at 2.30pm when he was bundled to the ground by a man who is said to take care of the mosque.

Witness Syed Mazharuddin said: "He saw an opportunity and pounced and took his gun. The hero tried to chase and he couldn't find the trigger, he ran behind him but there were people waiting for him in the car and he fled."

A police officer was also hailed a hero after being filmed pulling a suspect from a car during a roadside arrest. Commissioner Mike Bush described the twin attacks as a "very well-planned event". Officers were last night said to be searching a property 200 miles from the scene.

Prime Minister Jacinda Ardern said the tragic incident marked "one of New Zealand's darkest days".

World figures, including Theresa May, Jeremy Corbyn , the Queen, and American president Donald Trump condemned the attacks.

Tarrant was charged with murder and is expected in court today.

Four suspects –three men and a woman – were originally arrested before one was released.

The average annual murder rate in New Zealand from 2007-17 was 47, less than the number killed in yesterday's massacre.

Ek- 2 – THE NEWYORK TIMES GAZETESİNİN HABER METNİ

“Two New Zealand Mosques, a Hate-Filled Massacre Designed for Its Time”⁴⁰⁴

Richard Perez

The wounded tried to crawl away or lie still, while others ran or crouched behind the dead, but the gunman kept pulling the trigger.

He shot fleeing women and girls, and pumped bullet after bullet into piles of motionless men and boys in a house of worship.

The man accused of carrying out the worst mass murder in New Zealand’s modern history, one that left 49 people dead and more than 40 others wounded at two mosques in Christchurch, was identified in court documents on Saturday as Brenton Harrison Tarrant, 28. The suspect, who officials said is an Australian citizen, was charged with one count of murder, and more were expected to come.

Three other people were detained by the police, though one was released hours later. An 18-year-old local man was charged with “intent to excite hostility or ill-will,” but court officials would not elaborate.

The horror was designed specifically for an era that has married social media and racism — a massacre apparently motivated by white extremist hatred, streamed live on Facebook and calculated to go viral.

The shooting represented a staggering corruption of a form of communication, used innocently by millions, that promised to draw people together but has also helped pry them apart into warring camps. It also shattered a veneer of civility and security in one of the safest and most highly developed countries in the world.

⁴⁰⁴ Richard Perez, “Two New Zealand Mosques, a Hate-Filled Massacre Designed for Its Time”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/14:27). <https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/australia/new-zealand-mosque-shooting.html>; Kevin Roose, “A Mass Murder of, and for, the Internet”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 26 Mayıs 2021/15:29) <https://www.nytimes.com/2019/03/15/technology/facebook-youtube-christchurch-shooting.html>; Damien Cave, Graham McLay ve Benjamin Mueller, “New Zealand Muslims Await Word From Mosque Attacks: ‘Everybody Knew Each Other’”, *Newyork Times*, 15 Mart 2019, (Erişim 28 Mayıs 2021/15:01) <https://www.nytimes.com/2019/03/15/world/asia/muslims-in-new-zealand.html>

A man at the door to Al Noor mosque on Deans Avenue called out “hello, brother,” just before the approaching killer opened fire with a semiautomatic shotgun. Seconds later, a wounded man, trying to crawl away, was shot again at point-blank range.

Within moments, terror and chaos gripped the people gathered at the mosque for Friday Prayer, as they ran, screamed and tried to climb the walls around the building. Parents tried to shield their children, others ducked behind or under parked cars, and at least one nearby resident opened her home to shelter people fleeing the mayhem.

The Facebook video, shot from the killer’s helmet-mounted camera, and a 74-page statement that the authorities said was written by the gunman, point to an array of possible role models, from racist mass murderers to Oswald Mosley, the 20th century British fascist.

Standard white supremacist and far-right nationalist tropes, like fears of a “white genocide,” are sprinkled throughout the statement. There are also elements of a self-flattering reach for larger meaning: references to centuries-ago battles between Christians and Muslims are scrawled on his guns, and on the video he refers to his slaughter of unarmed people as “the firefight.”

But the potential clues in the statement appeared to be as much an exercise in misdirection, provocation and “trolling” as a statement of any ideology, making it hard to separate belief from inside jokes among extremists, deliberate baiting and pointless hate.

New safeguards developed by tech companies over the last 18 months were not enough to stop the video and statement from being widely posted, on Facebook, YouTube, Twitter and Instagram. While Facebook and Twitter took down pages thought to be linked to the gunman, the posted content was spread rapidly through other accounts. Some people appeared to be using techniques to evade automated systems that find and delete content.

President Trump on Friday described the attack as “a horrible disgraceful thing, horrible act.” But when asked if he saw white nationalism as a rising threat around the world, he said: “I don’t really. I think it’s a small group of people that have very, very serious problems, I guess.”

Many Western leaders denounced the attack as an act of terrorism, and made a point of stating their support for Muslims.

“Through terror attacks that have taken place on U.K. soil we know only too well the pain that such horrifying attacks can cause,” Prime Minister Theresa May of Britain said. “As New Zealand has stood by us so we stand shoulder to shoulder with them, and with Muslims in New Zealand, here in the U.K. and around the world.”

Some leaders of Muslim countries had a more pointed take. On Twitter, President Recep Tayyip Erdogan of Turkey called the attack “the latest example of rising racism and Islamophobia.”

Driving his white S.U.V. to the Deans Avenue mosque on Friday afternoon, the gunman played aloud a propaganda song that pays tribute to Radovan Karadzic, the former Bosnian Serb leader who was convicted of genocide and war crimes.

Forty-one of the people who died were killed at that mosque. Seven others were killed at the Linwood mosque, about three miles away, and one died at Christchurch Hospital, which lies between the two.

New Zealand’s prime minister, Jacinda Ardern, said on Saturday that a total of five firearms, including two semiautomatic weapons, were used in the attacks. New Zealand has fairly lax gun laws, but little gun violence.

“Our gun laws will change, now is the time,” Ms. Ardern said, though she did not say what that legislation would look like.

Ms. Ardern said the gunman had been planning to kill more people when he was apprehended. “It was absolutely his intention to continue his attack,” she said.

Two homemade explosives were found in the suspect's car, the police have said. The attack put the city of almost 400,000 people on lockdown for hours, as the police searched for more suspects, accomplices or bombs.

Ms. Ardern said that while children were among the dead, the victims were “predominantly from the ages of 20 to 60-ish — and a large number of men.”

Syed Mazharuddin told the New Zealand Herald that he was in the mosque on Linwood Avenue, and that “there were elderly people sitting there praying and he just started shooting at them.”

Speaking to reporters on Friday, a shaken Mohammad Nazir haltingly tried to describe what he had seen inside the Deans Avenue mosque, where he said there were “lots of people” lying on the blood-soaked green carpet.

“I just heard ‘Help! Help!’ ” he said.

He ran behind the building and climbed over a wall into a neighboring yard.

Mulki Abdiwahab, an 18-year-old university student, was with her mother in the women's prayer room at the Deans Avenue mosque when the gunfire began.

“I've never heard a gunshot before,” she told Radio New Zealand. “I thought at first it was somebody was banging on the window.”

“My mom grabbed my hand and then we just ran outside and everyone was in chaos, just running for their lives,” she said.

They left behind their shoes, purses and a laptop, and did not stop running until a woman who lives down the street waved them into her house, she said.

Later, they learned that her father, who like many victims was in the men's prayer room, had been wounded.

The gunman's video shows him reloading repeatedly, snapping new ammunition magazines into his assault shotgun. Then he returned to his vehicle, got another gun

— a semiautomatic assault rifle — went back into the building and resumed shooting.

When he left for good, he fired down the sidewalk in both directions, and down the alleyway where he had parked. He walked up to a wounded woman dressed in black who lay on the pavement crying “help me, help me,” and shot her twice more.

He left about six minutes after he had arrived. As he began to drive away, he fired into parked cars with a pump-action shotgun before speeding off.

Officials did not make clear whether the Linwood Avenue attack took place before or after the Deans Avenue massacre, or if the same person committed both. The first calls to the police came at about 1:40 p.m.

Yama al Nabi was running late to meet his father at the Deans Avenue mosque, when he came on the nightmarish scene of wailing and bleeding people, illuminated by the flashing lights of police cars.

He asked survivors about his father, Dawoud Nabi, 65, a native of Afghanistan who had lived in New Zealand since 1977.

“Someone said he jumped the fence and said he’s safe,” he told The New York Times. “Then I waited and waited and my daughter called and said he’s dead.”

On Saturday morning, his hands shaking, he showed reporters a photo on his phone of his father and his daughter.

“Dad was the leader of the Afghan community and welcomed everyone,” he said.

He had gone to the courthouse where the accused gunman would appear. “Just want to see his face,” he said.

Members of Bangladesh’s national cricket team, who were in Christchurch for a match, were also saved by tardiness, after a news conference delayed their walk to the Deans Avenue mosque.

Mohammad Isam, an ESPN reporter covering the team, reported on an ESPN website that at 1:52 he got a terrified call from Tamim Iqbal Khan, one of the Bangladesh cricketers.

“There’s shooting here, please save us,” Mr. Khan said, according to Mr. Isam.

“I first think that he is playing a prank but he hangs up and calls again — this time, his voice starts to crack,” Mr. Isam wrote. “He says that I should call the police as there’s a shooting going on inside the mosque where they are about to enter.”

Mr. Khan wrote on Twitter: “Entire team got saved from active shooters.”

Another player, Mushfiquir Rahim, tweeted “we r extremely lucky ... never want to see this things happen again ... pray for us.”

Ek- 2 – THE TIMES GAZETESİNİN HABER METNİ

“M15 investigates Mass Shooter”⁴⁰⁵

Bernard Lagan Sydney, David Brown, Fariha Karim ve John Simpson

White supremacist murders dozens in New Zealand mosque

Security services review killer's links to British far right

A white supremacist who led a gun attack on mosques in New Zealand in which at least 49 people were killed is being investigated over possible links to right-wing extremists in Britain

Shortly before the killings Brenton Tarrant published a manifesto in which he said that he had been inspired by Islamophobic attacks in Britain including the attack on Finsbury Park Mosque in London

MI5 now leading the inquiry into the terrorists links in Britain after he called for his followers to kill Sadiq Khan, the Muslim mayor of London

⁴⁰⁵ B. Lagan Sydney, David Brown, Fariha Karim ve John Simpson, “M15 investigates mass shooter”, *The Times*, 16 Mart 2019, <https://www.thetimes.co.uk/article/mi5-investigates-new-zealand-shooter-qcnl03ck8> (Erişim 8 Temmuz 2020/16:33).

Tarrant, 28, who was due in court last night, broadcast his attack live on social media. He began by shouting "This is for Europe."

He shot dead 41 worshippers at Al Noor Mosque in central Christchurch. Eight others were killed at the Linwood

behind the Finsbury Park attack in 2017 and said that the British fascist leader Sir Oswald Mosley was the person from history closest to my own belief

Mr Khan was named as one of three "high-profile enemies whom Tarrant wanted killed. The words "For Rotherham were written on an ammunition dip in a reference to the sex-rooming scandal masterminded by predominantly Muslim men and he highlighted other cases as examples of the rape of British women by the invading force

Assistant Commissioner Neil Okey, head of counterterrorism at Scotland Yard, said that there was no intelligence linking these appalling events to the UK but added that patrols were being increased all month

Harun Khan, Secretary-general of the Muslim Council of Britain called on the government to ensure that

synagogues were protected in the face of unabated Islamophobia and hostility against Muslims. Sajid Javid, the home secretary, is due to hold talks with anti-terrorism chiefs to discuss possible further measures to protect mosques

Tarrant was arrested after armed police rammed his car. Two other men and woman were also arrested, but one of them was later released

Jacinda Ardern, New Zealand's prime minister, described the attack as one of the country's darkest days and said after a meeting of defence officials that it appeared to have been well planned

The Queen joined world leaders in sending messages to New Zealand saying she had been deeply saddened by the appalling events

Theresa May said that Britain stood "Shoulder to shoulder" with New Zealand. She added: There can be no place in our societies for the vile ideology that drives and incites hatred and fear New Zealand shootings.

Brenton Tarrant filmed himself during the attack

Aman relaying news of the victims outside Al Noor Mosque in Christchurch. The Killer's weapon was adorned with slogans

mosque about two miles away Police said it was unclear whether the same gunman was involved

A further 48 worshippers were Wounded with 20 described as being in a critical condition in hospital One of the critically injured is a boy aged four

"The footage shows Tarrant carrying a shotgun and two fully automatic military assault rifles, with an extra magazine taped to one of the weapons It included a harrowing two minutes as he fired at men women and children from close range Victims were seen lying on top of each other as he shot them again. As he drove away from the Mosque he complained "There wasn't even time to aim, there were so many targets.

One witness, whose clothes were covered with blood, described how the gunman moved methodically from room to room.

Members of the Bangladesh cricket team, who are in Christchurch for the third Test against New Zealand this.